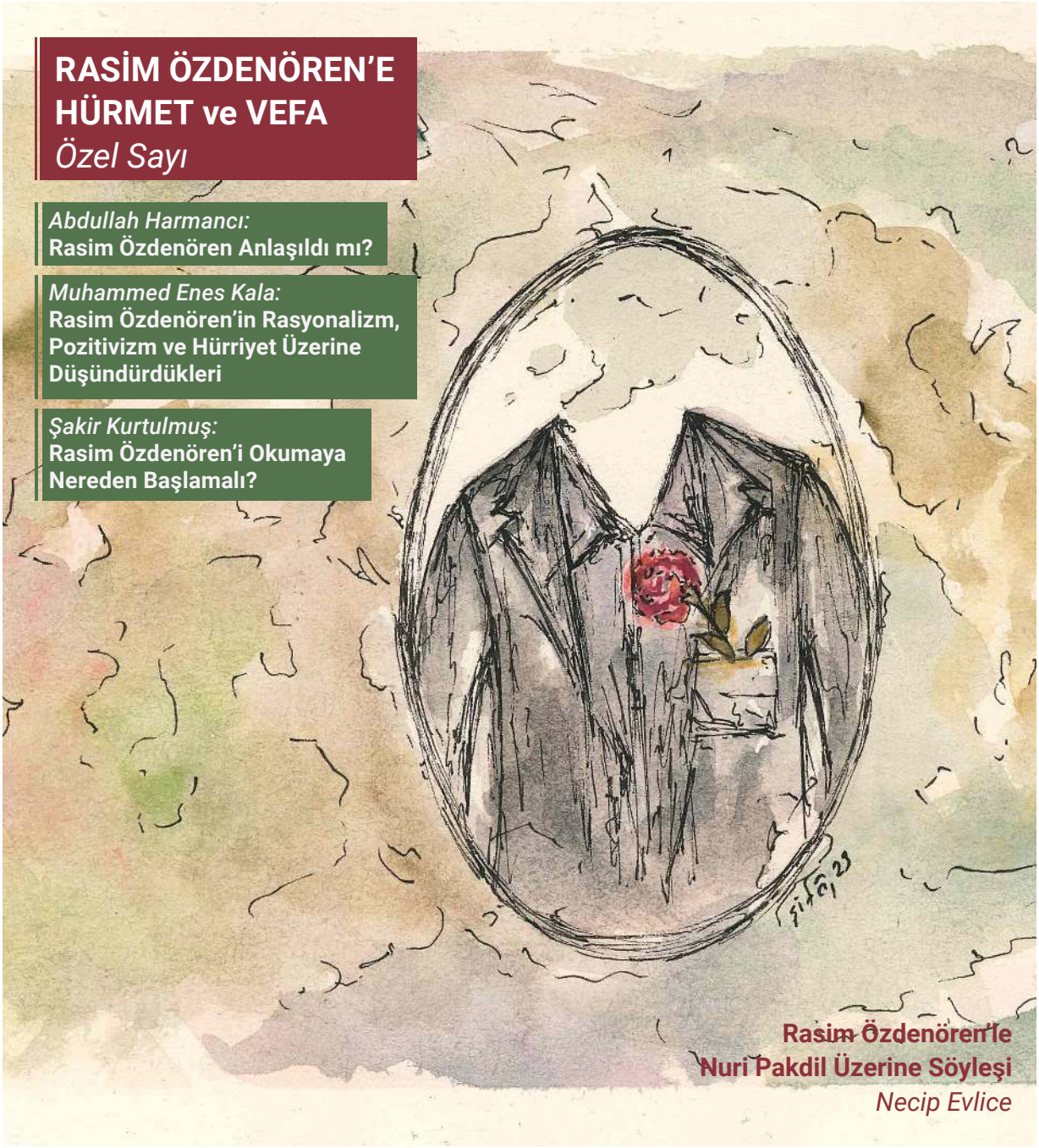
insan • düşünce • kültür

insicam 26

RASİM ÖZDENÖREN'E HÜRMET ve VEFA

Özel Sayı

Abdullah Harmancı:
Rasim Özdenören Anlaşıldı mı?

Muhammed Enes Kala:
Rasim Özdenören'in Rasyonalizm, Pozitivizm ve Hürriyet Üzerine Düşündürdükleri

Şakir Kurtulmuş:
Rasim Özdenören'i Okumaya Nereden Başlamalı?

Rasim Özdenören'le Nuri Pakdil Üzerine Söyleşi
Necip Evlice

SAYI 26 • Nisan • 2023

İbrahim Tenekeci • Hanifi Vural • Mustafa Özel • Mehmet Kurtoğlu • Suavi Kemal Yazgıç • Beşir Atalay • Şeref Akbaba • Betül Zeyrek • Necip Evlice • Abdullah Harmancı • Ahmet Mercan • Âlim Kahraman • Dursun Ali Tökel • Mahmut Babacan • Hüseyin Akın • Şaban Sağlık • Muhammed Enes Kala • Arif Altunbaş • Aşkın Yıldız • Selinay Keleş • Osman Bulut • Âtıf Bedir • Necip Tosun • Şakir Kurtulmuş • Yıldız Ramazanoğlu • Muhammet Sani Adıgüzel • İbrahim Emiroğlu • Mehmet Kahraman • Adem Turan • Mülayim Sadık Kul • Mehmet Kahraman • Muhammed Enis Özel • Zeynep Sayman • Furkan Emiroğlu • Vecihe Kara • Yusuf Turan Günaydın

VAKİT BİRLİK VAKTİ

RAMAZAN BİR OLSUN

Ramazan'ın Bereketi İnsanlığı Kuşatsın

KUMANYA | FİTRE&ZEKAT | İFTAR | BAYRAMLIK

İNSAN VAKFI
İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI
"Önce İnsan"

ONLINE BAĞIŞ
insanvakfi.org.tr

insicam
insan • düşünce • kültür

İMTİYAZ SAHİBİ:
İnsan ve Medeniyet Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Bulayır

EDİTÖR
Şehnaz Fındık

SON OKUMA
Betül Yavuz

KAPAK TASARIM
Şifa Yaratılmış

YAYIN KURULU
Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK TASARIM
Ahmet Furkan Onat
ahmetfurkanonat@gmail.com

YAYIN TÜRÜ
Ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli Yayın. Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik sorumluluğu sahiplerine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net adresinden erişebilirsiniz.

Ğâfir, *Ğaffâr* ve *Ğafûr* olanın adıyla.

Dergimizin 3. yılının ilk sayısını (25), 23 Temmuz 2022 Cumartesi günü bâkî âleme göç eden kıymetli büyüğümüz yazar ve fikir adamı Rasim Özdenören'e tahsis etmeyi planlamıştık. Ancak 6 Şubat 2023 Pazartesi sabahı meydana gelen Kahramanmaraş merkezli deprem, her şeyi değiştirdiği gibi İnsicam'ın da planını değiştirdi ve hızlıca bir deprem dosyası yapmaya çalıştık, sonra bir de baktık ki önümüze Deprem Özel Sayısı gelmiş. Gelen tepkiler, doğru bir karar aldığımız, güzel bir özel sayı yaptığımız yönündeydi.

Düşüncesi, bakışı ve anlayışı ile her kuşaktan, her seviyeden insana etki eden, yön veren Rasim Abi, özellikle öyküleriyle öne çıkan bir isimdi. Ancak insanımız onu, düşünce eserleriyle tanıdı. O, gazete ve dergilerde, öykülerinin yanı sıra makale ve değerlendirme yazılarıyla yer aldı. İlk yazdığı dergilerden olan Varlık'tan vefatı sırasında genel yayın yönetmenliğini yaptığı Hece'ye kadar birçok dergide yazdı. Bunlar arasında *Diriliş*'i, *Edebiyat*'ı ve kurucularından olduğu *Mavera*'yı hassaten anmamız gerekiyor. Telif eserler verdiği gibi tercüme eserler de yayınladı. İngilizceden yaptığı çeviriler, edebiyatı da İslam düşüncesini de kapsıyordu.

Hayattayken hakkında *Yedi İklim* (Gül Yetiştiren Adam, sayı: 107-108, Şubat-Mart 1999), *Kitap Postası* (Rasim Özdenören Yazarlığının 50. Yılında, sayı: 13, Nisan 2006), *Hece* (Yedi Güzel Adamdan Biri: Rasim Özdenören, sayı: 169, Ocak 2011) gibi dergiler özel sayılar hazırladılar. Vefatının ardından *İnsicam* dergisi olarak mini bir dosya hazırlamıştık (sayı: 18, Ağustos 2022). *Dil ve Edebiyat* dergisinin Ekim 2022 sayısını, Rasim Özdenören Özel Sayısı olarak hazırladığını da söyleyelim. Rasim Özdenören'in sanatçılığı, edebî yönü ve düşüncesi hakkında üniversitelerde elan 25 civarında yüksek lisans ve doktora tezi hazırlanmıştır.

Ardında onlarca kitap, yüzlerce makale ve yazı bırakan, radyo ve televizyonlarda çeşitli konuşma ve program yapan bir sanatçı ve fikir adamı hakkında daha birçok çalışma yapılması gerekir. Biz elimizden geldiğince kapsamlı bir özel sayı yapmaya çaba sarf ettik.

Kendisine *Ğâfir*, *Ğaffâr* ve *Ğafûr* olan Rabbimizden rahmet ve mağfiret niyaz ediyoruz.

İçinde bulunduğumuz Ramazan-ı Şerif'in ve ardından idrak edeceğimiz Ramazan Bayramı'nın ülkemiz, Âlem-i İslam ve bütün dünya için huzura, berekete ve hayırlara vesile olmasını Cenâb-ı Allah'tan niyaz ediyoruz.

Mayıs sayımızda buluşmak üzere Hak Teala'ya emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL
Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05 Rasim Özdenören

06 *Dönüp Bakınca*
İbrahim Tenekeci

07 *Rasim Ağabey'e*
Hanifi Vural

08 *Rasim Özdenören'e Dair Bazı Notlar*
Mustafa Özel

12 *Çok Sesli Bir Yaşam (Rasim Özdenören)*
Mehmet Kurtoğlu

16 *51 Yaşındaki Rasim Özdenören*
Suavi Kemal Yazgıç

18 *Rasim Özdenören: Güzel Dost*
Beşir Atalay

22 *Rasim Özdenören'e Dair Bir-İki Anekdot*
Şeref Akbaba

24 *Rasim Özdenören*
Betül Zeyrek

26 *Rasim Özdenören'le Nuri Pakdil Üzerine Söyleşi Söyleşi::Necip Evlice*

30 *Rasim Özdenören Anlaşıldı mı?*
Abdullah Harmancı

32 *Nehri Yıkayan Adam II*
Ahmet Mercan

34 *Düşünce ve Sanatıyla Rasim Özdenören*
Âlim Kahraman

36 *Rasim Özdenören Soruyor: Kanunları Bilmemek Neden Mazeret Olmasın?*
Dursun Ali Tökel

40 *Rasim Özdenören'e Göre Edebiyatın İşlevi*
Mahmut Babacan

46 *Amentü'nün Teri*
Hüseyin Akın

48 *Kök Metin(ler) Yorumcusu Olarak Rasim Özdenören*
Şaban Sağlık

58 *Rasim Özdenören'in Rasyonalizm, Pozitivizm ve Hürriyet Üzerine Düşündükleri*
Muhammed Enes Kala

62 *Düş Gören Atların Ölümü*
Arif Altunbaş

66 *Rasim Özdenören'de Sinema*
Aşkın Yıldız

68 *Rasim Özdenören'in Kadına Bakış Açısı*
Selinay Keleş

70 *Rasim Özdenören Hikayelerinde Tasavvufun İzleri*
Osman Bulut

72 *Rasim Özdenören'in Hece Dergisi Önyazıları*
Âtıf Bedir

76 *Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören*
Necip Tosun

80 *Rasim Özdenören'i Okumaya Nereden Başlamalı?*
Şakir Kurtulmuş

82 *Yazma Aşkı ve İlk Hikayeler*
Yıldız Ramazanoğlu

86 *Rasim Özdenören'in Hadis Şerhleri*
Muhammet Sani Adıgüzel

90 *Rasim Özdenören'in Kafa Karıştıran Kelimeler'i Üzerine*
İbrahim Emiroğlu

94 *Acemi Yolcu: Rasim Özdenören*
Dr. Mehmet Kahraman

98 *Bir Yürüyüş Denemesi ya da Kuyu'dan Arınarak Çıkmak*
Adem Turan

102 *Rasim Özdenören'in Eşikte Duran İnsan'ı*
Mülayim Sadık Kul

108 *"Ruhun Malzemeleri"nden Malzemelerin Ruhuna: Rasim Özdenören*
Mehmet Kahraman

110 *Necati Bey'den Rasim Özdenören'e Müellifin Kayıt Kaygısı*
Muhammed Enis Özel

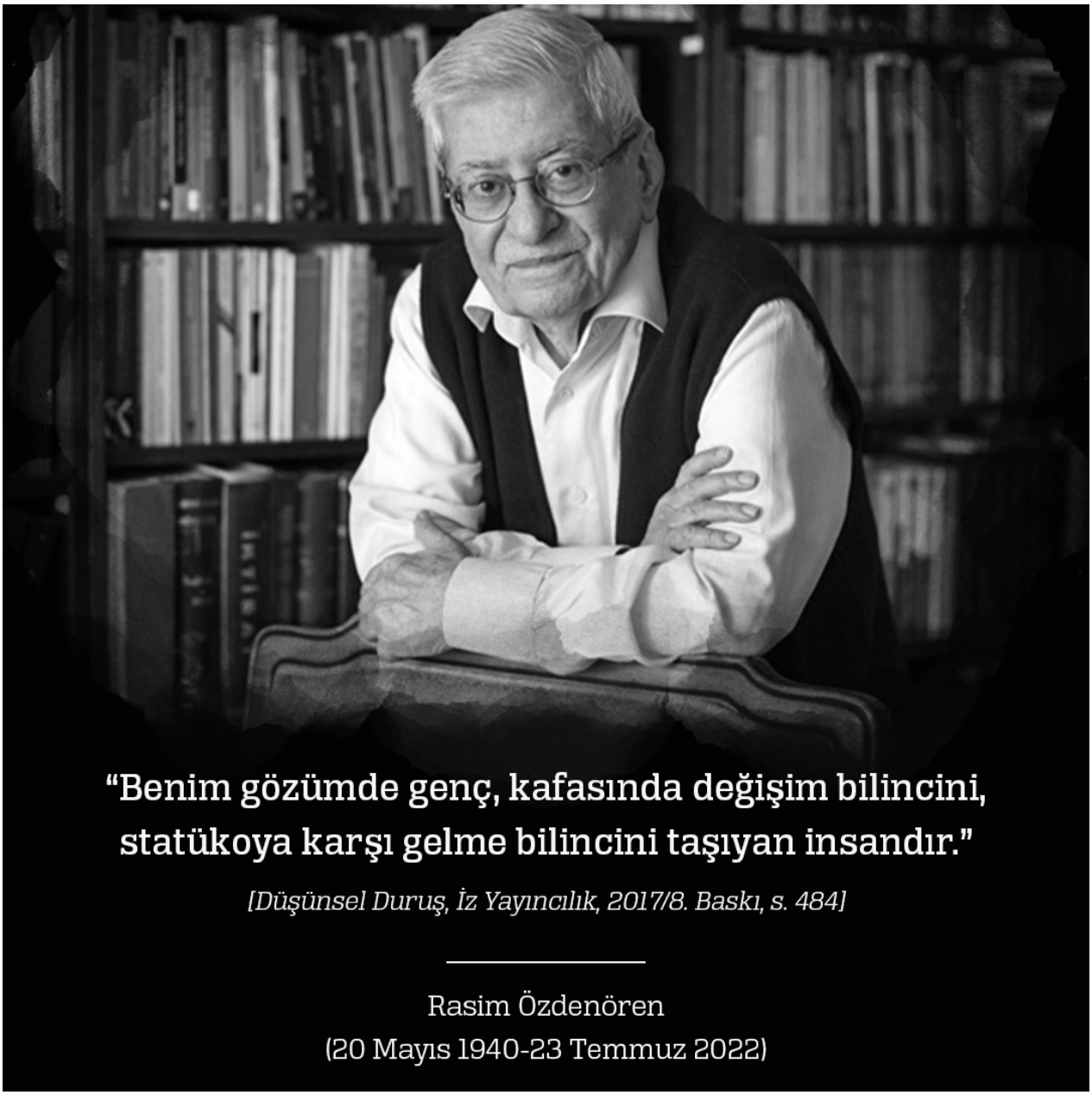
112 *Çok Sesli Bir Ölüm*
Zeynep Sayman

114 *Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti Üzerine- Denemenin Denemesi*
Furkan Emiroğlu

118 *Yeniden İnanmak*
Vecihe Kara

120 *Rasim Özdenören'in Ali Kutlay'la Birlikte Lise Yıllarında Yönettiği "Fikir * Sanat" Sayfası*
Yusuf Turan Günaydın

126 *Çizgi:* Hasan Aycın

“Benim gözümde genç, kafasında değişim bilincini, statükoya karşı gelme bilincini taşıyan insandır.”

[Düşünsel Duruş, İz Yayıncılık, 2017/8. Baskı, s. 484]

Rasim Özdenören
(20 Mayıs 1940-23 Temmuz 2022)

Dönüp Bakınca

İbrahim TENEKECİ

1998 yılındayız. Alaeddin Özdenören ile mektuplaşıyoruz. Belli aralıklarla mektup geliyor ondan, ben de cevap yazıyorum. Rahmetli Alaeddin Ağabey'in mektupları hâlâ arşivimde duruyor. Yayınlar mıyım, hayır. Anahtar kelimeler emanet ve emniyet.

Rasim Ağabey de işte o yıllarda hayatıma girdi. Varlığından ve eserlerinden elbette haberdardım. Kastettiğim daha başka bir şey.

İkiz kardeşlerin biriyle mektup, diğeriyle telefon arkadaşıydım. Rasim Bey'in insanı sükûnete davet eden sakin sesi.

Alaeddin Ağabey 2003 yılında dünya hayatına veda etti. (26 Haziran) Vefatından az bir zaman önce ısrarla Bursa'ya gelmemi istemişti. Gidemedim. Böylece birbirimizi dünya gözüyle görememiş olduk. İnsan üzülüyor.

***

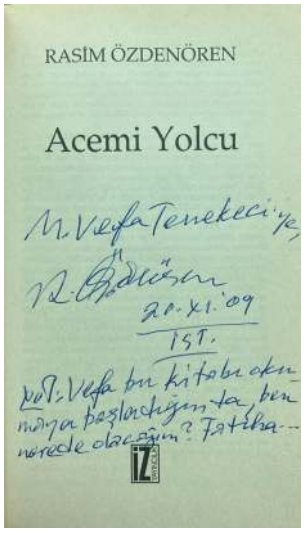
Rasim Özdenören'in İstanbul'a gelişlerinde yanında hep Asım Gültekin olurdu. Beraber gezerlerdi. Yazıyı yazarken hafızamı yokluyorum. Onu hep Asım Gültekin kardeşimle birlikte görmüşüm. Şimdi ikisi de aramızda yok.

Kırklar ve İtibar dergileri sürecinde Rasim Bey'den ne zaman yazı istesem, bu dileğimi memnuniyetle yerine getirirdi. Hatta büyük bir hayal kırıklığıyla sonuçlanan Yeni Söz gazetesine de isteğim üzerine yazılar veriyordu. İki insanın karşılıklı olarak birbirine itimat etmesi ne kıymetli bir şeydir.

Muhit dergisi için kendisiyle uzun bir söyleşi yapacaktık. Fakat sağlık sorunları buna engel oldu. Soruları hazır olan o söyleşi öylece kaldı. Söyleşi için çıktığımız yol, maalesef veda sayısıyla neticelendi. (Eylül 2022, sayı 33)

Rasim Ağabey'le ilgili çok hatıram var. Konuşmalar, isimler, eserler, pişmanlıklar. Bunları yazmalı mıyım, emin değilim. Belki başka zaman.

***

Bunu olumsuz bir şey olarak söylemiyorum. Birçok büyüğümde yüksek bir ölüm korkusu gördüm. Rasim Bey'de ise bu korkuyu hiç görmedim diyebilirim.

2009 yılının Aralık ayında Rasim Ağabey Türkiye Yazarlar Birliği İstanbul Şubesi'ne gelmişti. Dört yaşına yeni girmiş olan Mehmet Vefa ile beraber yanına gittik.

Rasim Ağabey, benim gözümde dünya hayatının acemi yolcularından biriydi. Mehmet adına imzalatmak için onun Acemi Yolcu kitabını da yanıma almıştım. Ağabey dedim, çocuğa bir yadigâr olsun. Kitabı Mehmet Vefa'ya imzaladı. Sayfanın altına bir de not ilave etti: "Vefa bu kitabı okumaya başladığında, ben nerede olacağım? Fatiha..."

Bu ifadenin bendeki tesiri hayli derin oldu. Hâlâ aklıma gelir. Ah ağabey.

Rasim Ağabey'e

Hanifi VURAL

Fikrini resmeyleyip dâr-ı bekaya göçtün
Rânâ güller dermeye nice gülzârdan geçtin

Mütebessim çehrenle ruhlara safa idin
Her hâl ü kârın ile aşk-ı Mustafa idin

Şol dünya tarlasına tohum tohum gül ektin
İncitip kırmamakta âdeta bir melektin

Ufukların yolcusu ey Maraşlı vefakâr
Davan için şevkine şahittir yâr u ağyâr

Tane tane sözlerin maveradan haberdi
Berideki duruşun öteyle beraberdi

Efendim, emr-i Hak'tır, yol bitti vuslat oldu
Bezm-i Elest ahdince söze sadakat oldu

Tûbânın dallarına bir yaprak daha düştü
Mahzun gönüller ile bize Fatiha düştü

23.07.2022/Üsküdar

Rasim Özdenören'e Dair Bazı Notlar

Mustafa ÖZEL

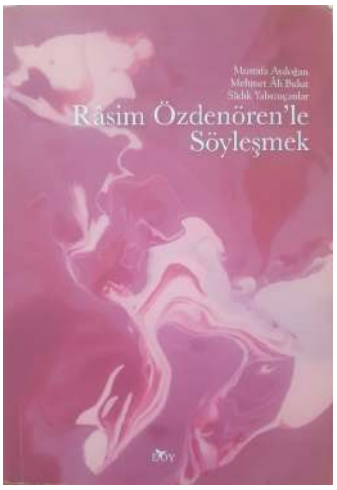
Prof. Dr., FSMVÜ İslami İlimler Fak.

Topluma değer katan, onu yetiştiren ve geliştiren, yol gösteren, önünü ve ufkunu açan insanları bilmek, bir yandan vefa borcu bir yandan da ihtiyaçtır. Bu insan, ister bilge ister sanatçı ister asker olsun, fark etmez. Bence bunlar arasında ilim ve fikir adamlarını ayrı bir yere koymak lazım. Çünkü onlar, diğerlerinin de yetişmesinde başat bir role, etkin ve kalıcı bir yere sahiptirler.

Bendenizin düşünce, anlayış ve bakışına tesir eden yazar ve düşünce adamlarının başında, Rasim Özdenören gelmektedir. Seksenli yıllardan itibaren kendisinin yazılarını gazete ve dergilerde okudum, kitaplarının müdavimi oldum. Bir iki karşılaşmayı saymazsak, kendisiyle sohbet muhabbet etme imkân ve fırsatım olmadı. İzmir'de bir konferansını dinledim. Kendisiyle televizyonlarda yapılan konuşma kayıtlarından da dinlediğim çoktur. Düşünce ve anlayışını, beğenilerini az çok bildiğimi söyleyebilirim. Tabii bir zatı bir bütün olarak bilmek, okumak, anlamak kolay değildir. O kişinin hayatı, çeşitli fragmanlardan oluşur. Hepsini bir bütün olarak anlatmak ne kendisinin elindedir ne de onu anlatmaya çalışanların.

Bu yazıda Mehmet Ali Bulut'un girişimiyle, Mustafa Aydoğan ve Sadık Yalsızuçanlar'ın katılımıyla varlık kazanan bir kitaptan yola çıkarak Rasim Özdenören hakkında bazı bilgiler, değerlendirmeler aktarmak istiyorum. Edebiyat Ortamı Yayınları arasında çıkan eser, Eylül 2017 tarihli ve 318 sayfa. *Râsim Özdenören'le Söyleşmek* adını taşıyan kitap, on sekiz başlığa ayrılmış. Nehir söyleşi tarzında. Özdenören, kendisine sorulan sorulara içtenlikle cevaplar vermiş.

Bilindiği üzere kendileri ikiz kardeşler; Alaeddin Özdenören ve Rasim Özdenören. Alaeddin abinin ismini önce yazmam, önce onun doğmasından. Enteresan olan, ablalarının da ikiz olması. Ancak bunlardan biri, dokuz aylıkken vefat etmiş. Yazar adını, babası Hakkı Bey'in babasından almış.

Maraşlı olarak bilinen yazar, ana tarafından Maraşlı imiş. Babası aslen İstanbullu, daha doğrusu Eyüplü, üstelik 300-350 yıllık Eyüplü. Rasim abi vefat ettiğinde "Niye İstanbul'a getirilip Eyüp'te defnedildi?" sorusunun cevabını, bu kitabı okuyunca bulmuş oldum. Dedesi, annesi ilkokul üçüncü sınıftayken, öğrenciler kız-erkek karışık okumaya başlayınca okuldan almış. Annesi, hayatı boyunca buna içerlemiş.

Annesiyle babası evlendiğinde aralarında yirmi yaş fark varmış. Babası 1311 (1895) (vefatı: 25 Mayıs 1982) doğumlu imiş; annesi Ayşe hanım ise 1915 (vefatı: 5 Şubat 2002). Aile içinde annesinin adı, Nezahet'miş. Annesi, babasının yaşlı olduğunu kabul etmez, daima "o orta yaşlı" dermiş. Özdenören babasını güzel ve temiz giyinen, titiz biri olarak tanımlıyor. Ömür boyu tek bir fiske bile yememişler. Azarlamaz, bağırıp çağırmazmış. Otoriter olmakla birlikte çocuklarıyla oyun oynarmış. Mesela eve getirdiği leblebileri yere serper, "Hadi hepimiz kuzu olalım!" der, sonra hep birlikte dökülen leblebileri ağızlarıyla toplar, yerlermiş. Şakacı olan babaları taklit yeteneği olan biriymiş. Alaeddin Özdenören ile Karagöz oynatmaya heveslendiklerinde Hacivat-Karagöz'ü babaları çizmiş. Rasim Bey'in babası hakkında söylediği şeylerden biri de Maraş yemeklerini hiç yememesi. Annesi, babası için ayrı kendileri için ayrı yemek pişirirmiş. Babası ömür boyu Maraş yemeklerini hiç yememiş. Bulgur pilavını, içli köfteyi ağzına koymamış. Bunları yemesi istenince, "Bunları ancak devlet gücüyle yerim." dermiş.

Maraş doğumlu olan yazar, çocukluğunu babasının memuriyeti dolayısıyla Maraş'ın dışında Malatya, Tunceli gibi değişik şehirlerde geçirmiş. Maraş'ta Yörük Selim Mahallesi'nde, Beyazıtlı Camii'nin üst tarafında, eski Sakarya İlkokulu'nun civarındaymış evleri. Şehrin nüfusu o zamanlar otuz bin kadarmış. Evlerinden Maraş Kalesi görünürmüş. Ramazan günlerinde oradan top atılmasını beklerlermiş. Çelik Palas'tan itibaren Antep tarafına doğru ve karşı taraflar hep bostanlıkmış. Oralara lağım suyu dökülürmüş. Açıktan lağım suyu gelir, bostanlar o suyla beslenirmiş. 1949 yılında, yazar dokuz yaşında iken, babasının tayini üzerine Malatya'ya gitmişler. Tunceli'ye gidişleri bir gammazlık neticesinde olmuştur. Yıl 1954'tür. Babası, Ulus gazetesi okumaktadır. Birileri, zamanın Malatya valisi Kınıkoğlu'na gidip durumu haber verir. Vali kendisini çağırır, "Sen Ulus gazetesi okuyormuşsun, doğru mu?" diye sorar. Babasının, "Muhaliflerimiz ne söylüyor, onu takip için." şekildeki cevabını inandırıcı bulmaz. Daha sonra babası Bayındırlık İl Müdürü olarak Tunceli'ye tayin edilir. Terfi olarak görünen bu atama, aslında bir rütbe-i tenzildir. 1955 Mayıs'ının sonlarında babası emekli olur, Maraş'a dönerler. Tunceli'nde bir yıl kadar kalırlar.

Aynı yılın Eylül'ünde liseye başlar. İki şube olan birinci sınıfların A şubesinde öğrencidir. Sınıfta arkadaşları arasında, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Hasan Seyithanoğlu, Ali Kutlar vardır. Okula kayıt

Bendenizin düşünce, anlayış ve bakışına tesir eden yazar ve düşünce adamlarının başında, Rasim Özdenören gelmektedir.

Özdenören babasını güzel ve temiz giyinen, titiz biri olarak tanımlıyor. Ömür boyu tek bir fiske bile yememişler. Azarlamaz, bağırıp çağırmazmış.

esnasında kendisine Hamle dergisi satılır, böylelikle Nuri Pakdil ismiyle tanışmış olur. Dergideki Yurdaer Karpuzoğlu imzalı "Aşk Rüzgârı" isimli hikâye, Rasim Özdenören'i derinden etkiler. Çünkü Sait Faik tarzı modern hikâyeyi, ilk orada görmüştür. Hatta ona benzeterek bir hikâye bile kaleme alır. Liseli yıllarda *Varlık, Hisar, Türk Dili, Türk Sanatı, Başkent Ankara, İstanbul, Yenilik, Yeditepe* gibi dergilere yüzlerce hikâye gönderir. Kendisi bu dergilere abonedir de. Arkadaşı Ali Kutay'la birlikte *Gençlik* gazetesinde edebiyat sayfası hazırlar. Lisede, daha önce Nuri Pakdil tarafından çıkarılmakta olan Hamle dergisini tekrar çıkarmak isterler. Okul idaresi rıza göstermez. Ancak bazı hocaları kimi dergilerde öğrencilerinin yazılarını görünce, öğrencilerin taleplerini ciddiye alır. Yine de derginin çıkışı, lise üçe sarkar. 1957-1958 ders yılında üç beş sayı çıkarırlar Hamle'yi. Liseyi bitirdiği yıl, Nuri Pakdil'le tanışır. Kendisinden Gençlik gazetesinde hazırladıkları edebiyat sayfası için yazı ister. O da, olur, der. Birkaç gün sonra "Bilmem Bir Şeyi Soğan Zarında Bire İndirgemek" diye bir yazı getirir.

*

Rasim Bey'in okuma serüveni, küçük yaşlarda başlamış. Müthiş bir okuma-yazması olan annesinden dolayı, okula başlamadan önce alfabeye aşina imişler. Daha 5. sınıf bitmeden Maarif Kitaphanesi'nin *yayınladığı Nasrettin Hoca, İncili Çavuş, Hz. Ali'nin Cenkleri* gibi kitapları hatmetmiş. Evlerine *çocukken Son Posta, Ulus* gibi gazetelerin; Akbaba, Tombul Teyze, Karagöz gibi dergilerin girdiğini de belirtmek isterim. Özdenören'in on iki-on üç yaşlarında okuduğu kitaplar arasında Kerime Nadir'in Hıçkırık'ı, Ernest *Hemingway'in Çanlar Kimin İçin Çalıyor'u* var. Daha öncesinde ise, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun bazı eserlerini, Esat Mahmut Karakurt'un *Dağları Bekleyen Kız'ı ile Ankara Ekspresi'ni* okumuş. 1955 Mayıs'ında Tunceli'de arkadaşı Ekrem'den aldığı Ömer Seyfeddin'in bütün külliyatını bitirmiş. Tunceli'nde ortaokulu bitirdikten sonra, o günkü şartlarda Maraş'a, Elazığ ve Malatya üzerinden gidiliyormuş. Malatya'ya gidince kitap kurdu olan arkadaşı Nurullah Gören'in delaletiyle Yaşar Kemal'in İnce Memed'ini kendisinden ödünç alıp üç dört gün içinde okumuş. Okuduğu nüsha, iki cilt olup Çağlayan Yayınları baskısı imiş. Özdenören, adı geçen kitabı okurken arkadaşı Balzac okuyormuş. Ancak Fransız yazarın ismini, yazıldığı gibi telaffuz ediyormuş. Arkadaşı Nurullah'tan doğru telaffuzu duyunca, "Bu Balzak, bizim Balzac olmalı." demiş kendi kendine.

1958'de başladığı Hukuk Fakültesi'ni 1967'de bitirmiş, kendi ifadesiyle söyleyecek olursak "çift dikiş" yapmış. Vakti, gece gündüz okuyarak geçiyormuş. Bir sene ders çalışıyormuş; bir sene de kendini sinemaya, tiyatroya, kitaba veriyormuş. Bunun temel sebebi, üniversiteyi bitirmek için muayyen bir zamanın olmaması imiş. 1958'de kayıt yaptırdığında 800 kişi alınmış fakülteye. Kontenjan da 1000 kişi imiş. Kontenjan aşıldığı takdirde, fakülte kendisi, öğrencileri seçmek için imtihan yapıyormuş.

*

Rasim Özdenören, 1956-1958 dönemi ve daha sonraki yıllarda bir kaygısının, daha doğrusu İslamî kaygılarının olmadığını söylüyor. İslamî hassasiyetin sonraki yıllarda oluştuğunu ifade ediyor. Şu cümlesini, tırnak içinde zikretmek isterim: "… zaten İslamî bir bilincimiz de yoktu bizim Sezai Karakoç ile tanışıncaya kadar." (syf. 98). Bu esnada Rasim Bey yazı yazmayı bırakır, birkaç yıl yazı yazmaz. Bu durum 1965 yılına kadar sürer.

Bunun gerekçesini şöyle açıklar: "Sezai Abi gibi bir yazar bu dünyada yaşarken ve yazarken bize yazmak caiz değil…" (syf. 104).

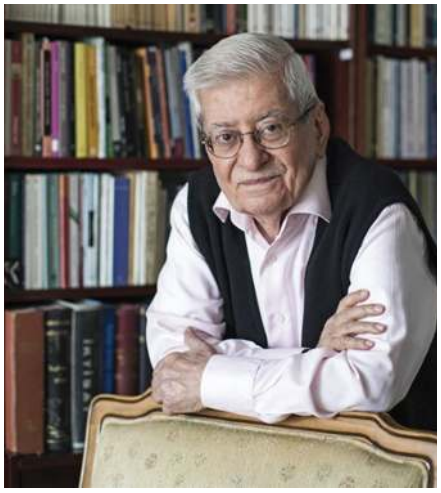
Hukuk Fakültesi'nde okurken İngilizceden sınıfta kalır. Sezai Karakoç kendisini İngilizce öğrenmeye teşvik eder. Özdenören için İngilizce dergiler alır, bir yere oturduklarında, bazı yazı ve haberleri tercüme etmesini ister. İngilizce öğrenmek için o zamanlar İstanbul'da tek İngilizce kurs olan Sultanahmet'te bir kursa gitmek ister. Ancak istenilen ücret çok yüksek olduğundan gidemez. Kendi kendine öğrenmeye koyulur. Neticede Rasim Özdenören, Eliot'tan tercüme yapacak düzeyde İngilizce öğrenir, çevirileri Diriliş dergisinde yayınlanır. Bir gün İngilizce çalışırken George Orwell'in *Hayvan Çiftliği'ni* okumaktadır. Mehmet Şevki Eygi, kendisinden kitabı tercüme etmesini ister. Ancak bu isteği kabul etmez. Olay, Marmara Kıraathanesi'nde geçmektedir. O sırada içeriye Sezai Karakoç girer. Eygi, Karakoç'a yönelerek, "Sezai, Rasim bunu tercüme eder mi?" diye sorar. O da kafadan, "Eder." der. Bunun üzerine yazar kitabı tercüme etmek zorunda kalır.

Özdenören'in üzerinde önemli etkisi olan kişilerden biri de, Necip Fazıl'dır. Kendisiyle 1962 yılında, 22 yaşında iken tanışır. Sezai Karakoç, bir gün "Üstad'a hiç gittiniz mi?" diye sorar. Onlar da, "Gitmedik." cevabını verirler. Bunun üzerine, "Sizi götüreyim." der ve ikizi Alaeddin Özdenören'le birlikte onları Üstad'ın Kızıltorak'taki evine götürür. O tarihte başlayan görüşmeler, ilişkiler 1983'e kadar, yirmi bir yıl sürer.

Rasim Bey'in ilk kitabı, Sezai Karakoç'un teşvikiyle 1967 yılında yayımlanır. Yazdığı mektupların birinde şöyle der: "Rasim hikâyelerini gönder, burada Fatih Yayınevi ile anlaştım, onları yayınlayalım." Yazar elindeki hikâyeleri toplar, Sezai Bey'e gönderir ve *Hastalar ve Işıklar* ortaya çıkar.

*

Edebiyat ve sanat dünyasında müstear kullanma geleneği vardır. Edebiyatçılar, sanatçılar çeşitli nedenlerle müstear kullanma gereği duyarlar. Rasim Özdenören'in de müstear isimleri vardır. Bunların ilki, muhtemelen, Celil Kahvecioğlu'dur. Yazarın müstear kullanmasının gerekçesi, fakültedeki bazı hocaların fikir olarak ayrı oldukları öğrencilere, gazete ve dergilerde yazdıklarını okudukları ve böylece onları tanıdıkları için, garez beslemeleridir. Kendisi bu tür olayların başından geçtiğini zikrediyor. Başka bir gerekçe de bir dergide aynı isimle birden fazla yazı yazmamadır. Devlet memuru olmak da müstear isim kullanma gerekçelerinden biridir. Eskiden devlet memurları, gerçek isimleriyle gazetelerde yazı yazamazlardı. Daha önce arkadaşı Ali Kutlay'la Berna Demirel müstearını ortak kullandıklarını da ifade edelim. Diğer bir müstear ismi de, Abdülgaffar Taşkın'dır. Edebiyat dergisinde yazan herkese bir müstear veren Nuri Pakdil, Özdenören'e bu ismi vermiştir. Yazar bunu bazen A. Gaffar Taşkın olarak da yazmıştır. Mahmut Çukuroba, tek bir kez kullandığı başka bir müstearıdır.

Mahallesi'nde, Beyazıtlı Camii'nin üst tarafında, eski Sakarya İlkokulu'nun civarındaymış evleri. Şehrin nüfusu o zamanlar otuz bin kadarmış. Evlerinden Maraş Kalesi görünürmüş. Ramazan günlerinde oradan top atılmasını beklerlermiş.

[1] Burada bir anekdot paylaşmak isterim. 25 Aralık 2015 gecesinde Necip Fazıl Ödülleri töreninde, Nuri Pakdil'le Rasim Özdenören, edebiyatseverlerle sohbet etmektedirler. Pakdil, bazen Özdenören'in sözünü kesip bir şeyler söyledikten sonra Özdenören'e dönüp Devam et Abdülgaffar Taşkın!" demektedir.
Bkz.: https://www.star.com.tr/necip-fazil-odulleri/icinizde-her-gece-ustada-fatiha-okuyan-var-mi-haber-1079474/

Çok Sesli Bir Yaşam (Rasim Özdenören)

Mehmet KURTOĞLU

Bir yazarı hatıralarından yola çıkarak mı yoksa eserlerinden hareketle mi anlatmalı? Bir yazarın eseriyle hayatı arasında, tıpkı deha ve delilik arasında olduğu gibi ince bir çizgi vardır; o çizgiyi aştığınızda yanlış yorumlara veya tanımlamalara sebep olabilirsiniz. Bu yüzden yazarları anlatırken o ince çizgi üzerinde durulur, aşılmamaya dikkat edilir. Zira aşılmazsa deliliğin, aşılırsa dehanın handikaplarına düşülür. Bu yüzden bir yazarın özel hayatından yola çıkarak tanımlamaktan daha çok onu eserleri üzerinden tanımlamak daha kolaydır. Çünkü eser üzerinden her türlü yorumu yapabilirsiniz ama söz konusu özel hayat oldu mu sınırları gözetmek zorundasınız. Özellikle Doğu dünyasında roman, biyografi veya portre yazılarında; ayıp, günah ya da mahremiyeti gözeterek yazmak gerekir. Zira din ve ahlak anlayışı her özele girmenizi yasaklar. Çünkü dinimiz "günahlarınızı örtünüz" der ve bir günahı ifşa etmeyi en az o günahı işlemek kadar büyük suç görür. Delilik ile deha, yahut eser ile hayat arasındaki ince çizgide durup, bir nirengi noktası belirleyerek usta bir yazarı anlatmak bence daha doğrudur.

Edebiyat dünyamızda birçok büyük yazarımızın gerçek anlamda tanımlandığını, özellikle biyografik bağlamda hakkıyla anlatıldığını düşünmüyorum. Örneğin Stefan Zweig'in dünya edebiyatına mal olmuş büyük ustaların hayatlarını kaleme aldığı biyografi kitapları dünya çapında eserledir, bizde henüz bu çapta eserler yazılmamıştır. Bizde biyografi veya portre yazıları ya övgü yahut yergiden ileri gidemez. Mesela vefat eden usta yazar veya şairimizin ardından güzel cümleler kurarak methiyeler dizmenin alışkanlık halini aldığı edebiyat dünyamızda hangi şair veya yazarımızın hayatı gerçek anlamıyla kaleme alınmıştır? Mehmet Âkif mi? Necip Fazıl, Nazım Hikmet mi? Nuri Pakdil, Sezai Karakoç mu? Mehmet Âkif hamasete, Necip Fazıl hayranlığa, Nazım Hikmet kahramanlığa kurban edilmiştir. Bunların hangisi sağ iken cesaretle sanatları ve hayatları hakkında eserler kaleme alınmıştır? Haklarında kaç eser yayınlanmıştır. Yayınlananlar ise ancak bir iki eseri

geçmez. Yakın zamanda vefat eden Rasim Özdenören'i birçok dergi, özel sayı ve dosya yaptı. Rasim Özdenören'in sadece kitaplarıyla değil, hayatıyla da insanlara dokunan bir yönü olduğundan çok geniş bir okuyucu ve hayran kitlesi vardı. Rasim Özdenören, yukarıda saydığım usta yazarlardan farklı olarak sağlığında da hayatı ve sanatı hakkında en çok yazı yazılan ve kitap yayınlanan bir yazardı. Yaşarken hakkında bu denli çok şeyin yazılıp çizilmesi, hakkında yazanların cesaretinden değil, kendisinin onlara vermiş olduğu cesaretten dolayıdır. Çünkü O, ömrünün son yıllarında gerçek anlamda edebiyatın ağabeyiydi. O, hiçbir zaman sanatçı kibri, ağır abi tavırları göstermedi. Genç yazarlar başta olmak üzere okuyucularıyla yakın ilişki ve dostluk kurarak daha geniş bir kitleye ulaşmış, Yedi Güzel Adam içinde en çok sevilen ve tanınan yazar olmuştur. Tanıdığım kadarıyla O, ruh olarak Melamî Meşrepti. Kişilik olarak rahattı. Edebiyatı seviyordu, edebiyatı sevenlerdi seviyordu. Onunla herhangi bir yerde oturup başta Dostoyevski olmak üzere saatlerce Batı klasiklerini konuşabilirdiniz. İronisi ve esprisi olan bir yazardı…

Şahsen onun hikâye ve denemeleriyle büyümüş, denemeciliğimde İsmet Özel'den sonra üzerimde en fazla etkisi olan adamdır. Bugün dahi benim için Rasim Özdenören denemeci kimliğiyle büyük bir insandır. Hikayeciliğinde ise herkesin üstünde mutabakat sağladığı Gül Yetiştiren Adam'la bir numaradır. Aslında başka yazılarımda da belirttiğim gibi 80'li yıllarda, İslami camiada edebi yönü güçlü birkaç roman/hikâye saymaya kalksak bunların sayısı üç beşi geçmez. Ve ilk aklımıza gelenler *Savaş Ritimleri, Alevler ve Güller, Gül Yetiştiren Adam, Sıfır Üç Depremleri* olur. Bunlar 80'li yıllarda kaleme alınmış, eli yüzü düzgün romanlardır. İslami edebiyat bu romanlardan sonra ancak tebliğ romanlarıyla arasına sınır koyabilmiş, edebiyatta çıtayı yükseltmiştir. Bu anlamda Rasim Özdenören ve kuşağının İslami edebiyattaki yerleri ve önemleri asla inkâr edilemez. Bütün bunlardan sonra Rasim Özdenören'i nasıl anlatmalıyım? Onu eserleri üzerinden mi anlatmalıyım yoksa hatıraları üzerinden mi? Herkesin övgüyle, hayranlıkla anlattığı "Yazar Rasim Özdenören" portresi mi çizmeliyim, yoksa onunla yaşamış olduğum dostluk üzerinden "Kendi Rasim Abimi" mi yazmalıyım? Onun üzerine yazı kaleme almak isteyince işte böylesine bir tereddüt yaşadım, ancak eserlerinde başka gerçek yaşamında daha başka bir insan olan Rasim Abi'yi anlatmak daha doğru olur, diye düşünüyorum. Zira onunla yakın dostluğu olanlar bunu daha iyi bilir. Şahsen bu yazımda, onunla yolumun kesiştiği noktalardan bahsetmek istiyorum. Aslında bu yazımda onu anlatırken kendimi, kendimi anlatırken onu anlatmış olduğumun farkındayım. Böylesine iç içe geçmiş yazarlık hikayesi pek hoş karşılanmasa da yine de tarihe not düşme bağlamında yazacağım.

Rahmetli Rasim Abinin adını ve eserlerini 80'li yıllarda bir İmam-Hatip öğrencisi iken Mavera dergisinde görmüş daha sonra da Akabe Yayınları'ndan çıkan kitaplarıyla tanımıştım. O yıllarda Farsça ve Arapçadan tercüme eserlerden başka okuyacak eser bulamayan bizler için Necip Fazıl, Rasim Özdenören, İsmet Özel, Atasoy Müftüoğlu, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu gibi yazarların hayatımızda özel bir yeri vardı. Bu eserler, İran ve Arap dünyasından tercüme edilen radikal İslami kitaplardan farklı olarak daha bizdendi. O yıllarda adını koyamadığımız, ancak bugün dönüp baktığımızda gerçekte bir Anadolu

İslam geleneğinin izi vardı. En azından yerliydi, ayakları Anadolu'ya basan bir edebiyattı. Elimize tutuşturulan tercüme kitaplarla Orta-Doğu ve Afrika siyasi ve kültür hayatını tanıyorduk ama Anadolu'ya yabancıydık. O yıllarda İslamcı hocalarımız Türkçeyi en güzel kullanan usta yazarları sırf Kemalist ve laik oldukları için kötülüyor; Yakup Kadri, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Falih Rıfkı Atay, Refik Halit Karay, Halide Edip, Yaşar Nuri Gültekin vs. yazarları okumamızı istemiyorlardı. Bu usta yazarların yerine Hekimoğlu İsmail, A. Günbay Yıldız, Şule Yüksel Şenler gibi vasat yazarları tavsiye ediyorlardı. Yahya Kemal'in "Türkçe ağzımda annemin sütü gibi ak" dediği Türkçenin temizliğini ve berraklığı yıllar sonradan ancak keşfedebildim.

Rasim Abi'nin uzun yıllar eserlerini okumuş biri olarak onunla yüz yüze tanışmam 90'lı yılların başında gerçekleşmiştir. Urfa'da Yazarlar Birliği Başkanlığı yaptığım sırada birkaç kez Urfa'ya davet etmiş, bu vesile ile uzun sohbetler etme fırsatı yakalamıştım. Onun Urfa'ya bu ge-

lişlerinin tarihlerini hatırlamıyorum ama dönüp baktığımda yaşanmışlıkları unutmadığımı görüyorum. Örneğin Urfa'ya adını hatırlayamadığım bir program dolayısıyla geldiği sırada, türkülere konu olmuş "Karaköprü" beldesinde bir lokantada birlikte yemek yemiş, ardından lokantanın bahçesinde oturuyorduk. Rasim Abi "burası meşhur 'Karaköprü narlıktır/Güzellik bir varlıktır' türküsünün geçtiği yer mi?" diye sordu. Ben de "evet burası, orasıdır" dedim. Sonra mevzuyu halk türkülerine getirdi; Urfa, Diyarbakır, Malatya, Elâzığ ve Maraş halk türküleri üzerine uzun uzun konuştu. Urfalı veya Diyarbakırlı kaynak bir kişinin bilebileceği kadar bölgenin müzik kültürüne hâkim olduğunu gördüm. Örneğin Diyarbakır halk müziği sanatçılarını, okudukları türküleri bir bir sayıyor, onlarla ilgili hikayeler anlatıyordu. Diyarbakırlı Celal Güzelses ve Malatyalı Fahri Kayahan ile ilgili duymadığım birçok anekdot anlatmıştı. Hatta söz bir ara sinema mevzusuna gelince, ben "Urfa sinemasını çalışıyorum" dedim. Rasim Abi başladı sinemayı anlatmaya ve bana Hüseyin Peyda'nın "Mezarımı Taştan Oyun" filmini sordu. O filmi seyrettiğini ve "biliyor musun, bu film hakkında en güzel yazıyı Tarık Dursun K. Pazar Postası'nda yazmıştır. Mutlaka o yazıyı okumalısın" dedi. Rasim Özdenören'in yelpazesinin çok geniş olduğunu, edebiyattan musikiye, halk kültüründen sinemaya kadar birçok alanda geniş bilgi ve birikimi olduğunu gördüm.

Rasim Abi yine bir başka zaman Urfa'ya geldiğinde kendisini Gümrük Han'daki Sanatevi'mde ağırlamıştım. O tarihi mekânda oturup uzunca sohbet etmiş, özellikle şehir kültürü ve tarihi mekanlar üzerine konuşmuştuk. Yanılmıyorsam o sırada "Kent İlişkileri" kitabı yeni çıkmıştı. Onun üzerine bir de röportaj yapıp yayınladım. Şehir üzerine konuşurken tarih ve kültüre vurgu yapınca, "Abi seni Harran'a götüreyim mi? Emevi devletinin başkentliğini yapmış tarihi bir şehir, ilgini çeker" dedim. Rasim Abi, "Ben canlı olmayan, harabe ve insan nefesinin olmadığı yerleri sevmem. Buradaki (Gümrük hanı) gibi içinde insanların nefes alıp verdiği, canlı mekanları severim" dedi. Harran'a gitmedik ama Harran üzerine sohbetimiz devam etti. Ben "başkentlik yapmış Harran bugün harabe bir köy. Bir daha eski haline dönmesi mümkün değil", dedim. Rasim Abi, ilgisini çekmeyen ve görmek istemediği Harran hakkında olumsuz cümlelerle beni destekler sandım. Ancak O, "Harran gibi tarihte kültür ve medeniyetin başkentliğini yapmış şehirler hiçbir zaman ölmezler. Bir gün bakarsın küllerinden yeniden doğar" dedi.

Rasim Abi'nin en büyük özelliği, gençlerle genç olmasıydı. Çapraz okumalar yapan, gençlerin neler yazdığını takip eden zihni canlı bir yazardı. Birçok yaşlı yazar gibi geçmişte okuduklarıyla yetinmeyen, geçmiş mirası tüketmeyen biriydi. 2005 yılında yayınlanan "Ben Kendimden Yanayım" kitabımı kendisine göndermiştim. Bir akşam telefonum çaldı. Telefonda Rasim Abi. Hiç beklemediğim bir durumdu. Kitabı zevkle okuduğunu, bizim camiada böylesine çekinmeden yazacak cesaretli kimselerin olmadığını söyledi. Bu tür denemelerime devam etmemi, ayrıca dilimin öyküye yatkın olduğumu, bu tür yazılarımı öykü şeklinde kaleme alabileceğimi söyledi. Daha birçok şey söylemişti ancak bugün konuştuklarımızın tümünü tam olarak hatırlamıyorum.

Rasim abi daha sonra M. Atilla Maraş'ın 50. Yılı dolayısıyla birçok yazarla birlikte Urfa'ya gelmişti. Ben TYB Urfa Şubesi başkanıydım. Programın ev sahibiydim. İki gün boyunca Rasim Abi ile birlikteydik. O arada sahibi dostum olan Bilgi Kitabevi'nde yeni çıkan, "Aşkın Diyalektiği" kitabı için bir imza günü hazırladım. Rasim Abi ile birlikte kitabevine gittik. Seyir dergisini birlikte çıkardığımız M. Lamih Çelik ve Feyat Demir dostum vardı. Müthiş derece utandım. Başladım telefonla arkadaşları aramaya. Rasim Abi benim çabaladığımı görünce "Mehmet rahat ol. Burada üç kişi var. Bir yazar imza gününde üç kişiye kitap imzalarsa namusu kurtulmuştur" dedi. Ama ben yine durmadım, aramalar yaptım. Bu arada fırsattan müsaade o sırada okumuş olduğum "Aşkın Diyalektiği" kitabı üzerine kendisiyle röportaj yaptım. Bana bu kitabının çok ilgi gördüğünü, Güzin Abla gibi kendisine birçok soru yöneltildiğini söyledi. O günün akşamı yahut ertesi gün akşamı olabilir, DSİ konferans salonunda "Atilla Maraş'ın Sanatının 40. Yılı" programında konuşmasını yaparken söze benimle girdi, güçlü bir deneme yazarı olduğumu aynı zamanda "underground" (yeraltı yazarı) bir yazar olduğumu söyledi. O konuşmanın metnini Memleket dergisinin M. Atilla Maraş" özel sayısında yayınlanmıştır. O konuşmadan sonra oradaki yazar arkadaşlardan bazıları Rasim Abi'nin benim yazarlığıma dikkat çekmesine anlam verememişlerdi. Yahut onun ne demek istediğini anlamak istemiyorlardı… O gece orada, bizim camiada pek yapılmayan, kabiliyetli gençlerden esirgenen övgü ve iltifatı gençlerden esirgemediğini gördüm. Yıllarca edebiyata emek verirsiniz ama ustalardan kolay kolay yüreklendirici sözler işitmezsiniz. Hep kendilerinin övülmesini, tanıtılmasını isterler. Rasim Abi işte bu yönüyle onlardan ayrılıyor, herkesin abisi oluyordu. Özellikle son on beş-yirmi yılda çevresinde o kadar çok genç hikayeci vardır ki, birçoğunun hayatına dokunmuş, kılavuz olmuştur.

O gecenin sabahı Gümrük Han'da Rasim Abi ile birlikte çay içerken sözü dönüp dolaştırıp "Ben Kendimden Yanayım" kitabıma getirdi. Bu kitabı önemsiyordu, çünkü bizim camiada böylesine açık, rahat ve samimi şekilde kimse yazmıyordu. Belki de melami meşrep ruhuyla örtüşen, kendini gördüğü anekdotlar vardı. Kitabımı çok sevdiğini, tarzımın Bukowski'ye benzediğini söyledi. Ardından Bukowski'yi okuyup okumadığımı sordu. "Hayır tanımıyorum, hiç eserini de okumadım" dedim. Başladı bana Bukowski'yi anlatmaya. Bukowski'nin Amerikalı undergraund bir yazar olduğunu, argo yazdığını benim de onu okumamı tavsiye etti. Hatta Bukowski'nin müstehcen sayılabilecek mastürbasyon tasvirli bir hikayesini bana anlattı. Rasim Abi'nin bu tavsiyesinden sonra Bukowski'yi okudum. Bizim kültür dünyamızda yeri olmamasına rağmen, ülkemizde de çok okunduğunu öğrendim. Ancak benim yazdıklarım onunki kadar argo olmamasına rağmen, hiçbir zaman yazdıklarımı yayınlayamadım. Halen aynı tarzda üç beş kitabım yayınlanmayı beklemektedir.

Kültür müdürü iken, Urfa'dan Ankara'ya bürokratik bir işlem için geldiğimde, Rasim Abi'yi aramış, mümkünse görüşmek istediğimi söylemiştim. Bana evini tarif etti, metroya binip gelmemi söyledi. Rasim Abi kod farkı olan bir binanın bodrum katında oturuyordu. Kapıyı çaldığımda yenge hanım açtı. İçeri buyur etti. Kitap olan bir odaya girdim. Rasim Abi sandalyede, hemen yanında bir masanın üzerinde ahizesi açık bir telefon. Odada türkü sesi yankılanıyor. Ben ilk anda Rasim Abi'nin radyodan türkü dinlediğini sandım. Hiçbir şey söylemeden oturup ben de türküyü dinledim. Türkü bitince Rasim Abi ahizeyi alıp karşı tarafla konuşmaya başladı. Karşısındaki kişiye nasihat ediyordu. Geçmiş gün, belki on beş yirmi dakika telefonda konuştuktan sonra, karşısındakinin sözü daha da uzatacağını görünce misafiri olduğunu söyleyerek kapattı. Bana dönüp "sesi tanıdın mı, Murat Kapkıner" dedi. Ben "tanıyorum abi. Kitaplarını okuyorum" dedim. Rasim Abi "zaman zaman beni arar, böyle uzun uzun konuşuruz. Sorunları var. Biliyor musun Kapkıner de senin gibi yazıyor. Birbirinize benziyorsunuz" dedi. Ben burada Rasim Abi'nin bir başka yönünü daha görmüş oldum. O yalnızca gençlerle ilgilenmiyor, büyüklerle de ilgileniyor. Yalnızca yazmayı değil, insanı da önemsiyor.

2008 yılında Ankara'ya yerleştiğimde edebiyat mahfilerine takılıyordum. Birinci dereceden TYB olmak üzere, Vadi kafe, Kurtuba Kafe, İhtiyar Kafe ve Hece dergisine gidiyordum. Daha çok Kurtuba Kafe ikinci adresim olmuştu. Rasim Abi cumartesi günleri Hece'ye takılanlarla birlikte akşama doğru Kurtuba'ya gelir, geniş bir dinleyici grubuyla sohbet ederdi. Bazen biz de onun dinleyici halkasına takılırdık. Rasim Abi nerede beni görürse underground yazılarımın devam edip etmediğini soruyordu. Bir akşam yine Kurtuba'da otururken neler okuduğumu, underground yazılarımın sürüp sürmediğini sordu. Ben de "abi dediğin gibi birkaç eser yazdım. Öylece duruyor. Ancak bizim camiada bu tür metinler ve eserlerin karşılığı yok, yayınlamıyorlar" dedim. "Niçin yayınlamıyorlar?" dedi. "Fazla argo veya müstehcen buluyorlar" dedim. Gülerek (kendisi argo şekilde söylemesine rağmen ben burada değiştirerek söylüyorum) "sende yazacak yürek var ama onlarda yayınlayacak yürek yok" dedi. Bunun üzerine "abi, bu eserlere sen bir önsöz yazsan belki yayınlarlar" dedim. Dönüp bana yine gülerek "ben de yazamam" dedi. Ardından "sen yine yazmaya devam et. Başka yayınlara, sol yayınlara gönder. Mutlaka biri ilgi gösterir" dedi.

Rasim Abi ile Kurtuba'da baş başa Dostoyevski ve Shakespeare üzerine uzun konuştuğum anlar da oldu. Rasim Abi'nin muhakemesi çok iyiydi. Özellikle klasikler söz konusu olduğunda hukukçuluğunun vermiş olduğu mantıkla olsa gerek çok yerinde ve çok güçlü tahliller yapıyordu. Onun Dostoyevski, Hamlet üzerine yaptıkları tahlilleri okumak gerekir. Yanılmıyorsam Sezai Karakoç'un Kent hikayesini en güzel yorumlayan kendisidir. Hatta ben Sezai Karakoç'un Kent hikayesi ile Rasim Özdenören'in *Gül Yetiştiren Adam* hikayesinin aynı ruh ile yazıldığını düşünüyorum. O konuşmalarımızda da düşüncesi ve filozofisi güçlü bir yazarla karşı karşıya olduğumu görüyordum. Rasim Abi underground edebiyatı da seviyordu, felsefe ve klasik eseri de… tasavvufi kitaplar da okumuştu. Böylesine çok geniş bir yelpazeye sahipti. Yazdıklarının sağda ve solda karşılık bulması bu yüzdendir. O çok sesli ölümü de seviyordu, çok sesli bir yaşamı da…

Bir yazarı hatıralar üzerinden anlatmak, biraz da mahrem alanlara girmek, suç ortaklığı yapmaktır. Ancak onun sanat hayatıyla gerçek hayatının kesiştiği noktada durarak anlatmak daha doğru olsa gerek. Zira bir yazarı anlatırken bir nirengi noktası olmalı. Burada kendimi mi yoksa Rasim Abi'yi mi nirengi noktası olarak belirleyip yaşanmışlıklarımı anlattım bilemiyorum. Tek bildiğim Rasim Abi ile yaşanmışlıklardan yola çıkarak onu anlatmak. Çünkü o nirengi yani o kesişme noktasında ne suç ne günah vardır. Orası insanın gerçekte durduğu yerdir. Ben de o yerde durarak anlattım. Ne denli başarılı oldum bilemiyorum…

51 Yaşındaki Rasim Özdenören

Suavi Kemal YAZGIÇ

Anıları olan, onları tatlı tatlı anlatan, hatıralarını okutan veya dinleten insanlardan değilim. Geride kalan yılları kolay kolay hatırlamam. Hangi olay, hangi yıl yaşanmıştı, kiminle ne zaman tanışmıştım gibi sorulara cevap veremem.

Bunun neredeyse tek istisnası Rasim Özdenören ile tanıştığım gün. Neredeyse sadece o gün. 24 Ocak 1991, akşam altı sularında tanıştım onunla. Bu kadar net bir tarihin olmasını o gün Ruhun Malzemeleri kitabını kendisine imzalatmış olmama borçluyum. Türkiye Yazarlar Birliği'nde bir yazarlık atölyesinde öğrenci idim ve Rasim Bey, hoca olarak geldi. Henüz Devlet Planlama Teşkilatı'ndan emekli olmayan Rasim Bey'i kurumda sık sık ziyaret etmeye başladım o dönemde. İlk gittiğimde DPT'nin üçüncü katında idi, sonra emekli olana dek sekizinci katta bir odada ziyaret ettim onu. Bazen mesai bitimi kurumdan çıkıp beraberce Rasim Bey'in Kurtuluş'taki evine muhabbet ede ede yürür evine de misafir olurdum.

Rasim Özdenören ile tanıştığımda ben 19 yaşındaydım, o ise 51 yaşındaydı. Bu satırları yazarken ben 51 yaşındayım. Yani Rasim Özdenören ile tanıştığım yaşta kaleme alıyorum bütün bu cümleleri.

Rasim Bey ile görüşmelerimizde edebiyattan, güncel politikadan, ekonomiden, hukuktan, anılardan ve tecrübelerden bahsettik. Onun ilgi ve merak yelpazesi hep geniş oldu. Rasim Bey, çekmecesinde sürekli bulundurduğu atıştırmalıklardan ikram etti. Rasim Bey'in odası ne zaman aklıma gelse çekmecesinden çıkarıp ikram ettiği anasonlu galetaları da peşi sıra hatırlarım.

Bazen de odadan çıkıp yine aynı kurum içinde başka odalara ziyarete gidip muhabbeti oraya taşırdık. Rasim Bey, muhabbet halkasını hep geniş tutmaya özen gösterdi. Bazen onun gibi sosyal hayatın içinde olan

birinin yazı yazmaya ne zaman vakit bulabildiğine şaşırırdım. Ancak sonradan onun konuşmalarındaki sözlerinin, yazılarının da hammaddesini teşkil ettiğini fark ettim. O konuşurken yazılarının da temrinini yapmaktaydı besbelli. Okuduğu kitaplar kadar bizi besleyen o sohbetlerden de beslenmekteydi ve en önemlisi bize bir şeyler anlatırken de yazılarının taslaklarını inşa ederdi. O fikirlerinin kuluçkası olarak görürdü sohbetlerini. Dolayısıyla onu dinlerken yazılarının kaleme alınmasından önce zihninde oluşturduğu nebulaya şahitlik ederdik.

Bu ziyaretlerden birinde, genç yaşta vefat edecek olan Ramazan Dikmen ile tanıştım mesela. Sonraki ziyaretlerimde Rasim Bey'e uğramakla yetinmeyip ara ara Ramazan Dikmen'e de uğramaya başladım. Rahmetli hakikaten beyefendi biriydi. Hemen her karşılaşmamızda masasında okuduğu bir kitap olurdu. Dolu dolu konuşan, malayani sözlere pek itibar etmeyen biriydi.

Rasim Bey ile karşılaştığım tek mekân, DPT'deki odası olmadı elbette. Rasim Bey, cumartesi öğleden sonraları o zamanlar Türk-İş Genel Merkezi'nin altındaki pasajda yer alan Birleşik Kitabevi'nde kendisiyle görüşmek isteyenlerle buluşurdu. Orada daha uzun süreyle ve nispeten daha çok insanın iştirak ettiği sohbetler yapılırdı. Rasim Bey, bu vesileyle yeni çıkan kitapları, yıllar önce okuduğu ve yeni baskı yapan kitapları takip eder, bizleri de bu kitaplar çerçevesinde yönlendirirdi.

Rasim Özdenören tanıştığı insanları bir araya getirip onları da tanıştırmayı çok severdi. Bu özelliği sayesinde Erdem Bayazıt'la, Akif İnan'la ve ikiz biraderi Alâeddin Özdenören ile tanışma imkânı bulabildim. Sadece onlar mı Savaş Barkçin, Adnan Tekşen ve şimdi hatırlayamadığım pek çok kişi ile Rasim Bey'in vesilesi ile tanıştım. Her tanışıklık bir başka dünyanın kapısını araladı bana.

Merhum Rasim Özdenören ile tanıştığımda benden 32 yaş büyüktü. Bir gün bile o yaş ve tecrübe farkını ima eden bir cümle kurmadı bana. İki yaşıt edebiyatçı gibi konuştuk ve 19 yaşındayken onun bu tavrının farkına bile varmamıştım. Çok sonra başka yazar ağabeyler ve ablalarla tanışıp da onların bana ağabey ve abla tavırlarıyla karşılaşınca kavrayabildim Rasim Özdenören'in farkını.

Ben tanıştığımda, 1983'te yayınladığı *Denize Açılan Kapı*'dan beri hiç yeni öykü kitabı yayınlamamıştı Rasim Bey. Biz tanıştıktan sekiz sene sonra Kuyu yayınlanacaktı. Yine biz tanıştığımızda son deneme kitabı da 1988'de yayınlanan *Müslümanca Düşünmek* ve *Red Yazıları* olmuştu. Bir sonraki deneme kitabı 1996'da yayınlanan Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti olacaktı. Halbuki yıllardır gazetelerde düzenli olarak kaleme aldığı yazıların çok büyük bir bölümü gündelik hayhuyun içine sığmayacak, bir araya gelince kitaplaşabilecek ortak paydaları olan metinlerdi. Henüz kitaplaşmamış pek çok öykü dosyası olduğu da sonraki yıllarda tek tek kitaplaşarak karşımıza çıktı. Bunun kendisiyle konuşmuş değilim ama bu fetret döneminin temel sebebi bence yaşadığı yayınevi sıkıntısı idi. Bu sorun da kitaplarının İz Yayıncılık'ta yer almasıyla çözüldü gördüğüm kadarıyla.

Çok somut bir "Rasim Özdenören ile bir gün" diye başlayan, okuyunca insanın yüzünde buruk bir tebessüm bırakan ve uzun uzun düşünmemize vesile olacak bir hatıra anlatmadığımın farkındayım.

Ancak portresinden, şahsiyetinden bazı ipuçlarını yazdığımı zannediyorum.

Bir itirafta bulunmadan bu yazıyı noktalamam doğru olmaz. Rasim Özdenören'in benim tanıştığım 51 yaşındaki hali, benim şimdiki 51 yaşındaki halimden çok daha genç idi.

Bunu da not düşmekte fayda var.

Düşmem gereken bir not daha var. Hece dergisinin kişi merkezli özel sayılarında yer alan Rasim Özdenören yazıları hâlâ kitaplaşmadı. Mehmet Akif Ersoy, Sezai Karakoç, Sabahattin Ali gibi özel sayılarda yer alan yazıları bazı eleştirel ifadeleri sebebiyle bir "tepki" odağı da olmuştu. Hatta *Hece* Yayınları'nın bir ara bunları kitaplaştırması bile gündeme gelmiş, bir yıl kataloğunda yayınlanacak kitaplar listesinde kitabın ismine bile yer verilmişti. Ancak kitap asla yayınlanmadı. Rasim Özdenören ile yapılan söyleşilerden gerçekleştirelecek bir derleme kitap, gazete ve dergi sayfalarında yayınlanmayı bekleyen yazılar editöryel bir çalışmayı bekliyor. Cahit Zarifoğlu hakkında yazmaya niyetlendiği yarım kalan notları da pekâlâ kitaplaştırılabilir. Yani Rasim Özdenören kütüphanesi henüz tamamlanabilmiş değil. Kitapları sinemaya, televizyona uyarlanabilir, yabancı dillere tercüme edilebilir. Yapılacak çok iş var.

Allah gani gani rahmet eylesin.

Rasim Özdenören: Güzel Dost

Beşir ATALAY

Rabbimden kendisine rahmet ve mağfiret dileyerek başlamak isterim.
Rasim Özdenören ismi benim için her şeyden önce derin bir dostluğu ifade etmektedir. 1965 yılından başlayarak bir ömür süren yakın irtibat ve ilerleyen dostluk ve kardeşlik hayatı içinden, böyle bir anma yazısında benim katkım hatıralarla olacaktır.
Rasim Abi -ben hep bu şekilde hitap ettim- ile yakın tanışmamın başlangıcı, 1965 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenciliğe başlama günlerime dayanır. Mamafih, o tarihlerde Ankara'nın ilçesi olan Kırıkkale'de lisede okurken kendisini ismen biliyordum ve görmüşlüğüm de vardı. Kırıkkale Lisesi'nde dinamik ve güçlü bir öğrenci grubumuz vardı; Büyük Doğu dergisi merkezli, İslami bilinç içinde ve ciddi okuma yapan bir arkadaş grubu idi. Ankara'da bu irtibat içinde, Üstad Necip Fazıl Kısakürek çevresinde, okuyan-yazan bir düşünür grubunun olduğunu biliyorduk ve Üstadın konferansları vesilesi ile bazılarını tanımıştık. Lisede iken Üstadı Kırıkkale'ye konferansa davet etmiştik ve gelmişti, yanında Ankara'dan bu arkadaşlarımızdan bazıları da gelmişti; Rasim Özdenören, Mehmet Akif İnan bunlardandır.
Ankara'da üniversite okumaya başladığımda bu hazır muhitin içine dâhil oldum ve sonraki hayatımız da onlarla yakın irtibat içinde geçti. Tabii bu ortam içinde hem sıcak dostluk ilişkileri gelişti hem de o birikimden çok faydalandım; düşünce hayatımın gelişmesi ve şekillenmesinde çok belirleyici oldu. Büyük Doğu ve Üstad çevresi odaklı arkadaş grubu içinde Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Mehmet Akif İnan, Erdem Bayazıt, Mustafa Yazgan, Musa Çağıl, Hasan Seyithanoğlu gibi abi konumunda olanların yanında, seçkin öğrenci arkadaşlarımız vardı. Sezai Karakoç Abi'nin Diriliş dergisi de bu ortamın merkezindeydi.

İşte, bu zengin düşünce ve edebiyat ortamının biraz sessiz, çok sakin fakat derin abisi; Rasim Özdenören idi. O güzel dostların hepsi ayrı birer değerdi; kimi şair, kimi yazar, kimi büyük düşünce adamı, ortak payda ise hepsi güzel Müslüman… Rasim Abi'nin farklı bir ağırlığı vardı. Genelde Nuri Pakdil Abi, herkesin abisi olduğu için son noktayı koysa da olup bitenlerde ve o son noktada Rasim Abi'nin görüşleri belirleyici olurdu. Çünkü Rasim Abi görüşlerini ince dokumayı, kapsamlı izahı ile etkilemeyi iyi bilirdi, bu işin tam uzmanı idi.

Aslında bu dostlar topluluğu, tam ideolojik ve devrimci bir ekip idi. Okuma ve yazma başta gelen eylem türü idi. *Büyük Doğu* ve *Diriliş* çizgisinde ve etkilenmesi içinde edebiyat ilgisi çok yoğun idi. Edebiyatın; şiirin, hikâyenin, düşünce yazılarının ifade gücü çok farklı bir etki alanı oluşturuyordu. Her dönem böyledir, düşüncelerin gücünde edebiyatın katkısı daima olmuştur. Türkiye'nin bu döneminde, henüz büyük tarihi kesikliğin boşluğu sonrası düşünce ortamının gelişmeye başladığı zamanda, özgüvenli bir duruşla İslam düşüncesinin edebiyat desteği ile yeşermesi çok hayati idi ve bu güzel insanlar bu çaba içinde oldular. Rahmetli Üstad'dan başlayarak bu arkadaş grubu, edebiyat ve sanatın ideolojideki gücünü de ortaya koydular. Aynı zamanda nice baskı ve korku yıllarından sonra tam bir özgüven, dik duruş, cesaret ve dirayet göstererek yeni kuşaklara yol açtılar.

Bu grubun bir önemli özelliği de Türkiye'deki düşünce ve edebiyat hayatını, tarihi gelişimi içinde iyi takip etmeleri idi. Bununla birlikte dünya ve özellikle Batı düşünce ve edebiyatını da yakından izler, okurlardı. Batı felsefesi özel ilgi alanı idi. Şark ve İslam düşüncesi ve sanatı, klasikleri de aynı şekilde iyi bilinirdi. Yani, Türkiye'de entelektüel birikimin yüksek olduğu bir ortamdan söz ediyorum.

O öğrencilik yıllarından başlayarak, akademik hayatım süresince, Mavera dergisi yıllarında, Özal döneminde, Devlet Planlama Teşkilatı'nda aynı binada ikimiz de yönetici olarak sekiz yıl birlikte çalıştık ve sonraki yıllarda… Hep çok samimi, hep çok yakın, hep gerçek dost olduk, çok şey

O, en geniş ve en derin kapsamı ile tam bir bütünlük içinde, hiçbir noktasından taviz vermeyen bir Müslüman kimliğe sahip olarak yaşadı. Buna inanç bütünlüğü de ideolojik bütünlük de denilebilir. Bütün düşünce ve yazı hayatı bu bilinçle oluştu, gelişti, gerçekleşti.

İnsana emek vermek çok değerlidir; bu en başta çok sabır ister. Rasim Abi'de bu insana değer ve emek verme sabrı, istidadı çok yüksekti. Bu konuda çok fazla bilgiye sahibim ve şahitliğim mevcut.

paylaştık. Ailecek birbirimizin yakınında olduk. Bütün bu hayatın içinden Rasim Abi ile ilgili şu duygu ve tespitlerimi burada paylaşmak isterim.

O, en geniş ve en derin kapsamı ile tam bir bütünlük içinde, hiçbir noktasından taviz vermeyen bir Müslüman kimliğe sahip olarak yaşadı. Buna inanç bütünlüğü de ideolojik bütünlük de denilebilir. Bütün düşünce ve yazı hayatı bu bilinçle oluştu, gelişti, gerçekleşti.

Ömrünün bir noktasında tasavvuf irtibatı içine de girdi, devrimci bir düşünce ve edebiyat kimliği ile dervişliği birleştirdi, birlikte yaşattı. Bütün bunları fazla hissettirmeden ve dillendirmeden, sanki kendiliğinden suyun akışı gibi tabii mecrada yaşadı gitti.

Rasim Abi sabırlı ve sakin bir insandı ve sakin yaşardı, pek telaşa gelmezdi, hayatı koşturmaca içinde istemezdi. Fakat inandığı, ikna olduğu konuda çok kararlı ve sonuç alana kadar ısrarlı olurdu. Özellikle Devlet Planlama Teşkilatı'nda çalışma konularında bu kararlılığa çok şahit olmuşuzdur. Rasim Abi hukukçu ve planlama uzmanı idi, devlet mekanizmasını iyi bilirdi. Esasen, Devlet Planlama Teşkilatı da devletin çok merkezinde bir kurum idi. DPT'da Genel Sekreter Yardımcılığı ve Genel Sekreterlik yaptı, Özal hükümeti döneminde. Ben de o dönemde DPT'da Sosyal Planlama Daire Başkanı idim. Bu şekilde yedi yıl birlikte çalıştık. Bir proje veya bir konuyu ele aldığında, onu gerçekleştirmenin mekanizmalarını ve yöntemlerini iyi bilir, olgunlaştırır, yazılarında olduğu gibi konunun bütün boyutlarını iyi dokur, ilgilileri ikna eder, yine fazla telaş etmeden sonucunu alır, projeyi gerçekleştirirdi. Akademik hayattan gelen birisi olarak, bazen onun bu rahatlığına, en olmaz denilebilecek bir konuyu sanki çok normal, kolay bir mesele gibi sakin sakin anlatmasına ve sonuçta da başarmasına hayret ettiğim olmuştur. Kurumda herhangi bir konuda bir kriz çıktıysa, ortada bir sorun varsa, tabii olarak diğer yöneticiler telaşlanır, Rasim Abi pek telaşlanmaz, krizi büyütmez, sorunu çözeriz diye çevreye de sükûnet tavsiye eder ve krizin psikolojik boyutunu önce sona erdirir. Doğrusu kamu yönetimindeki tecrübesi ve yetişmişliği çok üst seviyede idi.

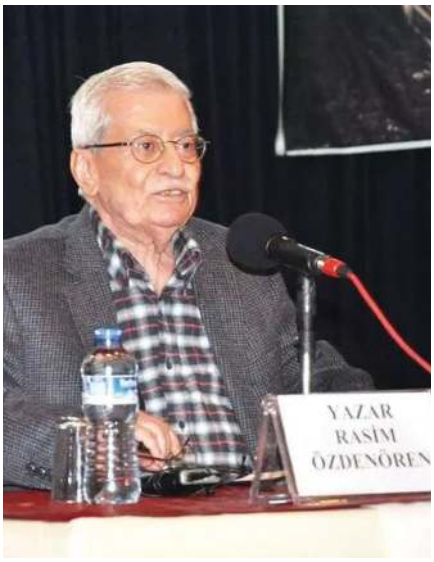
İnsana emek vermek çok değerlidir; bu en başta çok sabır ister.

Rasim Abi'de bu insana değer ve emek verme sabrı, istidadı çok yüksekti. Bu konuda çok fazla bilgiye sahibim ve şahitliğim mevcut. Yanına gelen insana, gence, o kadar çok vakit ayırır, sabırla dinler, bazen dinlemesi kolay olmayanları da o aynı sabırla dinler, sorularını tam olarak cevaplandırır, sorunla geldiyse çözmek için uğraşır ki bazen yanında bizim sabrımız kalmazdı, hayretle izlerdik. Hele yazma kabiliyeti olan falan bir genç veya genç grubu ise artık o görüşme daha da uzun sürerdi.

Eminim bu özel anma sayısında Rasim Abi'nin edebiyat eserleri, hikâye ve romanları yani sanatı üzerine değerli yazılar yer alacaktır. Bunu biraz da edebiyatçılara bırakmak daha uygun olur. Ancak, ben yine de Rasim Abi'nin hayatındaki bütünlüğe; düşüncesi, yazıları, edebiyat ürünleri, yaşamın her alanı ile Müslümanca bir kimliğe işaret etmek isterim. Bu sebeple de düşünce adamlığı, edebiyatçılığının önünde olmuştur. Eminim kendisi de bunu daha çok istemiştir, bunu tercih etmiştir. "Müslümanca Düşünme" onun yazın hayatının da odak noktasını teşkil etmiştir. Yıllarca çeşitli gazetelerde yazdığı günlük makaleler bu anlamda büyük yekün ve değer ifade eder.

Rasim Abi'nin kişiliğinin ve üslubunun temel bir özelliğine de işaret ederek bitirmek isterim. Belki bu işaret edeceğim husus onu diğerlerinden ayıran, onun yazılarını ve edebiyat eserlerini de farklı kılan en önemli özelliği idi de diyebilirim. Bu özellik, bir konuyu anlatma, işleme, dokumadaki üslup ve tarzıdır. Rasim Abi genel hayat tarzı ve yaşama üslubunda olduğu gibi yazma ve konuşmada da çok sakin ve sabırlıdır, telaşlı ve aceleci değildir. Herhangi bir şeyi anlatırken -ister yazma ister konuşma şeklinde olsun- öyle hemen kestirmeden gitmez; aksine en geniş şekli ve kapsamı ile ele alır, ayrıntıları ise asla ihmal etmez, bittiğinde o konu ile ilgili pek soru akla gelmeyecek şekilde bir netlik oluşur. Bu günlük kısa bir sütun yazısında da hikâyelerinde de romanlarında da böyledir. O yazın hayatında hem makroyu; büyük konuları işleyen ancak hem de muhtevada mikroları ihmal etmeyen bir tarzın sahibidir. Ben Rasim Abi'nin anlatımında etki gücünün büyük oranda buradan geldiğini de düşünmüşümdür. Ben onu anlatırken daima bu büyük meziyetini öne alır ve o düşüncesini; yazılarını, konuşmalarını gergef işler gibi ince ince dokur derim. Bu sakinlik ve bütünlük içinde, sonuçta yazı; makale, hikâye, hangisi olursa olsun, "efradını cami ağyarını mani" bir berraklık kazanır, pırıl pırıl net, açık, ikna edici… Özdenören soyadı ile de bu maharetini çok bağdaştırırım…

Bu güzel dosta, bu güzel Müslümana Rabbim rahmet eylesin, mağfiret eylesin, ebedi hayatını da güzel eylesin…

Rasim Abi'nin kişiliğinin ve üslubunun temel bir özelliğine de işaret ederek bitirmek isterim. Belki bu işaret edeceğim husus onu diğerlerinden ayıran, onun yazılarını ve edebiyat eserlerini de farklı kılan en önemli özelliği idi de diyebilirim. Bu özellik, bir konuyu anlatma, işleme, dokumadaki üslup ve tarzıdır.

Rasim Özdenören'e Dair Bir-İki Anekdot

Şeref AKBABA

Her mevsim yeni bir başlangıçtır. Tabiat yenilenir ve devridaim eder. Sünnetullahtır. Her mevsimin canlılar, özellikle insanların hayatında farklı etkileri ve yeri vardır. Karakışın özlettikleri olduğu gibi, sonbaharın, ilkbaharın da özlettikleri vardır. Özellikle kış mevsimi bahar havasında geçince buna sevinmez, üzülür insanlar. Kendine has hususiyetleriyle yaşanırken tabiat, hayat normal seyrinde devam eder. Kıymet bilirlik bu süreçlerde yaşananlarla ilintili olarak tebarüz eder. Şehre göç edenler, zor şartlarda yaşamış olsalar dahi köy yaşamının tabiatın döngüsüne odaklı mevsimlerini, aylarını, sosyal yaşamdaki etkinliklerini unutamazlar. Tabiat yenilenir, eşya ve yaşamı idame ettiren araçlar değişir, yeni doğumlar ve ölümler olur, ama hayat devam eder. Rahmetli Cahit Zarifoğlu'nun bir kitabına da isim olduğu gibi Bir Değirmendir Bu Dünya ve öğüterek devam eder.

İnsanlık tarihinde bilgi edinmenin, bilgiye ulaşmanın, bilgiyi ulaştırmanın çeşitli evreleri olmuştur. Sözlü iletişimden yazılı kaynaklara, matbaa sürecinden görsel ve sosyal medyaya kadar farklı dönemlerde şartların gerektirdiği araç ve aletlerle bilgi edinmiş, bilgilendirilmiş, ya da bilgiyi aktarmıştır insanoğlu. İlimler tasnif edilmiş, tasnif edilenler farklı kategorilere ayrılmış, formel ve informel olarak öğrenim süreci devam etmiştir.

Her insanın ve eserin toplumdaki etkisi nispetinde mevsimleri vardır. Yazılan eserlerden kimileri klasik olmuş, kimileri de yazıldığı dönem insanını besleyici olmuştur. Kadim kültürümüzde sözlü ve yazılı gelenek devam etmiş, kimi eserler hemen her yörede birey ya da topluluklar halinde okunur olmuştur.

Bir mevsim, bir dönem değil gelecek kuşakların da okuyacakları ve istifade edecekleri eserleriyle yaşayacak olan, bizlerin de yazdıklarıyla üzerimizde emeği olan, Müslümanca bir bakış, duruş ve *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* kaleme alan *Rasim Özdenören*, edebiyat ve düşünce dünyamızın öncü isimlerinden birisidir.

Büyük Doğu'nun son döneminde çıkan birkaç sayısını, Diriliş'i, Edebiyat ve o dönemde çıkan farklı dergileri de takip eden biri olarak, liseli ve üniversiteli dönemde bizim kuşağın okuduğu düşünce ağırlıklı bir gazete olan Yeni Devir'i severek okuyordum. Aynı dönemde yayınlanan Mavera Dergisi'nde şiirlerini, denemelerini, hikâyelerini okuduğum ustaları, gazetedeki köşe yazılarıyla da takip ediyordum. Gazeteyi her gün beklediğim gibi, Maverayı da her ay hasretle bekliyordum. Köşe yazıları, düşünce odaklı yazılardı. Kimi yazıları kesip saklıyordum. Bu dönemde takip ettiğim yazarların, dergi yayın hayatına son verdiğinde ve gazetede yazılarını nihayete erdirdiklerinden sonra da farklı yayın organlarında okumaya devam ettim. Bu yazılar kitaplaştı ve bugün de aynı tazeliğini koruyarak okunmaya devam ediyor.

Mavera'da hikâyelerini okuduğum *Rasim Özdenören*, gazetenin ikinci sayfasında ve üst köşede günlük yazılar kaleme alıyordu. Bir süre şartlar gereği A. Gaffar Taşkın müstearıyla yazmaya başlayınca eminim ki benim gibi hiçbir okur bu kimdir diye bir arayışa girmemiştir. Müslümanca bir perspektif, kendine has bir üslup, konuyu aktarmadaki ustalığı ile gençler olarak bizleri ihya ediyordu.

Bu deneme ustasının sonraları bir dergide yayınlanan söyleşisinde Üstad Sezai Karakoç'la tanıştıktan sonra yazmak istemediğini, kendisinin yazmak istediği hususları onun yazdığını düşündüğünü ifade etmesi beni çok etkilemiştir. Farklı şekillerde olsa da, ehl-i ilim, ehl-i kalem ve kelam olanların hayatında benzeri durumları yaşadıklarını okumuş veya dinlemişimdir. Ara verdiği yazı hayatı öncesi ve sonrasında kaleme aldığı ve kitaplaşan özgün edebi metinler, edebiyat ve düşünce dünyamızın köşe taşı sayılacak eserlerdir.

Edebiyat denince sözü ustaya bırakmak gerekir. "Edebiyat, kuşku yok ki, bir kültür ve uygarlık olayıdır. Çeşitli işlevlerinden biri de, ait olduğu uygarlığın inceliklerini, nüanslarını yakalamanıza yol açmasıdır. Alışılmış deyimiyle, daha önce bilmediğiniz ufuklar açar önünüze. Yeni bir mantıkla düşünmeye başlarsınız. Belki de mantığın dışında (fakat mantıksızca değil) düşünmeye başlarsınız. Edebiyat asıl gücünü, işte burada gösterir. Büyük sanat eseri karşısında, birbirinden farklı, birbirini tutmayan yorumlara ulaşılması, fakat her birinin kendi içinde tutarlı görünmesi, biraz da, o eserin, insanı apriori belirlenmiş bir mantığın dışında düşünmeye yol açan yönteminde aranmalıdır. Eserin gücü de, buradan kaynaklanmaktadır. Büyük sanat eseri, her mantık şemasına uyar, ama aynı zamanda uymaz da. Çağlar, anlayışlar değiştikçe, büyük eser de kendi içine yeni anlamlar katarak değişir, yenilenir. Bunu, büyük eserin her yeni yoruma açık bir yanının bulunmasıyla açıklayabiliriz." *(Ruhun Malzemeleri)*

Rasim Özdenören ağabeyimize *Allah*'tan rahmet diliyorum.

Mavera'da hikâyelerini okuduğum Rasim Özdenören, gazetenin ikinci sayfasında ve üst köşede günlük yazılar kaleme alıyordu. Bir süre şartlar gereği A. Gaffar Taşkın müstearıyla yazmaya başlayınca eminim ki benim gibi hiçbir okur bu kimdir diye bir arayışa girmemiştir. Müslümanca bir perspektif, kendine has bir üslup, konuyu aktarmadaki ustalığı ile gençler olarak bizleri ihya ediyordu.

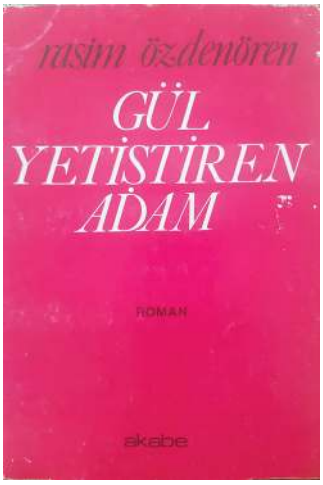
Rasim Özdenören

Betül ZEYREK

Rasim Özdenören deyince herkeste olduğu gibi benim de gözümde canlanan şey; davası uğruna gösterdiği dik duruşu, değişen dünya düzenine kapılmadan kendi özgün yazım dünyasını koruyabilmesidir. Yazılarını kaleme almaktaki amacı, insanı ve toplumu anlamak olarak değerlendirilse de aslında kendini anlama ve tanıma çabası da vardır burada. Bir nevi toplumun ve kendi vicdanının sesi olmaya çalışmıştır. Heybetli sesle içinde duyulmayan seslere ses oluyor diyebiliriz.

Değişen düzene inat fikrini savunmuş ve asla okuyucusunu aldatmamıştır. Özgün olmayı seçmiş ve o minvalde ilerlemiştir. Yazdığı öykülerini bu çizginin dışında tutmamış ve öykülerinde de yansıtmıştır bu duruşunu. Öykülerini genellikle bir yaşanmışlık duygusuyla ortaya çıkarmıştır. Öykülerini günlerce bekleyerek yazmadığını da ekliyor konuşmasının birinde Özdenören ve 'kafamda doğmuş olmasını bekliyorum' diyerek yazmaya başlamadan evvel bunun tasarımının kafasında başlayıp bittiğini de ifade ediyor. Daha sonra kalemi eline aldığında bir solukta bitirdiğini de verdiği bir röportajında dile getiriyor. En uzun yazılarını dahi bir vuruşta bitirebildiğini dile getiriyor.

Özdenören öykücülüğünde deruni ve akılcı yan hep yan yana yürümüş, biri diğerinin önüne geçmemiştir. Bulunduğu toplumu oldukça iyi yansıtmıştır, çok iyi gözlem yapmış, hiçbir ayrıntıyı kaçırmamıştır. Erdem Bayazıt'ın da dediği gibi "Özdenören tam bir ayrıntı avcısıdır." Toplumun orta kesim halkını, halkın maddi durumunu, insanın modernleşme karşısındaki bocalamasını ve ailenin beraberinde de toplumun zorunlu olan çözül-

mesini tüm detaylarıyla ele almıştır. Okuduğunuzda anlatılan şey her neyse, onun resmine bakıyor gibi hissettirecek kadar detay ve tasvire yer vermiştir. Bu özelliğini sadece öykülerinde değil, denemelerinde de görebilirsiniz. Hatta sohbetlerinde dahi bu ayrıntılara ne kadar önem verdiğini ve dikkat ettiğini fark edersiniz.

İzmir'de bir konferansını dinleme imkânım olmuştu. Bir sonraki gün imzasına gittiğimde tanıyabileceğini hiç düşünmemiştim ama nerede oturduğumu hangi renk başörtüsü taktığımı dahi söyledi. O anda yaşadığım şaşkınlığı tahmin edebilirsiniz. İşte o zaman anladım sadece kalemine değil sohbetlerine, günlük hayatına da yansımış ayrıntılardaki ustalığı.

Hikâyelerinde, denemelerinde yer verdiği diğer bir husus ise yazılarında bir sonuca ulaştırma gayesi gütmemesidir. Amaç sonuca ulaştırmak değil, kafada soru işareti bırakacak kadarını aktarmaktır. O soru işaretleri ile okuyucu çağının hastalığını, derdini kendisi okumalı, farkına varmalı ve kendi sonuca ulaşmalıdır. Çağını çok iyi konuşan Özdenören'in gayesi, bu dili okuyucularının da okuyabilmesine olanak sağlamak, sonuca ulaşmada yol göstermektir.

Öykülerini incelediğimiz zaman karşımıza çıkan diğer bir husus ise onun öykülerinin temelini kahramanlar ve tiplerin değil, ilişkilerin oluşturduğudur. Genel olarak bu ilişkiler merkeze alınır ve onun üzerine öyküler kurulur. Anlatılacak husus direkt olarak anlatılmaz bu ilişkiler üzerinden kurgulanır ve okuyucu temelde anlatılacak olan her neyse bu şekilde anlar. Aşk direkt olarak anlatılmaz, ona dikkat çekilmez. İlişkiler üzerinden kurgulanır ve hikâye geneline bakıldığında işlenen konunun aşk olduğu o zaman anlaşılır. Kısacası tipler ve kahramanlar ön planda değildir Özdenören öykücülüğünde, önemli olan ilişki biçimleridir.

Aslında bahsedilecek çok fazla detay var kaleme aldığı öyküler ve denemeler incelendiğinde. Kısaca birkaç husus üzerinde durduk. Çok derin bir anlatım, çok detaylı incelemeler yapılmış hakkında. Çok fazla teze konu olmuştur öyküleri ve öykücülüğü. Daha görünür olan hususlar üzerinden birkaç noktaya dikkat çekmeye çalıştım. Rasim Özdenören hakkında kaleme alınan birkaç kitabı buraya örnek olsun diye bırakıyorum. Dileyen oradan daha detaylı bilgiye ulaşabilir.

Âlim Kahraman (Haz.), Işıyan Kelimeler Rasim Özdenören / 2007, İstanbul

Mehmet Nezir Eryarsoy, Gül Yetiştiren Adam Rasim Özdenören "hayatı-sanatı-eserleri", 2009, İstanbul

Ali Haydar Haksal, Ruh Denizinden Öyküler Rasim Özdenören, 2017, İstanbul

Necip Tosun, Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören, 2017 (2. Baskı), İstanbul

Toplumun orta kesim halkını, halkın maddi durumunu, insanın modernleşme karşısındaki bocalamasını ve ailenin beraberinde de toplumun zorunlu olan çözülmesini tüm detaylarıyla ele almıştır. Okuduğunuzda anlatılan şey her neyse, onun resmine bakıyor gibi hissettirecek kadar detay ve tasvire yer vermiştir.

Rasim Özdenören'le Nuri Pakdil Üzerine Söyleşi

Söyleşi: Necip EVLİCE

7 Haziran 2022 Salı akşamı, Rasim Abi'nin Sayın Eşi Ayşe Abla'yı arayarak ziyarete gelmek istediğimi söyledim. "Şimdi uyuyor ama siz gelinceye kadar uyanır." dedi. Gittiğimde uyanmıştı. Evin salonundaki her zamanki koltuğuna oturdu ve her zamanki hoş üslubuyla konuşmaya başladı. Epeyce bir süre sohbet ettikten sonra; "Abi, biraz Maraş günlerinizi, öğrencilik yıllarınızı konuşabilir miyiz?" diye sordum. "Memnuniyetle." dedi. Telefonumdan ses kaydını başlattım ve hemen her konuda karşılıklı söyleşmeye başladık. Yaklaşık iki buçuk saatlik bir kayıt oluştu. Konuştuğumuz her şeyi, olduğu gibi yayınlamak kuşkusuz mümkün değildi. Bu konuşmanın özellikle Maraş, öğrencilik ve gençlik arkadaşlarıyla ilgili kısımları Yitiksöz dergisinde yayımlandı.

Ben, zaman zaman Rasim Abi'yle bir araya gelmelerimizde, Rasim Abi ile Nuri Abi'nin bir araya gelmelerinde gelişen konuşmaları, anekdotları, anlatılanları ses kaydı olarak alıyordum zaten. Bir gün, bazı konuların kendi seslerinden kaydı önemli bir belge olacaktır diye de düşünüyordum. Bu ses kaydı da, Rahmetli Rasim Abi'nin son ses kaydıdır belki de. Bu kayıtlarda yer alan Nuri Pakdil ile yaşadığı bazı anekdotları da İnsicam dergisinde yayımlamayı uygun buldum.

S: Edebiyat dergisinden ayrıldıktan sonra Nuri Pakdil Abi'yle karşılaşmanız, görüşmeniz oldu mu?

C: Mavera'nın Ankara'da yayımlandığı yıllarda pek karşılaşmıyorduk ama ortak dostlarımızdan haberlerini her zaman alıyorduk. Planlama teşkilatındayken, planlamadan Bakanlıklara doğru giden bir cadde var. Adı neydi?

S: Milli Savunma Bakanlığının önündeki cadde, Yahya Galip Caddesi.

C: Evet o caddede bir iki defa Nuri Ağabey ile karşılaştık. Edebiyat dergisini kapattığı yıllar olması lazım. Ben planlamaya doğru gidiyorum, o da bakanlık postanesinde işlerini görmüş Bakanlıklara doğru geliyor. Bir haftanın içinde bir iki defa karşılaştık. Saat 11.00 gibi. Ben de geç gidiyorum daireye. Nuri Ağabey'in üstü başı perişan, doğru dürüst pantolonu yok, ayakkabı yok filan. En son gördüğümde de ayakkabısının altı da çıkmış görünüyor yani haricen de. Yani yürekler acısı bir şey. Nuri Ağabey'e herhangi bir para mara teklif etsen kabul etmez. Beşir Atalay'ın amcazadesi var İbrahim Atalay ile karşılaştık o günlerde. "İbrahim, yahu Nuri Ağabey ile karşılaştık, üst baş perişan, ayakkabısı yok, pantolonu öyle eski püskü, boru gibi bir pantolon olmuş günlerdir haftalardır giymekten. Velhasılı kelam ben buna el koyacak olsam şahsım itibariyle Nuri Ağabey razı olmaz. Senin Nuri Ağabey'le yakın irtibatın var, görüşüyorsun. Bu parayı al Nuri Ağabey'in elbisesini, pantolonunu, ayakkabısını her neye ihtiyacı varsa hallet. Bu yetmezse yine gelirsin takviye ederiz." dedim. Üstünü başını düzeltti mi düzeltmedi mi bilemiyorum. Ondan sonra o yolda pek rastlaşmadık Nuri Ağabey'le.

S: Ben hatırlıyorum o dönemi, o dönem Gül Giyim vardı Ulus'ta. Bir biçimde götürdüler, oradan üstünü başını değiştirdiler. Yeni kıyafetler aldılar. O kıyafetleri uzun süre giydi. Çünkü Nuri Pakdil, Edebiyat kapandıktan sonra, adeta açlığa mahkûm edilmişti. Hiçbir düzenli geliri olmayan, para biriktirmeyen bir insan, Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkan kitapları ve dergileri dağıtınca tam anlamıyla yoksullaşmaktan başka bir şey yapamazdı zaten.

C:-Bu olaydan epey sonra gene bir daha karşılaştık. Gene böyle üstünde başında doğru dürüst bir şey yoktu. Yine Bakanlıklar postanesinden geliyordu. Ben doğrudan doğruya Nuri Abi'yle muhatap olsam, her ne hikmetse kabul etmeyeceği izlenimi var. Kendi kendime dedim ki, Nuri Abi'ye ben burada bir yer ayarlayayım, zor olmasına rağmen planlamada. Zorluğu da şurada: Yusuf (Bozkurt Özal) Bey, Personel Değerlendirme Komisyonu diye bir komisyon kurmuş. Planlamanın ister eski elemanı olsun, isterse sıfırdan müracaat edenler olsun o komisyonun sınavından geçiyor. Komisyon da müşterek bir toplantı yapmıyor, herkesin kendine göre işte işi gücü var, ben de dâhil olmak üzere. O komisyonda ben de varım, belki de başkanı da benim. Yahut da başkansız çalışıyoruz bilemiyorum şimdi. Nuri Ağabey'i dedim komisyondan geçirmek lazım ama Nuri Ağabey'i öyle komisyona göstermek falan akıl kârı değil. Ona kendisi de gelmek istemez, benim de gönlüm razı olmaz. Böyle birtakım abuk sabuk adamların önünde Nuri Ağabey'i imtihan yapıyormuş gibi. Ama işte yine İbrahim Atalay'la irtibat kurduk. Ben dedim bunun ortamını hazırlayayım, Nuri Pakdil'i alalım. Evrakını falan hazırladım, ben de genel sekreter veya genel sekreter yardımcısıyım. Öbürlerinin de, yani diğer komisyon üyelerinin de rızasını aldık. Atama yazısını bizzat kendim yazıp daktiloya çektim, kimse görmesin diye. Yusuf Bey'e götürdüm, rahmetli Yusuf Özal'a. Tam imzalayacakken, nerden nasıl bitti bilemedim İmdat Akmermer denen adam peydahlandı. Yusuf Bey tam imzalayacak. "Aman efendim" dedi, fiilen elini tuttu, kalemini tuttu. "Bu adam, bu Nuri Pakdil çok tehlikeli, çok radikal bir adam." O da elini çekti, durakladı. İmdat denen adam, anında oradan kayboldu gitti. Ben de Yusuf Bey'e dedim ki: "Tehlikesi falan yok kendi kendine gelin güvey oluyor. Nuri Pakdil'i sevmeyebilir, hepimizin seveni sevmeyeni var. Kim bilir nasıl bir kılçığı var ki öyle bir şey söyledi." Yusuf Bey de beni ikna etmek, onun da hatırını kırmamak için "Bir süre daha bekletelim." dedi. İmdat Akmermer de kendisinin yardımcısı olarak çalışıyor. Öylece bu girişimimizi engelledi. Oraya getirene kadar benim alnımın damarı çatlamış. Nuri Pakdil'i bir sürü abuk sabuk adamların önünden geçirmek ne mümkün! Hani sıradan birisi olabilir. Ne bileyim Molla Ahmet Sağtekin'i o kuruldan geçirirsin. Bilemiyorum yani herhangi bir adamı o kuruldan geçirebilirsin. Ama Nuri Pakdil gibi zaten orada hizmeti olan, zaten yani toplumda, edebiyat dünyasında, sosyal hayatta belli bir yeri olan, belli bir kariyeri olan bir adamı o kurulun önüne getirmeye insanın ne vicdanı razı olur, ne de gönlü. Yani hiçbir şekilde razı olunabilecek bir şey değil.

S: Rivayet odur ki; siz bu çalışmaları yapıp bir yetkiliyle Nuri Abi'yi müsteşara göndermişsiniz ya da müsteşar Nuri Abi'yi görmek istemiş. O yetkili, Nuri Abi'yi müsteşara şöyle tanıtmış: "Efendim, Rasim Beylerin grubundan Nuri Pakdil Bey." Bunun üzerine Nuri Abi yerinden fırlamış ve "Ben kimsenin grubundan değilim. Ben tek kişilik bir grubum." demiş ve orayı terk etmiş.

C: Ben hatırlamıyorum ama rivayet varsa benzer bir şey olmuştur. Nuri Ağabey'de de böyle bir şeyi yapma potansiyeli fazlasıyla vardır. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra velhasıl Nuri Ağabey'in o pozisyonunu her şeye rağmen öteki adamların da ağzından girip burnundan çıkmak suretiyle, Yusuf Bey'i de ikna etmişiz, bunu komisyondan geçirilmiş gibi davranalım diye. O da şundan dolayı o komisyonu kurdu. Önüne gelen, "Yusuf Bey, Necip Evlice bizim yakınımızdır, onu al." yahut Necip Evlice diyor ki işte "Rasim bizim yakınımızdır, onu al." O da bunu önlemek için bir Personel Değerlendirme Komisyonu diye bir şey kurdu. Böyle söyleyenlere, "Tamam, gönderin evrakları personel değerlendirmeye, değerlendirmeden sonra bize gelirse gereğini yaparız." diyor. O komisyonu kurması da kendisinin tabii doğrudan tayin yapmasına bir engel değil. Kendisine bir paravan, silah. Zaten almak istediğini ne personele gönderme ihtiyacı var, hiçbir şekilde bağlayıcı bir tarafı yok. Biz de biliyoruz onu, kendi de biliyor, herkesin de bilmesi lazım. Velhasılı kelam uzatmayalım Nuri Ağabey'i o Personel Değerlendirme Komisyonu'ndan geçmiş gibi göstermek suretiyle Yusuf Özal'a da söylemişiz, onun zaten burada şu kadar hizmeti var. O da "Tamam getirin imzalayayım." dedi. Nuri Pakdil iyi kötü eseriyle, etrafında yetiştirdiği adamlarla, memlekete de insanlığa da faydalı olmuş, ömür boyu da faydası devam edecek, öyle bir adam. O şekilde Nuri Ağabey'i tekrar aldık, iyi ki de almışız.

S: Evet tabii.

C: Emekli olduktan sonra iyi kötü evinin kirasını verebiliyorsa, iyi kötü bir ekmek geliyorsa, o şeyle, emekli maaşıyla.

S: Tabii tabii o çok önemli bir imkândı. Yani o olmasa hangimiz onun üstesinden gelebilirdik, nasıl geçinecekti? Gerçekten açlığa mahkûm olmuş bir insan olabilirdi.

C: O iş olmasaydı, on kişi bir araya geleceğiz de, her birimiz şu kadar vereceğiz de, bunu her ay yapacağız da.

S: O bile süreklilik arz etmeyebilirdi.

C: Hadi diyelim ki birisi organize etti, ben diyelim ki veya sen işi üstlendin. On kişiden parayı topladık. Her ay işte şu kadar para vereceksin diye. Bir ay, iki ay, üç ay gider, dördüncü ay herkes tırsar. O parayı toplayacak adam da tırsar. Asla yürümezdi.

S: O çok önemli bir şey olmuş o dönemde, iyi ki olmuş. Allah razı olsun. Yani çok önemli bir şey. Çünkü ben onu gördüm. 1996'da eve çıktıktan sonraki süreçte evin en azından asgari masraflarını

ve birtakım şeyleri karşılıyordu. Sonraki dönemde şartlar daha da ağırlaşınca yardımcı vesaire binince biz de tamam, kitapları falan epey bir şey oldu ondan sonra artık aramıyorduk. Nuri Ağabey'in emekli maaşı gelse de gelmese de sürdürebiliyorduk. Bir dönem öyleydi, canlanmıştı, 2000'li yıllarda. Ama o aradaki dönem çok önemli bir şey. Hatta o kurumda çalışırken de aldığı maaşla devam etmesi önemli bir şeydi. Çünkü Ankara gibi bir yerde ne yapacaksınız? Başka hiçbir geliriniz yok.

C: Nuri Ağabey'i öyle gördüğümde yürekler acısıydı. Ayakkabısı, Maraş'ta çirpene derler, ne üstü ayakkabı ne altı ayakkabı. Üstüyle altı arası, tabanı arası yarık. Oradan dikişlerin arasından Nuri Ağabey'in ayağı görünüyor, öyle yürekler acısı. O sahneyi hiç unutamam.

S: Peki karşılaşıp konuşmanız hiç olmadı mı?

C: DPT'de işe başladıktan epey bir süre sonra, Savunma Bakanlığı'nın önündeki caddede karşılaştık, aynı kaldırımdaydık. Uzaktan beni fark etti ve görmezlikten geldi, karşı kaldırıma geçti. Ben de karşı kaldırıma geçtim. O tekrar öbür kaldırıma geçmek isterken önüne geçtim. Velhasılı kelam yüz yüze geldik. Benden kurtulamayacağını anlayınca durdu. Selam verdim, selamımı alıncaya kadar da yürümesine müsaade etmedim. "Merhaba, nereye gidiyorsun Abi?" dedim. O da: "Cehennemin dibine gidiyorum." dedi. "Ben de oraya gidiyorum beraber gidelim." dedim. Ters istikamette yürüyorduk. Ben daire tarafına gidiyordum, o da bulvara doğru gidiyordu. Ona katıldım, daireyi artık asacağım. Bulvarda, yolun kenarına geldik, karşıya geçeceğiz ve bir yerlere gideceğiz, önümüzde trafik de işliyor. Arabaların kesilmesini epeyce bekledik, kesilmedi. O arada sordum ben "Nereye gidelim Abi" dedim. "Cehennemin dibine gidelim" dedi yine. "Cehennemin dibi karşıda." dedim. Karşıda Bulvar Palas Oteli vardı. Trafik kesilince karşıya geçip oraya gittik, çayımızı kahvemizi içtik. Çok eskilerden beri giderdik bu otele kahve içmeye. Epeyce de konuştuk. Bu arada Salah Birsel'in bir kitabının yeni baskısı çıkmış. "Günlük" diye bir kitabı vardı. Ta ellili yıllarda çıkardığı bir kitap, altmış yetmiş sayfalık bir kitaptı. O kitap "Nuri Pakdil'i Çeltik Palas'ta beni beklerken buldum." cümlesiyle bitiyordu. Yeni baskısı yapılmış, kalınlaşmış kitap, ondan sonraki günlüklerini de almış. Nuri Pakdil'le ilgili cümleye de dokunmamış, aynen duruyordu. Kitaptan söz açılınca "Salah Birsel'le hiç karşılaştınız mı?" dedim. Her sorumuzun cevabını da cımbızla alıyoruz ağzından. "Karşılaştık" dedi. "Nerede karşılaştınız?" dedim. "İstanbul'da. Bağdat Caddesi'nde." "Ne yaptınız, nasıl oldu?" dedim. "İşte, o beni gördü, bana doğru geliyordu. Beni görünce beni görmezlikten geldi, kenara çekildi. Ben de onu görmezden geldim, öbür kenara çekildim. O öyle gitti, ben böyle gittim." Velhasılı kelam kısa kısa cevap veriyor. Evet, hayır kabilinden ben de sor sor, soracak bir şey kalmadı. Artık öyle karşılıklı bekleşiyoruz. "Oturum bitmiştir değil mi bayım?" dedi, ayağa kalktı. Ayrıldık.

S: 24 Eylül 2011'de Fatih Kitabevi'ndeki karşılaşmadan önce karşılaşıp konuşmanız olmadı mı hiç?

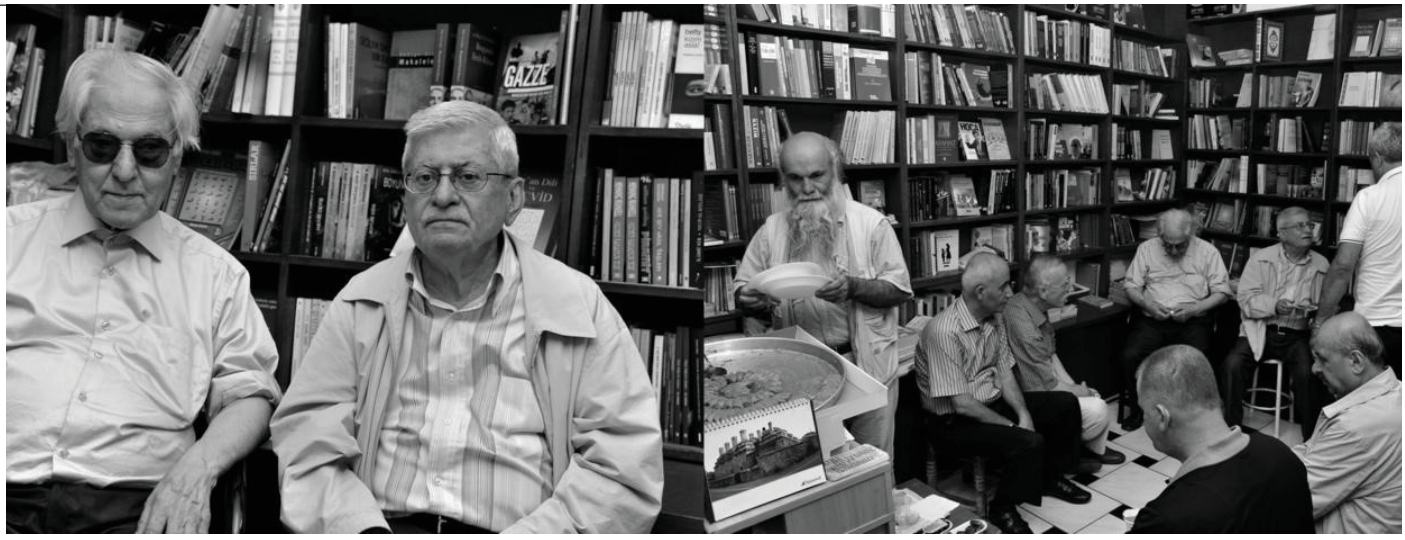
C: Bir keresinde de Zafer Çarşısı'nın önünde karşılaşmıştık. "Nasılsınız Abi?" diye sorduğumda "İyiyim diyerek size yalan söylememi mi bekliyorsunuz Beyefendi?" demişti. Kısa bir şeyler daha konuşup ayrılmıştık.

Not: Konuşmamızın bu bölümünde, Fatih Kitabevi'ndeki karşılaşmalarını ve sık sık buluşmalarını da konuşmuştuk. İlerleyen yaşı ve yorgunluğu nedeniyle oldukça dağınıktı anlattıkları. O anlatılanları ben kendi ifadelerimle, daha önce Hece dergisine yazdığım uzun yazının bir bölümünde yazmıştım. O bölüm aşağıdadır.

1997 yılında Nuri Pakdil'in kitaplarını Edebiyat Dergisi Yayınları olarak yayımlamaya başladıktan sonra, o yıllarda yeni yeni başlayan cep telefonları ve internet üzerinden sosyal iletişimin artması nedeniyle hızlı bir tanınırlık ve bilinirlik başladı. Nuri Abi'nin de benimsemesiyle, kitap duyurularımızı, mesajla, epostayla ve her türlü iletişim imkânını kullanarak yapıyorduk. 2000'li yıllara geldiğimizde, Anna Masala'nın "Nuri Pakdil 2000'li yıllardan sonra anlaşılacaktır." sözü mü gerçek oluyordu, yoksa heyecan verici başka bir süreç mi yaşıyorduk? Gerek hızla yaygınlaşan sosyal medyada, gerekse diğer mecralarda Nuri Pakdil adı ve sözleri yaygın biçimde paylaşılıyordu.

Nuri Pakdil, hem ölüm konusunda konuşmayı sevmez, hem de ölüm haberlerinden çok etkilenirdi. Cahit Zarifoğlu 7 Haziran 1987'de vefat ettiğinde Nuri Abi yalnızdı ve bu haber ona nasıl ulaşmıştı, nasıl karşılamıştı bilmiyorum. Gerek Akif İnan'ın (6 Ocak 2000), gerek Alaeddin Özdenören'in (26 Haziran 2003), gerek Erdem Bayazıt'ın (5 Temmuz 2008) ölüm haberlerinde çok uzun süren sessizliğe bürünmüş ve acı çektiğini her haliyle hissettirmişti. Erdem Bayazıt'ın İstanbul'daki cenazesine de göndermişti beni. Yıllar sonra Malatya'dan Urfa'ya gelerek Akif İnan'ın mezarını ziyaretimizde siğim siğim gözyaşı dökerken, "Hamza, biz bu arkadaşlarla neden görüşemedik, neden böyle oldu?" diye sormuştu. Bu sorunun bir cevabı var mı, bu cevabı kim verebilir, gerçekte bildiğimi söyleyemem. Bu soruyu, ben de hep sormuşumdur kendi kendime.

2000'li yıllarda Nuri Abi'nin ziyaretçilerinin ve ziyaretlerinin artması, yaşının ilerlemesi nedeniyle beraberinde bir refakatçinin bulunması gerekliliği nedeniyle, genellikle her yere birlikte gider olmuştuk. Yine böyle bir gün, 24 Eylül 2011 günü, sanıyorum dışçiye giymiştik. Normal şartlarda işimiz bitince eve döner-

24 Eylül 2011 Cumartesi günü Fatih Kitabevindeki bu karşılaşma âdeta bir dönüm noktasıydı. O güne tanık olan arkadaşların bir kısmı da görülüyor. (Fotoğraflar: Necip Evlice)

dik. İşimiz erken bitmişti, günlerden Cumartesiydi, Kızılay'daydık ve eve dönecektik. Arabaya binip hareket etmiştik ki, "Nereye gidiyoruz Sayın Hamza?" dedi. Eve gittiğimizi söyledim. Daha vaktin erken olduğunu, neden Sayın Cesur'un kitabevine gitmediğimizi sordu. Arkadaşımız Fatih Yurdakul'un Bayındır Sokak, Adil Han'daki Fatih Kitabevi'nden söz ediyordu. "Sayın Cesur" demesi de, Fatih Yurdakul'a Fatih Cesur adını vermiş olmasındandı.

Arabanın yönünü çevirip "Tabii ki gidebiliriz efendim" dedim. Genellikle eş-dost ziyaretinden, tanıdıkların ev ziyaretlerinden uzak dururdu. Biraz şaşırmış olsam da, birlikte Fatih Kitabevi'ne gittik. Kitabevi, Cumartesi günleri çok kalabalık olurdu. O gün de epeyce kalabalıktı. Arif Ay, Ali Karaçalı, Ali Ulvi Temel, Osman Furkan, Ahmet Şirin ve ismini hatırlayamadığım birkaç kişi daha vardı. Âdeta bir buluşma mekânıydı zaten. Rasim Abi de çoğu Cumartesi öğleden sonraları Fatih Kitabevi'ne uğrar, gelen arkadaşlarla sohbet ederdi. Nuri Abi'yi köşedeki tek sandalyeye oturttuk. Geri kalanımız taburelerde oturuyorduk.

Fatih Yurdakul birkaç dakika sonra beni yanına çağırdı ve kısık bir sesle "Beş dakikaya kadar Rasim Abi kapıdan girecek. Ne yapacağız?" dedi. Ben de, gayet rahat biçimde "Hiçbir şey yapmayacağız. Karşılaşacaklar ve ne olacaksa olacak. Telaş etme." dedim. Gerçekten de beş dakika geçmeden Rasim Abi kapıda göründü ve "Selamün aleyküm" dedi. Nuri Abi de yerinden fırladı. "Ve aleyküm selam Sayın Abdülgaffar Taşkın!" diyerek Rasim Abi'yi kucakladı ve hemen yanındaki tabureye oturttu. Abdülgaffar Taşkın ismi, Nuri Abi'nin Rasim Abi'ye verdiği müstear isimdi, onun ifadesiyle "kod adı"ydı. Her zaman bu isimle hitap ederdi. Sanki yıllardır hiç görüşmeyen insanlar değil de, daha dün ayrılmışlar gibi koyu bir muhabbete tutuştular. Hepimiz şaşkınlık içindeydik. Neden sonra yanımdaki fotoğraf makinasıyla izin isteyerek birlikte fotoğraflarını çektim. Otuz beş yıllık ayrılık sanki hiç olmamıştı. Bu arada Atasoy Müftüoğlu'nun hasta olduğu ve bir ameliyat geçirdiği haberi geldi. Nuri Abi haberi duyar duymaz, "Hemen ayarlayalım ve hep birlikte Sayın Salah Buhara'ya geçmiş olsun ziyaretine gidelim." dedi. Salah Buhara da, Nuri Abi'nin Atasoy Müftüoğlu'na verdiği müstear isimdi. Her zaman Salah Buhara diye hitap ederdi.

İki hafta gibi kısa bir süre sonra, 13 Ekim 2011 tarihinde Rasim Özdenören'in katılamadığı ama Nuri Pakdil, Hüseyin Su, Ali Karaçalı, Fatih Yurdakul ve Necip Evlice olarak Eskişehir'e Atasoy Müftüoğlu'nu ziyarete gittik. Atasoy Bey'le de Eskişehir tren garında sarılıp kucaklaştılar. Sanki otuz beş yıllık ayrılık hiç olmamış gibiydi yine.

Çok uzun olmayan bir süre sonra, 20 Haziran 2012 tarihinde Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Arif Ay, Hüseyin Su, İrfan Çevik ve Necip Evlice olarak Eskişehir'e Atasoy Müftüoğlu'na yeni bir ziyaret daha yaptık. Atasoy Abi'nin evinin arka bahçesinde, kiraz ağaçlarının altında Nuri Pakdil, Rasim Özdenören ve Atasoy Müftüoğlu geçmiş hatıralarını da yâd ederek çok eğlenceli bir muhabbet yapmışlardı.

Bu karşılaşmadan sonra Nuri Abi'nin vefat ettiği 2019 yılına kadar Rasim Abi ile Nuri Abi sürekli görüştüler. Zaman zaman biz Rasim Abi'nin evine giderdik, zaman zaman da Rasim Abiler Nuri Abi'nin evine gelirlerdi. Rasim Abi'nin saygıdeğer eşi Ayşe Abla Maraş yemekleri yapıp ikram ederdi. Nuri Abi bundan çok mutlu olurdu. Bu ev buluşmalarından ayrı olarak yemek davetlerinde, düğünlerde, iftarlarda ve kitap fuarlarında da sık sık bir araya gelirlerdi. Onları seven dostları da bu bir araya gelişlerden istifade ederek mutlu olurlardı.

Rasim Özdenören Anlaşıldı mı?

Abdullah HARMANCI

Rasim Özdenören, 1940 doğumludur. Edebiyata bir okur ve yazar olarak uyanmaya başladığında ülkemizde –en azından kurmaca alanında- iki önemli eğilim vardı. Toplumcu anlayışla verilmiş kurmaca eserler ve 1950 Kuşağı diye bildiğimiz çizgi. Toplumcu anlayışla kotarılmış kurmaca eserlerin mahiyetlerinin nasıl olduğunu sanırım detaylı olarak sunmaya ihtiyaç yok. Sınıfsal çatışmayı, ekonomik sömürüyü dile getirmeyi ön plana alan, sistemin nasıl değişebileceğine kafa yoran metinlerdi bunlar. 50 Kuşağı'nı ise bunların karşısına koymak gerekir. Toplumsallığın değil bireyselliğin önemsendiği, modernist anlatım biçimlerinin uygulandığı, varoluşçu temaların öne çıktığı bu çizgi, genç okur ve yazar Özdenören'in bir biçimde iletişim halinde olduğu diğer çizgiydi. 2022 yılının Nisan ayında yayımlanan İlk Öyküler kitabındaki bazı öyküler, yazarın başlangıçta köy edebiyatına karşı ilgisiz kalmadığını gösterse de Özdenören öykücülüğünün asıl yöneliminin 50 Kuşağı etrafında geliştiği düşüncesi hemen bütün eleştirmenlerin ortak fikridir. Elbette sahip olduğu dini hassasiyetler, modernist anlatım biçimlerinin içine yerleşerek gelişti ve bu durum, Özdenören'e ait bir modernizm doğurdu. Tıpkı nasıl Sezai Karakoç'a mahsus bir gerçeküstücü şiir dili var olduysa, tıpkı nasıl Mustafa Kutlu'ya mahsus bir "toplumcu"luk söz konusuysa Özdenören'e mahsus bir modernizmden rahatlıkla bahsedilebilir.

1990'lardan sonra en çok konuştuğumuz edebiyatçılardan ikisi Özdenören ve Kutlu idi. Bunu sonuna kadar hak ettiler. Ancak seçkin bir izler çevrenin hayranlığından ötesine geçerek, kitleler tarafından okunmak acaba hangisine nasip oldu? Neden? Çevremdeki arkadaşlara bu soruyu defalarca sordum. Kendimce bir anket yaptım. Elbette bu soruyu cevaplayan hemen herkes, nitelikli okur çevrelerinin ötesine geçerek kitlelerce okunan yazarın Mustafa Kutlu olduğunu söylediler. Ama birden, bir şey hatırlamış gibi "Ama Rasim Özdenören'in de Gül Yetiştiren Adam'ı var!" dediler. Evet! Özdenören, uzun bir süre bu kitabıyla bilindi ve en azından muhafazakâr çevrelerde

bu eseri neredeyse bestseller oldu. Ancak Rasim Özdenören'in öykü kitapları hiçbir zaman Mustafa Kutlu kitapları oranında kitlelere açılamadı. Hatta daha ileri gideyim. *Gül Yetiştiren Adam* bile, Cumhuriyet sonrası yaşananları dile getirmesi veya Hz. Peygambere atıf yapması gibi sebeplerle camianın inançlarını okşamış olsa bile, gene kitle okurunun anlamasını zorlaştıran anlatım uygulamalarından dolayı yeterince alımlanamadı. Özdenören'in alımlanmasını zorlaştıran şey onun modernist anlatım biçimlerini denemiş olmasıydı. Peki hepsi bu kadar mı? Değil. Özdenören aynı zamanda seçkinci idi. Batılı bir zevki vardı. Kişinin dindar olması veya İslam'ı bir yaşama şekli olarak seçmiş olması ile zevk sahibi olması arasındaki farkı bu yazıyı okuyanlar takdir edeceklerdir. Bu konuyu derinleştirebilirim. Ama Hece dergisinin Rasim Özdenören özel sayısında Dursun Ali Tökel tarafından yazılmış yazı, hemen bütün söyleyeceklerimi örnekliyor ve derinleştiriyor.

Özdenören'in denemeleri ve konuşmalarında yer alan referansların neredeyse tümüyle Batı kaynaklı olduğuna dikkat çeken Tökel, bu durumun nasıl değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyor, sorguluyor. Samimiyetle ve cesaretle yazılmış bu yazı, sadece Rasim Özdenören üzerinden yürütülen bir eleştiri değil. Söz Necip Fazıl'a da geliyor ve onun da kültürel birikiminin yerli olmadığı belirtiliyor. Bunun doğruluğu yanlışlığı ve ayrıca sebepleri üzerinde durulabilir. Tökel'in belirttiği gibi, bir yazarın Batılı referanslarının olması değil, bütün referanslarının Batılı olması kaygı vericidir. Ayrıca bu durum, birçok entelektüel için geçerlidir. Sebepleri üzerine konuşulabilir. Necip Fazıl'ın anı kitaplarını okuyanlar bu Batılı referanslarla beslenmiş olma durumunu çok açık görürler. Bu eleştiri damarı, Nuri Pakdil'e doğru da genişletilebilir. İslam'ı ilkeleri doğrultusunda yaşamakla içinden çıkılan kültüre yatkın olma-olmama hali başka şeylerdir ve başka sebeplere bağlıdır. Şu halde, Özdenören'in eserlerini saran referans örgüsü ve sahip olduğu sanat zevki de okuyucularıyla arasına bir perde germiş olmalı. Hele hele Anadolu türkülerini, Türk zevkini çok iyi bilen Mustafa Kutlu'nun yanına konulduğunda bu kontrast giderek büyüyor. "Neden karşılaştırıyoruz?" demeyin. Birçok yazarın yan yana anılmasının sebebi tarihtir. Edebiyat eleştirmenlerinin düşünme biçimidir. Konjonktürdür. Okurların çağrışımlarıdır. Nazım Hikmet Necip Fazıl, Kemal Tahir Tarık Buğra gibi ikizlemeler doğal olarak oluşur. Bu karşılaştırmalar faydalıdır da. Bu iki ismin birbirleriyle karşılaştırılmaları ikisinin de daha iyi anlaşılmalarını sağlayacaktır.

Kötü niyetli okurlar için epeyce "delil" bıraktım. İyi niyetli okurların ise Özdenören'i ne kadar çok sevdiğimi ve yaşarken kendisiyle gayet dostane bir ilişki içinde olduğumu bilmeleri için diğer Özdenören yazılarımı okumalarını salık veririm.

Bitirirken bir yanlış anlamayı önleyelim: Hiçbir yazarın kitleler tarafından okunması veya okunmaması olumlu veya olumsuz bir sonuç vermez. Çok okunmak ya da hiç okunmamak bir yazarı ne küçültür ne büyütür. Kitlelere açılacak nitelikte bir eser vermek edebi açıdan sorun teşkil etmez. Aynı zamanda okunmamak veya az okunmak da bir yazarı büyük yazar yapmaz. Özdenören ve Kutlu'yu anlayabilmek, yarattıkları metinlerin yapısal özelliklerini kavrayabilmek için böyle bir karşılaştırma yapmak gerekti. Bu nokta üzerinde düşünmeye devam etmek isteyen okuyuculara ödev: Acaba Mustafa Kutlu'nun hangi kitapları kitleselleşti? Neden? Peki kitleselleşmeyen kitapları hangileri?

1990'lardan sonra en çok konuştuğumuz edebiyatçılardan ikisi Özdenören ve Kutlu idi. Bunu sonuna kadar hak ettiler. Ancak seçkin bir izler çevrenin hayranlığından ötesine geçerek, kitleler tarafından okunmak acaba hangisine nasip oldu?

Nehri Yıkayan Adam II*

Ahmet MERCAN

Son yüzyılın en önemli mütefekkirleri arasında Necip Fazıl, Sezai Karakoç ve Rasim Özdenören yer alır. Üçünün de devlet eliyle oluşan baskıcı akışa karşı yürümeleri, onları rejim ve onun korumasında şekillenen fikir sanat çevrelerince büyük oranda görmezden gelinmelerine neden oldu. Buna rağmen yolları belli oranda kesişen ve birbirlerine güç veren bu isimlerin duruşu, mücadelesi hiç kesilmedi. Dahası bu karşı oluşların kendi üslup ve eylemleriyle geleceğe eşsiz miras bıraktılar.

Necip Fazıl, dindarlığın evlerin köşelerine sindirildiği bir zamanlar caddeye, meydana inerek kollarını makas gibi açıp "Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak" diyerek Batı ve onun gözü kamaşmış takipçileriyle amansız bir mücadeleye girişti. Şair kişiliğinden aldığı destekle sözün zirvesinden seslendi ve gençliği meydanlara davet etti. Fikir çilesini, tarih bilinci üzerinden diyalektiğe dökerek Batı ile mücadelenin fişeğini ateşledi.

Onun yanında kendi gücünü inşa eden Sezai Karakoç, Diriliş Medeniyetinin koordinatlarını evrensel boyuta taşıdı ve Diriliş Erini muştuladı.

İki üstadın yakınında yine kendine özgü birikim ve söylemiyle Rasim Özdenören, bayrağı teslim aldı.

Rasim Özdenören, Necip Fazıl'ın cesaret, Sezai Karakoç'un ruhu dirilten söylemiyle ortaya çıkan gençliğin aklını kirlerden arındırdı; Müslümanca düşünmeyi öğretti.

Üç üstadın önceliği bir gençte hakkıyla yer bulduğunda; zaman ve mekâna hayırla dokunabilen, yenilgisiz savaşların mensubu ortaya çıkmış olur.

Bu yazı, Rasim Özdenören'i tanıma, anlama çabasını gütmektedir. Saygıyla söz ettiği, hürmetten hiç eksik etmediği iki üstadını anmadan, onlarla olan ilişkilerine atıfta bulunmadan geçilse eksik olurdu.

Özdenören, İslam'ın hiçbir beşerî söylemin yanlışları ve doğrularıyla kendini tanımlamadığını şu ifade ile belirtir:

* Rasim Abi ile ilgili iki yazı yazmıştım. Arayıp teşekkür ettiği *Boyasız Yüzler* isimli kitabımdaki yazı ve *Medeniyet Burçları* ismiyle dört yüz doksan altı sayfalık kitaba aynı başlıkla bir yazı daha yazmıştım. Başlığı değiştirmek istemedim.

"İslam'ın doğruları başkalarına olan tepkiden doğmamıştır."

Bu aksiyoner çizginin eylemden önce fikirde tebarüz etmesi gerektiği üzerine makaleler, kitaplar kaleme alan Rasim Özdenören, öncelikle "illallah" demeden "la" demenin gereği olarak zihnimizin Batılı bilginin tortularından temizlenmesi çabasıyla, *Müslümanca Yaşamak ve Düşünsel Duruş* isimli eserlerini kaleme alır. Bu eserlerde çelişkisiz, sadeliğin derin etkisinin duru bir akışı desteklediği görülür. Suyun çeşmeden akışı kadar doğal ve insanla bütünleşen, müminin doğrudan kalbine inen düşüncelerin ele alınış üslubu da çok doğaldır.

Özdenören, okuyucunun aklında belirmesi muhtemel soruları da bir menzil üzere akışı bozmadan tek tek cevaplar. Bir sorunu çözümlerken yumağa ipin sarılışı gibi düşüncenin akışını ilgi kopmadan hisseder okuyucu. Bunda bir hikayecinin tasvir gücünün dipten yürüyor oluşu fark edilebilir.

Özdenören'in doğruyu bilmeye verdiği önemi gençlik hatırasından yola çıkarak anlamak mümkündür. Rasim Özdenören henüz lisede okumaktadır. Arkadaşı Erdem Bayazıt'ın evinde, Bayazıt'ın amcaoğlu Mehmet Bayazıt ile tanışır. Konuşma esnasında Özdenören'in anlamakta zorlandığı kişiler üzerindeki tespitlerin doğrulanmasının peşine düşür. Ertesi gün Mehmet Bayazıt'ın çalıştığı bankanın önünde onu bekler ve iş çıkışında bir parkta otururlar, saatlerce konuşurlar.

Sıradan bir hadise değildir bu durum. Bilgi ve hikmet yolculuğuna çıkan, önemli düşünürü haber vermektedir bu olay.

"Bir Müslümanın, ilahi iradeye atıfta bulunmadan izah edebileceği hiçbir şey yoktur şu yeryüzünde." Mümin bir insanın düşünsel duruşunu ifade eden, ufuk veren bakış açısı ile Özdenören

dünya algısını ortaya koyar. Buna ilave olarak, "Müslümanın en etken tebliğ amacı bizzat yaşayışıdır" der.

Yazıları, konuşması, duruşu; bir sadeliği, içtenliği, güven ve huzuru yansıtır. Biraz önce peygamber sohbetinden çıkmış, gelmiş gibidir. Her yaş ve statüden insanın yanına teklifsiz ilişeceği ve istifade edeceği bir taraf bulabileceği sıcaklık ve zenginliğe sahipti. Bir insan hiç mi kızmaz, muhalefet ettiği konuları dahi seviyeli bir üslupla ele alır ve ikna edici cehdle ortaya koyardı.

"Müslüman çağın gözüyle İslâm'a bakmaz; İslâm'ın gözüyle çağa bakar."

Müslümanların bir an bile elden düşürmeyeceği pusuladır bu ifade. Arif Ay'ın yerinde tespitiyle, onun bütün yazıları kıbleyi gösterir.

Düşüncenin aksiyoner boyuta geçmesinde Özdenören'in büyük katkısı olduğu aşikâr. Savunma düzlemi, nihayetinde muhalif bir konumu, kimi zaman karşı tarafın önemine işaret eder. Özdenören, bu tutuma hiç girmez ve şöyle der:

"Niçin benim zamanı değiştirmem istenmiyor da değişmiş olan zamana kendimi uydurmam isteniyor."

Büyük bir öykücü, aynı zamanda o denli güçlü bir denemeci ve fikir insanı… Onun bütün eserleri, tür farkına rağmen Düşünsel Duruşu'na işaret eder.

Eserleri nasıl düşüneceğimizin koordinatlarını verir bize. Temiz bir zihin ve geniş açılı düşünme ufku, gelecek kuşaklar için de pusula görevi görecektir.

Aynı zamanda anlatım ustasıdır Özdenören. Konuşurken onu dinlemenin zevkini yazılarından da almak mümkün. Sakinlik ve samimiyet, onun eserlerine sinmiştir. Düşünce yazıları da bu bileşkeden ötürü kolaylaşır ve tesirli hale gelir.

Bir de kusursuz bir hafızaya sahiptir. Yıllar önce cereyan etmiş bir olayı yer, mekân, kişiler ve onların söyledikleriyle eksiksiz birebir anlatır. Başka bir sohbette aynı olayı, hiçbir tarafı ihmal etmeden önceki anlatımla örtüşecek kalitede anlattığına defalarca şahid oldum.

Hepimiz için değerli bir mütefekkir ve irfan ehli, muttaki bir Müslümandı. Benim için ayrıca, bir ağabey, bir dosttu. Ankara'dan İstanbul'a geldiğinde rahmetli Asım haber verir ve toplanırdık. Onun sohbetinde bulunmanın güven ve derin huzurunu hissederdik.

23 Temmuz 2022 tarihinde aramızdan ayrılıp Rahmet-i Rahmana kavuştu. Mevlam cennetine alsın. Üzerimizdeki emeğine ve sağlam Müslüman oluşuna şehadet ederim.

Düşünce ve Sanatıyla Rasim Özdenören

Âlim KAHRAMAN
Dr.

O, 1940 Maraş doğumlu.

Fen Memuru olan babası Hakkı Bey aslen İstanbul Eyüplü. Görevde bulunduğu sırada Maraş'ta evleniyor ve bir bakıma oraya yerleşiyor. Annesi Nezahat Hanım, uzaktan Necip Fazıl ile akrabadır.

Aile bireyleri Eyüp Sultan Kabristanı'nda medfundur. Kendisi de ölümünün (23 Temmuz 1922) ardından uzun yıllar yaşadığı Ankara'dan getirilerek Eyüp Kabristanı'nda toprağa verilmiştir.

Maraş Lisesi'nde okuduğu sırada Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, ikiz kardeşi Alâeddin Özdenören ve son sınıfta Urfa'dan Maraş Lisesi'ne gelen Akif İnan ile beraberlikleri bir yol arkadaşlığına dönüşüyor. Edebiyat çalışmalarına bu dönemde başlarlar. Bu dönemin verimleri birer deneme olarak onları geleceğe hazırlamıştır, denilebilir. Asıl kişiliklerini İstanbul'a geldikten sonra Sezai Karakoç'u tanıyınca bulmuşlardır. Bu bir dönüşüm diyemesek bile, bir bilinçlenme olarak adlandırılabilir.

Yaşadıkları şehrin (Maraş) kültürü ile büyümüşlerdir. Bir nebülöz halindedir zihinleri. Fakat İstanbul'a gelip Sezai Karakoç'u tanıyınca "net"leşirler. Sezai Bey'in bir sebeple kendilerine söyledikleri "fakat biz Müslümanız" sözü, bir tutunma noktası oluşturur Özdenören için. Bir bilincin doğmasını sağlar. Sezai Karakoç Diriliş'i yayınlamaya başlayınca hikâye ve şiirlerini oraya verirler.

Hukuk tahsili için Maraş'tan İstanbul'a geldiğinde aileden sadece halaları ve merhum amcalarından birinin dul hanımı hayattadır. Bu hanımlar İstanbul kültürünün son ve halis örnekleridir. Rasim Özdenören babası dolayısıyla zaten aşina olduğu İstanbul kültürünü onlarda yakından izleme ve içselleştirme fırsatını bulmuştur.

Rasim Özdenören, önce hikayeciliği ardından da deneme ve fikir yazarlığıyla öne çıkmıştır. Gazetelerde yıllarca (45 yıl) köşe yazarlığı yaptı. Belki onbinlerle ifade edilebilecek kadar çok yazı yazdı. Sonradan bunların bir kısmını konu ve içeriklerine göre yeniden düzenleyip kitaplaştırdı. Çok sayıda kitabı oldu. Fikir ve deneme kitaplarıyla da göze gelir bir birikim bıraktı. Bana sorarsanız, yine de öncelikle hikayecidir o. Türk Edebiyatı'na asıl büyük katkısını hikayeci olarak yapmıştır. Anlaşılsın diye şöyle söyleyeyim: Türk hikâye dili ve dünyası içinde oynadığı rol, birinci sınıf bir roldür. Daha ilk hikâye kitabı *Hastalar ve Işıklar* ile getirdiği "diriliş ruhu", onu dönem hikayecilerinden ayırır. Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'un edebiyat ve düşünce misyonuyla beraber ele almamız gereken yeni bir açılımdır bu.

Kendi edebiyat arkadaşları içinde de toparlayıcı, harekete yön verici bir rolü bulunmaktadır. Çıkardıkları dergilerde teorik tarafın kotarılması işini de o üstlenmiştir.

Rasim Özdenören deneme ve düşünce yazılarının bazılarını Mavera'nın baş yazısı olarak yayımlar. Fakat bu tür yazıları asıl gazetedeki köşesinde çıkmıştır. Söylemiştim, 45 yılda binlerce yazısı çıkar gazetelerde.

Belki aldığı hukuk eğitiminin de onun düşünce sistematiğinin oluşumunda önemli bir rolü vardır. Fakat doğuştan gelen Allah vergisi bir teori kurma yeteneğine sahiptir Özdenören. Yoksa bu tür yazılarını yıllarca sürdürmesi mümkün olmazdı.

Rasim Özdenören'i önce kitapları ve gazete yazılarıyla tanıdım. 1979 yılında yayımlanan Gül Yetiştiren Adam romanı üzerine yazdığım bir yazıyı bir arkadaşımın yönlendirmesiyle Mavera dergisine gönderdiğimde 24 yaşındaydım. Yazı, onları şaşırtmış ve heyecanlandırmış. Edebiyat dünyasında ismi duyulmamış birisinden beklenebilecek bir düzeyin çok üstünde bulmuşlardı. Hemen Mavera'ya koydular (Nisan 1980). Cahit Zarifoğlu'ndan bir mektup aldım, beni Ankara'ya çağırıyorlardı. O senenin Temmuz'unda Ankara'ya gittim. Onlarla yüz yüze orada tanıştık. Beni kendileri gibi bir yazarmışım gibi karşıladılar, aralarına aldılar. O zamanlar onlar da kırk yaşındaydılar.

Gül Yetiştiren Adam romanında olaylar 1973 yılında (Maraş'ta) geçmektedir. Fakat yeni devletin kuruluş yıllarıyla da doğrudan ilişkilidir. Birinci derecedeki kahramanı Millî Mücadele'ye katılmış, inancı ve vatanı için savaşmış bir kişidir. Fakat savaş kazanıldıktan sonraki bazı gelişmelerden rahatsız olarak evine kapanır. Elli yıl sonra bir sabah namazı için çıkar dışarı. Şehirdeki ve insanlardaki değişmeyi yaşlı adamın gözünden, onun duygularıyla izleriz. Yazar bunu başarılı bir anlatımla verir. Bir hikayecinin öncelikli başarısı dildedir, kurgudadır. Fakat kitap içeriğiyle, sunduğu bakış açısıyla da okuyucunun ilgi ve beğenisini kazanmıştır.

Bana sorarsanız, yine de öncelikle hikayecidir o. Türk Edebiyatı'na asıl büyük katkısını hikayeci olarak yapmıştır. Anlaşılsın diye şöyle söyleyeyim: Türk hikâye dili ve dünyası içinde oynadığı rol, birinci sınıf bir roldür. Daha ilk hikâye kitabı Hastalar ve Işıklar ile getirdiği "diriliş ruhu", onu dönem hikayecilerinden ayırır.

Rasim Özdenören Soruyor: Kanunları Bilmemek Neden Mazeret Olmasın?

Dursun Ali TÖKEL

Prof. Dr., FSMVÜ Edebiyat Fak.

Lise üçüncü sınıftaydım. O zamana kadar doktora gitmek için okul idaresinden bir defa bile izin istememiştim, bir gün bile olsun devamsızlığım yoktu. O gün kendimi hiç iyi hissetmemiştim, müdür yardımcısına giderek hasta olduğumu, doktora görünmek istediğimi söyledim. Bana şöyle bir baktı ve dedi ki: *"Hasta filan değilsin, numara yapıyorsun, şu aspirini al ve sınıfına git!"*. O yaşıma kadar bu kadar kırıldığımı, onurumun zedelendiğini hatırlamıyorum. Adam bizi resmen yalancı, numaracı, sahtekâr yapmıştı. İyi de bunu hangi cüretle yapıyordu, ben gerçekten hastaydım, bunu biliyorum. Kendisi doktor değildi. Ben üstelik başarılı bir öğrenciydim ve yıllardır bir defa bile olsun izin almak için idareye gitmemiştim. Eğer benim gibi bir öğrencinin sözü muteber değilse, kimin sözü muteber olacaktı?

Müdür yardımcısının bakışı belliydi, bu bakışın özünün esası *genellemecilik* idi. Düz mantıkla şöyle düşünüyordu: *Öğrenciler yalan söylerler, bu da öğrencidir, o halde o da yalancıdır.* Aradan kırk yıl geçmiş, bu haysiyet düşmanı tavrı unutamıyorum. Asıl üzüldüğüm nokta benim durumum değil, müdür yardımcısının durumu idi. Nasıl olur da tanımadığı, bilmediği bir kişiyi çok rahat bir şekilde *yalancılıkla, numara yapmakla* suçlayabiliyordu? Bunun bir vebali yok muydu? Herkesi potansiyel suçlu kabul eden bu zihniyet -bizim medeniyetimizden beslenemeyeceğine göre-nereden geliyordu?

İşte bu yazımız, müdür yardımcımızın bu davranışının ve dolayısıyla ahlakının da esasını teşkil eden, bize Roma hukukundan gelmiş, halen Batı'da da bizde de cari olan bir hukuk kaidesi ve onun fecaati hakkında Rasim Özdenören'in tespitleri üzerinedir.

Yasaları Bilmemek

Önce bir soru ile başlayalım: Sizce yasaları bilmemek bir mazeret midir? Yani bir eylemde bulunuyorsunuz ama bunun suç olduğunu bilmiyorsunuz, meğerse suçmuş. Siz "ben bunun suç olduğunu bilmiyordum, dolayısıyla mazurum" diyebilir misiniz? Kanunları bilmiyorsunuz diye mazur görülebilir misiniz?

Maalesef mazur görülemiyormuşsunuz. Yani kanunları bilmemek mazeret değilmiş. İşlediğiniz eylem bir suçu teşkil ediyorsa, kanunları ister bilin isterse

bilmeyin, suçlu sayılıyormuşsunuz ve dolayısıyla da ceza alıyormuşsunuz.

Bunu neye göre mi söylüyorum? TBMM'nin internet sayfasında yer alan Türk Ceza Kanunu ile ilgili resmi bilgilere göre.

Türk Ceza Kanunu'nun 5237 numaralı kanununun 4. Maddesinin 1. Bendi şöyle: *"Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz."*[1] Peşinden gelen 2. Bentte ise "sakınamayacağı bir hata nedeniyle" ibaresi ilave edilmiş ve bunun mazeret sayılacağı belirtilmiş: *"(2) Ancak sakınamayacağı bir hata nedeniyle kanunu bilmediği için meşru sanarak bir suç işleyen kimse cezaen sorumlu olmaz."*

Ama esas kanun 1. Maddede ifade edilmiş elbette: *"Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz."* Bu, doğru mu, yanlış mı? Eleştirilebilir, tartışılabilir mi? "Biz hukukçu değiliz, işi ehline bırakalım" diyeceğim, tam da bu işin ehli bir adam bunun son derece yanlış ve gayri insani olduğunu söylüyor.

Kim mi bu işin ehli olan ve bu maddeyi gayri insani bulan? Rasim Özdenören. Malumunuz Rasim Özdenören bir hukukçu ve bu konularda fikir beyan etme salahiyeti var. Ona göre bu yargı, Roma Hukuku'nun insanlığa miras bıraktığı adaletsiz ve insafsız yasalardan biridir ve maalesef halen bütün Batı'da olduğu gibi bizde de el'an caridir.

Hasislerin Hukuku

Rasim Özdenören, "Hukuk" başlıklı yazısına, ünlü İtalyan yazar Giovanni Pappini'nin, adı kendi adından daha meşhur olmuş ve bir zamanlar bir mit haline gelen efsane eseri **Gog**'dan bir alıntı ile başlıyor ve diyor ki: *"İtalya'nın nüktedan yazarı Giovanni Pappini, Gog adlı kitabında Roma Hukuku için bir cümlelik bir tespit yapıyor ve 'Roma hukuku hasis ve itimatsız köylülerin eseridir' diyor."*[2]

Pappini'nin **Gog** adlı eseri, pek çok otorite tarafından, modern Batı'ya yöneltilmiş en derinlikli eleştirilerden biri olarak gösteriliyor. Bu eserinde Pappini, dünyanın en zengin insanlarından biriyle, bir akıl hastanesinde tanıştığını, bu adama Gog denildiğini, Gog'un bitimsiz serveti sayesinde büyük sanatçılar, bilim adamları dahil dünyanın en meşhur insanlarıyla tanıştığını, her fikri ve düşünceyi bizzat onu ortaya atan kişiden dinlediğini ve hiçbirini beğenmediğini hatta ağır bir şekilde eleştirdiğini, sonuçta da hatıralarını yazarak bunu kendisine teslim ettiğini söylüyor.

Gog, bir vesile bizzat kendi eliyle kaleme aldığı hatıralarını tanışıp sohbet ettiği Pappini'ye teslim ediyor ve daha sonra ortadan kayboluyor. Pappini de pek fazla müdahale etmeden Gog'u düzenleyip yayınlıyor. Eserde çok uç, son derece aykırı, Batı'nın büyük mirasını kökten eleştiren metinler var. Pappini kendisinin bile bu eserdeki fikirlere katılmadığını ve hatta yer yer iğrenç bulduğunu söylüyor:

"Gog, tek kelimeyle bir canavardır ve bu bakımdan bazı modern akımları abartılı bir biçimde yansıtıyor. Ancak bu abartı, onun günlük notlarım yayımlamakla, benim güttüğüm amaca hizmet ediyor; çünkü, gülünç şekilde büyütülmüş olaylarda, içinde bulunduğumuz uygarlığın gizli hastalıkları daha kolay görülmektedir... İpek zarfın içinde, acemi ve kaba bir çocuk yazısıyla yeşil mürekkeple yazılı büyücek bir paket vardı. Hepsini, bazen tiksinerek, bazen dehşetle, fakat itiraf ederim daima büyük bir merakla okudum."[3]

Rasim Özdenören'in bu eseri referans alması, görüşleri için bir mehaz olarak kabul etmesi bizim için önemli elbette. **Gog**'un bir kurgu mu yoksa gerçekten bir anı eseri mi olduğu eseri okuyanlar tartışabilirler. Ama bize göre bu eser, tıpkı Erasmus'un **Deliliğe Övgü**'sü gibi, Batı uygarlığı hakkındaki fikirlerini kurgusal bir eser aracılığıyla ve yine aynı Erasmus gibi bir delinin ağzıyla dile getirmiş esaslı ve kökten eleştiriler manzumesidir.

Gog'u okuyanlar eminim çağdaş bir Erasmus'un, çağdaş bir **Deliliğe Övgü'**sünü okuyor gibi olacaklardır. Rasim Özdenören'in böylesi bir eseri referans alması zaten onun da bu fikirde olduğunu gösteriyor. Yoksa çok önemli bir konuda bir roman cümlesini alıp bunu da yazarın düşüncesiymiş gibi sunması, kendisi de çok önemli bir kurgu metin yazarı olan Rasim Bey'e de ters gelirdi. Zira Rasim Bey, Hukuk adlı makalesinde Roma hukuku ile ilgili alıntısını Pappini'nin düşüncesi olarak sunuyor. Halbuki eserde, bu düşünce Gog'un avukatı olan Francis Malgaz'ın ağzından ifade edilmiş.

Gog, bir cinayete karışmıştır, bundan dolayı bir avukat bulmak zorundadır. Ona avukat olarak Francis Malgaz'ı önerirler. Malgaz, anlaşıldığı kadarıyla sıradan bir avukat değildir. Hukuk felsefesi üzerine önemli görüşleri vardır. Bunlardan biri de Rasim Özdenören'in alıntılamış olduğu Roma hukuku üzerine olan sözleridir. Gog'daki haliyle metin şu şekilde:

"*Onunla (*Avukat Francis Malgaz'la) *hoş vakitler geçirdim, mesela dün akşam, bana adalet hakkında görüşlerini açıkladı: 'Sistemimiz, diyordu, saçma ve çok karışıktır. Roma hukukunun mirası bizi eziyor. Halbuki, Roma hukuku bütün o tedbirleri, hesapları ile, cinayetlerin cezasını bir ödetme sayan hasis ve itimatsız köylülerin eseridir...'"*[4] Avukatın görüşleri bundan ibaret değil şüphesiz, metin üç sayfa boyunca devam ediyor. Ben Rasim Bey'in alıntısını işaret amacıyla bu kadarını alıntıladım.

Peki Rasim Bey, Roma hukukuyla ilgili bu alıntıyı niye yapmış? Bu hukukun aslında ne kadar gayri insani ve gayrı hukuki olduğunu izah için. Gog'daki alıntısından sonra şöyle devam ediyor yazısına: *"Gerçekten de Roma Hukuku, bundan daha kısa kelimelerle özetlenemez. Bugünkü Batı hukukunun Hristiyanlıktan daha önemli birincil kaynağı Roma hukukudur. Batıda hukuk formasyonunun temeli, yani hukukî düşünme, hukukî muhakeme yürütme Roma kaynağına dayanır."*[5]

Rasim Özdenören'e göre Roma hukuku, hasis ve itimatsız köylülerin eseri olduğu kadar aynı zamanda bir *tedbirler* külliyatıdır. Batı hu-

kukunu esas aldığımız için bizim şu andaki yürürlükte olan hukukumuzun temeli de Roma hukuku olduğuna göre bu *hasis ve tedbirler külliyatı hukuk* bizim cari hukukumuz için de geçerli olacak demektir.

Peki ne demektir *hasis ve tedbirler külliyatı hukuk?*

Herkes Eğer Hilekarlarsa...

Rasim Özdenören, Roma hukukunun temelinde, hiç kimsenin hiç kimseye güven duymaması ve herkesin hilekâr olarak kabul edilmesi esasının yattığını söylüyor. "*Kandırılırsam ne yaparım? Kandırılmamak için ne yapmalıyım? Kandırıldıktan sonra ne yapabilirim? Bu hukukun ruhu aşağı yukarı böyle bir eksen çevresinde yoğunlaşır. Aslolan herkesin hilekâr olmasıdır. Hukuk, bu hilekâr, desiseci, merhametsiz fakat menfaatine düşkün adamı köşeye sıkıştırmak için kaideler getirmektedir.*"[6] Herkesin potansiyel suçlu kabul edildiği bir toplum düzeni düşünün, orada yaşamak nasıl da bir azap olurdu!

Bu arada girişte sorduğumuz soruyu unutmuyoruz tabii ki. Yani kanunların bilinmemesinin mazeret olmayacağı esası. Rasim Özdenören'e göre bu ilke, herkesi hilekâr, desiseci, itimatsız gören Roma düşüncesinin zaruri bir sonucudur. Buna göre, hiç kimseyi güvenilir görmeyen Roma hukuku, daima desise ile karşılaşılacak diye düşünüyor ve bunun önünü kesmek için de müeyyideler öngörüyor. Bu müeyyidelerin en başında da *kanunları bilmemeyi mazeret saymayan* hükmü geliyor ki bu hüküm suçlu kadar masumu da yakan bir hükümdür: *"Ceza kanununun, kanunu bilmemeyi mazeret saymayan hükmü, yalancılara, desisecilere karşı konulmuştur. Fakat bunun ceremesini masum insanlar da çekiyor. Bir fiilin kanunen suç sayıldığını gerçekten bilmeyen birisi, bu hükme göre masum da olsa cezalandırılabilecektir. Böyle bir hüküm yalancılara karşı konulduğu halde, faraziyeye istinaden genelleştirilmiştir."*[7]

Aslında dananın kuyruğunun koptuğu yer de tam da burası: *Faraziyeye istinaden genellemek...* Yani, kötüler için vazedilen bir kanunu herkesi potansiyel suçlu farz ederek iyilere de teşmil etmek... Bu zulmü kurt yapmaz, kuzulara şah olsa!..

Rasim Özdenören, kendi görüşüne itiraz edecek muhtemel bir soruya da cevap veriyor yazısında: İyi de bu hüküm olmasa idi yalancı ile doğru söyleyeni nasıl ayıracaktık? Buna cevabı şu şekilde olmuş: *"Meselenin 'püf noktası' da burada zaten bu hüküm insanların yalan söyleyeceğini esas kabul ediyor. Bu arada, işlediği fiilin gerçekten suç olduğunu bilmeyen, masumların iddiası ise daha baştan reddediliyor..."*[8] Başka sorular da sıralanmış elbette ve asıl soru belki de şu: Ben bu fiilin suç olduğunu bilmiyordum diyen herkesi beraat ettirmek gerekir o halde. Bu duruma ne demeli?

Bu soruya verilen cevap Rasim Özdenören'in belki de bu mesele ile ilgili en dikkate değer yorumu. Mesele "insana bakış" meselesidir, mesele "insana güvenelim mi güvenmeyelim mi?" meselesidir:

"Bu iş ahlak meselesidir. İnsana itimat meselesidir. İnsanın doğru söyleyeceğini kabul etme meselesidir. Batı literatüründe çok işitilmiştir: İnsana onun haysiyetine uygun düşen muamelede bulunulmalıdır, denir. Ama bu durum bir temenniden öteye geçmemiştir. İnsana, insan haysiyetine yaraşan muamele onun yalancı olduğu faraziyesine mi dayanmalı? Yalancı farz edilmesi mi insanın asıl vasfı sayılmalıdır?"[9] Bunlar çok ciddi sorular elbette. Batı düşüncesi bir taraftan insana, onun haysiyet ve şerefine yakışır bir tarzda muamele edilmelidir der, diğer taraftan da hepsini desiseci ve yalancı sayar. Bu zıtların telifi mümkün müdür? Değildir elbette. Buradan çıkacak olan sonuç, Batı düşüncesinin "insanın iyiliğine dair" düşüncesinin reel hayatta bir karşılığı olmadığı, bunun tamamen bir faraziyeden, teoriden, fanteziden ibaret olduğudur.

İslam Hukuku Ne Der?

"Kanunları bilmemenin mazeret olamayacağı" ilkesi hususunda İslam hukukun görüşü nedir peki? Biz normal şartlarda bunu bilemeyiz. Bunun için de hukuk mesellerini bilen birilerine sormak gerekir.

Rasim Özdenören'in bu konudaki görüşleri de bize ışık tutar mahiyette. Buna göre *İslam hukukunda kanunları bilmemek bir mazerettir.* Yani Roma hukukunun tam tersine. Şöyle diyor Rasim Özdenören:

"İslam hukukunda, kanunu bilmemek mazeret sayılır. Bunun sayısız somut örnekleri, Asrı Saadetten başlayarak İslam tarihi boyunca verilmiştir. Bir örnek olay Tebük gazası esnasında geçiyor. Bu gazaya katılmayıp da bilahare yalan mazeret beyan edenler beraat ettirilip Allah'a havale edildikleri halde, savaşa katılmayışına mazeret göstermeyip doğru söyleyen bir Sahabe cezalandırılmıştır. Burada herkesin doğru söylediği, yalan söylemeyeceği esasında hareket edilmektedir..."[10] Tabii ki burada şu kaide esas alınmış olmaktadır: *"İslâm hukukunun umumi prensiplerinden biri de kişinin borçsuzluğunun ve suçsuzluğunun asıl olması ilkesidir."*[11]

Roma hukuku ile İslam hukukunun böylesi bir karşılaştırılması gerçekten ilginçtir. Şimdi bunların hangisi *insanî*dir: Herkesi potansiyel yalancı sayan Roma hukuku mu yoksa herkesi doğru söylüyor kabul eden İslam hukuku mu? İnsaf sahibi hiçbir insan burada birinciyi ikinciye asla tercih edemez.

İnsanlığa en büyük armağanlarımızdan biri olan Mecelle'de İslam'ın bu hükmü açık şekilde yer almıştır. Mecellenin 7. Maddesi aynen şu şekilde: "***Berâet-i Zimmet Asıldır***. *Suç sonradan işlenir. İnsan önce suçlu değildir; sonra bir sebeb ve fiilden dolayı suçlu olabilir."*[12]

Rasim Özdenören'in bahsini ettiğim yazısı, burada yazdıklarımdan ibaret değil elbette. Farklı açılımlarla devam ediyor. Onun bu dikkati, aslında hukuk alanında pek çok kişinin de tartıştığı konuların başında geliyormuş. Yani Rasim Özdenören, *kişinin kanunu bilmemesinin mazeret ola-*

mayacağı görüşünü yanlış bulmakta yalnız değil. Bu alanda çeşitli yazılar da okudum bu yazı vesilesiyle. En dikkate değerlerden biri de aynı zamanda akademisyen olan bir Fransız yargıca ait olan makale.

Hem hukuk doktoru ve hem de yargıç olan Fransız hukukçu M.G.Derreux, *"Kanunu Bilmemek Özür Sayılmaz Kaidesi Hakkında Bazı Düşünceler"* başlıklı makalesi ile bu meseleye dair bir yazı kaleme alarak meselenin nasıl tuhaf bir sonuç doğurduğunu uzun uzun anlatmış ve bu maddenin yürürlükten kaldırılmasını teklif etmiş:

"Herkesi kanunları bilir kabul etmek makul olmak isteyen bir kimse için kendisini; bir hayale, hukukçunun uydurduğu bir nevi yalana kaptırmak, nihayet adaletsiz bir hal çaresine gitmeye mahkûm etmek demektir. İşte bundan dolayıdır ki biz bu eski kaidenin (hukuk meselinin) terkedilmesini ve bundan sonra hakikatin açtığı yolda cesur adımlarla adalete doğru yürünmesini istiyoruz."[13]

Bu ilkeye Batılılar bile karşı çıktığına göre, bizim hukukumuzda hâlâ câri olması akıl alır gibi değildir. Roma hukukuna dayanan bu maddeyi Hristiyanlık bile ortadan kaldıramadığına göre, Batı hukuk ve sosyal sisteminde Hristiyanlığın ne kadar etkili olduğu tartışır. Hatta pek de etkisinin olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Yaklaşık 350 yıl Hristiyanlığa direnen ve bu yüzyıllar boyunca Hristiyan tebaasında akıl almaz zulümler yapan Roma, daha sonra *"Roma Hristiyanlaşacağına, Hristiyanlık Romalılaşsın"* ilkesini benimsemiş ve Hristiyanlığı da kendi putperest ilkelerine uydurmuştur. (Tevhit yerine teslis gibi). Daha sonra kilise, sonraki yüzyıllar boyunca, halktan da devletten de çok acı bir şekilde intikam almış ve bu intikam bin yıldan fazla sürmüştür. Yani aslında Roma'ya da dayansa, kiliseye de dayansa Batı uygarlığının temelinde daima bir dünya iktidarı düşüncesi vardır ve bu düşüncenin de temelinde Batı insanının üstün ırk, diğer milletlerin ise köle olduğu inancı yatar.

Rasim Özdenören, Batı düşünürlerinin Hristiyanlığa bağlı evrensel bir devlet kurma fikrini her zaman dillendirdiklerini, bunların en başında da Dante'nin geldiğini ama onun da Roma'yı merkez ve diğer insanlığı da köle olarak gördüğünü söylüyor:

"Dante'nin evrensel krallığının merkezi Roma'dır, yöneticileri de Romalılardır. Bütün dünya insanları, Romalı efendilerin uyrukları olacaklardır. Çünkü Dante'nin gözünde Romalılar 'üstün insan'dır ve böyle bir devleti gerçekleştirmeye ancak onların üstün yetenekleri muktedir olabilir... Batı uygarlığı, kendi dışındaki insanlara köle olarak bakmaktan hiç vazgeçmedi..."[14]

Batı hukukunun temel kaynağı Roma hukukudur ve onun da en temel yasalarından birisi *"Kişinin kanunları bilmemesinin mazeret teşkil etmeyeceği"*dir. Bu yazımızda, bu ilkenin yanlışlığı ile ilgili Rasim Özdenören'in dikkatlerini paylaşmaya çalıştık.

Bizim uygarlığımızda böyle bir yasaya mahal yoktur ama cari hukukumuzda da Batı hukuku esas alındığı için bu yasa el'an geçerlidir, yürürlüktedir. Bu yasanın, özü itibariyle nasıl bir insan düşmanı ve insanlık karşıtı olduğunu Rasim Özdenören'in dikkatli ve kapsamlı notları sayesinde öğrenmiş oluyoruz. Yine Batı düşüncesinde önemli bir yer tutan Romalı ozan ve oyun yazarı Titus Macchius Plautus'tan Roma'ya, oradan Avrupa'ya, Avrupa'dan da Thomas Hoppes'e[15] uzanan *"Homo homini lupus est"* yani *"İnsan insanın kurdudur."* düşüncesi insana bakıştaki en temel yasalardan birini özetler mahiyettedir ve bunun yukarıdan beri tartıştığımız yasanın da en temel kaynaklarından biri olduğuna şüphe yoktur.

Kırkı aşkın kitabı ile bizim Rasim Özdenören'den öğreneceğimiz daha çok şeyler var. Onun her bir denemesi, bizim bakış açımızı farklı bir yöne çevirmemize vesile olur. *"Sorularla düşünüyorum"*[16] diyen Rasim Özdenören'e göre *"Usta denemeci iyi bir mütefekkirdir"*.[17] Ve 27 deneme kitabıyla *usta bir mütefekkir* olan Rasim Özdenören de muhataplarını *sorularla düşünmeye* çağırır ve daha da önemlisi, kafası Batılı ve Doğulu kavramlarla karmakarışık olmuş bizleri *saf bir bakış açısına* davet eder ve bu bakış açısının özü de şudur: *"Müslüman, çağın gözüyle İslam'a bakmaz, İslam'ın gözüyle çağa bakar."*[18]

Eğer bize özgü bir eğitim sisteminden bahsedeceksek, bu eğitim sisteminin temel hedefi de bu göze, o bakışı kazandırmak olmalıdır. Aksi durumda, el kaşığıyla çorba içip ağzımızı dilimizi yakıp kavurmaya devam edip duracağız demektir.

[1] https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html, erişim Tarihi: 08.02.2023.
[2] Rasim Özdenören, Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı, İz Yay., İstanbul 2019, 11. Basım, s. 103.
[3] Giovanni Pappini, Gog, (Çev: Fikret Adil), T. İş Bankası Yay., İstanbul 2011, 7. Basım, s. XIV.
[4] Giovanni Pappini, Gog, (Çev: Fikret Adil), s. 57.
[5] Rasim Özdenören, Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı, s. 103.
[6] Rasim Özdenören, Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı, 104.
[7] A.y.
[8] A.y.
[9] Rasim Özdenören, Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı, 105.
[10] A.y
[11] Ali Bardakoğlu, "Berâet", https://islamansiklopedisi.org.tr/beraet--fikih, Erişim Tarihi: 14.02.2023
[12] https://www.mecelle.com/node/921, Erişim tarihi: 13.02.2023.
[13] M.G.Derreux, "Kanunu Bilmemek Özür Sayılmaz Kaidesi Hakkında Bazı Düşünceler", (Çev: Jale Güral), https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/635414, s. 233. Erişim Tarihi: 08.02.2023.
[14] Rasim Özdenören, Kafa Karıştıran Kelimeler, İz Yay., İstanbul 2022, 21. Baskı, s. 205.
[15] Homo Homini Lupus ve Thomas Habbes'le ilgili bir makale için bkz: Hümeyra Karagözoğlu, "Homo Homini LupusThomas Hobbes'un Ahlâk Felsefesi Üzerine",
[16] Şaban Sağlık, "Sanatçının Deneme Yazarı Olarak Portresi Yahut Rasim Özdenören'in Düşünsel Duruş'u", Hece Dergisi Deneme Özel Sayısı, Haziran-Temmuz-Ağustos 2020, S: 282/283/284, s. 606
[17] Şaban Sağlık, "Sanatçının Deneme Yazarı Olarak Portresi Yahut Rasim Özdenören'in Düşünsel Duruş'u", s. 607.
[18] Rasim Özdenören, Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler, İz yay., İstanbul 2021, 35. Baskı, s. 72.

Rasim Özdenören'e Göre Edebiyatın İşlevi

Mahmut BABACAN

Dr., Marmara Üni. Edebiyat Fak.

A) Edebiyat Nedir?

İnsan, her şeyden önce düşünen, yorumlayan ve yeni şeyler ortaya koyan bir varlıktır. Sanat, hem kişinin yaratıcı gücünü geliştirmek hem de insanlık niteliklerini yüceltmek için güçlü bir araçtır. Güzel sanatların önemli bir kolunu teşkil eden edebiyat, yazılı veya sözlü eserler aracılığıyla insanın duygu ve düşünce yönünden olgunlaşmasını, gelişip ilerlemesini, hayat ve olaylara karşı vicdanî kanaatler çerçevesinde isabetli kararlar vermesini sağlar. Sanatçı da duyarlılığı, düşünüşü ve yorumlayışı ile dikkati çeker ve öteki insanlardan bu bakımlardan da ayrılır. Ayrıca o, toplumun ve yurttaşlarının özlem ve ihtiyaçlarını en iyi duyan ve sezen kişidir. (Prof. Dr. Cahit KAVCAR, Edebiyat ve Eğitim, s. 2, Ankara 1999.)

Edebiyat eseri her şeyden önce insan zihninin ürünüdür. Bu nedenle içinde bir düşünce, hayat görüşü, barındırır. Sanatçı ile eseri arasında çeşitli bakımlardan ilişki vardır. Sanatçının yaşadığı ortam, edindiği tecrübeler, gözlemleri, dahası sanatçının düşünsel yaklaşımları onun eserine yansır. Bu az veya çok bütün eserlerde kendini gösterir. Burada asıl eleştirilecek konu, sanat eserini tamamen bir ideolojinin, doktrinin emrine verme biçiminde ortaya çıkan olumsuz durumdur. Özellikle yirminci yüzyıl ve sonrasında sanat eserleri, ideolojik ve felsefî görüşlerin yoğun işlendiği bir durum olarak kendini göstermeye başlamıştır. Ancak bu durum aşırıya kaçarsa edebiyat eserinin sanat olma niteliği zayıflar. "Gereğinden fazla ideoloji sanat eseri içinde eritilmezse, sanatçının sanatına engel bir unsur haline gelecektir." (Edebiyat Biliminin Temelleri, Wellek - Warren, KTB, 1983: 142)

Edebiyat metni sadece duygusal lirizme dayanan metinler de değildir. Edebiyatın dayandığı düşünce, felsefi boyut ve zihinsel altyapı mutlaka vardır. Sanatçı belli görüş, düşünce ve bakış açısına sahip birisi olarak belirir. Bu nedenle, edebiyat metinleri de yazarına ait bazı tez, düşünce, görüş ya da felsefî birikimi içinde barındırır.

Rasim Özdenören, edebiyat ile meşguliyetin pasif bir faaliyet alanı olduğunu kabul etmez. Yazar, söz ya da edebiyatın insanlığın en eski devirlerinden kalma bir olgu olduğunu savunur. İnsan, geçmişten günümüze kendi duygu ve düşünce dünyasındaki birikimleri başkalarına aktarma ihtiyacı hissetmiş. Bunu da ancak edebiyat aracılığı ile gerçekleştirme çabasını taşımıştır. Yaratılış gereği insanda var olan düşünme ve duygulanma yetisi kelimelerle somutlaşır ve başkalarına aktarılır. Söz ya da başka bir deyişle kelâmın, muhatabında etki ve heyecan uyandırması, dilin estetik bir formda sunulması ile gerçekleşir. Bu da edebiyat denen olgunun vücut bulmasıdır. Rasim Özdenören, Mavera dergisinin ilk sayısındaki çıkış bildirisinde bir manifesto niteliğinde şu cümlelere yer verir: "Biz; edebiyatı amacı kendinden ibaret bir çalışma alanı olarak görmüyoruz. Tarihte hiçbir uygarlık, ilkin bir edebiyat hazırlığı geçirmeden, kelâm eğitimini tamamlamadan, yani düşünce söze, söz de eyleme dönüşmeden, var olma ortamına kavuşamamıştır. Her uygarlık kendi değer yargılarının, erdem anlayışının ilkin yerleşmesini, sonra da yayılmasını, yaygınlaşmasını edebiyatın aracılığına borçludur." (Mavera, 1 Aralık 1976)

Özdenören'e göre bir sanatçı, edebiyatı sadece 'sanat yapma' kaygısının üstünde tutmalıdır. Ona göre edebiyat, bir uygarlık işidir, hatta medeniyetlerin varlık sebebi edebiyattır. Her medeniyetin bir hayat görüşü, düşünce dünyası, yaşam algısı vardır. Bütün bu özellikler edebiyat ile ifadesini bulur. Bu yönüyle edebiyat, ait olduğu medeniyetin değerler manzumesini de içinde barındırır. Bu millî

ülkü ve değerler, edebiyat vasıtasıyla kökleşir ve nesilden nesile aktarılır.

Rasim Özdenören, edebiyata bu işlevleri yüklerken, edebiyatı günlük siyasî düşüncelerin, politik yaklaşımların, propagandacılığına indirgemez. Her şeyden önce edebiyat, bir medeniyet tasavvurunun ifadesi olabilir. Bu medeniyet düşüncesi, bütün zamanı kuşatan bir algıdır. Dolayısıyla, günlük siyaset ya da aktüel olayların propaganda aracına düşürülen edebiyat, içinde barındırdığı özgül kıymetini ve gücünü kaybeder. Özdenören, edebiyatı tamamen politik düşüncelerin ifade aracına indirgeyen toplumcu gerçekçi yazarları eleştirir. Yazara göre bu sanatçılar taşrayı ve kırsaldaki hayatı anlatırken siyasi bir tutum takınmışlardır. Onların ele aldığı gerçeklik bu insanların hayatında karşılığı olan bir gerçeklik değildir. Özdenören'in en çok üzerinde durduğu problem ise taşrayı siyasî açıdan roman ve öykü malzemesi yapan yazarların varlığıdır. Kimi sanatçılar, insanların da mistik, metafizik yönlerinin olduğunu görmezden gelmiştir. Bu tip sanatçılar Özdenören'e göre çıkmazdadırlar: "Her şeyden önce bütün iç ve dış problemleriyle, yaşantısıyla insanımızı, toplum yapımızı tanımak gerek. Yoksa şu veya bu doktrini kabul edip sonra da bunu her bedene uyan elbiseler halinde kendi insanımıza uygularsak çıkmazlar karşımızdadır." (Özdenören 2009: 87)

B) Güdümlü Edebiyat Nedir?

İster roman, ister öykü ya da şiir olsun bir edebiyat metni basit ideolojik yaklaşımların propagandacılığını yaparsa bu eser için olumsuz bir sonuçtur. Çünkü edebiyat metninin var oluş nedeni siyasi bildiri değildir. Bir kavramın zihinlerde iyice belirgin biçimde anlaşılması için, o kavramın kapsadığı anlamları ortaya çıkarmak gerekir. TDK internet sitesinde yer alan Türkçe Sözlük'te "güdümlü" sözcüğüne şu karşılıklar verilmiş: "Güdümlü: belirli bir plan veya yönde yürütülen bir amacı, bir eğilimi yansıtan." Güdümlü bir edebiyat eserinde doğallık yoktur. Sanat metni sadece kendisi olarak üretilir. O hiçbir siyasî, politik düşüncenin aracı durumuna düşürülemez. Okurunu bir yöne, düşünceye yönlendirmeye çalışan ve bunu estetik bir formda değil de doğrudan yapan eserler aslında okuyucunun sezgisi ve kavrama gücünü hafife almaktadır. Özdenören'e bu durumu şöyle ifade

eder: "Güdümlü edebiyatta, yazarın sizi alıp bir yerlere götürdüğünü, götürmek istediğini sezinlersiniz; eserdeki yapaylık, iğretilik, inandırıcı olmaktan uzaklık hemen sırıtır. Yazarın ahmak kurnazlığındaki kötü niyeti hemen kendini ele verir. Bilirsiniz ki bu adam sizi bir enayi yerine koymaktadır." (Özdenören 2009:27)

Rasim Özdenören, güdümlü eseri sanatsal değer bakımından eleştirir. Çünkü bu nitelikte eserler belli bir eğilimin, düşüncenin savunuculuğunu üstlenmiştir. Durum böyle olunca edebiyatın içinde barındırdığı özgül kıymetler bu eserlerde bulunmaz. Sonra bu eserler, samimiyetten uzaktır. Hâlbuki Özdenören, bir edebiyat metninde bulunması gereken en önemli özelliğin samimiyet olması gerektiğine inanır. Bir yazar, yazdıklarına herkesten önce kendisi inanmalıdır. Özdenören bir eseri başarılı kılan temel değerin samimiyet olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

"Yıllar öncesiydi, daha ilk deneme yazılarımı çiziktirmeye çabalıyordum. Edebiyata ilişkin bir denememde, bir yazının iyi sayılabilmesi için onun her şeyden önce samimi olması gerektiğini ileri sürüyor ve şunları söylüyordum: Zaten bir yazı samimi oldu mu, başarısını yarı yarıya elde etmiş sayılır!" (Karal C.- Ö. Erdem, 2001)

Rasim Özdenören'e göre yazdıklarını belli düşünce ya da beklentilerine âlet eden yazar, samimiyetten uzaktır. Bu tarz yazar, okuyucusunun sezgisine inanmayan, onu belli bir eğilime kolayca kanalize edilecek biri olarak görür. Güdümlü eser, edebiyatın kendine ait özgül değerlerinden yoksun olacaktır.

Özdenören'e göre edebiyat metni bir düşünceyi okuyucuya tebliğ etmez, telkin eder. Edebiyat bunu gerçekleştirirken kendi iç mantığı ve sanatsal değerinden taviz vermeden yapar. Bu yönüyle edebiyat, bilimsel metinlerden de farklı bir yapı ve kurgusal nitelik barındırır. Bilimsel metin, her oluşumu belli bir mantık çerçevesinde açıklamaya çalışır. Bunu yaparken, insanın ruhsal yönüne dokunmaktan uzaktır. Fakat edebiyat, olayları, durumları, kişilerin hayatını ele alırken yine hayatın içinden seslenir. Bu özelliğiyle edebiyat, kendine has bir gücü içinde barındırır ve hayatın gerçeğini estetik düzlemde anlatır:

"Edebiyat eseri (şiir hikâye, roman vb) bir gerçeği bedahet haline getirir. Bir gerçeği size gösterir. Siz, eserde sunulan gerçeği, bir takım kanıtlama yollarından geçerek değil, doğrudan doğruya o gerçeğin kendisiyle yüz yüze gelerek tanırsınız, daha doğrusu bir de bakarsınız, eserin alttan alta yönelttiği noktada duruyorsunuz." (Özdenören, 2009:29)

Rasim Özdenören, edebiyatın belli olguları açıklama, kanıtlama ve okura belli bir fikri dikte etme gibi bir işlevinin olamayacağını savunur. Bu sosyal bilimlerin, araştırmaların görevidir. İnsanlara bir düşünceyi, duyarlığı, fikri kazandırma amacı güdülürse dinî ve ahlaki metinler kullanılabilir. Oysa edebiyat; bir durumu, kişiye ait ruhsal bir vaziyeti, olayı, okura sunar. Buradan herhangi bir sonuca varmak, çıkarımlarda bulunmak okura kalmıştır. Okuyucu kendisi hiç farkında olmadan zihinsel olarak belirli bir noktaya eserle oluşturduğu doğal iletişim neticesinde ulaşır. İşte edebiyatın kendine özgü gücü buradan gelir. (Özdemir 2017:32)

C) Eser Tezli Olmalı mı?

Tezli eser, edebiyatın kurgusal ya da sanatsal imkânlarını yararlanarak; bir tezi, düşünceyi, bakış açısını ortaya koyan eserlere denilir. Fakat bu yapılırken sanat eserini sadece politik düşüncelere indirgemek, edebiyatı siyasal eğilimlerin aracı haline dönüştürmek edebiyat estetiği açısından olumsuz bir sonuç doğurur. Bilindiği gibi Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyatı'nda "toplumcu gerçekçi" olarak nitelenen sanatçılar edebiyatı kendi ideolojik anlayışlarının birer tebliğcisi gibi algıladıkları için bu yanlışa düşmüşlerdir. Rasim Özdenören "güdümlü eser" diye nitelendirdiği bu gibi eserleri, ideolojik kaygılar içeren eserler kategorisine dâhil eder. Özdenören "tezli eser"in makul ve makbul olabilmesi için edebiyat metninde düşünce ya da tezin, eserin bünyesinde bütünleşmiş, kaynaşmış bir halde bulunmasını öngörür. Ona göre bir edebi eserde düşünce, eserde suyun içindeki mineraller gibi bulunup örtük bir biçimde yer almalıdır. Ayrıca edebî eserlerde düşünce derinlerde ve gizil biçimde yer almalıdır. (Özdemir 2017:36)

"Tezli eserlerde ise sanatçı, bir şeyi kanıtlama sevdasında değildir; yakaladığı doğruları, gerçekleri size göstermekle yetinir. Ama gördüğünüz bu yeni gerçeklerden, bu yeni doğrulardan siz yeni bileşimlere gidebilirsiniz. Ne var ki yazar, sizi yeni bileşime gitmeye de zorlamaz. Ötekindeyse –ideolojik eserde- yazarın, eteklerinizden çekiştirip durduğunu duyumsarsınız her an." (Özdenören 2009: 28)

Edebiyat metninin amacı bir olayı, bir durumu neden sonuç ilişkileriyle determinist bir yaklaşımla ele almak değildir. Olguların

nedenlerini açıklama, izah etme gayreti taşımaz. Onun yapması gereken olayı ya da durumu dilin ve sanatın imkânlarından yararlanarak (bu kurgusal biçimde de olabilir) okurun önüne sermektir. Söz gelimi modern hayatın kişi ve toplum hayatında bir takım ahlakî bozulma ve çözülme izleği üzerine kurulan bir eserde, yapılacak olan sadece var olan olguyu metin aracılığı ile aktarmaktır. Okuyucu bu aktarılan olaylardan kendisi bir yorum çıkarır, farklı sonuçlara gidebilir ya da gitmez. Bu durum, okuyucunun metin ile kurduğu anlamsal bağ ile ilgilidir. Metnin anlamını çoğaltmak, yorumları zenginleştirmek ise bireysel bir durumdur ve alkışlanacak bir özelliktir. Rasim Özdenören edebiyat metninin gücünü aynı zamanda çok anlamlılıkta ve yoruma açık olmakta görür. Yani zaman geçse de anlamı tüketilemeyen metin, okuyucunun çok çeşitli yorumlara ulaştığı metin, gücünden bir şey kaybetmez. (Kara 2014: 123)

Tezli eserde yazar, okuyucunun iradesine müdahale etmez. Bu yönüyle tezli eser yazarı, okuyucunun birikimine ve yorum gücüne inandığı için okuruna saygı duyar, onu önemser. Güdümlü eserin yazarı, okuyucusunu yönlendirilebilen bir kalabalık halinde algılar. Doğrudan bunu ifade etmese de okuru küçümser, onların olayları yorumlama ve algılama gücüne inanmaz. Aslında okurun iradesine saygısı da hiç yoktur. Çünkü onların yerine eserinde kendi düşünür.

Rasim Özdenören edebiyat eserinin gücünü, düşünceleri kendi özgül yapısı içinde ve bünyesinde okura telkin etmesinde görür. "Edebiyat eserinin gücü, fikirleri, kendi hayatiyetleri içinde bize telkin etmesindedir. Yazarın sanatı da buradadır. Bu bakımdan, yazarın küçük bir tökezlemesi, küçücük bir iğretilik, eserin inandırıcılığını yok etmeye yetebilir." (Özdenören 2009:29) Burada edebiyatın bir yönü daha ortaya çıkmaktadır: Okuyucuyu, anlattıklarına ya da gösterdiklerine inandırmak. Yapaylıktan, yapmacıklıktan uzak metin ancak okurunu inandırabilir. O halde metin, kurmaca dahi olsa, okur tarafından samimiyetle karşılanması ve kabul görme durumuna ulaşması, eserlerin en önemli niteliği olmakla beraber samimi bir kalemin elinden çıkması ile ilişkilidir. Yazdıklarına önce kendi inanan yazar, okur katında onay göreceği muhakkaktır.

D) İslâmi Edebiyat:

Cumhuriyet devri edebiyatında 1950'li yıllardan sonra kimi eleştirmenlerin "İslâmi Gelenekçi Söylem" diye adlandırdığı bir nesil görülmeye başlanır. Bunların öncüsü Necip Fazıl ve Büyük Doğu dergisi ile Sezai Karakoç'un Diriliş dergisi olmuştur. Mavera dergisinde eserler yayımlayan Rasim Özdenören gibi sayıları 10'u bulan sanatçılar, bu edebi anlayışın yeni kuşağını oluşturmuştur. Mavera dergisinde eserler veren bu nesil, olgunluk devresine gelince İslâmî edebiyatın nasıl olması gerektiği hakkında kuramsal tartışmalara girmişlerdir. Bunların içinde gerek edebiyat gerekse felsefi birikimiyle ön plana çıkan Rasim Özdenören'in bu bağlamda yazdıkları ve konuştukları incelenmeye değer bir nitelik taşır. (Özdemir 2017:46)

İslâmî edebiyat tartışmalarının gündeme geldiği 1970-1980'li yıllarda bu tartışmalar, Mavera dergisi ve Yeni Devir gazetesi etrafında ortaya çıkar. Bu konuda Rasim Özdenören ve Akif İnan özellikle ön plana çıkar. Türk Edebiyatı'nda bugüne kadar böyle bir tartışmanın gün yüzüne çıktığı pek görülmez. Özdenören, bu tartışmalara katılıp meseleyi farklı yönlerden ele alırken, İslâmî eserin bir vasfının da İslâm'a hizmet eden eser olduğunu vurgular.

Özdenören yine bu meselede Yeni Devir gazetesinde bir yazı dizisiyle (R.Özdenören Edebiyatta İslami Çizgiler Tartışması -1 ve -2 Yeni Şafak, 26-28 Mayıs 2002) bu konuyu ele alan Akif İnan'ın 'İslâmî edebiyat' türünün olduğu yönündeki görüşlerini irdeler. Ona göre İslâmî edebiyat: "1. İslâmî edebiyat, konusunu Müslüman insanların oluşturduğu, onların tavır ve davranışlarını, düşüncelerini, ruhsal eylemlerini yansıtan ürünlerin adıdır. 2. İslâmî edebiyat, konusu ne olursa olsun, yazarın İslâmî bilincini yansıtan, konusuna İslâmî optikle yaklaşan ürünlerdir. Özdenören'e göre birinci görüş yanlış değil fakat ikinci görüş daha kapsayıcıdır. Dikkat edilirse ikinci görüş, birincisini de içermekte, fakat birinci görüş, alanı oldukça kısıtlamakta, pek çok şeyi de dışlamaktadır." (Özdenören 2009: 41)

Rasim Özdenören'in bu tasnifi yaparken önem arz eden bir kavramla bizi karşılaştırır: "İslâmi bilinç". Bir eserde İslâmî bilinç açık ya da örtük yer alıyorsa o eser İslâmi'dir. Diğer taraftan yazar, ele aldığı meselelere İslâmî bakış açısıyla bakabilmelidir. Örneğin bir romanda ya da öyküde, insan doğasına ait en mahrem olgular ele alınabilir. Bu o eseri İslâmî bir eser olmaktan çıkarmaz. Ancak yazar, bu konuyu ele alırken İslâm'ın baktığı, öngördüğü bakış açısı ile olayları işlemelidir.

Rasim Özdenören, İslâmî bir edebiyatın gerçekleştirilebilmesi için gerekli bazı ön koşullardan da bahseder. Burada yine Müslüman bakış açısına dikkat çeker. Diğer taraftan anlatılanın insan doğallığına uyması gerektiğini savunur. Anlatılan olayların, insanın doğal yaşamında bir karşılığı olmalıdır. Aşk ya da evlilik, aile bireyleri arasındaki çatışmalar, ahlaki çözülme ve buna benzer konular ele alınırken, ideal olan değil de var olanlar anlatılmalıdır. Müslüman sanatçı gerekirse yatak odasına girmeli, fakat böyle bir durumda dahi İslâmî tavrı ve bakış açısını elden bırakmamalıdır. "Müslümanın, insana bakış açısı bütünüyle, İslâm uygarlığının kendine özgü değer yargılarıyla özdeşleşmiş olarak eserde yer alabilirse ve bu yer alış otantik girişimler olmaktan çok, doğal bir yaşama tarzı biçiminde verilebilirse, İslâmî bir edebiyatı gerçekleştirmeyi başarmış oluruz." (Özdenören, 2009: 54) Rasim Özdenören aynı eserde İslâm'ın sanata ve edebiyata verdiği imkândan da bahseder. İslâm'ın, hayatı ve insanı ele alış biçimi Hristiyanlıkta veya bir başka dinde olduğu gibi tek yönlü değildir. İslâm insanı ya da kâinatı bütün boyutlarıyla ele alır. Yani insan ne melektir ne de mutlak günahkâr şeytandır. Bu çok yönlü ele alış şekli Müslüman yazara geniş imkânlar sağlar. İnsanın dünyada insan olma mücadelesi tek düze değildir. Gerek maddî hayatta gerekse manevî hayatta insan hayatı değişik serüvenlerle doludur. "Müslüman yazarın eserinde insan bütün boyutlarıyla, bütün imkânlarıyla yansıyacaktır (veya yansımalıdır) dersek, bununla İslâm'a özgü bir gerçeklik anlayışının var olduğunu dile getirmiş oluruz. Böyle bir gerçeklik, genelde Batı gerçekliğinde gördüğümüz gibi tek boyutlu bir bakış açısına indirgenmiş ve soyutlanmış bir insan statüsünü değil, fakat insanın haiz olduğu bütün şartları, onun insan olma çabalarını, insan olma şartını tasvir edecektir. Bu bakımdan İslâm'ın gerçeklik anlayışı sanatçıya çok değişik ve geniş alanları deneme, onlardan yararlanma ve bunları eserine geçirme fırsatını bütün imkânlarıyla ve sansürsüz olarak tanıdığını söyleyebiliriz." (Özdenören 2009: 71)

Rasim Özdenören'e göre bir eserin İslâmî kimlik taşıması, eserde var olan ruha bağlıdır. Yani eser, her şeyden önce Müslümanca duyuş ve düşünüşün ifadesi olmalıdır Edebiyat metni İslâmî ruhu içinde barındırmalıdır. Yoksa İslâmî motiflerin ya da kavramların birer malzeme olarak kullanılması, o eseri İslâmî eser yapmaz. Bu konuda yazar, *İlahi Komedya* metnini örnek gösterir. Bilindiği gibi bahsi geçen bu eserde İslâmî terminolojiye yer verilmiş, fakat bu eser, Hristiyan duyuş ve düşünüşünün bir ürünüdür. Bu eserde İslâmiyet'e ait kavramlar var diye *İlahi Komedya*'yı İslâmi bir eser diye kabul edemeyiz. Burada yazarın bu kavramlara eserinde yer verme amacı ve tavrı da belirleyicidir. "İslâmî kavramların bir araç ve malzeme olarak kullanılması, o eseri İslâmî olmak adına kurtaramaz. (Özdenören, 2009: 45)

Rasim Özdenören, edebiyat metnine Müslümanca duyarlığın yansıması gerektiğini savunur. Müslümanın hayat algısı, varlık ve eşya karşısında tavrı, İslâmî estetik ve ahlak anlayışı eserde yer bulmalıdır. "Müslüman yazarlar, ürünlerine belli işlevler yüklemeye çalışırken, yani edebiyat dışı bir olguyu edebi esere yüklerken, aslında ilk bakışta sanılabileceği gibi sanatın iç bağlamlarından, sanatın iç değerlerinden fedakârlık yaparak bu işi gerçekleştirmiyorlar. Burada önemli olan Müslümanca duyarlılıktır. Müslümanca duyarlılığı ise, İslâm'ın estetik, ahlak, insan, evren, hayat hakkındaki telakkileri sağlıyor." (Özdenören 2009: 70)

Özdenören'e göre eğer bir eser, okuyucusuna İslâmî bir neşe ve coşkunluk veriyorsa, bu niteliği yakalamıştır. "İslâmî eser, İslâm'a hizmet eden eser, İslâmî espriyi doğrudan doğruya terennüm eden,

bize bir İslâmî neşve veren esere İslâmî diyoruz. Bize doğrudan doğruya bir neşve vermemekle birlikte onu kavramamıza yardım eden, kavrayışımıza getirdiği incelik (bilinç) dolayısıyla İslâm'ı anlamamızı kolaylaştıran, bize bu yolda bir yaklaşım sağlayan eserlere de ikinci tür içinde (yani hizmet eden) yer veriyoruz." (Özdenören, 2009: 46)

Rasim Özdenören, İslâmî edebiyat tartışmalarını gündeme taşırken bir konuda uyarmayı gerekli görür. Geleneksel toplum yapısında İslâmiyet, tamamen hayattan soyutlanmış değildi. Bu nedenle özellikle üretilen eserlerin İslâmî bir kimlik taşıdığını ifade eder. Ancak modern zamanlara gelindiğinde İslâm'ın temel kaynaklarından doğrudan yararlanabilmek oldukça zorlaşır. Bu açıdan geleneksel eserlerin İslâmî olduğu, modern eserlerin ise seküler bir kimlik taşıdığı düşüncesine katılmadığını belirtir. (Özdemir, 2017:47) Özdenören, ileriye dönük olarak bu temel kaynaklara ulaşmada aradaki engellerin ortadan kalkacağı konusunda umutludur: "Müslümanlar, şimdilik kendi ana kaynaklarına doğrudan doğruya eğilme, onlarla doğrudan doğruya karşılaşma imkânından yoksundurlar. Bu yüzden İslâm'ın ön gördüğü hayat düzeni henüz Müslüman yazarların hayatlarına da bütün boyutlarıyla da yansımamaktadır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalara belki ön hazırlık gözüyle bile bakılabilir. Ama onların eserine asıl yansıması gereken olgular henüz potansiyel halde ileride durmaktadır." (Özdenören, 2009:292)

Özdenören öykülerinde dinî değerleri, İslâmî ve tasavvufî estetikle bütünleştirerek ele almıştır. Özdenören, İslam ve insan estetiğini ilk olarak Denize Açılan Kapı adlı eseriyle metnin dünyasına taşır. (Kara, 2014:98)

Özdenören'e göre insan, küfür ve günahın kirlenmişliğinden gönül ve akıl gözüyle kurtulabilir. Özdenören de öykülerinde İslâmî yaşantının insanı bu yozlaşmaktan kurtararak kendine ve değerlerine dönüştüreceğini belirtir. Öykülerinde yazar için dinî değerler, vazgeçilmez yapıcı ve kurucu unsurdur. Öykülerindeki inançlı kişiler, kendilerini Tanrı sevgisi ve onun büyüklüğüne şahitlik eden kullar olarak telakki eder: "Hafız kahvesini içerken Cenabı Rabbülalemin son nefesimizde kelime-i şehadet üzerine ruhumuzu teslim etmek nasip eylesin dedi." (Özdenören, 2012b:136).

Rasim Özdenören "İslâmî roman" adıyla anılan ancak roman kurgusu ve sanat estetiği bakımından bir özellik taşımayan hidayet öykülerini eleştirir ve bu tarz eserlerin edebî değer açısından yetersizliğini gündeme getirir. Yazar, edebiyatın gücü meselesini ele alırken başlıca iki farklı nitelikte eserden bahseder. Bu mesele ile ilgili düşüncelerini bu iki nitelikteki eserlerin karşılaştırması üzerinden aktarır.

Rasim Özdenören, ileride tam bir İslâmî edebiyatın oluşumu için umutsuz değildir. Şimdilik İslâmî edebiyat adına ortaya çıkan eserler, gelecekte üretilen eserler için bir ön hazırlık niteliği taşımaktadır. İslâmî eserlerin ilk çekirdeklerini taşıyan bu çalışmalar, ileride potansiyel olarak duran ve gelecekte daha zengin ve mükemmel bir şekilde varlık sahasına çıkacak olan eserlerin ilk örnekleri sayılır.

KAYNAKÇA

Canbaz Firdevs (2012), "Rasim Özdenören ve Öykücülüğü", Turkish Studies, S.7/2, s.1281-1299 Bahar.

Eryarsoy, M.Nezir (2022), Rasim Özdenören-Hayatı-Sanatı-Eserleri, İlke Yayıncılık, İstanbul.

Hece Dergisi: Rasim Özdenören Özel Sayısı, Ocak 2011, N.169

Kahraman, Âlim, (2007), Işıyan Kelimeler-Rasim Özdenören, Kaknüs Yay., İstanbul.

Kara, Samet, (2014), Rasim Özdenören Hikâyesinde Toplumsal Değişimin İzleri, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Karal C.-Ö. Erdem (2001), "Rasim Özdenören'le: Ben İsterim ki Bu Öyküler Okunduğunda İnsan Kendini Yücelmiş Hissetsin", Kaşgar, S. 20, s.135-175.

Özdemir, Gül Ahmet (2017) Rasim Özdenören'in Denemeleri ve Denemeciliği, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı.

Özdenören, Rasim (1999), Ruhun Malzemeleri, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2000), Denize Açılan Kapı, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2002), Köpekçe Düsünceler, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2009), Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2010a), Kuyu, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (2010b), Çok Sesli Ölüm, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (2012a), Ansızın Yola Çıkmak, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (2012b), Çarpılmışlar, İz Yay. ,İstanbul.

Özgül, Gamze (2010), "Rasim Özdenören'in Hikâyelerinde Moral Değerlerin Çözülüşü ve Kimlik Bunalımı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Şaban, Sağlık (2006), "Rasim Özdenören ve Yaşar Kaplan'ın Öyküleri...", Hece Öykü, S. 21, s. 63- 73, Haziran Temmuz.

Tosun, Necip (1996), Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören, İz Yay. ,İstanbul.

Tosun, Necip (2006), "Türk Öykücülüğünde Ölüm Algısı", Hece-Öykü S. 15, s.82-94.

Tosun, Necip (2011), "Yedi Güzel Adamdan Biri Rasim Özdenören", Hece, Özel S.21, s.38-52, Ocak.

Yedi İklim: Rasim Özdenören'e Bir Armağan, Şubat-Mart 1999, C. XII, N. 107-10

Amentü'nün Teri

Hüseyin AKIN
Şair-Yazar

"Ve bir şeyi daha öğrendim, insan acı duyan bir varlıktır. Acı konuşmayı önler. Acı insanın kendi içine yönelmesi demektir. Bu ruhun acısıdır. İnsan ruhunun, insanın kendi beninin acısıdır. İnsanın kendi amentüsünün terinden boşalan bir acıdır bu."

Eyüpsultan'da gerçekleşen IV. Haliç Genç Edebiyat Günleri Ustalara Saygı programına konuk olan Rasim Özdenören söyleşisinin moderatörlüğü şahsıma tevdi edilmişti. Konuşma öncesi hazırlanan kitapçıkta usta hikâyecimizin hikâye anlayışının temel taşlarını ortaya koyan manifesto mahiyetinde bir yazı da yer almaktaydı. Yukarıdaki paragraf, o gün söyleşinin başında okuduğum üstadın bu yazısından alınmıştır. Yazıda, ömrü yazmakla geçen bir adamın kalemle kurduğu ilişkinin nihai noktasına işaret edilmekteydi: Acı.

Edebiyatın özünde var olan bu acıya insan ancak belli bir süre sonra ulaşıyor olmalıdır. Yazdıklarının nereden gelip nereye aktığını insan, hayatın hızlılığı içerisinde fark edemiyor ne de olsa. Durup düşünmek için önce durmak lazım. Bir edebiyatçı için durmak bir ömür boyunca yazdıklarına şöyle karşıdan, bir mesafe aralığından bakmak demektir. Acının kendini ifade ettirmemesi, onun ancak susunca anlaşılabilir bir şey olduğunu gösterir. Susmak, aynı zamanda içerisinde sabrı da barındıran içe dönük bir eylemdir. ("Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır/ kin susturur insanı adına çıdam denir/ susulunca tutulan çetele simsiyahtır." -İsmet Özel-) Özdenören'in "konuşmayı önler" dediği acı ile İsmet Özel'in "susulunca tutulan çetele simsiyahtır" dizesi, ortak bir noktada buluşuyor gibidir. Ayrıca, bu dizede acının özgün tanımı vardır. Acı ile karşılaşan insan, dış dünya ile belli bir süre irtibatını koparıp kendi içine yönelir. Bu durum acının kaynağına çekilmesi ve aynı zamanda benliğini harekete geçirmesidir.

Rasim Özdenören'in "öğrendiklerime yeni bir şey daha kattım" anlamında söyledikleri, acının kendisini daha yakından hissettirmesiyle ilgili bir farkındalık olsa gerektir. Zira onun hikâye ve deneme cihetinde yazdıklarında bu acının rengini, kokusunu ve ayak izlerini görürüz. Hikâyelerinin

en belirgin özelliği, mistik oluşudur ki bu da aynı acıya yaslanarak varlığını sürdürür. Mistisizmin etimolojik anlamına baktığımızda bu buluşmanın hiç de tesadüf olmadığı görülecektir. Bilineceği üzere mistisizm Grekçe "musterion" kelimesinden türetilmiş olup "konuşmamak, dilsiz olmak ve sır" anlamlarını içermektedir. Acı, ruhun cesede hâkim olma mücadelesinden neşet etmektedir. Dini ve tasavvufi bir imge olarak üstadın neredeyse bütün eserlerinde bunu görmek mümkündür. Hikâyelerin yoğunluklu konularını teşkil eden pişmanlık, tövbe ve arayış gibi temalarda bu acının farklı boyutları işlenir. *Denize Açılan Kapı, Çözülme, Hastalar ve Işıklar ve Kuyu* gibi hikâye kitaplarında bu arayış, tövbe ve pişmanlığın acıya yönelişinin metafizik uzantılarına rastlıyoruz.

Bu acı, modern kentte yalnızlığa terk edilmiş insanın acısıdır. Dramatik açmazların, uyumsuzluğun ve uyuşmazlığın sessizliğe yaslanmış bir sancı biçiminde dile getirilişidir. Kutsal olandan kopuşla birlikte insanın özünden uzaklaşması tam da yukarıda alıntıladığımız insani özelliği destekleyici niteliktedir: "İnsanın kendi amentüsünün terinden boşalan bir acı." Amentünün terinden boşalan acının modern dünyadaki karşılığı, varlık sancısını dindirmeye yönelik mistisizmden başka ne olabilir ki?

Acıların sağladığı olgunluk şahsiyette kendini gösterdiği gibi müellifin eserlerine de sirayet eder. Rasim Özdenören, bunun en tipik örneğidir. Onu olgunlaştıran iç kanama gibi derinden yaşadığı bu olgunluktur. Özdenören tipi aydınları diğerlerinden ayıran şey de budur: Yetkinliğin kemalata evrilmesi gibi insanın konuştuklarına ve yazdıklarına dek sirayet eden bir ruhsal irtifa.

Acı demişken her içimize çekiliş durumunu bu kelime ile açıklamak yeterli değil elbette. En azından kelimenin manevi şahsiyetine karşı bir haksızlıktır. Çünkü acı ne kadar içsel bir çekilme durumu olsa da kaynağı dışarıdadır. Zaten Özdenören'in hikâyesine konu olan durum ve de olaylar da bedenin ruhu etkilemesi gibi dışın içe tesir etmesi ile ilgili bir hâlin yansımasıdır. Modern hayat, sanayileşme ve çarpık kentleşme, insanın yalnızlığına yönelik çektiği acıların dış kaynaklarıdır. İnsanın hâli pür melâlini, sadece melâl kelimesiyle açıklamak yetmez. Bunun kederi ve tasası da var. İçimizde olup bitenin dışımızdan bağımsız izahları da vardır elbet. Bunu da üstat Rasim Özdenören'in kaleminden okuyalım:

"Acı çeken birinin durumuyla kederli birini özdeşleyebilir miyiz? Acı çeken insan, belki kıvranan, döşünü yumruklayan, belki saçını yolmaya kalkışan, yüzünü tırmıklayan birini çağrıştırıyor. … İster acı olsun ister ıstırap olsun, sanırım keder sözcüğünün bende uyandırdığı duyguya tam karşılık gelmiyor. Istırap ya da acı çeken biri döşünü yumruklayabilir, ama kederli olan? Sanırım kederli olan tümüyle içine kapanır ve onun yüzünü kara bulutlar kaplar. Kederli insan tümüyle kendi içine döndüğünden veya gömüldüğünden devinimsizliğe boğulur…

…

Şu cümleyi üzerinde düşünmek üzere öneriyorum: Babamın ölümü beni kederlendirir (öznellik), Hz. Hüseyin'in şehadetinden acı (ıstırap) duyarım (nesnellik), maden ocağındaki bir arızada mahsur kalan işçilerin kurtarılıp kurtarılamayacağı kuşkusundan tasalanırım. Ne dersiniz?

Kafka'da belki keder vardır, Dostoyevski'de acı, Faulkner'de ise tasa…"

(30-10-2014-Rasim Özdenören-Keder, Acı, Tasa- Yeni Şafak Gazetesi)

Şimdi bu nüansa dayalı tasnife göre Rasim Özdenören'in yazma serüvenine kaynaklık eden hangisidir diye soracak olursanız şunu galiba söyleyebilirim: Bunların hepsi! Yani hem acı-ıstırap hem keder hem tasa! Bu sonuncusuna üstadın hayat-sanat ve edebiyat anlayışındaki özgünlüğüne bakarak İslami Endişe demek daha doğru olur. Özdenören'in özellikle deneme alanında yazdıkları bu tasa (İslami Endişe) kısmına dahil edebileceğimiz türe tekabül etmektedir. (Müslümanca Yaşamak Üzerine- Müslümanca Düşünmek Üzerine Denemeler)

Kök Metin(ler) Yorumcusu Olarak
Rasim Özdenören

Şaban SAĞLIK
Prof. Dr., FSMVÜ Eğitim Fak.

Mesele, eski masalları iyi okumakta.
Ahmet Hamdi Tanpınar

'Okuma'nın Arkeolojisi[2]

"Okuma" kavramı, çok gösterileni olan bir göstergedir. Bu kavram sadece belirli bir zemin (kâğıt, ekran, duvar vs.) üzerindeki bir yazıyı mekanik olarak seslendirmek anlamına gelmez. Öncelikle zemin üzerine yazılan yazıyı görmek; sonra anlamını kavramak, yani yazıdaki mesajı algılamak, "okuma" kavramının ilk akla gelen anlamıdır. Bu temel anlamı dışında "okuma"nın özellikle kültür ve medeniyet bağlamında daha pek çok anlamı da vardır. Biz burada "okuma" kavramının "okuma" eylemi bağlamındaki anlam dünyasında bir gezinti yapmaya çalışacağız.

Bazı ülkelerde "okuma eğitimi" diye bir kavram kullanılmaktadır. Bu kavram bizce de isabetli bir yaklaşımı içermektedir. Çünkü her eğitim gibi "okuma" da belirli bir noktada (yerde) başlar; bir şekilde devam eder ve de bir şekilde sona erer. Bu sistematik işleyiş "okuma" kavramının "ilköğretim", "ortaöğretim", "yükseköğretim" gibi kendi içinde bazı kategorilere ayrılmasına da sebep olmuştur. Burada şunu da vurgulayalım ki, okuma eyleminin sonu yoktur. Yeryüzünde yazılmış olan her şeyi okumak da bir insanın sınırlarını aşar. Bu yüzden insan ancak okuduğu kadar bilgi ve birikim sahibi olur. Ancak bizi burada ilgilendiren "okuma"nın bir süreç olduğu hususudur.

Öncelikle belirtelim ki "okuma" bir "süreç"tir ve her süreç gibi belirli bir zamanı gerektirir. Neydi bu sürecin aşamaları? Dikkatli bir "okuma"dan sonra sırasıyla "anlama", "yorumlama", "eleştirme" ve "fikir üretme"dir. Bu dört kavram aynı zamanda *"okumanın uğrak yerleri"*ni oluşturur. Bu aşamalardan her biri ayrıca bir öncekini zorunlu hale getirmektedir. Mesela, okuduğunu anlayamayan yoruma yeltenmemeli; hatta eleştiri yapmamalıdır. Bunları yapamayan tabii olarak fikir de beyan etmemelidir. Bu durumda "okuma" kavramı, "anlama", "yorumlama", "eleştirme" ve "fikir üretme" gibi dört farklı eylemi de kapsamaktadır. İşte bu geniş kapsamla

birlikte okuma kavramı, ciddi bir "iş" ya da "uğraş" haline gelmektedir.[3]

Şayet bir "okuma" eylemi gerçekleşecekse, söz konusu eylem tam bir "okuma uğraşı" içermelidir. Herhangi bir "okuma"nın nesnesi olan herhangi bir kitap (ya da okunan başka bir obje) ancak okuma uğraşı ile "işlevsel" hale getirilebilir. Hemen her medeniyetin kökeninde büyük bir işlev yüklenen ve "kök metin", "zemin metin", "medeniyet kurucu metin", "klasikler" vs. kavramlarla anılan okuma objeleri, yukarıda kısaca açıkladığımız "okuma eğitimi" (okuma uğraşı) ile işlevsel hale getirilebilir. Bu işi yapan/ yapacak olan "okuma ustaları"na ise "kök metin(ler) yorumcusu" adını verebiliriz. Bu yazıda işte böyle bir "kök metin(ler) yorumcusu" olan merhum Rasim Özdenören'den bahsedeceğiz. Ama ilk önce "kök metin" kavramına biraz açıklık getirelim.

Kök (Zemin) Metin Nedir?

Medeniyet kavramının "büyük bileşenleri" vardır. Mesela Batı medeniyeti denilince, "Eski Yunan", "Eski Roma", "Hristiyanlık" gibi temel unsurlar anılır. Bu unsurların her birinin varlığını gösteren bazı temel kavramlar vardır. Sadece kavramlar değil, "antik" değer ifade eden eşya ve nesneler de söz konusudur. Buna bir de "kitap" olarak varlığını sürdüren temel unsurları eklersek, medeniyetin temel bileşenlerinin haritasını çizmiş oluruz. Bizim burada altını çizmek istediğimiz temel husus, "kitap" olarak varlığını sürdüren unsurlardır. İşte bu unsurlar için biz "kök metin(ler)" tabirini kullanıyoruz. "Medeniyet kurucu metinler" olarak da adlandırılan bu metinler için yerine göre "arketipler" ve "klasikler" gibi kavramlar da kullanılır. Hatta daha farklı terim ve kavramlar da söz konusudur.

Kök metin kavramıyla kastedilen metin türleri nelerdir? Kök metin kavramı sadece metinlerle mi sınırlıdır? Bu konuda anacağımız ilk kavram şüphesiz "kutsal kitap"lar olacaktır. Kutsal kitaplar dışında "mitolojik hikâyeler", "destanlar", "masallar", "efsaneler", "halk hikâyeleri" gibi pek çok metin "kök metin" kavramı içinde ele alınabilir. Bu metinler yazılı olduğu gibi sözlü olarak da varlıklarını sürdürürler. "Metinler" dışında "kök metin" kavramı içine alınması gereken "kök insanlar", "kök mekanlar", "kök olaylar", "kök nesneler" vs. gibi unsurları da anabiliriz. Bir anlatının "kök metin" sayılması için, onun unutulmaması ve her fırsatta hatırlanması, bir şekilde geleceğe taşınması akla gelir/ gelmelidir. Şunu da ifade edelim ki kök metinler, telif edildiği dönemde geniş kitleleri etkilemiş olmakla birlikte, daha sonraki dönemlerde de edebî ve sosyal hayatı derinden etkileyen metinleri ifade eden bir tabirdir aynı zamanda.[4] Kök metinler ayrıca, medeniyetlerin kurulması, yükselmesi ve yıkılması gibi süreçlerle de yakından ilişkilidir.

Kök Metinler ve Modern Türk Edebiyatı

Her medeniyetin göstergesi olan ve adeta medeniyetlerin "flash-bellek"i sayılan edebiyat kavramını da burada anmakta fayda görüyoruz. Edebiyatın ontolojisinde "din", "kutsal kitap", "kutsal kitaptan ve kültürden ilhamla üretilen temel metinler" (yani kök metinler) "olmazsa olmaz" mesabesinde yer alır. Edebiyatı vücuda getiren ve bu "olmazsa olmaz" mesabesinde olan temel kaynaklar yok sayılırsa, ortaya çıkan edebiyatın niteliği tartışılmaz mı? Yahya Kemal işte bunun için olsa gerek bu eserler için "köksüz/ öksüz" nitelemelerini yapar.[5]

"Köksüzlük" ve "öksüzlük" bir medeniyet için söz konusu olmaya başladığında, artık o medeni-

Medeniyet kavramının "büyük bileşenleri" vardır. Mesela Batı medeniyeti denilince, "Eski Yunan", "Eski Roma", "Hristiyanlık" gibi temel unsurlar anılır. Bu unsurların her birinin varlığını gösteren bazı temel kavramlar vardır.

yetin yok olmaya doğru gittiğini de böylece görmüş oluruz. Yani kök metinlerden uzak olma ya da kopma, çok büyük medeniyet sorunlarına sebep olmaktadır. Ünlü düşünürümüz Ahmet Hamdi Tanpınar bu durum için "medeniyet krizi" tabirini kullanır. Hatta Tanpınar, medeniyetlerin "kök metinsiz" olamayacaklarına da vurgu yapar. Şayet bir medeniyet kendine özgü kök metinlerden uzaklaşırsa, başka medeniyetlerin kök metinlerine sığınır. Bu manada Tanpınar söz konusu ettiği medeniyet probleminin en önemli sebebi olarak da şu çarpıcı sözü söyler: *"Kim olursak olalım, nasıl yetişirsek yetişelim, hayat tecrübemizin mahiyeti ve genişliği ne olursa olsun, bizim ağzımızdan hala okuduğumuz Frenk kitapları konuşmaktadır. Tıpkı bizden evvelkiler gibi*."[6]

Yukarıda "kök metin(ler)" denilince ilk akla gelenin "kutsal kitaplar" olduğunu söylemiştik. Mesela Frye'e göre "Batı Edebiyatı İncil bilinmeden anlaşılamaz."[7] Frye, eleştirinin "mit", "sembol", "tören" ve arketip" kavramları olmadan yapılamayacağını da söyler[8] ki bu kavramların da kök metinlerle bir şekilde ilişkisi vardır. En önemlisi de Frye, temel kök metin bağlamında en başta "İncil"i anar.

Önemi ve anlamı konusunda daha çok şey söylenebilecek olan kök metinlerin günümüzle çok yakın ilişki içinde olduğu görülüyor. Kök metinler, zaman penceresinden bakıldığında, mazi, hâl ve istikbali bir arada bulundurur. Bu metinler, adeta milletin hafızasıdır.[9] Kök metinler, ihtiyaç duyulan her çağa taşınabilirler. Hangi çağa taşınmışsa, o çağa güç verir, ruh kazandırırlar. Yunus Emre, "Cümle şair dost bahçesi bülbülü" der. Bu şu anlama da gelir. Dini ve milliyeti ne olursa olsun, her şair aynı bağın "bülbülü" gibidir. Bu bağda bütün bülbüller birbirinin dostu olarak yaşarlar. Bir şair kendi inanç kodlarıyla çelişmeyen başka şairlerden ve başka medeniyetlerin kök metinlerinden de faydalanabilir. Bu tavır bir anlamda *"İlim müminin yitiğidir; onu nerede bulursa alır"* hadisinin de hayata geçmiş şeklidir. Böylece kök metinler aracılığı ile "evrensel insan dayanışması" kurulabilir. İnsanın "ortak aklı" ya da "ortak bilinci" tespit edilebilir. Ayrıca günümüz ile geçmiş zaman arasında da "irtibat" kurulur. Yani kök metinlerin katkısı ve günümüze etkisi tartışılmayacak kadar çoktur. Bundan dolayıdır ki Tanpınar, "Mesele, eski masalları iyi okumakta."[10] demiştir. Bu konuda Mevlana'nın şu cümlelerinin de altı çizilmelidir: "Hani çocuklar masal söylerler ya... Fakat masallarda nice sırlar nice öğütler vardır. Görünüşte saçma şeyler söylerler, ama sen onları masal sanma sakın. Bütün viranelerde define aramaya koyul."[11]

Kök metinlerin önemi konusunda büyük şairlerin duyarlı olduklarını biliyoruz. Yahya Kemal bu konuda "Hayal Beste" şiirinde "mazini dirilten sanat" ifadesini kullanmıştı. "Maziyi diriltmek" ne demektir? İster felsefeciler gibi yapıbozum (yapısöküm) diyelim, isterse şairlerin çokça yaptığı imge ve metafor yaratma şeklinde ifade edelim, şair ve yazarlar kök metinleri bir şekilde yapıbozuma uğratarak yepyeni imge ve metaforlar yaratmışlardır. Bu durumu daha açık bir şekilde izah edecek olursak, kelime ya da kavrama var olan anlamı dışında yepyeni bir anlam yüklemenin adı felsefede yapıbozum (yapısöküm), edebiyatta ise metafor ya da imge yaratmadır. Büyük yazarlar eserlerinde kök metinleri genellikle işte bu bağlamda ele alıyorlar. Bu konuda Sezai Karakoç, "masallaşan gerçek" diye bir ifade kullanır. Karakoç'un bu konuyu ifade ederken kullandığı bir diğer kavram "gelenek"tir. Gerçekten de "gelenek" kavramı da kök metinler bağlamında ele alınmalıdır. Sezai Karakoç'a göre şairler kök metinleri güncelleyip onları bugüne taşırlar. *"Şair gelenekledir ki, başka bir "zaman"da yaşar. Geçmiş şairler onunla çağdaş, o, geçmiş şairlerle çağdaş olur."*[12] Karakoç bu bağlamda "yeni olma" kavramına açıklık getirir: *"Yeni olmak eskinin sırrını bulmaktır"*[13] Sezai Karakoç burada, *"yanık küllerden yeniden doğan Anka kuşu"*nu[14]da hatırlatır.[15] Anka Kuşu nasıl küllerinden yeniden doğuyorsa, kök metinler de adeta günümüzde "kök"lerinden güç alarak yeni varoluş ve varlık alanları oluşturuyorlar. Modern terimle ifade edersek, bugünün şairi söz konusu "yeniden doğum"u "gönderme" tekniği (metinlerarasılık veya telmih sanatı) ile gerçekleştirmektedir. Bu manada her gönderme ve her kök metin yorumu bugüne ve bir anlamda geleceğe yapılan yatırım olmaktadır.

Burada açıkça görülüyor ki kök metinlerden yoksunluk, büyük bir problemdir. Her ne kadar "şimdiden geleceğe doğru" yürüse de insan esasında "geçmiş"i hesaba katmadan bu dünyada kendine yer edinemez. Çok bilinen "ağaç" metaforu üzerinden bu durumu yorumlarsak, söz konusu ağacın "kök"lerinden işe başlamamız gerekecek. Bilindiği üzere ağacın kökü toprağın altındadır ve açıkça görülmez. İnsanların geçmişleri de öyledir. Görünmezler ama "var"dırlar. Kökünden kopardığımızda nasıl ki ağaç kurursa, insan da geçmişi ya da mazisinden (hatıralarından) koparılırsa, bir tür "kuruma" hali yaşar. Ne demektir "insanın kuruması"? "Şuur kaybı" diyebiliriz; "hafızasızlık" diyebiliriz.[16] Şuursuzluk hali ya da hafızasızlık ise insan ve toplumlarda "devam" sorunu yaratır. Mesela torun dedeyi,

oğul babayı tanımaz olur. Bu manada torun dedesinin devamı olarak görmez kendini. Yani dedesi başka, torunu başka zihniyet ve tavırların insanı olurlar. Tanpınar bu hususta şunu söyler: *"Köksüz şeyler daima yüzer, daima beyhude yere bir karşı sahil arar. Halbuki milli hayat devamdır. Devam ederek değişmek, değişerek devam etmektir. Çünkü yaratmanın ilk şartı devamdır."*[17]

Burada kök metinlerden kopuk oluşun sebep olduğu sorunlar için pek çok kavramın kullanıldığını da hatırlatalım. En başta anılan kavram "yabancılaşma"dır. Mesela İranlı düşünür Daryus Şayegan genelde İslam dünyasında mevcut olan bu "yabancılaşma" durumunu "bilinç sorunu" olarak görür ve konu hakkında Yaralı Bilinç ve Melez Bilinç adlı iki nitelikli kitap yazar. Tanpınar ise bu durum için "medeniyet krizi", "ikilik", "alafranga", "züppeleşme", "levanten" gibi pek çok kelime ya da kavram kullanır. Pek çok düşünür ve yazar bu konuda çok farklı kavram ve terimler de kullanmışlardır

Kutsal ve sanat ilişkisinin yolu da kök metinlerden geçer. Yani kök metinlerin "kutsal" kavramıyla da yakın bir ilişkisi vardır. Dolayısıyla "kutsal" kavramındaki itibar yitimini de kök metin eksikliğine eklemlersek, ortadaki "kaybın" çok daha büyük sonuçlar doğuracağını da söylemiş oluruz. Görülüyor ki, medeniyetlerin yaşaması için kök metin şarttır. Veya şöyle söyleyelim: Her medeniyet kök metinlerine mecburdur. Kök metinlerinden kopukluk, kök metinlere düşmanlık, kök metinlere reddiye gibi problemler esasında modernizmin bir sonucu olarak her fırsatta tartışılmaktadır.

Kök metinler bağlamında bilhassa modern Türk Edebiyatının sorgulanması gerekmektedir. Yukarıda da kısmen değindiğimiz gibi, modern Türk edebiyatında kök metinler bağlamında büyük bir sorun vardır. Özetle ifade etmek gerekirse, modern dönem Türk yazarları büyük oranda kök metinlerden uzaklaşmıştır. Elbette bunun pek çok sebebi vardır. Kök metinlerden uzaklaşmanın bir sebebi de "yerel" (milli) olana önyargılı bakıştır. Bu bakışa sahip olanlara göre alafranga (Avrupa malı) iyi ve kalitelidir; buna karşılık "Türk malı" (alaturka) kötü ya da kalitesizdir. Bu anlayış ve algının da hâlâ devam ettiğini söyleyebiliriz. Bu anlayış ve algı "aydın kibri" dediğimiz sorunla birleşince, "kendi kültürel kaynaklarından uzak okumuşlar" çıkar karşımıza.[18]

Modern edebiyatımızda her ne kadar büyük bir oranda kök metinlerden kopukluk söz konusu olsa da, söz konusu metinlere aşina olan; hatta kök metinlere itibarını iade edercesine gayret sarf eden şair ve yazarlarımız da vardır. Bu şair ve yazarların kaba bir hat halinde işgal ettiği aurayı (edebiyat alemini) genel olarak şu kavramlar etrafında ortaya koyabiliriz: Ahmet Mithat tarzı roman ve hikâyeler yazanlar ekolü; Dergah dergisi ve Yahya Kemal çizgisi; *Sırat-ı Mustakim, Sebilürreşad* dergileri ve Mehmet Akif Ersoy çizgisi; Nurettin Topçu ve Hareket dergisi çizgisi; Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu dergisi çizgisi; Sezai Karakoç ve Diriliş dergisi çizgisi; Nuri Pakdil ve Edebiyat dergisi çizgisi, Rasim Özdenören ve Mavera dergisi çizgisi… Bu ana çizgilerin devamı sayılan ve günümüzde hala faaliyetlerini sürdüren dergi ve diğer oluşumlar; Yedi İklim, Hece, Türk Edebiyatı gibi dergiler. Bunlara elbette daha başka isimler de eklemek mümkündür.

Bir şekilde kök metinlerle ilişki kurmayı önceleyen ve elbette aralarında ufak da olsa görüş farklılıkları bulunan bu edebiyat aurasının ortak paydası kök metinlerimize olan yakınlıklarıdır. Bu auranın içinde yer alan kişi ve gruplar özetle kök metinlerden faydalanma konusunda şöyle bir ortak tavır sergilerler:

1-Konu, düşünce ve biçim açısından sanatlarının kaynakları olarak kök metinlere az veya çok yer verirler.

2-Konu, düşünce ve biçim açısından sanatlarında takip ettikleri "gelenek" bağlamında kök metinlerden faydalanırlar. Bu faydalanma, "geleneği aynen tekrar etmek", "geleneği yapıbozuma uğratmak", "geleneği yeniden inşa etmek", hatta "geleneği yanlış okumak" gibi yollarla mümkün olmaktadır.

3- Konu, düşünce ve biçim açısından sanatlarında "tesir" bağlamında kök metinlerden de "etkilenirler".

4- Konu, düşünce ve biçim açısından kök metinlerle "metinlerarasılık" ve "göndermeler" bağlamında da ilişki kurarlar.

5- Konu, düşünce ve biçim bağlamında edebi metinlerin derin yapısında yer alan "arketip"ler konusunda da kök metinlere kadar genişlerler.

6- Edebiyatta "evrensel olan" ve "yerel (milli) olan çatışması"nda kök metinler bağlamında bir uzlaşı noktası bulurlar.

7-Bilhassa sanatçılar bağlamında mevcut olan "halef-selef ilişkisi", "sonra gelenlerin (gençlerin) önce gelenlerle (yaşlı kuşakla) ilişkisi" bağlamında, kök metin yazarları herhangi bir komplekse yer vermeden "selef" (usta, hoca) olarak algılanabilmektedir. Bu durum mesela bir Türk sanatçısının hem diğer Türk sanatçılarıyla hem de yabancı sanatçılarla ilişkisi bağlamında ele alınabilir. Şeyh Galip bu durum için "Hüsn ü Aşk"ın girişinde şunu söyler: *"Esrarımı Mesnevi'den aldım/ Çaldımsa da veli, miri malı çaldım"*

Daha da artıracağımız bu maddeler aynı zamanda bir sanatçının kök metinlerden nasıl faydalanacağının

da metodunu ifade etmektedir. Hem yerel (milli) kök metinlerden hem de yabancı kök metinlerden faydalanmak bu manada bir "artı değer" ifade etmektedir. Şöyle söyleyelim: Bir büyük yazar, kök metinlerle ilgili olarak ifade ettiğimiz bu ölçülere uyduğu oranda kalıcı olur. Rasim Özdenören bizce işte böyle bir yazardır.

Rasim Özdenören ve Kök Metinler

Modern edebiyatımızda içlerinde Rasim Özdenören'in yer aldığı ve Nuri Pakdil'in adlandırmasıyla "yerli düşünceye bağlı" olan bir edebiyat aurası vardır. Bu auradan yukarıda kısaca söz etmiştik. Bu auraya bağlı olarak ifade edecek olursak, Türkiye'de son yıllarda yeni bir Müslüman aydın/yazar tipinin ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt (Yedi Güzel Adam) ve İsmet Özel gibi isimler, bu yeni aydın tipinin öncüleri olarak görülmektedir. Modernleşme süreciyle birlikte gelen siyasi ve kültürel kurumları köklü bir eleştiriye tabi tutan bu tip aydınlar, Batılılaşmaya baş kaldıran ve muhalefet eden yazı ve görüşleriyle büyük bir ün kazanmışlardır. Bunlar, gazetelerde köşe yazısı yazdıkları gibi, çeşitli dergilerde makaleler de yazmaktadırlar. Bu kişilerin her biri edebiyatın belirli alanında otorite denecek düzeyde kabul görmektedir. Bunlardan kimi şair kimi de öykü ya da deneme yazarıdır. Milli ve evrensel kök metinlere aşina olmak bu yeni aydınların en bariz vasıflarından biridir. İşte Rasim Özdenören de bu isimlerden biridir.

Özdenören, bir aydın/ mütefekkir olarak yazma faaliyetlerini ömür boyu sürdürmüştür. Burada onun bizzat yayın hayatına soktuğu Mavera dergisinin adını anmakta fayda görüyoruz. Dergicilik kimliği yanında Rasim Özdenören "gazetecilik" kimliği ile de çokça yazmıştır. Sartre'ın temel felsefesi olan "var olmayı bir eyleme bağlama" ilkesi Rasim Özdenören'de adeta "Yazıyorum, öyleyse varım!" şeklinde tecelli etmiştir. Özdenören sürekli yazmıştır ve bilinçli yazmıştır. Bu manada onun yazma eylemini icra edişinde "eleştirel tavır"a verdiği önemi de burada anmakta fayda görüyoruz. Kök metinler bağlamında Özdenören'in "eleştiri" kavramına nasıl baktığını anlamak için, onun bir gazete yazısına değinmek istiyoruz. Yazar o yazıda "eleştiri, kök metinler ve günümüz ilişkisi" hakkında şunu söyler: *"Eleştirmecinin, eleştiri konusu yaptığı ürüne nereden (hangi perspektiften) baktığını bilmesi bence bir önkoşul olmalıdır. Swift'in Guliver'in Seyahatleri adını taşıyan ve cüceler ve devler ülkesinden bahseden romanının gerçek hayatta neye tekabül ettiği sorunu ile diyelim ki, Balzac'ın veya Dostoyevski'nin bir romanının gerçek hayatın neresinde durduğunun değerlendirmesi, bizden farklı kıstas ve sonuçta farklı bir değerlendirme ve temellendirme talep eder. Bu yönden, eleştirmeci nerede durup nereye baktığını bize (okura) önceden beyan edebilmelidir."*[19]

Eleştiri de dahil, bir yazıda asıl olan unsur "dil"dir. Özdenören'e göre, *"Bir metni okuyup anlamanın iptidai ve asgari şartı, o metnin yazıldığı dili bilmektir. Bu, genel ve gerek şarttır. Fakat o metnin anlamına nüfuz etmek için yeterli midir? Elbette hayır. Söz konusu metin hangi konuda yazılmıştır; bunu da bilmeli. Yani elimizdeki metin hukukla mı ilgili, kimyayla mı ilgili; yoksa bir şiir veya hikâyeyle mi karşı karşıyayız? Bütün bu ayrı ayrı konuların kendine mahsus ıstılahları (terim) vardır. Kendilerine mahsus ilkeleri vardır. Bütün bunlardan habersiz olarak o metni anlamaya kalkışmak boşa çaba harcamaktan başka bir şey olmaz."*[20]

Rasim Özdenören, çok bilinçli bir aydın olarak, kök metinlerden de faydalanarak, ilk önce işe "dil"le başlamıştır. Özdenören'e göre bir aydın kendi medeniyetinin kavram ve terimleriyle (dili ile) meramını ifade etmelidir. Çünkü her medeniyet kendi kavram ve terimlerini kendisi üretir. Söz konusu kavram ve terimler de büyük oranda kök metinlerden faydalanılarak üretilir. Rasim Özdenören de kavram ve terimlerle yakından ilgilenmiştir. Ona göre yeni bir kavram ya da terim, belirli bir bilinç durumunu dile getirir. Kavram ve terimler bir durumun adını koydukları için, o durumun kafamızda bilinçli hale gelmesini sağlarlar. Bu kavramlar tekrarlandıkça yeni anlamlar yüklendikleri için zengin bir kullanım alanı da oluştururlar.[21] Yine Özdenören'e göre bir şeyi adlandırmak, bir şeye ad koymak önemli zihin faaliyetlerimizden de biridir. Bir adlandırma aynı zamanda bir gerçekliğe de tekabül eder. Şayet bir adlandırma bir gerçekliğe tekabül etmezse inandırıcı olamaz.[22]

Rasim Özdenören'e göre, bir uygarlığı anlamak demek, onun terim ve kavramlarını anlamakla eşdeğerdir. Bu durumu dikkate almadan bir medeniyet başka bir medeniyetle hesaplaşamaz. Türkiye'de Batı medeniyetine özgü terimlerle muhalefet edilmek istenmiştir. İslâmi medeniyetin terimleri değil Batı medeniyetinin terimleri kullanılır olmuştur. Oysa terim ve kavram konusunda en önemli husus, söz konusu terimi kullanan herkesin o terime aynı anlamı verip vermediği meselesidir.[23] Oysa Türkiye'de çoğu zaman aynı kavrama herkes tarafından aynı anlam verilmez. Bu, çok önemli bir iletişim (dil) sorunudur.[24]

Rasim Özdenören, kendi medeniyetine özgü kavram ve terimler

üretirken en çok kök metinlerden faydalandı. O, bu konuda şunları söyler: "Müslümanın, insana bakış açısı bütünüyle, İslâm uygarlığının kendine özgü değer yargılarıyla özdeşleşir."[25] Burada altı çizilen "İslam uygarlığı" ifadesi bizi doğrudan "İslam kültürü" kavramına da götürmektedir. Hatta doğrudan "kültür" kavramına. Özdenören "kültür" kavramına çok büyük bir önem verir. Ona göre, İslam kültürü özellikle günümüzde "problemli bir halde"dir. Yazar şunları söyler: *"Müslümanların kendine özgü kültür ortamı, belli bir anlamda "dekadan kültür" haline gelmiştir. Yani halen yaşanmadığından çökmüş, yitip gitmiştir. Kültür, bir kez daha belirtelim, bir hayat ve yaşama tarzıdır. İslam yaşanmadıkça ona ait bir kültür ortamının oluşması da söz konusu olmayacaktır."*[26] İslam kültürü kavramı günümüzde sorunlu olunca, Müslümanlar ister istemez başka kültürlerden etkilenmiş oldular. Bu etkilenme ise onların Müslümanca düşünüp Müslümanca tavır almaları önünden en büyük engel olmuştur. İşte bu yüzden günümüzde Müslümanlar kendi kavram ve terimleriyle düşünmemektedirler.[27] Bu durumda Müslümanlar çareyi yabancı kültürlerde aramışlardır. Çoğu Müslüman bu arayışta kendi medeniyetini ihya etmek amacıyla değil, bir anlamda ayakta kalma gerekçesiyle hareket etmiştir. Özdenören böyle değildir. O, kendi medeniyetini ayağa kaldırmak ve ihya etmek için başka kültürlere müracaat eder. Yazarın bu tercihteki amacı, "yabancılaşma" değil kendi medeniyetini ayağa kaldırırken, "Hikmet müminin yitiğidir" ilkesine göre hareket etmektir. İşte bu yüzden Özdenören başka kültürlerden (kök metinlerden) faydalanma yolunu tercih etmiştir. Yazara göre çok farklı kültürlerden beslenmek üretilen metinlere yepyeni "değer"ler katmaktadır. Yukarıda da değindiğimiz gibi Rasim Özdenören kök metinleri kullanma konusunda çok mahirdir. O, çok sayıda kavram ve terimi de söz konusu kök metinlerden ilham alarak üretmiştir. Çok sesli bir görüntü arz eden Özdenören, dini-İslami kaynaklara gönderme yaptığı gibi Dünya Edebiyatı, Batı felsefesi, Batı klasikleri gibi pek çok kaynağa da okurunu yöneltir. Bundan dolayıdır ki Özdenören'in bütün eserleri referansları bağlamında oldukça güçlüdür.

Burada Rasim Özdenören'in başvurduğu kök metinler bağlamında çok sayıda selefinden de (ustasından, etkilendiği kişiler…) söz edebiliriz. Hatta diyebiliriz ki, onun hayatının akışını değiştiren ve etkileyen ustaları (selefleri, hocaları) vardır. Mesela fakültede Nuri Pakdil'i tanır. Rasim Özdenören Dostoyevski ve Faulkner gibi yazarları çok sever. Buna karşılık Necip Fazıl'ı da aynı oranda takdir eder. Daha sonra hayatının en önemli tanışması saydığı bir hadise yaşar. Yani Özdenören Sezai Karakoç'la tanışır. Özellikle Necip Fazıl'a büyük bir bağlılığı olan Özdenören'i Üstad'la tanıştıran ise Sezai Karakoç olmuştur. Sezai Karakoç için "Özdenören'in miladı" desek yanlış olmaz. Şöyle ki, Özdenören kendisiyle yapılan pek çok söyleşide Sezai Karakoç'la nasıl tanıştığını anlatır: *"1962 yılında, Mart ayının ortalarında Cahit ve Alaeddin'le bir cumartesi günü, Karaköy rıhtımdaki adresinde kendisini ziyarete gittik. İki, iki buçuk saat kadar süren o sohbetin tadını anlatmam mümkün değil. Vedalaşırken Sezai Bey "bu konuştuklarımızı, keşke bir dergimiz olsa da yayınlayabilsek" diye bir temennide bulununca daha önceden Abidin Mümtaz Kısakürek'in çıkardığı ama o sırada kapanmış olan bu dergiyi benim çıkarmamı teklif ettiği Türk Sanatı dergisi aklıma geldi. Ona bu teklifi söyledim. Buna cevabı şöyle oldu: "Ama biz Müslümanız!" O derginin muhafazakâr bir çizgisi olsa da İslami bir bilinci olmadığını kastediyordu. Bu cevapla benim yaklaşık dört/beş yıldır kafamı kurcalayan puzzle'ın parçaları yerli yerine oturmuş oldu, benim için ikinci bir soruya mahal kalmadı. Ondan sonra da zaten Sezai Karakoç'a tutkun oldum."*[28] Bu söz adeta Rasim Özdenören'in miladı olur.

Rasim Özdenören'in düşünce dünyasında etkili olan ve onun "milat"ı sayacağımız ikinci önemli hadise Dostoyevski'yi keşfetmesidir. Buna da "Beyaz Geceler" filmi vesile olur; daha sonra romanını da okuyacaktır. Özdenören'in "Beyaz Geceler" filmini izlemesine vesile olan kişi ise Erdem Bayazıt'tır. Hukuk Fakültesinde sürekli olarak derslerden başarısız olan ve yine sürekli olarak "bu sefer çalışıp derslerimi vereceğim" kararını veren Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt'a *""Erdem", dedim, "Bu sene artık sınıfı geçeceğim." Erdem, "İyi olur" dedi. Fakat iki gün sonra, "Yahu" dedi, "Bir film gelmiş, müthiş!" Ne olduğunu sordum. "Beyaz Geceler" dedi. Ben dersime çalışacağımı söyledim. "Derse her zaman çalışırsın" dedi. "Bu film yarın gidiyor." Erdem'in sözüne uyduk. O filmi gördük. O film benim aşağı yukarı otuz-otuz beş seneme mal oldu. Dostoyevski'nin bir öyküsünden filme aktarılmış "Beyaz Geceler". Bunun filmi böyle ise kim bilir romanı nasıldır? Romana başladık, hala okuyoruz."*[29]

Yazar, Platon, Aristoteles, Kafka, Dostoyevski, Nietzsche ve René Guénon gibi yazar ve düşünürlerin görüşlerinden de etkilenir. Mesela "aşk"ı İslami açıdan yorumlarken ayet ve hadislerden örnekler veren Özdenören, Yunus Emre, Mevlânâ, Fuzuli, Şeyh Galip ve İbn Arabi gibi düşünür ve sanatçıların aşk felsef-

esinden de derinden etkilenmiştir. Sadece düşünce yazılarında değil, özellikle öykülerinde Özdenören, kök metinleri çokça kullanır. Şunu ifade edelim ki, Rasim Özdenören'in hikâyelerinde dinî tasavvufî metinlerarasılığın kaynaklarını Kur'ân-ı Kerîm, Tevrat, İncil, hadis-i şerifler ve kısas-ı enbiyâlar; İslâm tasavvufunun önemli şahsiyetlerinden olan İmam Gazâlî, İmâm-ı Rabbânî, İbnü'l-Arabî gibi âlimlerin düşünceleri ve öğretileri oluşturur. Rasim Özdenören'in hikâyelerindeki edebî metinlerarasılık örnekleri, kaynaklarını Türk ve Dünya Edebiyatı'ndan alır. Yazarın kendi eserlerinde alıntı ve anıştırma yöntemleriyle metinleri arasında ilişki kurduğu Dünya Edebiyatı yazarları arasında Rilke, Boris Pasternak, Marguerite Duras, Gogol, Franz Kafka, Jean Paul Sartre, William Faulkner, Halil Cibran, Herman Hesse, özellikle Dostoyevski, Albert Camus gibi yazarların adını anabiliriz. Türk Edebiyatı'ndaki örneklerini ise Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hâşim, Cahit Zarifoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halk Edebiyatı örnekleri ve Klâsik Edebiyat mazmunları oluşturur. Özdenören'in yazılı metinlerin yanı sıra bazı sinema filmlerinden ve "Sisyphos Efsanesi" ve "Orpheus miti" gibi çeşitli efsane ve mitlerden de yararlandığı görülmektedir. Kısaca Özdenören, Türk ve Dünya klasiklerine aşinadır. Yani milli ve evrensel kök metinler onun birinci kaynaklarını oluşturur, diyebiliriz.

Rasim Özdenören'in Eserlerinden Kök Metin Örnekleri

Yukarıda kök metinlerden nasıl faydalanıldığına kısaca değinmiştik. Hatta kök metinler işlenirken, onlar adeta "yeniden üretilmektedir" şeklinde bir yorum da yapmıştık. Bu açıdan Özdenören'in, *"geleneği aynen taklit eden biri değil, onu adeta yeniden inşa eden bir sanatçı"* olduğunu da işaret etmiştik. Mesela, Kur'an'ın 18. suresi olan Kehf Suresi'nde anlatılan kıssada yedi kişinin 309 yıl bir mağarada kaldığı; daha sonra mağaradan dışarı çıktığı anlatılır. Rasim Özdenören Gül Yetiştiren Adam romanında baş kahraman olan kişiyi tam kırk (elli de deniliyor) evinden dışarı çıkarmaz. Kehf Suresi'nde kıssası anlatılan yedi kişi neden mağarada kaldıysa, Gül Yetiştiren Adam da aynı gerekçeyle tam kırk yıl bir evde adeta hapis hayatı yaşar. Bu kadar uzun zaman evinde kalan Gül Yetiştiren Adam sonunda dışarı çıkar. Yani Özdenören adeta Kehf Suresi'ni yeniden üretmiş ve ona beşeri bir yorum getirmiştir. Bilindiği üzere yeni bir yorum da yeni bir anlam demektir.

Rasim Özdenören bütün kitaplarında bu şekilde kök metinlere yer verir ve tabii olarak o metinlere yeni bir "anlam" (yorum) getirir. Şimdi onun kitaplarından seçtiğimiz bazı örneklere yer verelim:

"Gül Yetiştiren Adam" romanında bir kök metin olarak Kehf Suresi'ne yer verildiğini yukarıda ifade etmiştik. Aynı romanda bir başka kök metin sayacağımız Hz. Muhammet'in hadisine de yer verilmiştir. Gül Yetiştiren Adam torunuyla sohbet ederken şunları söyler: *"Sahi evden niye çıkmıyorsun? Uzun hikâye, dedi adam, çiçek yetiştirmek güzel şey. Ama çiçekler dışarı çıkmana engel değil ki. Yalnız çiçekler değil tabii, dedi adam. Çalarlar diye mi korkuyorsun? Adam gene gülümsedi. Hafifçe. Peygamberimiz güzel kokuyu severlerdi, dedi, bana üç şey sevdirildi diye buyurmuşlardı bir gün. Onlardan biri güzel kokuydu işte. Öbür ikisi neydi dede? Kadın ve namaz."*[30] Bu cümleler Hz. Muhammet'in mealen verdiğimiz şu hadisine açıkça gönderme yapar: "Bana dünyanızdan üç şey sevdirildi. Güzel koku, kadın ve gözümün nuru namaz." Hatta romanın adında da yer alan "gül" çiçeği aynı zamanda Hz. Muhammed'in sembolüdür. Özdenören bu romanda Kehf Suresi, peygamber hadisi ve peygamber sembolü gibi kök metinlerin hepsine yer vermiştir.

Özdenören'in Kuyu adlı hikâyesi ise "kuyu" imgesinden de anlaşılacağı gibi, açık olarak Hz. Yusuf kıssasına göndermede bulunur. Bilindiği üzere Yusuf Suresi Kur'an'ın 12. suresidir. Bu surede aynı zamanda Hz. Yusuf'un Züleyha ile olan ilişkisi de anlatılır. Özdenören'in "Kuyu"su da tipik bir aşk anlatısıdır. Yusuf Suresi'nde "ahsenü'l-kasas" diye bir ifade geçer. Bu ifade "hikâyelerin en güzeli" anlamına gelir. Söz konusu hikâyeyi "en güzel hikâye" yapan da bu hikâyede bütün insani kurguların (aşk, kıskançlık, kardeşler kavgası, haset, özlem…vs.) yer almasıdır. Rasim Özdenören de zaten hikâyesinde aşk olgusunun bütün cephesine yer verir. Yolculuk, cinsellik, suç, günah, nefisle mücadele (hikâyede köpek olarak geçer), arayış, sıkıntı, yalnızlık vs. gibi aşkla ilgili bütün durumlar Kuyu'da karşımıza çıkar. Kuyu'da ayrıca daha başka Kur'an surelerine de gönderme yapılır. Mesela hikâyede imamın okuduğu Rahman Suresi'nin cennetle müjdelenen müminlere yönelik ayetleri, hikâyenin olay örgüsü ve Yusuf'un pişmanlığıyla bütünlük göstermektedir: "*Okunan sure dokunuyordu ona: 'Orada, bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş, daha önce ne insan ve ne de cinlerin dokunmuş olduğu eşler vardır. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız*?"[31] Eserde, Yâsin Suresi'nin 55-56. ve 57. ayetleri yine aynı figür aracılığıyla tercüme edilir. Bu ayetler, cennet ehlinin mükâfatlarını bildiren özellikleriyle dikkat çekicidir. Rasim Özdenören,

ayetleri şekli olarak dönüştürür: *"Ama bak, şu da var, diyor ki: 'Cennet ehli, mesrur, zevk ve eğlence içinde olacak. Zevceleriyle gölgelerde ve tahtlar üzerinde yaslanmış olacak. Onlara orada çeşitli meyveler ve her istedikleri hazır bulunacak…"*[32] Görülüyor ki Özdenören "Kuyu" adlı kitabında Yusuf Suresi adlı kök metni adeta yeniden yorumlamıştır.

Rasim Özdenören, İt adını taşıyan hikâyesinde ise Beyazıt-ı Bestami hazretleri ile ilgili bir kıssaya gönderme yapar. Beyazıt-ı Bestamî hazretleri kırk yıl sevdiği yemeklerden uzak kalır. Kırk yıl sonunda oturduğu bir sofrada önüne bu yemekler konur. Yemekleri gören Beyazıt-ı Bestamî hazretleri nefse hitaben: "Al, buyur ye" der. O an nefis garip bir hayvan suretinde Beyazıt-ı Bestamî hazretinin ağzından kusularak çıkar. Nefis çıkınca bütün dünya arzularının kendisinden uzaklaştığını gören Beyazıt-ı Bestamî hazretleri onu öldürmek ister. Ancak hemen gaipten gelen bir ses "Sen onunla bize sevgilisin" der. Beyazıt-ı Bestamî hazretleri kustuğu nefsi tekrar içine alır. Hikâyede buna gönderme yapılmaktadır. Bu göndermede anlatılmak istenen şudur: Önemli olan nefsi yok etmek ve köreltmek değil, onu ıslah etmek, sürekli onu kontrol altında tutmaktır. İnsan nefsine hakim olabildiği oranda insandır. Nefsinin esiri olan kişiler insan olmaktan çıkarlar. Özdenören böylece bir kıssayı da yorumlamış olur. Yine aynı hikâyede "kara tüy, kara göz, karanlık, perde, pencere" gibi kavramlar geçer. *"Kara tüylerini yaydığı karanlık içinde yatıyordu, bir yandan uyuyor, bir yandan avını bekliyordu, bu yüzden tetikteydi, ufacık bir sese kulak kabartıyor, perdelerin aralığından sızan ve karşı duvardan süzülüp geçen otomobil ışıklarına gözlerini açıyor, bakıyordu."* Burada "karanlık içinde yatmak" ibaresi önemli bir gönderme içerir. Nefis, kalbin bir yerinde siyah bir et parçasının içinde bulunmaktadır. Nitekim, Hz. Muhammed süt annesinin yanında büyürken bir gün koyun gütmeye gitmiş ve bu esnada iki büyük melek gelerek göğsünü yarmışlar ve kalpteki insanı kötülüğe sevk eden siyah et parçasını almışlardır. Nefsin kötüye bakan ve kötüyü isteyen tarafı burada bulunmaktadır. "Karanlık içinde yatmak" ibaresi bize bu olayı da çağrıştırmaktadır. Karanlıklar içinde uyuyan nefis aynı zamanda tetikte beklemekte, göz penceresinden kendisine sızacak en ufak fırsatı kaçırmamaya gayret etmektedir.

Rasim Özdenören, bazı kitaplarının bütününü kurgularken de kök metinlerden faydalanır. Mesela Yüzler adını taşıyan kitabını bir ayete dayandırır. Kitabın en başında Al-i İmran Suresi'nin 106. ayeti alıntılanmış. Söz konusu ayet meali şudur: "O gün birtakım yüzler ağarıp, birtakım yüzler de kararır."[33] Özdenören bu ayetin adeta tefsiri ya da açılımı sayacağımız bir kitap yazar ve adını da "Yüzler" koyar. Kitapta yer alan bütün yazılarda farklı insan yüzleri anlatılır. Esasında insan yüzü, bir anlamda insan duygusunun ekranı gibidir. Mesela insan ruhsal (psikolojik) olarak korkak biriyse, o insanın başta yüzü olmak üzere bütün her tarafı korkaklığı yansıtır adeta. Burada "korkaklık" kavramı merkeze alınarak belirli bir "korkak insan portresi" çizilebilir. Bu durumda Özdenören, Korkağın Yüzü adlı yazıda söz konusu ruh halini analiz eder. Özdenören kitabında bu manada adeta bütün "yüzler"i tanıtır. Bu da kitabın en başında yer alan ayetin mealine uygun bir tavırdır. Rasim Özdenören, aynı kitabında bazı görüşlerini temellendirirken de Kur'an ayetlerinden alıntılar yapar. Mesela, "zelil" bir insanın portresini yaparken, Bakara Suresi'nin 114. ayetini anar. O ayetin meali şöyledir: *"Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasını menedenden, onların harap olmasına koşandan daha zalim kim vardır? Onların o mescitlere ancak korku ile girmeleri icab ederdi. O zalimlere dünyada zillet ve ahirette büyük azap vardır."*[34]

Özdenören, Kent İlişkileri adını taşıyan kitabını ise İtalo Calvino'nun Görünmez Kentler adlı anlatısı üzerine inşa etmiş gibidir. Calvino'nun adı geçen kitabında Kubilay Han ile Marco Polo arasında bir diyalog geçer. Bu diyalogda Marco Polo Kubilay Han'la bir köprünün taş ve kemer kısımlarını tartışırlar. Kubilay Han, sadece "taş"lara dikkat kesilir. Marco Polo ise, taşların sentezinden oluşan "kemer"e dikkatleri çeker. Dolayısıyla diyalogda Marco Polo, "Taşlar yoksa kemer de yoktur."[35] şeklinde bir cümle sarf eder. Rasim Özdenören bu diyalogdan hareketle adeta "kimlik" sorununu masaya yatırır. Sadece insanın kimliği değil, şehirlerin de kimliği vardır. Hatta nesnelerin de belirli bir kimlik taşıdığı söylenebilir. İşte bütün bu kimlik ögeleri bir araya gelerek "medeniyet" denilen büyük "yapı"yı oluştururlar. Dolayısıyla Rasim Özdenören, İtalo Calvino'nun kitabını adeta yeni bir anlamla yeniden üretmiştir. Sadece Calvino'nun kitabı da değil, söz konusu kitabında Özdenören daha başka kök metinlere de bolca gönderme yapar. Böylece yazar klasik bir kök metni farklı bir gözle ele almış olur.

Kökü medeniyete dayanan bazı kavramlar konusunda da Özdenören, kök metinlerden faydalanır. Bu konuda "bakış açısı" kavramını örnek verebiliriz. Malumdur ki anlatan/ konuşan/ yazan kişi, olup bitenleri aktarırken belirli bir "tavır" alır. Yani anlattığı meseleye bakışta be-

lirli bir "tavır" seçer. Bu tavrın en genel manadaki adı "bakış açısı"dır. Kişinin seçtiği bakış açısı yani tavır ise bizi belirli bir medeniyete götürür. Kişi olup bitenleri "kimin bakış açısıyla", "nasıl" aktaracaktır? Veya kişi olup bitenler karşısında "nasıl" bir tavır takınacaktır? Birçok yerde Özdenören "bakış açısı" için "optik" kavramını da kullanır. Tavır veya bakış açısı konusunda Özdenören'in *Ruhun Malzemeleri* adlı kitabında yer alan bir anekdota yer vermek burada faydalı olacaktır. Özdenören'in aktardığına göre *"Hz. Ebubekir sokakta geçerken cima halinde iki kişiye rastlar, açıktadırlar. "Aman yarabbim, sığınacak bir yerleri de yok"* diyerek harmanisini onların üzerine örter. Görmezlikten de gelebilirdi, ama böyle yapar."[36] Özdenören'e göre Hz. Ebubekir, Müslümana yakışacak bir "tavır" sergilemiştir. Elbette daha başka tavırlar da sergilenebilirdi. Ancak Hz. Ebubekir bahsedilen bu tavrı sergilemiştir. Bizim için burada önemli olan, bir kök metin hükmünde olan "Hz. Ebu Bekir menkıbesi"ni Özdenören'in nasıl ve hangi amaçla yorumlayıp yeniden üretmesidir.

Özdenören, Jonathan Swift'in Güliver'in Gezileri adlı kitabındaki bir pasajdan etkilenerek kendi kitabının ismini Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı? şeklinde koyar. Güliver'in Gezileri'nde şöyle bir anekdot vardır: Vaktinde bir ülkede imparator ve tebaa arasında bir anlaşmazlık çıkar. Problem yumurtadan dolayı ortaya çıkar. Eski âdete göre yumurtalar, geniş ucundan kırılırken padişah eski köye yeni bir adet getirir ve yumurtaların ince ucundan kırılmasını emreder. Halk bu duruma öylesine kızar ki altı kez isyan eder. Padişahı öldürür. Hatta hesaplara göre yaklaşık on bir bin kişi yumurtalarını sivri uçtan kırmaktansa ölüme razı olmuştur. Bu anlaşmazlığa dair sürü sürü ciltler doldurulmuştur fakat geniş uçluların kitapları yasak edilmiştir. Ayrıca geniş uçluların memuriyete alınmamaları kanuna bağlanmıştır. Velhasıl o ülkede bu uygulama nedeniyle tarihin bir döneminde büyük kargaşalar çıkmıştır.[37] Özdenören Swift'in adı geçen kitabından hareketle, bir ülkede *"incir çekirdeğini doldurmayacak küçük sebepler yüzünden meydana gelen büyük olayları"* gündeme taşımıştır. Yani çok önemli bir klasik eseri adeta yeniden üretmiştir.

"Kök metin" kavramından söz ederken, bu kavramın içine sadece metinlerin girmediğini yukarıda ifade etmiştik. Belirli bir "çağ" ya da "olay", hatta mekan, eşya vs. de kök metin kavramının içine girmektedir. Yeter ki "değerli" olsun ve geleceğe kalma kabiliyetini taşısın. Bu bağlamda Özdenören bir kök metin olarak "asr-ı saadet" kavramına da müracaat eder. Ona göre, "*Müslüman için örnek alınacak ve yeniden yaşatılacak tek tarih kesiti varsa, o da asr-ı saadettir*."[38] Özdenören, birçok hikâyesinde de mesela seven ve sevilen arasındaki mesafeyi yorumlarken, Miraç hadisesindeki Hz. Peygamber ile Cebrail melek arasındaki mesafeye atıfta bulunur. Yani bu hadise de adeta bir "kök metin"dir.

Özet olarak ifade etmek gerekirse, Rasim Özdenören büyük bir "kök metin yorumcusu"dur. O hem edebi-kurgusal metinlerinde hem deneme yazılarında hem de sıradan gazete yazılarında bile bu tavrını sürdürür. Öyle ki yazar, kendisiyle yapılan sohbetlerde konuşurken bile aynı tavrı yansıtır. Kök metin yorumcusu olmak bizce Özdenören'in en büyük poetik/felsefi cephesidir.[39]

Sonuç

Rasim Özdenören, çok sayıda kitap yazdığı gibi, görüşlerini günlük gazetelerde de dile getirmiş bir aydındır. Onun özellikle Yeni Devir gazetesinde yazdığı yazılar, daha sonra bir şekilde kitaplaşmıştır. Birçok yazısında "Abdulgaffar Taşkın" müstear adını da kullanan yazar, Yeni Devir'den sonra mesela Zaman gazetesinde de uzun süre yazmıştır. Vefatından önce ise Özdenören Yeni Şafak gazetesinde yazma eylemini sürdürmekteydi. Velhasıl, yazmak, Özdenören için adeta bir "var olma" tarzıdır.

Burada şunu da vurgulayalım ki, iyi bir yazar, öncelikle iyi bir okuyucudur. Gerçi "okuyuculuk" (eleştirmenleri bir tarafa bırakırsak) bir meslek değildir. Olsa olsa "okumuş" kelimesiyle ifade edeceğimiz insani bir "sıfat"tır. Sıfatlar söz konusu olunca, ister istemez "derece" ya da "kademe"lerden de söz edilmeli. Yani "ne kadar okumuş?.." Burada az okuyanla çok okuyanı elbette aynı kefeye koyacak değiliz. Edebiyat literatüründe "örnek okur", "ideal okur" gibi kavramlar vardır. Bu kavramlar idealize edilen "okuyucu" tipini anlatmak için kullanılır. İdeal okurun en bariz vasfını şu sıralama ile ortaya koyabiliriz: *İlk önce okuma eylemini gerçekleştiren; okuduğunu "anlayan"; anladığını "yorumlayabilen"; yorumladığını "eleştirebilen"; bütün bu aşamalardan sonra kendine özgü "fikir üreten" veya "fikir beyan eden..."* Günümüzde maalesef bu sürece pek riayet edildiğini söyleyemiyoruz. Rasim Özdenören işte tam da böyle bir okuyucudur. O, işte bu okuyucu kimliği ile usta bir yazar olmuştur. İdeal okuyucu olan büyük yazarların daha çok vasıfları vardır. Bunlardan biri ve belki de en önemlisi söz konusu yazarın "kök metinler"le kur-

duğu ilişkidir. Rasim Özdenören yukarıda da birkaç kez belirttiğimiz gibi usta bir "kök metin" yorumcusudur. Bu yazıda Rasim Özdenören' işte bu açıdan baktık ve şunları tespit edebildik:

Yazar, eserlerinde yansıtmak istediği duygu, düşünce ve temaları destekleyen Kur'ân-ı Kerîm'den ayetlere, kıssalara, hadislere, fıkha ve tasavvufa başvurarak ele aldığı temayı güçlendirme ve modern metinlerle eski metinler arasında fikrî bir bağ kurma yolunu tercih etmiştir. Yani Rasim Özdenören bir kök metin olarak sadece Kur'an ayetini alıntılamakla kalmaz, dünya klasiklerinden de alıntılar yapar.

Özdenören'in metinleri geniş bir bilgi birikimine dayanan çok katmanlı, derin bir yapı arz etmektedir. Kendisi çok sayıda "kök metin"le metinlerarasılığın çeşitli yöntemlerini kullanarak ilişkiler kurmuştur. Bu yüzden onun metinleri anlam katmanları ve derin yapı bağlamında çok güçlüdür. Rasim Özdenören sadece kök metinleri yorumlamakla kalmaz, o önemli gördüğü edebi metinleri de yorumlayarak adeta yeniden var eder. Bu manada akla gelen ilk metin, Sait Faik'in Çatışma adını taşıyan hikâyesi hakkında Özdenören'in yaptığı yorumdur.[40]

Bütün bunlardan sonra şunu vurgulayalım ki Rasim Özdenören, birçok kavramla anılan "kök metin"leri hesaba katmadan bugünün ve geleceğin inşa edilemeyeceğini işaret eder. Bu konu sosyoloji ve felsefe alanında "gelenek" kavramıyla da tartışılır. Özdenören, "gelenek"i "aynen taklit etmek" ya da "geleneği aynıyla tekrar etmek" yolunu tercih etmez. O, "geleneği yeniden üretmek", "geleneği yeniden inşa etmek" ya da "geleneği yapıbozuma uğratmak" gibi pek çok kavramla anılan bir yolu tercih eder. Özdenören, çok sayıda eserini tercih ettiği işte bu yöntemle kaleme almıştır.

Özdenören'in kök metinlerle kurduğu bu ilişki yöntemi, bizce bir okuma ve eğitim modeli de teklif etmektedir. Son iki üç asırdır tartışılan ve de hâlâ tartışılmaya devam edilen "medeniyet sorunu" da Rasim Özdenören'in teklif ettiği bu yöntemle ele alınsa acaba durum nasıl olur? Bekleyip göreceğiz.

[2] Bu alt başlık altındaki yorum ve değerlendirmeleri yaparken "Bu Nice Okumaktır" (ÜSKÜDAR Dergisi, 2018, Sayı: 7, s. 22-59) adlı yazımdan geniş ölçüde faydalandım. (Ş. S.

[3] Bu yüzden olmalı Akşit Göktürk, bizim özet halinde verdiğimiz "okuma" konulu bu bilgileri ayrıntılı olarak "Okuma Uğraşı" adlı kitabında tartışır.

[4] Bilal Kemikli, "İstiklâl Marşı: Bir Kurucu Metin", 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif, Editörler Dr. Mehmet TUĞRUL Dr. Nuri SALIK, TBMM, Ankara – 2022, s. 255.

[5] Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük; / Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük. (Yahya Kemal, Koca Mustâpaşa))

[6] Ahmet Hamdi Tanpınar, Yaşadığım Gibi, Dergah Yay. İst. 1996, s. 63.

[7] Northrop Frye, Eleştirinin Anatomisi, (Çev. Hande Koçak) Ayrıntı Yay., İst. 2015, s. 10.

[8] Northrop Frye, a.g.e., s. 25.

[9] Bilal Kemikli, "İstiklâl Marşı: Bir Kurucu Metin", 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif, s. 256.

[10] Ahmet Hamdi Tanpınar, Yaşadığım Gibi, s. 319.

[11] Mevlana, Mesnevi, Cilt: III, (Çev. Veled İzbudak, Gözden Geçiren: A. Gölpınarlı) MEB, İst. 1991, s. 221.

[12] Sezai Karakoç, Edebiyat Yazıları I, Diriliş Yay. İst. 1988, s. 95.

[13] Sezai Karakoç, a.g.e., s. 97.

[14] Sezai Karakoç, a.g.e., s. 36.

[15] Bu konuda bak. "Şaban Sağlık, "Bir Masal Anlatıcısı / Yorumcusu Olarak Sezai Karakoç", BUTİMAR, Yaz- Sonbahar 2021, Sayı: 15-16, s. 46-53.

[16] Burada bu konuda anılması gereken en önemli kavram "Mankurt"tur. Mankurt, Cengiz Aytmatov'un "Gün Olur Asra Bedel" adlı romanındaki kahramanın adıdır. Bu kahraman, hafızasını kaybedip şuursuzlaşınca kendi öz annesini dahi öldürür. O, artık bir insan değil, adeta "robot" (makine) gibidir. Bu da insanlıktan uzaklaşma demektir.

[17] Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal, Dergah Yay. İst. 1982, s. 20.

[18] Bu konuda bak. "ZEMİN METİNLER" (Haz. Burak Koç – Peyami Safa Gülay, Loras, Konya 2021)

[19] Rasim Özdenören, "Eleştirmeci ve Sıradan Okur", Yeni Şafak, 18 Aralık 2005.

[20] Rasim Özdenören, Müslümanca Yaşamak, Akabe Yay., İst. 1998, s. 104.

[21] Rasim Özdenören, Köpekçe Düşünceler, İz Yayıncılık, İst. 2009, s. 16.

[22] Rasim Özdenören, Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı, Akabe Yay. İst. 1987, s. 24.

[23] Rasim Özdenören, Kafa Karıştıran Kelimeler, İz Yayıncılık, İst. 1987, s. 17-18.

[24] Bu konuda bak. (Şaban Sağlık, "Kafa Karıştırmayan Kelimeler: Bir Dil Hakimi ve Kavram Üreticisi Olarak Rasim Özdenören", TÜRK DİLİ, Ekim 2022, Sayı: 850, s. 73-83.)

[25] Rasim Özdenören, Ruhun Malzemeleri, İz Yay., İst. 1997, s. 49.

[26] Rasim Özdenören, Yeniden İnanmak, Nehir Yay. İst. 1986, s. 125.

[27] Özdenören bu durum için "düşünsel sorun" kavramını kullanır. (Bak. Rasim Özdenören, Düşünsel Duruş.)

[28] https://www.dunyabizim.com/soylesi/rasim-ozdenoren-bugun-muslumanlar-islmi-sonradan-edindigi-putlarin-suzgecinden-gecirebildigi-kadariyla-yasayabiliyor-h36206.html (Erişim tarihi: 7 Şubat 2023)

[29] Ali Haydar Haksal, "Rasim Özdenören ile Öyküsü Üzerine Bir Konuşma", Rasim Özdenören Ruh Denizinden Öyküler, İz Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 167-168.

[30] Rasim Özdenören, Gül Yetiştiren Adam, İz Yayıncılık, İst. 2020, s. 35.

[31] Rasim Özdenören, Kuyu, İz Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 47.

[32] Rasim Özdenören, a.g.e., s. 78.

[33] Rasim Özdenören, Yüzler, İz Yayıncılık, İst. 2001, s. 6.

[34] Rasim Özdenören, a.g.e., s. 34.

[35] Rasim Özdenören, Kent İlişkileri, İz Yayıncılık, İst. 1998, s. 47.

[36] Rasim Özdenören, Ruhun Malzemeleri, s. 144.

[37] Rasim Özdenören, Ben ve Hayat ve Ölüm, İz Yayıncılık, İst. 2022, s. 231-232. (Ayrıca bak. https://www.dunyabizim.com/kitap/yumurtanin-macerasi-bu-kitapta-h5287.html)

[38] Rasim Özdenören, Yeniden İnanmak, s. 115.

[39] Yazımızda Rasim Özdenören'in eserlerindeki bütün kök metin konulu göndermeleri ortaya koyma iddiamız yoktur. Yazının sınırlı imkanları bağlamında çok bilinen bazı örnekler vermekle yetindik. (Ş. S.)

[40] Tohum Ukdesi ile Karışmış Aldatılma Saplantısı", Rasim Özdenören, Yüzler, s. 26-31.

Rasim Özdenören'in Rasyonalizm, Pozitivizm ve Hürriyet Üzerine Düşündükleri

Muhammed Enes KALA

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üni. İnsan ve Toplum Bilimleri Fak.

Rasim Özdenören, düşünürken düşündüren güzel insan. Onu dikkatlice okuyan, aklı Olimpos'ta gezdirirken, Hira'da teslim olmanın değerini ve güzelliğini idrak edişine gıpta eder. Mukallit olmaktan sakınıp, muhakkik olmanın önemine vurgu yapışına dikkat kesilir. Ona göre ezelî bir hikmet vardır ve bu hikmetin hürmetine zihni, coğrafya ve tarih bakımından bütüncüldür. Müslümanca var olmak derdiyle yazmış, dahası aklını, vicdanını, irade ve hissiyatını bütün insanlık tarihinden kopmadan konumlandırabilmeye gayret etmiş görünür. İbadetle hayatı, hayatla öte âlemi, mâsivâ ile mâverâyı kaynaştırmış ve birini diğeri için gerekli görmüş bir hayat nizamının müdafisidir. Rasim Özdenören, bir meydan okuyucudur. Ona göre İslam, çağdaş toplumların ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve sorunlarını çözebilecek yeterlilikte olan bir dindir. Çağımızda öne çıkarılabilecek en ciddi ve tek geçerli alternatiftir. Böylesi bir teklifi, meydan okuyuşla ileri süren ve bu teklifin tecessüm imkanlarını tüm zihnî yolculuğunda hatalarıyla birlikte aramaya çalışan bir şahsiyettir.

Özdenören'in yazarken bir gayesinin olduğu fark edilir. Gayesi, çağımızda Müslümanca düşünmek ve dahası yaşamaktır. Bu ikili birlik bize, nazarî ve amelî olan birlikteliğini sunan hikmeti hatırlatır. O halde hikmetle barışık birisidir. Moderniteyi eleştirir ama modern bir anlayışın İslam ile kurulabilecek irtibatını aramaktan da geri kalmaz. Özdenören için Müslümanca yaşamanın ilk ve en önemli şartı, Allah'a hakiki bir iman ve şartsız bir teslimiyettir. Bu teslimiyetin insanın karşısına çıkan olay ve durumlarda ona büyük bir üstünlük kazandıracağının farkındadır. Olaylar, durumlar ve şartlar Müslümanın karşısına kendisini dayatırcasına çıkarken inanan ve teslim olmuş bir Müslüman için her zaman artı bir seçenek ve tercihin saklı olduğunu, bu saklı oluşun basiret ve feraset ile saklı kaldığı yerden bir hazine gibi çıkarılacağına inanmıştır.

Gayeler üstündeki yegâne gaye ise onun için Allah rızasıdır. Onun haricindeki her şey, düşünülmemiş ve bu gayeye raptolunmuş tabiî sonuç olarak değerlendirilir. Mesela ona göre; bir Müslümanın hakikî gayesi daha fazla gelir elde

etmek, toplam gelirin adil dağılımını sağlamak, insanlar arasında barışı, sükunu, kardeşliği tesis etmek değildir. Bu sonuçlar silsilesi ancak İslamî bir hayat sürdürme gayesi güdülürse, bu gayenin doğal sonuçları olarak tecelli edebilir. O halde tüm insanî ve vicdanî talepler Allah rızasının gaye edinilmesine bağlı olarak gerçekleşen hadiseler olarak karşımıza çıkar, tersi değil.

Ona göre Müslüman şikâyet etmemeli, kendi hikayesini inşa etmelidir. Bunu ise ancak Müslümanca düşünüp, Müslümanca amel ederek gerçekleştirebilir. Bir Müslüman, dinini sınamayı değil, dini vasıtasıyla kendini Müslüman olarak gerçekleştirmeyi hedeflemelidir. Kendisine sunulan tüm reçetelerin farkında olmalı ama kendi reçetesini hazır olarak verilen reçetelere indirgemeden, dahası onlardan istifade ederek kendi başına hazırlayabilmelidir. Bunun başat faktörü ise kendine mahsus kelimeler yardımıyla Müslümanca düşünmesini öğrenmek ve bu çerçevede bir Müslüman zihniyeti inşa edebilmektir.

Zihniyetin kendisiyle inşa olunabileceği araçlar ise kavramlardır. Bunun tersi de mümkündür. Kavramlar zihniyeti, zihniyet ise kavramları şekillendirir. Zira kavramlar bir düşünce biçiminin ifadesidir. Her düşünce biçimi kendi kavramlarını meydana getirir ve kendisi de esasında onlar sayesinde var olur. Bu bakımdan kavramın kime ait olduğu, hangi zihniyet tarafından meydana getirildiği ve hangi zihniyeti taşıdığı konuları Özdenören için önem arz eder. Kelimelerin de kavramları taşıyan yapılar olduğunu düşündüğümüzde kavramlar kadar kelimelerin de ehemmiyeti haiz olduğu fark edilebilir.

Özdenören, her devrin kendisine ait bir cahiliye döneminin olduğunu düşünür. Bu açıdan cahiliyeye isabet eden ve cahiliye zihniyetinden neşet eden kavramların kiminin tarihe gömülmesi, kimisinin değiştirilip dönüştürülmesi, dahası bu karanlığı bertaraf etmek için yeni ihya edici kavramlar meydana getirmenin son derece kıymetli olduğuna işaret eder. Bunun yolu ise berrak, ihya ve inşa edici bir Müslüman zihniyetine sahip olabilmekten geçecektir.

Müslüman zihinlerin modernleşme ideolojisi (bireyleşme, sekülerleşme ve batılılaşma) tarafından istila altında olduğu, böylece zihinlerin bulanıklaştığı, inançların sarsıldığı, dilin yaralandığı, kavramların iğdiş edildiğinden söz açılabilir. Bununla birlikte çatışık bir varlık ve bilgi anlayışından mülhem bölmeli bir kafa sorunundan, dünya ve ahiretin ya birbirine rakip olarak görülmesi ya da birbirine indirgenme meselesinden ve çaresiz kalmakta olan bir insan trajedisinden de bahsedilebilir.

Özdenören'e göre bugün karşımızda iki tercih bulunmaktadır. Ya cari bulunan "modernite-bağımlı-bilimsel zihniyeti" esas kabul edip, dine ve hayata bakacağız ya da dinin Müslümana kazandırdığı zihniyetle bilime, fenne, ahlâka dahası hayata dair her şeye bakacağız. Özdenören'in tercihi bu bakımdan nettir. Burada böylesi bir tercihin bize neler kazandırabileceğine bakmayı deneyebiliriz. En azından böylesi bir tercih, tarafı olmayacağımız meselelerde bir taraf tutmak zorunda olmadığımızı bize gösterebilir. Mesela ona göre laiklik kavramı böylesi bir zeminde ele alınabilir. Özdenören, laikliği, din ile devletin ayrışması olarak değil, kilise otoritesi ile devlet otoritesi arasındaki ayrışmanın ve bu iki otoritenin birbirine karışmayacağının akdi olarak görür. Zira laiklik kelimesinin kendisinden türetildiği "laikos" kelimesi mana olarak ruhban (klerikos) sınıfına ait olmayan için kullanılan bir kelimedir. Dolayısıyla kilisesi ve dahi ruhban sınıfı olmayan bir toplumda laikliğin ikamesi, olmayan sorununun sahiplenilmesi olarak anlaşılabilir. Adaletin hâkim olduğu Müslüman bir toplumda azınlıkların haklarının;

Ona göre Müslüman şikâyet etmemeli, kendi hikayesini inşa etmelidir. Bunu ise ancak Müslümanca düşünüp, Müslümanca amel ederek gerçekleştirebilir.

farklı inanç ve mezheplerin adalet ilkesi mucibince var oluşma haklarının toplum maslahatını göz ardı etmeden muhafaza edilmesi gerekliliği "laiklik"e uygun olduğu için değil, İslamî öğretiye muvafık olduğu için kıymet arz eder. Başka açıdan akıl ve inancın çatışması sorunu da bize ait olmayan, Hristiyanlık teolojisinin meselesi olarak görülebilir. Yüzlerce yıl süren Batı Ortaçağı'nda ilk önce akıl ve inanç ortak bir kümede anlaşılmış, daha sonra akıl ve inanç kümeleri ortak bir kesişim kümesi olmak üzere birbirinden ayrılmaya başlamış, nihayetinde Duns Scotus ve Ockhamlı William gibi filozofların da katkısıyla tamamen birbirinden yalıtılmış ve birbirine karışmaması gereken iki mecra olarak görülmüştür. Böylesi bir serüvenin özünde akıl ve Hristiyanlık inancının birbiriyle uyumlu olmaması, aklın dini dogmayla taciz edilmesi durumu vardır. Oysaki İslam inancı aklı taciz etmez ama aciz duruma düşürebilir. Zira İslam inancında akla aykırı olan değil, aklı aşan önermeler söz konusudur. O halde akıl ve inanç çatışması da esasında bizim değil, Batı dünyasının meselesi olarak görülmelidir.

Modernite-bağımlı-bilimsel bilgi dogmaya karşıdır, her şeyi çözüp halledeceğini vazeder ama karşılığında kendisini dogmalaştırır ve insanı çözümsüzlük dehlizinde bırakır. Bilim önemlidir ama yek ve tek geçerli insanî faaliyet sahası da değildir. Kendisini dogmalaştıran ve ilahlaştıran bilim anlayışının arkasında ise rasyonalizmin ve pozitivizmin var olduğu ifade edilebilir. Bu iki yaklaşıma daha yakından bakmak için önce akıl kavramına yönelebiliriz. Her şeyden önce Batı zihniyetinin kavrama yüklediği anlam ile Müslüman zihniyetinin yüklediği anlam, farklıdır. Batı'da bilginin kaynağı akıl olarak, Müslüman içinse vahye tâbi olan, olguyu idrak edebilen ve hakikati gerçekliğe indirgemeyen akıl olarak görülür. İslam akla çok büyük ehemmiyet verir, ancak onun sınırlılıklarına dikkatle işaret eder. İslamî yaklaşımda aklı aşan şeylerden söz edilebilir fakat akla aykırı olan şeylerden söz edilemez.

Özdenören, *Kafa Karıştıran Kelimeler* adlı eserinde şunları ifade eder:

"Mantıkçı:

— Bütün kediler fanidir, Sokrat da fani idi, öyleyse Sokrat kedidir.

— Evet, mantıken öyle olması gerekiyor, diye cevap verir Mantıkçının muhatabı, biraz düşündükten sonra ekler: Evet doğru, mantıken kedidir Sokrat, nitekim komşumun Sokrat isminde bir kedisi vardı, der.

Ionesco'nun *Gergedan* isimli piyesinde geçen bu pasaj akli (veya mantıkî) olanla «doğru» olanı, çok güzel anlatıyor. Aklî olan her şey, aynı zamanda doğru değil demek. Aklî olanın, aynı zamanda doğru olabilmesi için, önermelerin de doğru olması gerekiyor. Mantık veya akıl, tıpkı bir âlet gibi, dokuduğu ürünün bilincinde olmaksızın kendine verilen malzeme ile (bu malzemenin kalitesine göre) ürün hasıl eder."

Burada karşımıza bir husus çıkar. Bir şeyi saf mantıkî olana indirgeme, insanı olgudan ve dolayısıyla gerçekten uzaklaştırır; sırf olguya indirgemek ise insanı mantıkî olana açılabilecek ve onu da aşabilecek aşkın imkanlar manzumesinden, dolayısıyla hakikatten uzaklaştırabilir. İnsan için hayatı anlamlandırabilecek ve onu hakikat yolunda diri tutabilecek duyu, akıl ve vahiy üçlüsü, birbirine rakip değil, refik olabilmelidir. Nihayetinde Özdenören devam eder: "Öyleyse «doğru olan»ın tesbiti için akla başvurmak veya aklın verileriyle yetinmek tatmin edici olmuyor. Önermelerin mutlak halde doğru olup olmadığını tesbit edecek kaynak aklın dışındadır. Bu kaynak «vahiy»dir. Kendi doğrularının «nisbi» olduğunu kabul eden akıl, «mutlak» doğrulara muhtaç olduğunu da hisseder. Ve kendini cerhetmeden bu doğruyu reddedemez." İslam'ın hükümlerinin akla uygun düşmesi, İslam'ın sürekli düşünmeye ve akletmeye vurgu yapması, Müslümanları bunlara davet etmesiyle İslâm'ın akılcı ve rasyonalist bir din olması arasındaki fark ayırt edilebilmelidir. Zira rasyonalizm, Batı'da, Hristiyan dogmatizmine karşı kullanılan bir çerçevedir. Bu çerçevelerden birisi de pozitivizmdir. İslam'ın dünyayı önemsemesi, eşyada aslolan şeyin ibaha olduğunun altını çizmesi, her var olanı Allah'ın ayeti olarak görüp, onlar üzerinde insanı akletmeye davet etmesi de İslam'ın olguyla muvafık olduğunu ama pozitivist bir anlayışa indirgenemeyeceğini gösterir.

Rasim Özdenören, Kuyu hikayesinde kahramanı Yusuf'un zihninde şu duygu ve düşünceleri dolandırır. "İçin için inandığı şeyse şuydu: mantığı boş ver, mantık her zaman içinden çıkılacak yolda rehber olmayabilir, mantıksız değil, mantığa rağmen değil, ama mantığın üstünde kalan bir düşünme biçimini denemeli ve açmazı aşmanın üstesinden gelmelidir! O, şu anda bir kuyuda bulunuyor ama gömleği kardeşleri tarafından soyulmuş değil; o, bir kuyuya düşmüş bulunuyor ama bunun sorumluluğunu yükleyebileceği bir kardeşleri var değil; o, bir kuyuya düşmüş bulunuyor ama kuyudan çıkınca yolunun düşeceği yönün Mısır olup olmayacağı, Mısır'da maliye nazırı olup olmayacağı belli değil. Bir Züleyha'sı var mı, belli değil."

Hayatı, tabiatı; kör, katı, yobaz nasları içinde değişmezliğe mahkûm eden keşişler ile özü itibarıyla akla mukavemet gösteren bir dinî inanış kuşkusuz din karşıtlığına dönük bir hareketin başlatıcısı olabilir. Bu pencereden bakınca insana ve hayata uzanan tüm yolların kiliseden geçmesi gerektiğine inanan tahakküm, insanda aklı; tabiatta ise eşyayı merkezine alarak kilise üzerinden dinin canına okumaya yeltenmiş görünür. Rasyonalizmi insanda olanın, poziti-

vizmi ise tabiatta olanın adeta kilise gibi her şeyi tüketen bir merkeze konma arayışı olarak anlarsak, karşımıza tam da kilisenin hilafına akıldan ve deneyden başka hakikat yoktur yaklaşımı çıkacaktır. Zaten bunların arkasından doğan modernite hakikatin elenmesi, modernitenin ardından görünen post-modernite ise gerçekliğin buharlaşması değil midir?

Rasyonalizm ve pozitivizm sacayakları üzerine bina olan modern bilim paradigmasına yöneltilen eleştirilerden, bu bilim zihniyetinden peyda olmuş teknoloji de payını alır. Öncelikle böylesi bir teknoloji, tahakküm aracı olarak kendisini izhar eder, insana karşı insanı aciz bırakır, tabiatı ise taciz eder. Teknik ve teknoloji kuşkusuz gereklidir yalnız onun ulvî amaçlar için araç pozisyonunda dengeye kavuşturulması gerekir. Bu denge pozisyonunun ön şartını ise Özdenören, Müslüman zihniyetinin inşası olarak görür. Kötülüğün eşyadan değil, fakat eşyanın emri altına girmekten olduğunu bilmek gerekir. Bundan ötürü eşyayı kendi emrinin altında tutmanın yolunu arar Özdenören. O halde karşımıza bir soru çıkar. Kulluğun niteliğini ve kıvamını artırmak mıdır aslolan, yoksa teknolojiye veya teknolojiyle üretilene kulluk yapmak mıdır? Hürriyet bahsini açarak bu soruya cevap verebilmek mümkün görünür.

Hürriyet, başıboşluk değildir. Hür insan ise dilediğini, dilediği biçimde gerçekleştirebilen kişi değildir. Özdenören, insan ve hürriyet arasında nitelikli bir bağ kurmaya çalışır. Hürriyet, başkası tarafından engellenmeme hali olduğu kadar, kişinin kendisine hakimiyetiyle de alakalıdır. Bir kimse, bir şeyin gerçekleşmesini, olmasını veya bir şeye sahip kılınmasını istiyorsa, o şeye ilgi veya ihtiyaç duyuyor demektir. Bunun için ilgi veya ihtiyaç duyduğu şeye sahip olamadıkça kendisinde birtakım eksiklikler hissetmektedir. Yoksunluk onun canını yakmaktadır. O halde kişinin, ilgisi veya ihtiyaç duyduğu şey tarafından yönlendirilmekte olduğu bir boyut karşımıza çıkar. Özellikle Özdenören burada nefsanîliğe dikkat çeker. Nefsanîliğe bulaşmış her dilek, ona bulaşmışlığı ölçüsünde, onsuz yapamayan sahibi üstünde bir egemenlik kurmuştur. Tam da burada gerçek anlamda hür olabilmek için kişinin kendisine, ilgisine ve ihtiyaçlarına hakimiyeti devreye girer. Temel soru kişinin onlarsız yapıp yapamayacağıdır. Bu bakımdan hür olmak isteyen insan, Özdenören'e göre, hürriyetin hakikatini idrak etmedikçe ve buna teslim olmadıkça, neye karşı hür olmak istiyorsa, aslında ona köle olmaktan başka bir şey yapamamakta ve kurtulmak istediği «şey»e karşı tasmasını kendi eliyle boynuna geçirebilmektedir. Kimi zaman hakikatin yerine koyduğu bilimsel bilginin, kimi zaman bu bilgiden neşet eden teknolojinin ve teknolojiyle üretilmiş eşyanın müstağni olamayan kölesi haline gelebilmektedir. Aynı şey kuşkusuz zihin için de söylenebilir yani zihin, başka pencerelere kör ve sağır kaldıkça başka seçenek yokmuşçasına rasyonalizmin ve pozitivizmin kölesi olabilir.

Rasim Özdenören, burada bir çareye işaret eder. Ona göre hürriyetin hakikatine biraz daha yaklaşırsak, onu yalnız ve yalnız Allah'a teslim olmak diye değerlendirebiliriz. Zira Allah'a teslim olmanın sırrını elinde tutan, başka hiçbir şeye teslim olmaz, O'na karşı hürriyet ilânına kalkışansa, bu kalkışmayı yaptığı anda her şeye karşı köle haline gelir. Aksini düşünene ise bir soru sorarak yanıt verir. "İnsanın, her şeye karşı özgürlüğünü ilân ve elde ettiğini düşünsek bile, bu kez, özgürlüğüne karşı özgürlük ilân edebilme gücünü gösterebilir mi?" Hürriyet karşısında hürriyet istenci, ölüme ölümle karşı çıkmaya benzer. O halde hürriyet, Özdenören için Allah'a ve Resulünden başka her şeye karşı mücerret bir istiğna halidir. Bu hal ancak ona göre Allah'a teslimiyetle mümkün olabilir.

Puta tapıcılık şekilleri bugün de elimizden hakiki hürriyetimizi alabilmektedir. İnsanı hakikate karşı körleştiren ve sağırlaştıran cinsten rasyonalizm, pozitivizm, bilimcilik gibi böylesi putlar olarak insandan, kendine tebaa olmasını talep etmektedir. Olguya değer vermek ve aklı kullanmak, bilimden istifade etmek başka, onlara teslim olmak bambaşkadır. Olguya teslim olan insan, olgu ötesinden; akla teslim olan aklı aşan hakikatten ve bilime teslim olan bilim dışı insanî faaliyetlerden mahrum kalarak hürriyet alanının istilasına maruz kalır. Hikmetin bir tür mekânı, olgu ve akıl olabilir ama hikmet bu ikisinden herhangi birisine indirgenemez. Müslüman hikmetin aklı aşan tarafa da ait olduğunu ve onun bu itibarla esaslı kaynağının vahiy olduğuna iman eder. Böylesi bir imanla Müslüman zihniyetini inşa eder ve hayata ölüm gelene kadar bu zihniyetin pencerelerinden ahenk ve kıvam üzere bakar. Müslüman için ölüm yaşamın zıddı olabilir ama ölüm, hayata dahildir. Gelen her ölümse bize iki şeyi hatırlatır. İlki dünyanın şimdilik bize kaldığı, diğeriyse dünyanın hiçbir zaman bize kalmayacağıdır. İlki gerçek, diğeri hem gerçek hem de hakikattir. Rasim Özdenören, yaşam ve ölüm arasında bıraktıklarıyla bizi gerçeklikten haberdar ederken onu aşan hakikate karşı bize hassasiyet kazandırmaya çalışmıştır. Rahmet ola.

Düş Gören Atların Ölümü

Arif ALTUNBAŞ

Atların, tarihte ilk önce Orta Asya bozkırlarında ehlileştirilerek binek ve savaş aracı olarak kullanıldığı bilinir. Onun için gerek günlük yaşantımızda gerekse kültür ve edebiyatımızda atlar her zaman insanla birlikte anılagelmiştir. Ruh ve düşünce dünyamızın çağlar boyu sürekli koşan, yarışan ve savaşan atları vardır. Dünya, o koşan atlar ve atlılar için dardır.

Evimizde, yurdumuzda, ordumuzda ve medeniyetimizde atların insanımızla birlikte iç içe yaşadığını, hayatımızın bir parçası olduğunu, atların kutsal bir hayvan gibi sevilip sayıldığını da bilmeyen yoktur. At, evlat gibi her evin onuru ve gururudur.

Üniversite yıllarımda Üstat Necip Fazıl'ın "Ata Senfoni" adında bir kitabının olduğunu, rahmetli Hocam Akif İnan'dan öğrendim. Hemen hemen her cumartesi kendisini ziyaret ettiğim evindeki kütüphanesinde otururken, bir gün karşısındaki kabına sığmayan karayağız delikanlıya dönerek, "Ata Senfoni"yi okudun mu yavrucuğum?'' diye sordu bana. "Hayır efendim" dedim gayri ihtiyari olarak. İşaret parmağıyla kütüphanesindeki bir rafı gösterdi. Orada duruyor. Heyecanla ayağa kalktım. Kitabı elime alınca "Okuyabilir miyim?'' diye kendisinden rica edince, "Al oku. Ama; okuyunca geri getir. Çünkü, piyasada satılmıyor'' diye ilave etmişti. O, karayağız delikanlıyı yeni yetişmekte olan acemi bir taya benzettiğini, o kitabın bana çok şeyler öğreteceğini bildiğini sanıyorum.

Benim gözümde Üstat Necip Fazıl, "Medeniyet ve Kültürümüzün" yeniden ihya ve inşası alanında milletimizin düş gören atlarının evliyalarından birisidir. Bu at, bir evliyanın eteğine tutunduktan sonra zamanın İslam düşmanı yöneticilerinin topyekûn imha etmek istedikleri Medeniyet ve Kültürümüzün kahramanı olarak kalem kılıcını kınından çeker, etrafına bakmadan yalınkılıç atılır meydanlara. Bizim evliyalarımızın hepsi mücadele ve savaş adamıdır. Evliya olmak; Allah düşmanlarına karşı savaşmak, Allah'ın dostlarıyla bir olmaktır çünkü.

Yiğit, hak ve hakikat bildiği yolda bakmaz sağına soluna. Soylu bir savaş atı gibi tek başına da olsa, dalar kavganın ortasına. Soylu atlar yiğit savaşçıların, yiğit savaşçılar soylu atların dostu ve arkadaşıdır. Hatta; can yoldaşıdır, kardeşidir. Onun için, "at, avrat, silah" medeniyet ve kültürümüzün üç dokunulmazıdır. Üçü de birbirinden önemli, korunması gerek üç kıymetli değer. Bu üç değerin her zaman başımızın üzerinde yeri vardır. Evin kahramanı, avratlar (eşler); savaşın kahramanı, atlar; barışın kahramanı, kılıçlardır. Anne, baba, kalem ve kelam yani.

"Yiğit; at üzerinde doğar, at üzerinde ölür." "At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.'' Ama soylu atların ve yiğitlerin savaşı, bitmez. Ölümsüz kahramanların savaşları da ölümsüzdür. At ve yiğit, ölümsüz savaşlarıyla birlikte milletin yüreğinde ve kan damarlarında doludizgin koşturur dururlar.

Soylu atlar soylu sahiplerini, soylu taylar anne ve babalarını çok uzaklardan tanırlar. Taylar, anne ve babalarının coşkun akıp köpüren kanlarını taşıdıkça damarlarında onların huylarıyla huylanır, soylarıyla soylanırlar. Soylu ve cins atlar önden giden atlıların izini, yolunu, kavgasını, mücadelesini sürdürürler. Sakın atları vurmayın! Atlar yaşadıkça yiğitler, vurulunca ise itler bayram ederler.

İnsanlar da, atlar gibidirler. Doğarlar, büyürler, koşarlar bir ömür boyu. Doludizgin mızrak gibi atılırlar meydanlara. Ve girerler düş gören milletin rüyalarına. Şimşek gibidir kanatları, delip geçerler rüzgârları. Düş gören atların düş gören tayları sürdürürler atalarından yarım kalan koşuları. Yarım kalan koşulardır ha bire kamçılayan düş gören atları, atlıları.

Atların süvarileri yiğit değilse eğer; onlar, o ata yüktür. Atına yük olmayan her savaşçı her zaman büyüktür. Soylu atların koşularını sürdürür tayları. Bir miras gibi kuşaktan kuşağa devreder koşuları, sevdaları, aşkları, kaygıları, davaları, kavgaları…

Daha tay iken düş gören bir atın etrafında kümelenen acemi tayların düş görme ritimlerine katıldım. Kılıç gibi bir kalem, ustura gibi bir bilinçle eğitildim Horasan erlerinin ve erenlerinin yolunda koşan soylu atların.

İnsan hangi dağın rüzgârı, hangi zirvenin fırtınası, hangi nehrin coşkun akan suyu olursa olsun kılavuzu peygamber ise ulaşacağı denize doğru nereden koşulacağını, hangi yöne yelken açacağını, dağlar gibi dalgaları nasıl ve kiminle aşacağını da bilir. Taylar, seyislerinden öğrenirler nasıl ve ne şekilde yarışacağını… Ne zaman kişneyip şaha kalkacağını. Yazarlar, ustalarından öğrenirler nasıl yazacağını, konuşup haykıracağını…

Bizim ustalarımız edebiyatımıza, "Yedi Güzel Adam" adıyla geçen yedi güzel Müslümanın aynı yol ve hedefe yürüyen kahramanlardır. Bir destan içinde koşup duran, düş gören atların bitmeyen hikâyeleridir bizi hayata bağlayan… Düş gören kalemşorların sevdası, düş gören bir milletin hülyası, düş

İnsan hangi dağın rüzgârı, hangi zirvenin fırtınası, hangi nehrin coşkun akan suyu olursa olsun kılavuzu peygamber ise ulaşacağı denize doğru nereden koşulacağını, hangi yöne yelken açacağını, dağlar gibi dalgaları nasıl ve kiminle aşacağını da bilir

Mehmet Akif İnan, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Nuri Pakdil, Sezai Karakoç, Hasan Seyithanoğlu, Bahri Zengin, Zübeyir Yetik ve daha nice atsız adları da saymak gerekir bu koşunun içinde... Koşanlar koştular veya koşuyorlar hâlâ kendi kulvarlarında bıkmadan usanmadan.

gören bir ümmetin rüyasıdır düş gören atların rüyası.

Mehmet Akif İnan, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Nuri Pakdil, Sezai Karakoç, Hasan Seyithanoğlu, Bahri Zengin, Zübeyir Yetik ve daha nice atsız adları da saymak gerekir bu koşunun içinde... Koşanlar koştular veya koşuyorlar hâlâ kendi kulvarlarında bıkmadan usanmadan.

Bazen de düş gören atlar, erken uyandı rüyalarından ve sihir bozuldu. Kimileri; politika bitpazarında oyalanıp durdu yıllarca, kimileri; ağır yaralarla kurtuldu sokak savaşlarından. Kimileri de hiçbir kire pasa bulaşmadan düş gören atlarına binerek savaşa savaşa geçtiler nehrin karşı yakasına, ötelerin ötesine koşan bakir rüyalarıyla. Rasim Özdenören de bu soylu düş gören atlardan ve atlılardan bir süvariydi. O da beyaz bir yelkenliye binerek karşı sahile erişti.

Her ne kadar lise çağlarında bulanık bir düşünceye sahip olsa da İstanbul'a Üstat Sezai Karakoç'a gelip Maraş lisesinde iken çıkarmak istedikleri bir derginin ana çerçevesini çizdiğinde üstat Karakoç onların gözüne bakarak, kurduğu "Ama biz Müslümanız..." cümlesi, şimşekler çaktırdı onun kafasında. Karanlık dünyasını aydınlatan bu şimşek, onun düşüncesindeki tüm bamtellerine ayar verdi. İşte o an, yedi güzel adamdan biri olmaya adaydı Rasim Özdenören. Her şey, ilk adımla başlar. İlk adımla başlar; tüm yarışlar, savaşlar ve barışlar. İlk adımla; düş görmeye başlar atlar.

İnsanı adam eden yol arkadaşlarıdır, yoldan çıkaranlar da. Yol arkadaşını iyi seçmeli insan. Bunu başaramayanların çoğu, yol yorgunu olur ve yolda kalır. Yol, arkadaşlarla birlikte yürünür. Arkadaşlarla birlikte olmaz isen yol, yarı yolda kalır. Yolcular aynı düşü ve rüyayı görüyorlarsa; bakmayın siz yolun zorluğuna, zorbalığına. Zafer, her zaman inananın düşlerinin yanındadır. Bazen mağlup da olsalar; galiptir bu yolda olan. Hodri meydan hodri meydan meydan okurlar, bir karınca bile Nemrutlara, Firavunlara... Her an savaş vaktidir düş gören atlar için. Her gün doğacaktır mutlaka güneş. Her yer cihat yurdudur, her adım zafere giden ilk mesafedir inanan için.

Kiminin; kelamıdır, kiminin; kalemidir, kiminin; yüreğidir, kiminin eylemidir meydanlarda gözleri şimşek gibi çakıp Hamza gibi salınan. Bazen; şiirler destan olur, bazen; yazılar aslan. Bazen; kitaplar kaplan ve düş gören atlar, kahraman olur. Rasim Özdenören de "Müslüman bir kişilik ve kimlik nasıl olur'' temasını kalemiyle yazılarında ve hikâyelerinde sürekli ilmik ilmik işleyen, nakış nakış ören bir ustadır. Düş gören atlar, ustaların tezgâhında dokunur. Ulu ların yetiştirdiği her usta sadece Allah'ın kuludur. "Yedi Güzel Adam"ı özel adam yapan da zaten budur.

Her takımın ve birliğin bir kaptanı vardır. Düş gören atlar, düş gören ustalarına göre kişner. İnsan, ''eşref-i mahlûkat'' olarak düşünen ve düş gören bir varlıktır. Düş görmeyen atlara beygir denir. Beygirlerle eşeklerin yakınlaşmasından katırlar meydana gelir. İnsan olarak katırlar; soysuzluğun sonsuz yükünü taşıyan hamallardır. Katırın babası ise; emperyalizmin mayın eşekleri olan insanlardır.

Müslüman bir kimlik ve kişilik sahibi olan her insan, düşünce ve düşlerini harekete geçirerek ötelerin ötesi için çalışan, mücadele eden, hak ve hakikat çizgisinde yürüyüşünü sürdüren serdengeçtilerdir. Nereden geldiğini unutmayanlar, nereye ve nereden gideceğini iyi bilenlerdir.

"Yedi Güzel Adam" aynı yolun yolcularıdır, aynı cephenin savaşçıları, aynı aşkın sevdalıları, aynı mücadelenin kahramanlarıdırlar. Tuttuğunuz yol mükemmel bir yol ise yol arkadaşlarınız da güzeldir. O zaman; korkmayın, düşünmeyin, tasalanmayın! O yol da yolculuk da çok özel ve mükemmeldir. Yol arkadaşınız sizinle aynı düşünce ve düşlerin yoldaşı değilse, tek başınıza beş dakikada aldığınız yol ve yolun hikâyesi, ömür boyu bitmeyen bir işkenceye ve yılan hikâyesine dönüşür.

Onlar, hep umut insanlarıydı. Şiirlerinde, hikâyelerinde, nesirlerinde, romanlarında, tiyatrolarında, tüm eserlerinde ve hayat mücadelelerinde her zaman umudun bayrağını yere düşürmemek için mücadele etmişlerdir. Mesela; Üstat Necip Fazıl umut üreten adamdır. Sezai Karakoç bir umut savaşçısıdır. "Umut", Nuri Pakdil'in ilk ilk kitabının adıdır. Akif İnan'ın "Umut Gazel", bir direniş destanıdır. Rasim Özdenören'in hayatı, kalemiyle bir ömür "Umut" aşılamakla geçmiştir. Umudun sevdalıları, emekçileri, savaşçıları düş gören atları ve atlılarıdır onlar.

Onlar gittiler
Yalnız bir yemin kaldı aramızda
Ben, şimdi bu yanda
Kasılmış çıplak bir kurşun gibiyim
Namluda.
*****
Onlar gittiler
Topraktan bir işaret taşıyarak alınlarında
Ben şimdi bu yanda
Gerilmiş bir an gibiyim
Doğumla ölüm arasına.

Umutsuzluk; inançsızlığa en yakın noktadır. Umut, bir yolda hedefine doğru koşarken, sana yetişen kör bir kurşunun seni yere sermesiyle umut zirve yapar Müslümanda. Ölümsüz düş ve düşüncelerin zırhına bürünmüş bir insana umutsuzluk kurşunu zarar vermez. Yiğidi, dert ve kurşun değil, inançsızlık ve umutsuzluk öldürür.

Düş ve düşüncelere dalmak umuda yelken açmaktır. Ufuklara yürümek, ötelerin ötesine kurulmaktır. Umutsuzluk ve iman, aynı kalpte bulunmaz. Doğru yolda yürüyenler, asla umutsuz olmaz.

Düş gören atlar, doğru denilen, bilinen veya dayatılan yollardan değil, kendi doğrularının ve hakikatlerinin gösterdiği yoldan yürüyerek kendilerinden sonra gelecek insanlara iz bırakanlardır. İz bırakılmayan yol; yol, iz bırakmayan yolcu; yolcu değildir. Önemli olan bir iz bırakmak değil, insanlığa örnek ve rehber olacak güzel bir iz bırakmaktır. Bu iz, hoş bir seda bırakıp gitmektir, nehrin öbür yakasına geçerken geride ümmete bir miras olarak kalan.

Düş gören atların düşüncelerinde Ay'ı hedeflemek vardır. Iskalasalar bile fark etmez. Her hâlükârda inecekleri yer yıldızlardır. Rabbim hepsini de rahmeti, bereketi ve merhametiyle kucaklasın! Onlarla bizim aramızda bir and vardır. Düş ve düşüncelerimizi sımsıcak kucaklayan ve ana gibi onları toprağımızın bağrına basan.

*****
Onlar gittiler
Gelen zamandan bir haber gibiydiler.
Ben şimdi bu yanda
İçilmiş bir and için bekleyenim
Kurulmuş saat gibi.
*****
Onlar gittiler
Giderken bir muştu gibiydiler.
(Erdem Bayazıt)

Rasim Özdenören de "Müslüman bir kişilik ve kimlik nasıl olur'' temasını kalemiyle yazılarında ve hikâyelerinde sürekli ilmik ilmik işleyen, nakış nakış ören bir ustadır. Düş gören atlar, ustaların tezgâhında dokunur. Ulların yetiştirdiği her usta sadece Allah'ın kuludur. "Yedi Güzel Adam"ı özel adam yapan da zaten budur.

Rasim Özdenören'de Sinema

Aşkın YILDIZ

Düşüncenin, fikriyatın yok olmaya yüz tutmuş izlerini; anlamlarını yitirmek üzere olan mekânları, nostaljiye karışmış kıymetli zamanları ve özünden uzaklaşmakta olan insanı kelimeleriyle hece hece işleyerek bir araya getirmeye çalışan düşünür ve usta bir yazardır Özdenören. Hikâyeleri ve denemeleriyle insanı türlü halleriyle ele alabilen, çok farklı açılar ve bakışlar sunan çağdaş Türk hikâyeciliğinin önde gelen isimlerinden olan Özdenören sadece insanı değil, insanla beraber zamanı, mekânı, toplumu ve eşyayı bir potada ele almaktaydı. Hikâyelerindeki durum ve kişi tasvirleri okuyucuda tanıdık ve bildik bir hava uyandırır; olay akışı ise hiç acelesi olmayan bir film izlenir gibi okunur.

Özdenören, çağın bir ruhu olduğuna inanır, o ruhu tanımaya çalışır ve o ruh ile kendi düşünce dünyası arasında bir ilişki kurardı. 1940 yılında doğmuş bir kişi olarak geçen her on yılın kendine has siyasal, sosyal ve kültürel oluşumlarına tanık olmuş ve modernden postmoderne zamanın, mekânın ve insanın dönüşümünü yakinen müşahede edebilmiştir. Hem Maraş'ı hem İstanbul'u kültürel ve edebi hayatına taşımayı bilmiştir. Köyde, kentte, eskide, yenide, modern dönemde ve postmodern zamanlarda insan manzaralarını görmüş ve hem denemelerine hem de öykülerinde iç ve dış dünyasıyla insanı işlemiştir. Mütefekkir bir aydın olmanın gereği olarak çokça okumuş, düşünmüş ve üretmiştir. Çocukluğunda ikiz kardeşi Alaeddin Özdenören'le kitabın bir bölümünü kendi dizinde diğer bölümünü kardeşinin dizinde tutarak başlayan bir okuma sevdası, ömrü boyunca ona yoldaşlık eden en öncelikli meşgalesiydi. Yabancı yazarları okuyup kendi süzgecinden geçirdi örneğin, yakın dostu Erdem Bayazıt'ın yönlendirmesiyle gençlik döneminde Dostoyevski'yi kendi ifadesiyle hatmetmişti. Tolstoy, Faulkner, Shakespeare, James Joyce ve Virginia Woolf gibi yazarlar kendi ifadesiyle etkilendiği yazarlardır.

Çağın ruhu derken o çağa hâkim olan düşünce ve yaşayış şekli, toplumun gündemi, arayışları, beklentileri, eksikleri ve insanı doğrudan meşgul eden teknolojik gelişmelerin sardığı dönemsel iklim akla gelmelidir. Sinema, ortaya çıktığı yıllar itibariyle, hemen hemen her toplumda insanların gündemine girmeyi başaran, onlara değişik duygu, düşünce ve hayaller yaşatan kısaca çağına damga vuran ve çağın ruhunu yansıtan en önde gelen sanat alanı olarak görülmelidir. İlk zamanlarda sadece vakit geçirme ve eğlence gibi görülse de sinemanın sanatsal, estetik, edebi, felsefi, psikolojik ve sosyolojik gibi birçok açılımının olduğu görülmüştür. Özdenören, sinemayı bu anlamda fark etmiş ve sinemaya düşünce dünyasında yer açmıştır. Özellikle gençlik yıllarında sık sık sinemaya gitmiş, bolca film izlemiş ve önemli bir sinema kültürü ve birikimi edinmiştir.

Sinema, hem bir öykü anlatır hem de bolca düşünme fırsatı verir. Bir konuyu olası birçok alternatifiyle sinemada bulmak mümkündür. Örneğin bir aile dramı üzerine sayısız film örneği bulunur. Her film aynı konuda farklı bir hikâye anlatır ve farklı açılımlar getirir. Düşüncenin, şiirin, müziğin ve hikâyenin bir arada bulunan formu olan sinemanın, öykü ve deneme düşkünü olan Özdenören gibi bir edebiyat tutkunu için görmezden gelinmemesine şaşırmamak gerekir.

İnsanı anlamaya çalışan, insanı anlatmaya çalışan, çağa ve topluma dönük bir meselesi olan Özdenören, kendi ifadesiyle sinema delisi b Beyaz Geceler ir sinemaseverdi. Onun bu tutkusu, sinemanın karşı konulmaz bir icat oluşundan çok edebi görüşünün ve düşünme biçiminin sinemada neşvünema bulması olarak görülmelidir. Sinema üzerine de düşünen, kafa yoran bir yazardır. Öykü ile senaryo arasında nasıl bir bağlantı ve ilişki olduğu konusunda görüşler belirtmiştir. Ona göre senaryo, izleyiciye olduğu gibi geçemez çünkü senaryoda geçen duygusal betimlemeler seyirciye aktarılamaz bu konuda Aynadaki Gibi (Ingmar Bergman, 1961) filmini örnek gösterir. "Kıyının denize inen uzun burnunda yapayalnız durmaktadır ev. Hava şartları alabildiğine yıpratmıştır onu. Bahçedeki yüksek çitler yabancı bakışlardan korumaktadır onu." Senaryoda böylesi bir duygusal anlatım olsa da seyircinin göreceği sadece eski bir ev karesidir. Yapayalnızlık, yorgunluk ve yabancı bakışlardan korunmak gibi vurgulara ancak seyircinin içsel deneyimiyle varılabilir. Doğal olarak senaryo ile görüntü arasındaki düzlemde, kelimelerin görsele dönüşürken anlam kaybına uğramasının kaçınılmaz olacağını ortaya koymaktadır. Bu sebeple Özdenören, edebiyatın sinemaya dönüşmesine bu kayıplardan dolayı mesafeli bakmaktadır.

Edebiyat ve sinema arasındaki bu ilişkiye eleştirel bir yaklaşım getirse de sinemaya olan tutkusunu hiç inkâr etmez. Öyle ki fakülte yıllarında hemen hemen günde üç film izlemesi belki de üniversite yıllarının uzamasına sebep olacaktır. İlk izlediği filmi dört yaşında bir savaş filmi olarak hatırlar. *Vurun Kahpeye* (Ömer Lütfü Akad, 1949) ve *Tarzan* (W.S. Van Dyke, 1932) filmleri yine çocukluğuna dair hatırladığı ve etkilendiği filmlerdir. Özellikle 60'lı yıllarda çokça film izlediğini söyler. *Tepedeki Oda* (Room at the Top, Jack Clayton, 1959), *Beyaz Geceler* (Luchino Visconti, 1957) gibi filmlere fakülte yıllarında gitmiştir. Erdem Bayazıt'ın her filmi izlediğini, Cahit Zarifoğlu'nun ise çok seçici olduğunu ve filmlerde belirli bir kalite aradığını belirten Özdenören, o yıllarda Beyazıt'la Cilalı İbo filmini; Zarifoğlu'yla *Hiroshima Sevgilim* (Alain Resnais, 1959) filmini izlemiştir. Film izleme tutkusu zamanla yazarlığının da etkisiyle senaryo yazmaya da itmiştir onu. Ünlü yapımcı Nevzat Pesen'e, yönetmen Mesut Uçakan'a ve Yeşilçam'a, Erdem Bayazıt ve Cahit Zarifoğlu'yla birlikte senaryolar yazdılar. Bunun *dışında Çok Sesli Bir Ölüm ve Çözülme* adlı hikâyeleri televizyon filmine dönüştürülmüş ve bu filmlerin 1978 yılında Uluslararası Prag TV Filmleri yarışmasında Jüri özel ödülü almıştır.

Buraya kadar anlaşılan o ki Özdenören'in hayatında sinema, en az edebiyat kadar önemliydi. Özdenören, sinemadan beslenen ama yazınsal alanda üreten çok yönlü bir yazardı. Hikâyelerindeki olay örgüsünde öncesi ve sonrası olan bir olayın önemli bir kısmını işlemiş ve sanki gereksiz kısımlarını aktarmamış gibi bir yarım kalmışlık vardır. Aslında ön planda olan olaydan ziyade bireyin psikolojisi, iç dünyası ya da yaşamıdır. Bu durum okuyucuda öykünün başlayıp biten bir olayı değil de akıp giden bir yaşamı anlattığı izlenimini verir. *Çözülme ve Çok Sesli Bir Ölüm* isimli hikâyeleri tam da böyledir. Bu sebeple adı geçen hikâyeler sinemaya uyarlanırken yönetmene çok geniş imkânlar vermiş olmalıdır. Mesela, hikâyenin birebir aktarımından ziyade öncesine ve sonrasına eklemeler yapmak kolaylaşır. Karakterlerin ruhsal yapılarının ve olaylar karşısındaki duygularının kısa ama net tasvirlerle verilmiş olması, yine yönetmenin ana duyguyu kavrayıp özgürce bir karakter oluşturmasını sağlar. Mekânların, karakterlerin ve olayların günlük hayat içinde bulunabilir olması sinemada minimal fakat etkili bir anlatım için fırsattır. Özdenören hikâyelerindeki olay akışının ya da örgüsünün belirlediği biçimin sinemada da karşılığı olduğu görülmelidir. Bu anlamda Özdenören'in birçok hikâyesi, insanı ruh dünyası, çıkmazları, bunalımları, kendini ifade edemeyişleri, yabancılaşmaları ve tükenmişlikleriyle yüzleştiren bir estetik ve düşünsellikle sinemaya aktarılabilir.

Yazarın sinemaya ilgisinin yoğun olduğu dönemlerde sinema henüz herkes tarafından onaylanan bir uğraşı değildi. Birçok önemli yazarın boş iş ya da vakit kaybı olarak yorumladığı bir vasatta Özdenören'in sinemadaki farklılığı görebilmiş olması ve sinemaya sanatsal, estetik ve entelektüel bir ihtimam göstermesi o dönem için kesinlikle takdire şayan bir durumdur. Örneğin önemli düşünürlerimizden Cemil Meriç'in romanın geleceği üzerine yazdığı makalesinde *belirttiği "roman, sinema gibi aylak tecessüsleri avlayan bir nevi'dir"* ifadesine; romanın ve genel olarak sanatın anlatım tekniği, dil ve öz gibi unsurlar dolayısıyla insanı anlatışının bilimden farklı olduğunu belirtmiş ve karşı eleştiri getirmiştir.

Sonuç olarak, sinemanın yazarın hayatında görmezden gelinemez bir etkisinin olduğunu görmek gerekmektedir. Özdenören'in insanı ele alışına ve onu deneme ve öykülerinde ifade edişine bakıldığında modern sanatsal bir hassasiyetin öne çıktığı görülmektedir. Sinematografiye olan hâkimiyeti simgesel, alegorik ve sembolik dil kullanımında sezilebilmektedir. Çocukluğunda izlediği filmlere *atfen nasıl etkilenmeyeyim, aşk, ihtiras, kan, balta, hapishane, gözyaşı, ıstırap hepsi var* dediği sinemanın büyüsü en az okuma tutkusu kadar düşünce ve iç dünyasına eşlik etmiş bir yazardır Rasim Özdenören.

Kaynakça,

Gül Ahmet Özdemir, Rasim Özdenören'in Denemeleri Ve Denemeciliği, Yüksek Lisans Tezi,
Şerife Nihal Zeybek, Dinî Edebiyat Açısından Mavera Dergisi (1–80. Sayılar) İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi
Ayhan Bulut, Rasim Özdenören Hakkında Bir Monografi Çalışması, Doktora Tezi,
Necip Tosun ile Gazete Röportajı (1987)

Rasim Özdenören'in Kadına Bakış Açısı

Selinay KELEŞ

"Üstünlük yalnızca takvadadır" diyerek İslâm'ın en temel prensiplerinden biri olan âyet-i kerîmeyi zikretmekle söze başlayalım. Bu âyet, her zaman ve her yerde "amasız" bir şekilde bizim ön kabulümüz olsun.

Yaşadığımız çağ, "kadın meselesi" deyince aklımıza "feminizm" kavramının gelmesini mecbur kılıyor. Halbuki feminizm dediğimiz kavram, 18. yüzyıl Avrupası'nda çıkan ve bugünkü anlamından çok farklı şeyler ifade eden bir kavram. İnsanın aklına "kadın" deyince henüz iki yüzyıllık bir kavramın gelmesi, bizi istenilen noktaya taşıdıklarını gösteriyor aslında. Hatta kavramın kendi anlamından çıkıp, birilerinin daha işine yarayacak bir anlama gelmesi de oldukça manidar.

Feminizm, sanayileşme süreci başladıktan sonra kadınların ağır işlerde çalışmaları üzerine ortaya çıktı. O dönemde kadınlar hem güçlerinin çok üstlerinde işlerde çalıştırılıp hem de erkeğe göre daha az ücret alıyorlardı. Dönemin şartlarından dolayı "mecburen" çalışmak zorunda olan kadınlar da "bari çalıştığımıza değsin" diyerek bir isyanda bulundular haklı olarak. Bu mesele, bugün nasıl "kadın istediği her işte çalışabilir" meselesine döndü, bilinmez. Bilinen bir şey var ki Rönesans hareketlerinden sonra, "kendini tanrı yerine koyan insanın" yönettiği bu dünyada para ve güç için her şeyin mübah olması. İşte, kapitalizm ve emperyalizmi doğuran da bu mübahlığın ta kendisi...

Rasim Özdenören de tam bu noktada, "Batı kapitalizmi kadını çalışmak zorunda bırakırken bunun adını 'özgürlük', 'çalışma özgürlüğü' veya 'kadın hakları' olarak koyuyorsa, böyle bir özgürlük anlayışı benim özgürlük anlayışıma ters düşer." diyerek bu düşünceye olan eleştirisini ortaya koyuyor. Çünkü onun özgürlük anlayışı, belli bir ideolojinin veya bir düşüncenin kölesi olmaktan ibaret değil. O yalnızca rabbine kul olmayı, bir meselede o ne diyorsa onun hak olduğuna inanmış bir adamdı. Bu nedenle lafı dolandırmadan, kadına yapılmış olan bu haksızlıkla bir uzlaşma yoluna girmeden hakkı söyledi ve şöyle dedi: "İslâm Allah'ın indirdiği ve kabul ettiği tek din olarak, başka hiçbir dünya görüşüyle, başka hiçbir fikirle, amelle uzlaşmaya girmeye muhtaç değildir."

Cenâb-ı Hak, kadını da erkeği de bir ölçü ve fıtrat üzere yaratmıştır. İnsanlığın başladığı ilk günden bu yana kadın da erkek de bu fıtrat üzere yaşamını devam ettirmiştir. Bu sebeple kadın gücünün ve erkek gücünün

yapabileceği işler de farklılık göstermek zorundadır. Burada aslolan eşitlik değil, adalet olmalıdır. İşte bu yüzden feminizm, haklı çıkış sebebine rağmen kadın sorununa çözüm önerilerini "fıtrat" unsurunu ön plana almaksızın, erkeğin konumuyla kadının konumu eşitlik ilkesince değerlendirmesi açısından hata yapmıştır.

Kapitalizm tarafından kadının bu çıkmazın içine sokulması karşılıksız değildir elbette. Kadın, bu hayatın içine girerek her aşamada farklı bir katkı sunmaktadır dünyanın sahiplerine. Sanayi devrimi sırasında ucuz iş gücü olarak, ardından moda sektörünün gelişmesiyle tüketici ve medya sektörünün gelişmesiyle de "cinsel bir meta" olarak… Kadınların pek tüketicisi olmadığı ürünlerin reklamlarında bile özellikle kadınların yer alması tesadüf değildir. Hatta reklam kampanyalarındaki hiçbir şey tesadüf değildir. Çünkü bu reklamlar sayesinde giyilen elbiseden, yüze sürülen malzemeye; okunan dergiden, izlenen diziye kadar her şeyi "bir şey" belirlemektedir. Trajikomik olan ise belirlenen şeyi -belki de sadece gösterilen şeyi- yapanların "özgür" kabul edilmesidir. Kapitalizm, kadına sunduğu "Ben istediğim her şeyi yapabilirim!" sloganın arkasına kendi isteklerini sığdırmış ve üzerini masum bir söylem olan "kadın hakları" ile kapatmıştır. Yani, "Anlaşılacağı gibi kadın, çalışma hayatına özgürlüğünü elde etmek için kendi özgür istemiyle bulaşmamıştır." Tam da bu sebeple Özdenören'in deyimiyle "kadının çalışmasını ona nimet gibi göstermek sahtekârlık sayılmalıdır."

Diğer yandan, özellikle medya ve reklam sektörünün tam merkezine yerleştirilmiş olan kadın, sadece istismar edilmekle kalmamış, farklı ahlâkî telakkilerle de karşı karşıya kalmıştır. Çoğu toplumda suç olmasa da yanlış kabul edilecek şeyler, normal hâle gelmiş ve bunun adına "sanat" denmiştir. Bugün kadın hakları savunucusu olan sanatçıları(!), aldatmayı, şiddeti veya cinselliği konu olan dizilerin/filmlerin başrolünde görmemiz, buna verilecek en açık örnektir. Üstelik "sanat" adı altında başkasının eşiyle bir şey yaşamak dahi aldatma olarak kabul edilmemekte, hatta bu dizi sahneleri oyuncuların kendi eşleri tarafından gururla karşılanıp alkışlanmaktadır. Ne yazık ki bu durumun en büyük savunucuları da yaptıkları şeylerin kendi iradelerinde olduğunu sanan kadınlardır: "Bu kümedeki kadınlar, örtünmeyi reddederken ayağında daracık pantolon yüzünde bir katman boya ile kendini bir cinsellik 'nesnesi' haline getirdiğini göremiyor. Kadın haklarının veya özgürlüğünün savunuculuğunu yapanlar, belki de amaçlarının dışında şimdi, cinselliğin ve çıplaklığın alenileşmesine yol açıyor." Rasim Özdenören bu meseleyi açıkladıktan sonra herkesin aklına gelen ilk cevaba karşı da bir açıklama yapmayı ihmal etmemiştir: "Belki kimilerinin aklına gelebilir ve diyebilir ki, bunlar 'film icabı'dır. Fakat bu filmlerin aynı zamanda gerçek hayattan kesitler sunduğunu ve aslında şimdiki Batı hayatının gerçeğinin bu filmlerde yansıtılanları solda sıfır bıraktığını kabul etmek gerekiyor." Buna ek olarak diyebiliriz ki, insan sürekli olarak gördüğüne alışır ve sonucunda -yüksek ihtimalle- ona meyleder. Bu film ve dizi kültürünün bizim ülkemizde de yayılmasıyla bazı kadınların, önceden "ayıp" tabirinin ötesinde kabul edilen şeyleri, normal olarak benimsemeye meyilli hâle gelmesi de bu durumu göstermektedir.

Feminizm, dünyada yayılırken her toplumda farklı isteklerle var olmaya çalışmıştır. Mesela ABD'de bu istek "eşit ücret" veya "hukukta kadın-erkek eşitliği" meselelerine dayanmaktadır. Türkiye'ye gelindiğinde ise bu meseleler gündemde değildir. Çünkü Türkiye'de kadın ve erkek, hukuk önünde eşittir. O halde, "Türkiye'de Batıdakine benzer bir kadın hareketi meydana getirmeye çalışmak bütünüyle sahte bir çabadır."

Batı ülkelerindeki hâkim din olan Hristiyanlığın son yüzyıllarda zamanın getirdiği manevi meydan okumaya cevap verememesi sonucu birçok ideoloji ortaya çıkmış ve gücü doğrultusunda yaşadığımız çağda tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Yaşadığımız çağ, yeni bir problem ortaya koyup bizi her fırsatta dünyanın işine yarayacak bir ideolojiye yönlendirmeye çalışmaktadır. Allah'a boyun eğmek hoş görülmezken, "Her şey bana aittir!" kisvesi altında bizden herhangi bir ideolojiye boyun eğmemiz beklenmektedir. İşte, böylece Allah'ın karşısında kendini akıllı sanan insana her gün altın tepside yeni bir ilâh sunulur. Yani, "Allah'tan başka ilâh tanıyana Allah her şeyi ilâh kılar. Allah'tan başkasına kulluk edeni Allah her şeye kul eder." Ama biz kendimizi "özgür" zannederiz. İşte bu yüzden bugün bize düşen asıl şey, "çağa İslâm'ın gözüyle bakmaktır."

Rasim Özdenören Hikayelerinde Tasavvufun İzleri

Osman BULUT

Tasavvuf, düşünce tarihimizi derinden etkilemiş bir düşünme ve yaşama biçimidir. Tasavvufun düşünce tarihimizi derinden etkilediğini söylemek bir yana onun düşünce tarihimizdeki birincil belirleyici unsur olduğunu kabul etmek durumundayız. Bu gerçeği teslim etmek, ilmin hakkıdır. Tasavvufun düşünce hayatımızın en başında dahi var olduğunu kısa bir incelemeyle görebiliriz. Türklerin müslüman olmalarında, İslam'ı bir yaşam biçimi olarak kabul etmelerinde ve onu özümsemelerinde etkili olan şahsiyetler, onlara İslam'ı tasavvuf üzerinden anlattılar. Daha sonra oluşan ilim geleneği, kurulan devletler, medreseler, yazılan kitaplar vs. hepsi bir şekilde uzaktan veya yakından tasavvuf ile bağlantılıydı. Cumhuriyetin ilanı ve nice inkılap dahi bu durumu değiştiremedi, sonunda yine Türkiye'de yaşayan Müslümanların tasavvufa uğramadan geçtikleri bir yol olmadı. Necip Fazıl'ın etrafında kümelenen İslamcılar, dini söylemlerini tasavvuf üzerinden kurguladılar. Öyle ki sanki tasavvuf, bir Türk düşünürün olmazsa olmazı gibiydi. Bundan ötürüdür ki entelektüel düzeyde selefi bir söylem Türk entelijansiyasında barınamadı. İslami hassasiyet güdenlerin dışında İslami hassasiyet gütmeyenler de aslında tasavvuftan öyle ya da böyle etkileniyor, onun terminolojisini kullanabiliyor. Hal böyleyken Rasim Özdenören'in de tasavvufla doğrudan bir ilişkisi olduğunu, onu tanımadan dahi tahmin etmek zor olmayacaktır. Dolayısıyla bu yazıda Rasim Özdenören'in tasavvufla bağını daha doğrusu tasavvufu nasıl kullandığını, hikayelerinde tasavvuf düşüncesinden izlerin ne suretle görüldüğünü inceleyeceğim.

Özdenören, hikayelerinde birçok tasavvufi kavramı kullanır. Ya da şöyle de diyebiliriz, birçok kavramı tasavvufi yönüyle kullanır. Bu yazının sınırları tek tek bütün kavramların ne cihetle tasavvufi olduklarını açıklamaya yetmeyeceğinden ötürü okuru, zikredilecek kavramlara aşina kabul ederek hareket ediyorum. Özdenören'in kullandığı bazı tasavvufi kavramları ve onun bu kavramları kullanış şeklini incelemeye başlayalım.

Şöyle diyor "Kuyu" adlı hikayesinde Özdenören: "Nefsini hem terk etmesi gerekiyor, hem onu yüklenmesi, öyle mi? Böyle bir şeyin üstesinden gelinebilir mi? Belki de bu yüzden, bu işin üstesinden gelmeyi öğretecek bir üs-

tadın bulunması gerektiği söyleniyordu." Hikâyenin kahramanı Yusuf, artık nefsini yenmek isteyen, onun aldatmalarından bir şekilde kurtulmak isteyen biridir. Yukarıdaki sözleri söylerken de nefsinin aldatmalarından nasıl kurtulacağına dair bir yol aramaktadır. Bu yol ancak bir başkası ile mümkün görünmektedir. Bu başkası, arif kişilik, mürşid-i kâmildir. Tasavvufta da kişi, tek başına yol yürümez. Yolda rehbersiz, mürşitsiz yürünmez. Ayrıca kişinin nefsini de masivadan arındırması gerekir. Hikâyenin kahramanı Yusuf, hem nefsini terk etmek suretiyle onu eğitmek, onu masivadan arındırmak gerektiğinin hem de bu yolda kendisine muhakkak bir mürşit gerektiğinin farkındadır.

Mürşid-i kâmil, derviş, şeyh veya arif kişi sadece "Kuyu" hikayesinde yoktur, "Denize Açılan Kapı" veya "Pörsüme" hikayelerinde de onlara rastlarız. "Denize Açılan Kapı" hikayesinde dervişlerin normal insanlar gibi olmadıkları anlatılır, onların hareketleri birbirine benzer, vakur bir tavırları vardır. Sakallıdırlar ve hepsi saygılı, kibar, dingin insanlardır. Bu dinginlik, yüzlerinden okunur. Tekkedeki hava son derece olumlu olarak tasvir edilmektedir. Nitekim "Mum" adlı hikâyede "tekke" kişinin kendi yerini unutacak kadar kendini kaybettiği, kendinden geçtiği bir yer olarak tasvir edilir. Bu hikâyede de kahraman bir mum yakmak, yolunu aydınlatmak veyahut aydınlanmak ister, tıpkı "Kuyu" hikayesinde olduğu gibi. Buna benzer bir arayışı, "Pörsüme"de de hikâyenin kahramanı Leyla üzerinde gözlemleriz. Leyla yolunu kaybetmiş, adeta dağılmış bir haldedir. Kendisini toparlaması gerekir. Dolayısıyla "yolunu arayan şahıs", Özdenören'in hikayelerinde işlenen bir karakterdir. Bu karakterleri ve onların yolculuklarını tasavvuftaki "salik"e ve "seyr-i süluk"e benzetebiliriz.

Yazarın hikayelerinde arif zatların bulunduğundan bahsetmiştik. Yazar bu zatların kerametlerinden de bahseder. Onun hikayelerinde keramet de bir olgu olarak bulunur. Nitekim keramet, tasavvufta haktır. Peygamberlere verilen olağanüstülükler mucizeyken keramet, peygamberlerin varisleri olan velilerden sudur eden olağanüstülüklerdir. "Denize Açılan Kapı"da bahsedilen bir veli zat, kıtlık yıllarında gelip evlerdeki pirinç torbalarını doldurur. Yine aynı hikâyede bir zat, tanımadığı bir kişinin aklından geçenleri okur ve onunla doğrudan konuşup "o adam ben değilim" der.

"Mevsim Sonu" hikayesinde, yaşadığı dünyevi hayattan bıkan bir kızın bir ses duyduğundan bahsedilir. Bu ses ona, zühd makamına ermiş kişilerin olduğunu ve onları bulması gerektiğini söyler. Ayrıca dünyalıklardan kurtulmasını öğütler. Öyle bir kurtulması gerekir ki geriye yalnızca kendisi olarak kalmalıdır. Bu hikâyede de zühd kavramına rastlıyoruz. Ayrıca hikâyede masivadan kurtulmanın gerekliliğine değiniliyor. Tasavvufta da kişinin masivadan kurtulup nefsini yalnızca Allah ile meşgul etmesi, onda kaybolması işlenir. Bu durum "fena" kavramı ile açıklanır. Fena, son bulmaktır. Salikin hedefi ise Allah'ta fena bulmak yani sonsuzluğa ulaşmaktır. "Mor Sinekler" adlı hikayesinde yazar, "Fenaya değil bekaya gidiyorsun ademe değil vücudu daimîye sevk olunuyorsun zulümata değil âlemi nûra giriyorsun kesrette boğulmayacaksın vahdet dairesinde teneffüs edeceksin." ifadelerini kullanır.

Yazar fena kavramını sadece hikayelerinde değil, "Aşkın Diyalektiği" kitabında da ele alır: "Fenafirresul makamına ulaşmak için, fenafişşeyh makamına ulaşmak gerekiyor. Yunus'un, oraya ulaşabilmesi için tekkeye kırk yıl boyunca düzgün odun taşımak zorunda kaldığını ve diğer menkıbeleri hatırlarsak, bu sürecin ne denli çetin olduğunu kavrayabiliriz. Fenafillâh makamına ulaşabilmek içinse, fenafirresul makamını geçmek şarttır. Ancak fenafillâhtan sonra da iş bitmiş değildir. Bundan sonra da ulaşılacak menziller vardır: bekabillah, seyrilallah. Böylece, her makam aşıldığında, âşıkın önünde kendisini bekleyen yeni bir menzil bulunmaktadır."

Tasavvufta toplumdan ayrılma, inziva, uzlet, halvet önemli bir yer tutmaktadır. Kişi toplumdan uzaklaşarak adeta Allah'a yaklaşır. Rasim Özdenören "Gül Yetiştiren Adam"da adeta baştan sona bu konuyu işler. Kahraman evine kapanır ve gül yetiştirir. Gül yetiştirmesinin sebebi ise güzel kokuyu sevmektir, güzel kokuyu sever çünkü güzel kokuyu sevmek sünnettir.

Özdenören'in hikayelerinde ve denemelerinde daha birçok tasavvufi ögeye rastlamak mümkündür. Yukarıda zikredilenler, onun tasavvufi göndermelerinin sadece birkaçıdır. Özdenören tasavvufu fikirlerine ve öykülerine yerleştirdiği destekleyici bir unsur olarak kullanmaz. Tasavvuf, doğrudan doğruya belirleyici bir unsurdur. Eserlerini kuşatmıştır. Yazarın tavırlarını, düşüncelerini, hikayelerindeki karakterleri doğrudan etkiler.

Netice olarak Özdenören, tasavvufi mekanları, kişileri ve unsurları eserlerinde kullanır. Nefis terbiyesinden mürşid-i kâmile, halvetten fenaya birçok tasavvufi kavrama onun hikayelerinde rastlamak mümkündür. Özdenören bu kavramlarla düşüncesini şekillendiren ne ilk düşünür ve hikayecimizdir ne de son olacaktır. Geleneğimizde var olan kavramları ve düşünüş biçimlerini korumak ve bugüne arz etmek, ayrıca bizlere düşen bir başka görevdir. Bu sadece Özdenören gibi kültür dünyamıza emek etmiş insanlara değil, bütün bir tarihe karşı vefamızın göstergesi olacaktır.

Rasim Özdenören'in Hece Dergisi Önyazıları

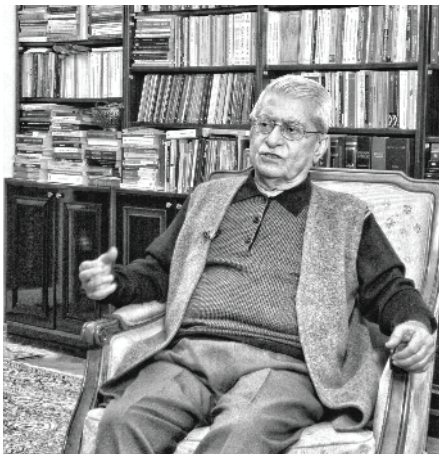
Âtıf BEDİR

1997 yılı Ocak ayında yayımlanmaya başlayan *Hece* dergisinin yayın yönetimi, 2015 yılının Şubat ayına gelindiğinde bir nöbet değişimine tanık oldu. Derginin başlangıcından beri yayın yönetmenliğini yürüten Hüseyin Su, Eylül 2014 tarihinde görevinden ayrılmıştı. *Hece'nin* 218. sayısıyla genel yayın yönetmenliğini Rasim Özdenören üstlendi.

Rasim Özdenören, Temmuz 2022'deki vefatına kadar dergiyi yönetmeye devam etti. Aslında o, dergiciliğe yabancı bir isim değildi. Daha lise öğrenciliği sırasında Hamle dergisini Nuri Pakdil'den devralan yazar, daha sonra yine Nuri Pakdil ve bir grup arkadaşıyla önce Edebiyat sonra Mavera dergisini uzun yıllar çıkarmıştı.

Rasim Özdenören, *Hece* dergisinin yönetimine geldikten sonra Önyazı başlığı altında derginin açılış yazılarını yazmaya başladı. Bu yazıda yazarın *Hece* dergisindeki Önyazı'ları üzerine genel bir değerlendirme bulacaksınız. Rasim Özdenören yayın yönetmeni olmadan önce de Hece'ye yazılarıyla katkı sunmuştur. Örneğin derginin Kasım 2014 sayısının ilk yazısı, "Edebiyatla Siyasa Arasındaki Bağlılaşım" başlığı altında yazara aittir. Yazar, bu yazısında birkaç ay sonra sürekli hale getireceği yazılara bir girizgâh yapar gibidir. Türk ve Dünya Edebiyatı genelinde bir panorama çizerek edebiyat ve siyaset ilişkisini irdelerken kastının doğrudan siyasal ürünler değil, "doğrudan herhangi bir siyasal olaya telmihte bulunmamakla birlikte kökende siyasal/ toplumsal mesajları olan ürünler" olduğunu söyler.

Rasim Özdenören'in Hece'de genel yayın yönetmenliğine başladığı Şubat 2015 sayısındaki ilk Önyazı'sının başlığı "Dolgu Yılları, Dolgu Şairleri ve *Avangart* Olan" dır. Yazar bu ilk yazısında edebiyat dünyasında avangart olanın akım/yazar/şairin ortaya çıkması için inşaatta harcın gördüğü işlev gibi

dolgu yılları ve şairlerinin olması gerektiğini belirterek Hece'nin de dolgu işlevi görerek avangart işlere imza atması temennisinde bulunur. Rasim Özdenören bu ilk yazısını şu cümlelerle sonlandırır: "Bizim edebiyatımızda dergiler hem dolgu malzemesi olarak iş görmüştür, hem avangart anlayışların ortaya çıkmasında öncü olmuştur. 1940'lardan sonra, örneğin Varlık dergisi Orhan Veli kuşağının Garip şiir anlayışına ortam olmuştur. Pazar Postası, İkinci Yeni'ye platform oluşturmuştur. *Diriliş, Edebiyat, Mavera* dergileri bir Müslüman yazarlar ve şairler kuşağına ve onların kadim edebiyatımızın günümüzdeki çağcıl söyleminin gelişmesine zemin hazırlayarak öncü olmuştur. *Hece* dergisinin de harç işlevini yerine getirmenin yanı sıra, avangart anlayış tarzına zemin olma işlevini üstlendiğini (beklentisinde olduğumuzu) ileri sürebiliriz." Özdenören bu ilk yazısıyla Hece'ye bir görev yüklemiş olmaktadır.

Rasim Özdenören ikinci yazısında ise seküler ortamda İslami duyarlıklı yazarların ürünleri üzerine okuru düşünmeye davet ediyor. Edebiyatçının Müslümanca bir hayat tarzı sürmeyen kültür içerisinde meydana getirilecek ürünlerin Müslümanca bir kültürün ürünü olmamaya hükümlü olduğunu ancak yazarın ürünlerinde bu duyarlılığı sergilemesine engel olamayacağını belirtir. Bu duyarlığın Müslüman yazarların ürünlerinde zaten doğal olarak yer alması gerektiğini, yeni bir edebiyatın inşasında İslami duyarlılığın yeni imkânları denemesinin gerektiğini sözlerine ekliyor.

Rasim Özdenören, genellikle yazılarında derginin gündemine bağlı kalmıyor. Ufuk açıcı nitelikte yazılarla, okuru farklı düşünmeye davet ederken, zihinleri biraz uyarıyor ve kendi gündemini kendisi belirliyor. Bu yazılar genellikle edebiyat-felsefe-düşünce bağlamında yol alıyor ve okura yeni şeyler söylüyor. Ama zaman zaman da derginin o ay dosya konularıyla gündemine taşıdığı alanda yazılarıyla yine konuya farklı bir bakış açısı getiriyor. Örneğin Mayıs 2015 sayısının dosya konusu "Mimari ve Edebiyat"tır. Rasim Özdenören de Önyazı'sını bu konuya ayırmış. Yazısının başlığı "Kent Mimarisi Birörnekleşirken Edebiyat Nereye?" adını taşıyor. Dosyaya ayrı bir yazıyla da katılan yazar, bu yazısında kent mimarisinde meydana gelen biçim ve değişimlerin bir biçimde edebiyatı da etkilediğinin altını çizerek bu durumun nasıl bir gelişim göstereceğinin izlenmeye değer olduğunu belirtiyor.

Yine dergide yer alan "Efemera Dosyası" bağlamında yazdığı bir Önyazı'yı Ekim 2015 sayısında görüyoruz. Yazının başlığı "Şiir Bir Efemera Materyalidir". Rasim Özdenören aslında bu yazıda da söylemek istediklerini derginin o ayki sayısının konusunu bahane ederek söylüyor. O ayki dosya konusunun başlığını alıyor ve kendi edebiyat anlayışını söylemeye vesile kılıyor. Bu yazının Rasim Özdenören öykücülüğünü anlama açısından özel bir değeri de var. Çünkü yazar bu yazısında öykü anlayışını birkaç cümle ile özetlemiş. Yazar

Rasim Özdenören, Hece dergisinin yönetimine geldikten sonra Önyazı başlığı altında derginin açılış yazılarını yazmaya başladı. Bu yazıda yazarın Hece dergisindeki Önyazı'ları üzerine genel bir değerlendirme bulacaksınız. Rasim Özdenören yayın yönetmeni olmadan önce de Hece'ye yazılarıyla katkı sunmuştur.

en başta öykü olsun, roman olsun, deneme olsun, bütün edebî türlere şiir olarak baktığını açıklayarak yazıya giriyor ve şiirin bir tanımını yapıyor: "Şiir de, tıpkı sanat ürünü gibi (plastik sanatlar bağlamında) bir ânı yakalamanın ardındadır; o ânı yakalamanın ardına (derdine) düşmüştür. Uçup giden bir ânı yakalamak, tekrarı olmayan bir yaşam parçasını yakalamak demek olur." Ve ilerleyen satırlarda kendi öyküsü bağlamında ânı yakalama konusuna değiniyor, öykü anlayışını açıklıyor: "İşbu an sorununu ben burada kendi kişisel edebiyat anlayışımı yansıtan bir görüşü dile getirme bağlamında ileri sürmüyorum. Evet, ben, öykülerimde bir ânı yakalamanın ardında olduğumu, öykülerimde onu yakalamanın çabasında olduğumu söylüyorum."

Rasim Özdenören'in karakteristik özelliklerinden biri de yeni olana, avangart olana, genç düşünmeye ilişkin önyargısız yaklaşımının olmasıdır. Yazmaya başladığı tarihten (1960'lı yıllar) bugüne peş peşe gelen edebî akımlar ve kuşakları yadırgamamış, onları dışlamamış, anlamaya çalışmış, hatta kendisinden sonra gelen birkaç kuşaktan daha yeni ve çağdaş ürünler ortaya koymuştur. Kasım 2015 sayısında yer alan yazısı da bu konuyla ilgilidir. Edebiyatçıların genelde kendisinden sonra gelen kuşakları eleştirdiğini, yadırgadığını söyledikten sonra aynı durumlara bir zamanlar kendilerinin de maruz kaldıklarını belirtiyor. Ama edebiyatın da daima bu yenilikçi ve genç anlayış üzerinden tevarüs ettiğini, ne yapılırsa yapılsın genç düşüncenin önünün kesilemeyeceğini bizzat edebiyat tarihinden örnekler vererek açıklıyor. Yazar tam bir yıl sonra Kasım 2016'da konuyu tekrar ele alıyor ve şunları kaydediyor: "Bir nesil gider, yeni bir nesil gelir. Ama gene biliyoruz, önceki dönemlerde eski nesilden gelenler, yeni gelenlere kucak açmadı. Tersine itici ve dışlayıcı bir konumu benimsediler. Biz, bunun tam tersini yapmak istiyoruz. Hem yeni kuşağa kucak açıyoruz hem yeni kuşağın bize kucak açmasını sağlayacak bir ortam oluşturmak istiyoruz." Yazar Önyazı'larında zaman zaman konuyu farklı cepheleriyle ele almaya devam ediyor. Örneğin Mart 2020 tarihli sayıda "Bir Nehri Geçmek Ya Da Kuşak Farkı..." adlı yazısında bu kez yeni kuşaklara sesleniyor. Yeni kuşakların da eskilerden öğreneceği çok şeyin olduğunu belirterek yeni kuşakların da bir zaman sonra eski kuşak olacağının bilincinde olmaları gerektiğini söyleyerek yazısını tamamlıyor.

Yazarın yaptığı tespitler açısından önemli bir yazısı da Nisan 2016 sayısında yer alan "Ulusal Edebiyat Versus Ulusalcı Edebiyat" başlıklı yazısıdır. Yazar burada ulusal olanla ulusalcı olanı tarif eder, ayırır. Türk ve dünya edebiyatından örnekler vererek iki kavramı temsil eden isimleri sayar. Yazar, okurları kavramlar üzerinde düşünmeye davet ederken, okurun da işini kolaylaştırır. Yazının can alıcı bölümü de burasıdır. "Ulusal olanla ulusalcılığı ayırmaya özen gösteriyoruz. Ulusalcılık bazen Anadoluculuk nitelemesini benimseyerek veya bu unvanı öne çıkararak da tezahür etmiştir. Her ulusalcılıkta olduğu gibi, Türk ulusalcılığında da yer yer bariz ırkçı çizgiler yakalamak mümkündür. Ulusalcılığın, bir ideoloji olarak başka herhangi bir ideolojiden farkı yoktur. Bir ideoloji olarak ulusalcılığın edebî ürüne yansımasıyla, ulusal değerlerin oluşturduğu kültürün (veya ulusal kültürün) yansıması arasındaki farka dikkat çekmek istiyorum. Ulusal edebiyat, belli bir ulusun kültürünü içselleştirmiş olmayı ifade ederken; ulusalcılıkla nitelenen edebiyat, aynı kültürel değerleri ideolojik perspektiften terennümünü ifade ediyor. Ne var ki, yirminci yüzyılın başlarında, bu iki kavramın birbirinden açık seçik tefrik edilmeyişi, bazen ulusal (millî) denilen edebiyatı ulusalcı (milliyetçi) olanla (ve tersi durumuyla) karıştırmalara yol açmıştır."

Rasim Özdenören'in Dostoyevski ve Tolstoy'un romancılığı konusunda Dostoyevski'yi tuttuğu ve önemsediği bilinir. Derginin Şubat 2017 sayısındaki "Eflatun ile Aristo, Dostoyevski ile Tolstoy" başlıklı yazısını da bu konuya ayırmış ve neden Dostoyevski'yi önemsediğini gerekçeleriyle ortaya koymuş. Bu bağlamda önemli bir yazı olduğu kuşku götürmez. Yazar, Dostoyevski için şunları söyler: "Dostoyevski bize romanlarıyla ders vermeye kalkışmaz. O anlatır. İnsan gerçekliğini, tüm açmazlarıyla, çelişkileriyle, zaaflarıyla gözler önüne serer." Ona göre Dostoyevski insan ruhunun bütün girdi çıktısını, çelişkilerini, açmazlarını aynı tablo içinde gösterir. Tolstoy'la ilgili görüşü ise şöyledir: "Tolstoy daha baştan bir vaiz edasıyla işe koyulur. Onun romanlarında insanlar ya dürüsttürler veya ikiyüzlü, riyakâr tiplerdir... O hâllerinden sapma olmaz. Olduğu zamandaysa, bu hâl, kötüden iyiye toptan bir dönüşü, bir sıçrama hâlini, tövbekârlığı ifade etme maksadına matuf bir dönüş hükmündedir."

Rasim Özdenören iyi bir öykücü olmasının yanı sıra aynı zamanda iyi bir denemecidir de. Derginin sunuş yazısı bağlamındaki Önyazılar iyi birer deneme örneğidir. Özdenören, denemelerinde zaman zaman edebiyat dışı konulara da de-

ğinir. Ama bu konuları da bir şekilde edebiyatla bağlantılandırır. Örneğin 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminden sonra Eylül 2016 sayısında (dergi üç aylık özel sayı nedeniyle haziran-temmuz-ağustosta çıkmaz) konuya değinmiş, "O Gece Neler Oldu?" başlıklı yazısıyla o geceye dair bizzat kendi tanıklığını yazmış ve halkın darbe girişimi sırasındaki tutumunu övmüştür. Tankların üstüne yürüyen kişilerin tankları yöneten askerlere çağrısını da yazısına taşımıştır: "Onlar milletin silahı, o silahı millete karşı kullanmayın, tankı millete teslim edin, bizden size zarar gelmez"

Eylül 2018 tarihinde yine edebiyat dışı bir konuyu ele almıştır. Yazısında yönetim sisteminde meydana gelen değişimi ele alarak yeni seçimler ve Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminin ne getireceği konusunu tartışmıştır. Özdenören, bu tür yazılarda kendi siyasal düşünce ve görüşlerini açıklama imkânı bulmaktadır. Bu vesileyle de demokrasi ve İslami yönetim sistemi arasındaki farkları ele alarak yazısını bitirmiştir. Onun görüşü çok nettir: "Demokrasi siyasal ve yönetsel bir uygulama olarak sınıflı toplumların ürünüdür ve sınıflı toplumlara özgü bir düşünme ve yaşantı biçimini talep eder. Hedefinde İslami yönetim biçimi olanlar demokratik yöntemden yardım beklememeli. İslami yönetim biçiminin kendine özgü yöntemle, yani İslami yaşantı biçimini hedeflemekle gerçekleştirilebileceği akılda tutulmalıdır. İslam özgürlükler ve kendi hayat tarzını yaşama hususunda demokrasiden daha fazlasını vadediyor."

Özdenören, Kasım 2019 tarihli sayıdaki yazısını 18 Ekim 2019 tarihinde aramızdan ayrılan 50 yıllık yol arkadaşı Nuri Pakdil'e ayırmış. Onunla tanışmalarından başlayarak ölümüne kadar olan döneme ilişkin tanıklıklarını notlar halinde sıralayan yazarın, Nuri Pakdil'e dair son sözleri şöyledir: "Her daim uçlarda konaklar. Sevince tam sever. Öfkelenince öfkesini tam boşaltır. Ilımlılıktan hoşlanmaz. "Ilımlılar, ılımlılar alıp onlara muz yedirmeli" diyerek takılır onlara… Sevgisiyle, nefretiyle, imanıyla sınırdaki burç neredeyse sancağını oraya dikmeye taliptir. Hayatını sevgiyle, aşkla yaşadı. Güzel yaşadı. Güzel öldü. Yüzünün son ifadesi güzel bir gülümseyiş oldu…"

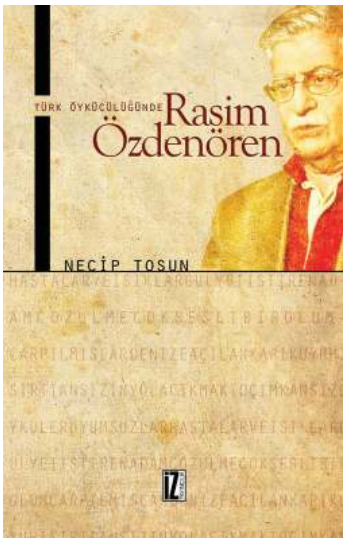
Özdenören'in zaman zaman güncel konulara da değindiğini ama bu konuları her zaman bir şekilde edebiyatla ilişkilendirdiğini belirtmiştik. Mayıs 2022 tarihli "Küresel Salgın ve Edebiyat" adlı yazısında da böyle güncel bir konuya, koronavirüs salgınına değiniyor. Yazısında insanlık tarihinde önemli olaylar yaşandıktan sonra bunların edebiyata nasıl yansıdığını örneklerle açıklayan yazar, bu salgının edebiyatı nasıl etkileyeceği sorusunu soruyor. Türk edebiyat adamlarının bu tür konuları eserlerine yansıtmalarının zaman aldığını, geç yansıdığını belirten yazar bu salgının edebiyatımızda biraz daha erken görülmeye (öncelikle şiirlerde) başladığının altını çiziyor.

Rasim Özdenören *Hece* Önyazı'larının sonuncusunu Nisan 2021 sayısında yazar. 2015 Şubat ayında başladığı ve özel sayılar hariç her sayıda yer verdiği yazıların sonuncusu "Yazı: Meçhul Yollara Sapmak" başlığını taşır. Özdenören'in, Hece'de altı yıl boyunca her ay edebiyat-siyaset-kültür-medeniyet konularını ele alan ufuk açıcı ve yön tayin edici denemeleri bir gün kitaplaşırsa hep okunmaya devam edecektir.

Rasim Özdenören'in Dostoyevski ve Tolstoy'un romancılığı konusunda Dostoyevski'yi tuttuğu ve önemsediği bilinir. Derginin Şubat 2017 sayısındaki "Eflatun ile Aristo, Dostoyevski ile Tolstoy" başlıklı yazısını da bu konuya ayırmış ve neden Dostoyevski'yi önemsediğini gerekçeleriyle ortaya koymuş.

Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören

Necip TOSUN

Öykülerinde, modern öykünün yoğunluk, biçim sıklığı, akışkanlık özelliklerini bilinçle uygulayan Rasim Özdenören (1940–2022), dünya görüşü farklı olmasına karşın, 1950 kuşağının yenilikçi çıkışıyla paralel bir öykü anlayışını benimser. Öykülerinde dili simgesel, soyut bir kullanım alanında değerlendirirken, çok katmanlı, çağrışıma, metaforlara yaslanan bir anlatımı tercih eder. Yabancılaşmayı, ailedeki çözülmeyi öykülerinde ana izlek olarak işleyen Özdenören, 1950 kuşağının bunalım ve çıkışsızlık temasını, yabancılaşma ve kutsaldan kopuş olarak yorumlayarak öyküsünü bu tematik vurgu üzerine kurgular. Dolayısıyla biçimsel anlamda yaklaştığı bu kuşakla farkını "içeriksel" boyutta oluşturur. Geleneksel tutum örtüşmesi bağlamında Sezai Karakoç'un modern şiirde yaptıklarını, Özdenören öyküde gerçekleştirme peşinde olur.

Özdenören, öykü serüveni boyunca, tasvirlere, sembollere, dil arayışlarına yönelip biçimsel yanları ağır basan bir öykü anlayışı sergilemiştir. Düşünce ağırlıklı bir öykü evreni kurmakla birlikte, slogana ve kolaycılığa kaçmadan, gerçeğin/hakikatin hem bireysel hem de psikolojik yönlerini incelikle işlemiştir. Ruhsal çözümlemelerindeki kuşatıcı gerçekçiliği dikkat çekicidir. Tasvir en önemli anlatım imkânlarından biridir ve simgesel soyutlamalarında tasvirlerden yararlanır. Tasvir, onun öykülerinde verilmek isteneni tamamlayan, bunu zenginleştiren ve anlamı derinleştiren bir görev üstlenir. Özellikle içsel yaşantıların, bilinçaltı anlatımın başat olduğu öykülerde, dış görünümler, dolayısıyla tasvir iç dünyaların yansıtılmasının bir parçası olur. Eşya, nesne bir durumu, bir "duygu"yu temsil için kullanılır.

Onun öykülerindeki en dikkat çekici özelliklerden biri de yaratılan atmosferdir. Öyle ki kimi öyküleri sadece bir atmosfer olarak var olurlar. Bu öyküler neredeyse atmosfer yaratmak için yazılmış gibidir; olay, konu tümüyle

anlamını yitirmiştir. Yazar söyleyeceği her şeyi, kurduğu atmosferde söyler. Pek çok gerçek, sembolik bir dille anlatılırken yazar aktarmak istediklerini, atmosferin gücüyle, imkânlarıyla gerçekleştirir. Bu anlamda onun öyküleriyle içeriksel olmasa bile biçimsel anlamda ve modern öyküyü algılayışta Bilge Karasu, Vüs'at O. Bener, Leyla Erbil, Ferit Edgü, Onat Kutlar arasında bir akrabalıktan söz etmek olasıdır. Dostoyevski ve Faulkner, izini sürdüğü yazarlardır. Tümüyle bir atmosfer öykücüsü olan Faulkner hakkında, "Faulkner'e bayılıyorum. Faulkner'i hiçbir Amerikalı benim kadar sevemez." diyen Özdenören'in öykü anlayışını hiçbir açıklama bu sözler kadar iyi ifade edemez.

Onun son dönemlerde dikkatini ve emeğini, çoğunlukla gazete yazarlığına yoğunlaştırması, öykülerinin yönelimini de etkilemiştir. Öykülerindeki tahkiyenin azalması, daha çok fikir ve makale tonlarının ağırlık kazanarak deneme diline evrilmesi, bu tutumun sonucu olsa gerektir. Hele İmkânsız Öyküler'de kimi metinlerin gazetedeki köşesinde yayımlanmış olması, bu yargımızı destekler örneklerdir. İlk kitabı Hastalar ve Işıklar, modern öykünün neredeyse pek çok niteliğini yansıtırken İmkânsız Öyküler'de zaman, hayat, ölüm, inanç kavramları tahkiyeye başvurulmadan anekdot ve enstantanelerle kurgulanır. Bu anlamda metinler deneme türünün sınırlarında dolaşırken daha çok bir "ara tür" formatındadır.

Rasim Özdenören öykülerinde ağırlıklı olarak, eskiyle bağlarını koparmış, yeniyle de uyum sağlayamamış, boşluktaki bireyin toplumsal yapıda yalnızlaşmasını ve bir çöküşe doğru yol alışını anlatır. Bu, bir anlamda uygarlığına yabancılaştırılmış toplum bireylerinin kaçınılmaz yazgısıdır. Toplumu, aileyi ayakta tutan iç dinamikler, moral unsurları insani ilişkilerden çekilmiş, yerine ikame edilen şeyler de bu boşlukları dolduramamıştır. Böylece toplumsal yapıda hiçbir şeyi yerli yerinde bulamayan birey, hastalıklı bir hâlde "ortalıkta dönenip durmaktadır." Bu yabancılaşmaya kimi bireyler çeşitli başkaldırı yöntemleriyle karşı durmaya çalışırlar. Ama bu bireysel karşı koyuşlar, kişiyi, yanlış işleyen toplumsal yapının çarkında ezilmekten kurtaramaz. Birey, dramatik bir kurban olarak, olumsuz şartlarda yaşamanın bedelini ağır bir şekilde öder. Aslında yabancılaşma, toplumun her alanında yaşanmasına karşın, "çarpılma" ancak belli bir bilinç düzeyine ulaşmış, bu yabancılaşmayı bireysel konumunda hissedebilen bireyler üzerinde açığa çıkmaktadır. Bu da bireyin kendisini anlamayan çevresiyle çatışması, dolayısıyla da yalnızlığının derinleşmesi sonucunu doğurur.

Özdenören ilk kitabı Hastalar ve Işıklar'da (1967) ana eksen olarak bireyi ele alır. Neredeyse her şey bireyin içinde olup biter. Kişi hem kendisiyle hem de çevreyle sürekli çatışma içerisindedir. Her şey olup bitmekte, "olup biten şeylerin olup bitmemiş olması için" elinden hiçbir şey gelmemektedir. Bütün bu olumsuzluklardan sonra, bireyin bu olup bitenleri anlamlandırma çabaları çevresi tarafından anlaşılmayıp aksine bu olumsuzlukları yoğunlaştırınca, bireyin kıstırılmış hâli giderek klinik bir mecraya doğru sürüklenir. İkinci öykü kitabı Çözülme'de (1973), ülkedeki kültürel-sosyal değişimin bireyde, ailede meydana getirdiği çarpıklıkları, çelişkileri, açmazları irdelerken, yeni yapılanmanın (Batılılaşmanın/yabancılaşmanın) ailedeki çözülmeye kadar varan sarsıcı etkisini anlatır. Toplumu, aileyi ayakta tutan iç dinamiklerin, moral unsurlarının, insani ilişkilerden çekilince, çözülmenin nasıl kaçınılmaz olduğunu dile getirir. Özdenören, Çok Sesli Bir Ölüm'de (1974) ise, bireyin bilinçaltı derinliğine inerek ruhsal çözümlemelerde bulunurken, susturulmuş, bastırılmış duyguların, dış dünyanın gerçekliğiyle aynı yerde çakışmamasından kaynaklanan insanlık dramlarını, olayın somut, sosyolojik, tarihsel, ekonomik temellerini de vererek anlatır. Çarpılmışlar'da (1977), yanlışa yönlendirilmiş insanların, dinî gerçeklerden de uzaklaşınca nasıl her şeye ve herkese yabancılaştığı, toplumun her ilkesinin gözlerinde küçülürken, bütün bu olumsuzlukların onları nasıl açmazlara sürüklediği işlenir.

Denize Açılan Kapı'da (1983), ağırlıklı olarak tasavvufu işleyerek, öyküsünü yeni bir yönelime sokar. Bu öykülerde, mevcut hayat tarzlarıyla mutluluğu yakalayamayan, yaralı, arayan insanların tasavvufla tanışmaları anlatılır. Özdenören'in ilk öykülerinden beri yakıp yıkan, çevreyle, aileyle çatışan kahramanlar, ruhlarındaki yangını söndürebilmek için bilinçsizce de olsa "bağlanma"yı seçerler. 1983'ten sonra öykü kitabı yayımlamayan Özdenören, on altı yıl sonra yayımladığı Kuyu'da (1999) yine tasavvuf konusunu gündeme getirir. Uzun öykü Kuyu'da, bütün özelliğiyle tezahür eden tam bir Rasim Özdenören kahramanını görürüz. Arayan, ama ne aradığını bilmeyen, bulunduğu ortamda mutsuz, yaralı tiplerden birini. Ansızın Yola Çıkmak'ta (2000) tasavvufa eğilişini sürdürür. Tasavvufa girmiş ya da girmek

üzere olan insanların (acemi dervişlerin) yaşadığı içsel çatışmalar, çalkantılar, sarsıntılar, geçmişle ve gelecekle hesaplaşmalar anlatılır.

Özdenören Hışırtı'da (2000) ise tümüyle kadınların dünyasına eğilir. Evlilik, aşk, cinsellik, evlat sevgisi, aile kurumu çevresinde kadınların bu olgulara, durumlara bakışları irdelenir. Özellikle aldatmalarda, mutsuz evliliklerde ve boşanmalarda kadınların tutumları ve ortada kalan çocukların dramları anlatılır. Toz (2002) atmosfer öykülerinden oluşur. Bir kargaşa/mahşer atmosferi çizilerek ezilmiş, horlanmış, giderek günaha itilmiş insanların açmazları işlenir. Anlatım zaman zaman gerçeküstü bir yaklaşımla, düşle gerçek arası bir flulukla gizlenir. İmkânsız Öyküler (2009) iletişimsizlik, arayış, kavuşma, yalnızlık temalarına yaslanan minimal öykülerden oluşur ve deneme türüne yaklaşır. Öykülerde aşk merkezdedir. Ne var ki bu aşk, kırık, imkânsız ve uzaktır. Rasim Özdenören Uyumsuzlar'da (2015) benzer yaklaşımları sürdürür. Hep kavuşma, ayrılma, kıskançlık, ölesiye sevme, ama yine de uzak kalma duygusu, özlem, yakıcı hasret, kavuşamama, ihanet kavramları etrafında öyküler örülür.

Rasim Özdenören'in öykülerinde, ana izleklerden biri hiç kuşkusuz bireydeki, ailedeki "çözülme"dir. Onların umutlarını, acılarını, beklentilerini, yenilgilerini, çözülüşlerini gündeme getirir. Öykülerde, çözülmenin arka planı çoğunlukla yabancılaşma, yeni düzene ayak uyduramama, geleneklerden, kutsal olandan kopuş olarak verilmesine karşın, bu çözülmeyi derinleştiren, yoğunlaştıran önemli bir olgu olarak da ekonomik sıkıntılar gösterilir. Ölüm ve onun ötesi de öykülerindeki ana temalardandır. Özdenören, pek çok yazarın yaptığı gibi ölüm olayını 'avantür' bir durum olarak ele almaz. O, öykülerinde daha çok ölümün insandaki düşünsel, zihinsel etkisini, macerasını işler. Öykülerindeki ana temalardan biri de çocuk ve onun dünyasıdır. O birçok çarpıcı olayı, gerçeği, çocuğun önyargısız, saf, temiz bilincinden gündeme getirir. Hışırtı, Toz, İmkânsız Öyküler ve Uyumsuzlar'da ana tema olarak kadın ve aşk olayını anlatır.

1950 kuşağının ortaya koyduğu, çevreyle bağları kopuk, çıkışsız bireylerin bunalımlarını anlatan ve varoluşçuluktan beslenen öykü anlayışı Özdenören'i etkilemiştir. Özellikle Hastalar ve Işıklar'ın genel yapısı, problematiği, biçimiyle genel olarak 1950 kuşağı, özel olarak da varoluşçu öykücülük arasından ciddi bir paralelliğin varlığını söylemek olasıdır. Hastalar ve Işıklar'a baktığımızda, bütün olaylar birey üzerinde toplanmakta, bireyin yaşadığı içsel dünya ile dışsal dünyanın aynı yerde örtüşmemesinden kaynaklanan olumsuzluk, bireyi bir bunalıma, giderek hezeyanlara sürüklemektedir. Bu da kuşkusuz varoluşçu öykünün temel argümanlarıdır. Ne var ki varoluşçuluğun temel kavramlarıyla Özdenören'in bu kavramlara bakışı farklıdır. Özdenören'deki yabancılaşma ve bir anlamda bunun sonucu olan başkaldırı temaları, Sartre, Camus, Kafka gibi yazarların anlayışlarına yaklaşırsa da öykülerin büyük çoğunluğu, anılan yazarların bu kavramlara yükledikleri anlamlardan farklı anlamları bünyelerinde taşır. Bu yazarlarda insan bir varoluş sancısı yaşarken, kim olduğunu, dünyaya niçin geldiğini sorgulayarak tam bir çıkışsızlığa ulaşır. Özdenören'de ise bu krizin nedeni, tümüyle kimliğini kaybetme, yabancılaşmadır ve kutsala ulaşmakla belki bu varoluş sancısı bitecektir. Bu anlamda kuşkusuz öykü türünün modernist algı açısından Özdenören öykücülüğüyle 1950 kuşağı arasında bir akrabalık vardır. Özdenören tıpkı 1950 kuşağı gibi öncelikle biçimsel anlamda yenilikçi bir tutum içerisindedir. Yerleşik anlayışlara, beğenilere, kurallara ve statüye teslim olmaz. İsyankâr, meydan okuyucu bir biçimsel anlayışı benimser. Özdenören de bu kuşak gibi, daha çok betimlemelere, sembollere, dil arayışlarına yönelmiş, kapalı, soyut bir öykü anlayışının peşinde olmuştur. Ancak bunalımın nedenleri ve dünya yorumu onlardan tümüyle farklıdır.

Rasim Özdenören öykülerinde, bilinç akışından iç monoloğa, minimal öyküden şiirsel anlatıma kadar biçimsel arayışlar içerisinde olmuş, modern öykünün imkânlarını değerlendirmiştir. İlk öykülerinde içsel serüven tekniğini, bilinç akışını kullanan Özdenören, son öykülerinde minimal öykülere yönelir. Çarpılmışlar onun biçimsel arayışlarının en tipik olanlarındandır. Kitabın en önemli özelliği, kitabın başından sonuna kadar hiçbir öyküde noktalama işaretlerinin kullanılmamasıdır. Özellikle bilinç akışı tekniğinin kullanıldığı bölümlerde, noktalama işaretlerinin kullanılmaması akışkanlığı sağlayan parlak bir buluş olarak gözükür. O bunun gerekçesini Şaban Sağlık'la yaptığı yayınlanmayan söyleşisinde şöyle açıklar: "Noktalama işaretlerinin olmaması hikâyelerin bir solukta okunmasına yol açıyor. Yani, okurken duraklama olayı olmuyor. Başladıktan sonra bir yerlerde duraklarsanız, ipin ucunu kaçırabiliyorsunuz. Başlayıp okumanız ve bir solukta bitirmeniz icap

ediyor. O zaman hikâyenin tümünü birden daha rahatlıkla kavrayabiliyorsunuz. Keza noktalama işaretleri kaldırılınca, cümleler yer yer birden fazla anlamı içerebiliyor, çok anlamlı olma ihtimali artıyor."

Öykülerindeki en dikkat çekici yanlarından biri tasvir yaklaşımıdır. Tasviri hem geleneksel hem de imgesel fonksiyonlarıyla kullanır. Onun üzerinde önemle durduğu konulardan biri "fiziki atmosfer ile insan atmosferi arasındaki uyum"dur. Özdenören bir öykü dünyası kurmada bu uyuma çok önem verirken, tasvirin gücünden, kelimelerin çağrışımından alabildiğine yararlanır. O, tasviri neredeyse hikâyenin bir kahramanı gibi ele alır. Nefes alıp veren, insanlarla aynı kaderi paylaşan, yaşayan bir canlı olarak öyküye sokar. Öyle ki bazen tasvir (eşya, doğa vb.) anlatılan şeyin öznesi olur. Her şey onun üzerinden, ondaki değişim ve durağanlıkla izah edilir. Yani tasvir kimi zaman olayı, anlatılan şeyi derinleştirip yoğunlaştıran bir fonksiyon yüklenirken kimi zaman da bizzat anlatılan şey, özne olur. Kısaca tasvir, öykülerinde bir süs, bir çerçeve olmaktan öte, zaman zaman "olmazsa olmaz" bir fonksiyon yüklenir.

Özellikle sembolik/metaforik anlatıma yasladığı öykülerinde tasvirin gücüne başvurur. Bunların başında "ev" gelir. Ev, Rasim Özdenören'in öykülerinde çok anlamlı olarak kullanılır. Ev, bütün hikâyenin döndüğü, çözüldüğü bir sahne, bir ana alandır. Her şey burada başlar, çatışma, çözülme, infilak burada gelişir, büyür. Öyküsünü birey ve aile üzerinde yoğunlaştıran bir yazar için, onların yaşadıkları mekân da elbette önemli olacaktır. Ama Özdenören, evi, öykülerinde, olayın geçtiği bir mekân olarak çizmekten öte, olayın içinde bizzat yer alan bir kahraman, tıpkı canlı bir organizma gibi ele almış, ona böyle bir işlev yüklemiştir. O, doğar, büyür, nefes alır, hastalanır ve ölür. Bir anlamda insanlarla aynı kaderi yaşar, paylaşır.

Özdenören, evi hem dışsal görünüşüyle öyküde bir yerlere oturtmaya çalışır hem de içsel durumuyla. Öyle ki bu görüntü, anlattığı konu, vermek istediği atmosferle tam bir uyum içerisindedir. O, öykülerinde çoğunlukla bir bozulmuşluğu, bir yıkıntıyı ve çözülmeyi ele aldığı için, anlattığı olayların yaşandığı öyküye giren evler de dışsal görünüş olarak kırık dökük, eski, yıkılmaya yüz tutmuş evlerdir. Bu evler içindeki insanlarla birlikte bir eskimişliği, bir yıkıntıyı temsil eder. Öykülerindeki evler oldukça fonksiyoneldir. Ama onların önemi bir 'mekân' olmalarından değil, birey ve aileyle aynı kaderi (eskiyen, ölen vs.) yaşayan bir nesne olmalarından kaynaklanmaktadır. Mutsuz, acı çeken kahramanların evleri de kırık dökük, bel vermiş, çürümeye yüz tutmuştur. Odaları soğuk ve yaşanmazdır. Bu anlamıyla evler, bireyin acılarını, infilaklarını yoğunlaştıran hatta zaman zaman da 'gerçekleştiren' ciddi bir neden olarak karşımıza çıkar.

Edebiyatın bir dil olayı olduğu gerçeğinden hareket eden Özdenören, öykülerinde titiz bir dil işçiliği sergiler. Hikâyenin ihtiyacı olan atmosferi yaratmak, karakterin olabildiğince doğal ve bizatihi kendisi olması için, yerli yerine oturan kelimelerle oluşturur öykülerini. İdeolojik kampların yürüttüğü kısır dil tartışmalarının dışında ama bir dil bilinci içinde davranır. TDK öncülüğünde ve özellikle 70'li yıllarda bütün hızıyla süren öztürkçe hareketine körü körüne bağlanmadığı gibi, dildeki gelişime, açılıma karşı çıkan muhafazakâr bir tutum içerisinde de değildir. Seçtiği, kullandığı bir kelimeyle insanın ideolojik kampının tayin edildiği bu dönemde, kendi ortamına bile ters gelebilecek kelimeleri çekinmeden kullanır. Kelimeleri öylesine çarpıştırıp barıştırır ki uzam, duyumsamak ile mütehakkim, rezzak kelimelerini aynı sayfalarda sırıtmadan kaynaştırır.

Diriliş, Edebiyat, Mavera çizgisinde bir edebiyat ve hayat görüşünü savunan Özdenören'in öykücülüğü, gerek edebiyattaki bildik yaklaşımlar gerekse son dönemdeki gazete yazarlığını öne çıkarması nedeniyle kısmen gölgede kalmıştır. Bu anlamda pek çok öykü tarihinde, incelemede, öykücülüğü değerlendirilmemiştir. Ne var ki sadece Hastalar ve Işıklar bile onun öykü tarihinde yer alması için yeterlidir ve kitap öykücülüğümüzün başyapıtlarından biridir.

Sonuç olarak Rasim Özdenören, geleneğe bağlı bir kimlik içinde, slogana, mesajcılığa ve kolaya kaçmadan, insanın evrensel yanlarını, kültürel, tarihsel birikimlerimizden de beslenerek kabullenilebilir bir paydayla öyküleştirmiştir. Öyküde bireyin iç dünyasını, iç zenginliklerini öyküleştirirken, insanlık durumlarını olayların önüne koyarak, öykü sanatının ulaştığı imkânları değerlendirmiştir. Tasvir olayına geleneksel anlamları yanında, değişik işlevler de yükleyen Özdenören, 'ayrıntı'nın önemini kavrayan öykücülerimizdendir. Öykü sanatının öncülerini tanıyan, onlardan çok şey öğrenen ama bütün bunların üzerine kendi öykü dünyasını kuran bir yazardır.

Rasim Özdenören'i Okumaya Nereden Başlamalı?

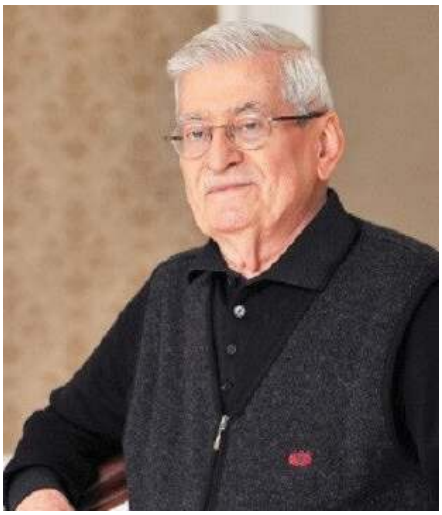
Şakir KURTULMUŞ

Rasim Özdenören'in düşünce dünyasının temeli İslâm'a, onun evrensel söylemine yaslıdır. Daha ilk cümlede böyle kesin ifadelerle düşünce dünyasının sınırlarını net olarak çizebiliyorsak bu netlik doğrudan doğruya Özdenören'in kendi tutumu ile ilgilidir. Bu netliği sağlayan kendisidir, kendi çabaları, yazıları onu bu net çizgilerle belirlenmiş alanda görmemize imkân sağlıyor.

Temel hareket noktası 'Müslümanca düşünmek ve yaşamak' olan bu sınırların bilinçli olarak çizildiği ve alanın korunduğu, ilk kitaplardan bu yana süren yazı hayatına bakıldığında çok açık olarak görülecektir. Rasim Özdenören'in düşünce dünyasını aralamak için bu hareket noktası bizim için iyi bir referans olabilir.

'Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler' yazarın daha işin başında nasıl önceden belirlenmiş bir yol üzerinde yürüdüğünü, rahat hareket ettiğini gösteren önemli bir işarettir. İçinde bulunduğu, kendisini de bir parçası olarak gördüğü toplum, Müslüman bir toplumdur. İçinde çoğunluk Müslümanların yaşadığı bu toplumun sosyal, felsefi ve siyasi konularını da gündeme taşıyan aynı zamanda bir fert olarak 'bir Müslüman'ın da her gün karşılaştığı meseleleri konu edinir. Bu meselelerin açıkça tartışılmasından yanadır. Bunu her fırsatta gündeme getirir ve köşesinde her gün bu konularla ilgili yazmayı sürdürür.

Düşünce ağırlıklı yazılarında sadece Müslüman toplumun içinde bulunduğu durumu gündeme getirmekle kalmıyor, toplumu etkileyen güncel sorunlar, modernizm, tabular, inanç, özgürlük, tasavvuf, bireyin özgürlüğü, şehir hayatı, küreselleşme gibi pek çok konuda yazdığı gibi, düşüncenin oluşumu safhasında geçilen evrelerle ilgili eleştirilerini de çok açıklıkla yazıyor. Toplumun Tanzimat ile tanışması ve sonrasında yaşanan Batılılaşma süreci eleştirilirken, diğer yandan İslâm, yeni bir dünya düzeni olarak, toplumu sosyal ve siyasi olarak geliştirecek, iyileştirip olgunlaştıracak bir

düşünce olarak öne çıkar. Özdenören'in Müslümanca düşünme ve yaşamaya olan yaklaşımı ve Batılılaşmaya karşı da net bir tavır ortaya koyması, bilinçli bir tercihin sonucu ortaya çıkan durumdur ve bu çok doğaldır.

Rasim Özdenören içinde yaşanılan toplumun, önlerine her ne kadar sınırları zorlayıcı engeller çıkarsa da Müslümanların her şeye rağmen bu toplumun içinde kendi inançlarını yaşayabilecekleri tezini savunur. Bu tezi savunurken de 'kötü bir dünyada iyi bir Müslüman olarak' kalınabilir mi sorusu ile başlar ve yine en güzel cevabı kendisi verir. 'Asr-ı Saadette kötü bir dünyada yaşayan Müslümanlar kendilerini o dünyanın kötülüklerini sineye çekmek zorunda hissetmemişlerdi. Tersine kötü bir dünyada yaşadıklarının bilincinde olarak o kötülüklere müdahale etmişler, bu yüzden kötü bir dünyada yaşamış olmalarına rağmen iyi birer Müslüman olarak kalabilmişlerdir.'

Rasim Özdenören'in düşünce dünyasının temeli İslâm'a, onun evrensel söylemine yaslıdır, demiştik yazının başında. Bu özellik, onun İslâm karşıtı tüm zemin ve alanlarda var olmaya çalışan oluşumlar karşısındaki keskin tavrını öne çıkarır. Batı düşüncesi ve modernite ile bir meselesi yoktur fakat bu sistemlerin sağlıklı bir alan üzerinde duruyor gözükse bile insana, insanlığa getireceği, yaşadığı huzursuzluklardan sıyrılıp bir ferahlık vermesinin mümkün olmadığını açık açık söyler. Eleştirmekten çekinmez. Türk toplumunun Tanzimat'tan sonra Batılılaşmayı, moderniteyi hayatına sokma sürecinde romantik duygulanmaların rol aldığını söyler. İlk yıllarda çoğu aydınlar Batı'yı gerçek anlamda bilmedikleri için, bir karşı duruş sergileyip, onunla hesaplaşma gibi bir çabaları da gözükmüyordu. Bu aydınlara göre bilimde, teknolojide üstün olan Batı medeniyeti tercih edilmeliydi. Eşsiz bir konumda gözüken bu medeniyeti taklit etmek gerektiğine inanıyorlardı. Rasim Özdenören aydınlar üzerindeki bu etkilenmenin kolay giderilemediğini söylüyor ve daha sonraki dönemlerde de Batı hayranlığının yayıldığını, günlük hayatın içinde sıklıkla yer aldığını belirtiyor.

Rasim Özdenören'e göre 'din'in toplum üzerinde etkin bir gücü vardır. Türk toplumu için oldukça önemli olan 'din' unsuruna karşı Batı medeniyeti ve modernite ile sanki bir mücadeleye girişilmiştir. Âdeta bir savaş açmış gibidir. Toplumun Tanzimat'tan bu yana görülen Batılılaşma, modernleşme adımlarında sanki İslâm'a bir 'karşı duruş' söz konusudur. Bu konudaki görüşünü net olarak ortaya koyduktan sonra Tanzimat'tan bu yana geri kalmışlığın, söz sahibi olamamanın nedenini 'İslâmi hedeflerin kaybolması'na bağlar. Toplum, Tanzimat ile birlikte önümüze konan tercihin açık bir yabancılaşma, âdeta kendini inkâr olduğunu bilmek zorundadır. Ne yazık ki Tanzimat'la başlayan Batılılaşma süreci, Cumhuriyet döneminde daha güçlü bir şekilde etkin olmuş, günlük hayatın içinde daha çok yer bulmuştur. Bu sebeple toplum tekrar söz sahibi olmak, güçlü konuma gelmek istiyorsa, kendi kimliği ile yeniden buluşmalı, İslâmi kimliğiyle barışmalıdır. Özdenören de ısrarla bu tezi savunur her zaman.

Rasim Özdenören bu yüzden sancılıdır, bu meseleyi dert edinmiştir. Müslümanları, söz konusu modernleşme çabaları karşısında yeniden kendi medeniyetleri ile buluşmaya çağırır, bu bilince sahip olmaları gerektiğini söyler. *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler, Kafa Karıştıran Kelimeler* ve daha nice eserleri bu daveti tekrarlayan, yeniden kendi benliğimizi bulmaya çağıran eserlerdir.

Rasim Özdenören'e göre Batı medeniyetinin izleri, etkileri her alanda görülse de kabul görmesi zordur, çünkü bireyci, sömürücü, inkârcı, savurgan, saldırgan bir medeniyettir. Bu sebeple Batı kültürüne, medeniyetine yaranma gayretlerini bırakıp, bir vahiy uygarlığı olan 'İslâm medeniyetine' yönelmemiz gerektiğini söyler. Uzun bir süre İslâm'dan uzaklaşmış olan toplumu yeniden öze dönüş hareketi ile İslâm'la buluşturmaya çağırır. Kendimize dönüşün aslında İslâm'a dönüş olduğunu tekrarlar. İslâmi hayatın tartışmasız yaşanabileceğini savunur. Bunun için yapılması gereken müslümanca düşünmek ve müslümanca yaşamaktır.

Bu düşüncelerini günlük gazetedeki köşesinde yazdığı makalelerde apaçık, sarih bir biçimde dile getirmiştir. Hem de yaşanılan o kötü günlere, kargaşa ortamına rağmen çözüm olarak daima İslâm'la barışık olmamız gerektiğini ve müslümanca düşünüp, müslümanca yaşamamız gerektiği tezini tekrarlayarak söylemeye devam etmiştir.

Buraya kadar düştüğümüz notlara bakarak söylersek, bize göre Rasim Özdenören okumaya Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler kitabıyla başlamak bu yüzden önemlidir ve iyi bir okuma sürecini başlatmak için yeterlidir.

Yazma Aşkı ve İlk Hikayeler

Yıldız RAMAZANOĞLU

Rasim Özdenören, kelimelerin gücünü çok genç yaşlarda fark etmiş bir yazar. İlkokulda okumayı öğrenirken harften başlayıp, hece, kelime ve cümleye geçmenin heyecanını bir çocuk gibi içinde taşıyordu hâlâ. Yazmak ise yazdıklarını göstermek için onun da yazmasını şart koşan bir arkadaşının teşvikiyle olmuş. Halit Ziya Uşaklıgil, Sait Faik, Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Ali, Ömer Seyfettin neredeyse bütün külliyatlarını okuduğu yazarlar. Fakat sohbetlerimizde kendi yazdıklarının hiçbirine benzemediğini söylerdi. Lise birde yazdığı ilk öykü; akranı olan, yaşadığı zor koşullar yüzünden yazarı derinden etkileyen, geceleri dükkânın bir köşesinde yatan, sokakta her gün rastladığı hüzünlü bakkal çırağı hakkında. Arkadaşları hikâyenin sonunda çırak ölse daha etkileyici olurdu dediklerinde, o zaman kurgunun, üslup ve anlatımın tamamen değişmesi gerektiğini söylemiş. İlk edebî tartışmalarını yaşadıkları günü de hiç unutmazdı. O zaman da kurguyu sağlam ve inandırıcı yapmak ve esas meseleyi iyi temellendirmek gerekir diyordum, şimdi de aynı kanaatteyim, derdi. Olaylardan çok bir ânı yakalamaya, kayda almaya çalışmış. 1955 yazı o kadar bunaltıcıymış ki, 'sarı sıcaklar' olarak anılmış halk arasında. O günlerin kâğıda dökümünü yapmış, yazdıklarının türüne aldırmadan. Elle yazdığı birçok defterindeki anlatımlarının safiyetinden söz ederdi.

Yazar, kendisinden başka hiç kimsenin söyleyemeyeceği bir şey olduğunu hissettiğinde, buna inandığında üretebilir ona göre. Vefatından kısa bir süre önce yayınladığı "İlk Öyküler" adlı son kitabının başında Manolya Gürocak ile yaptığı söyleşiyi yayınlıyor yazar. Burada 17 yaşlarında yazdığı hikayeleri, kaybolmayacağı ümidiyle ikinci bir nüshasını almadan nasıl bir dergiye yolladığını anlatıyor.

Yazar, 1959 yılında Salim Şengil'in sahibi olduğu Dost dergisinde mealen şöyle bir açıklama görmüş: "Dergimize gönderilen hiçbir yazı kaybolmaz. Yayınlanmasa bile, arşivimizde özenle saklanır." Şaryosu bozuk emanet bir daktiloda, bir nüsha olarak yazılan hikayelerini nasıl olsa yayınlanmasa bile kaybolmaz inancıyla dergiye yollamaya başlamış. Hiçbiri yayınlanmamış ama 1962'de dergi kendisinden hikâye istediğinde, arşivinizde var ya deyince, böyle bir arşivin olmadığını, bütün hikayelerinin kaybolduğunu öğrenmiş. Etkileyici olan, yaklaşık yüz öyküsünü kaybeden yazarın hiç yılmadan azimle yeniden çalışmaya başlaması. Bütün hikayelerini hatırlamaya çalışarak, farklı başlıklar bularak yeniden yazmış. Yazarlığın test edildiği yerlerden biridir bu. Ben de evi su bastığında elle yazılmış, yayınevine gönderilecek bir hikâye dosyamı kaybetmiştim. Sonra rüyamda gördüğüm oldu başlıkları. İlk gençlik çağı romanımı da bir gece yarısı Fransa'nın Strasbourg şehrinde arabamızın arka camının kırılıp çantamın çalınmasıyla kaybetmiştim. Yaşamadan bilinmesi zor bir acıdır. Çalan gençlerin kalın bir defter dolusu el yazması kitabı, ilk sayfada yazan adresime yollamalarını bekledim yıllarca. Böyle kayıplar çok sarsıcıdır ama bir yazar için vazgeçme değil daha da sıkı eğilme sebebi olabiliyor, yeterli tutku varsa elbette.

Şair Sezai Karakoç'a duyduğu büyük saygı nedeniyle kıramadığından, onun Kafka gibi yazmasını önermesi nedeniyle, beş altı hikâye yazmış bu üslupta. Fakat daha sonra Kafka'nın yabancılaşmış, hiçbir yerde tutunamayan yazma tarzı ona yetersiz gelmiş. Yazarın kendini ırk olarak dünyada yabancı hissetmesinden doğan kısıtlılık hali yüzünden onunla daha fazla mesafe katedemeyeceğini düşünmüş. William Faulkner'ı daha çok sevmiş olmasının sebebi ise onun Amerikan toplumuna nüfuz etmiş, halkın içinden yazan bir yerli olması. Keskin zekâsı, muhakemesi ve insanı tanıma biçiminden etkilendiği yazardan, etkilendiği bir dönemden sonra kendi özgün yolunu bulduğunu söylüyor Özdenören.

Kendi üslup ve biçim meselesini ise şöyle özetliyor: "Genelde mesela derler ki, Ömer Seyfettin, Sait Faik

Özdenören'in yazı ve sohbetlerindeki muazzam hafızasına hayran olmamak mümkün değil. Hikayelerinde karşılaştığı her insanı, her anı ve mekanla ilgili detayları, zihninde yıllarca saklayıp, vakti saati gelince hızla ortaya nasıl çıkardığını izleyebiliyoruz

Yazar, henüz 17 yaşlarındayken birbiri ardınca devam eden seri hikayeler kaleme almış. Bunlardan "Oda" başlığı taşıyan sekiz hikâyenin başına bir şerh düşmüş yayınlamadan önce. "Dost dergisine gönderilen ve orada kaybolan, Oda başlığını taşıyan bir dizi öyküden elde kalan parçaların ilk müsveddeleri..."

yahut Türkçenin namlı herhangi bir öykücüsü, ilk öyküsünde ne yazdıysa son öyküsüne kadar o çizgiyi terk etmemiştir. Bunu bir meziyet kabul edenler böyle söylüyor. Ben ise daha en baştan ben böyle olmamalıyım dedim. Bir öykü kitabımda yayınlananlar sonraki kitabımda da dizi gibi devam etmemeli, tam tersine her kitap kendi başına yeni bir tarz sunabilmeli diye düşündüm. Yeni kitap bir öncekinin süreğeni olmamalıdır." Sait Faik'in de "Lüzumsuz Adam" ile iyi bir çıkış yaptığını, fakat Alemdağ'da Var Bir Yılan kitabına kadar kendi üslubunu tekrarladığını söyler.

Özdenören'in yazı ve sohbetlerindeki muazzam hafızasına hayran olmamak mümkün değil. Hikayelerinde karşılaştığı her insanı, her anı ve mekanla ilgili detayları, zihninde yıllarca saklayıp, vakti saati gelince hızla ortaya nasıl çıkardığını izleyebiliyoruz. Vitrin pervazından çıkan solgun neon ışığı, cadde kenarına rüzgârın sürüklediği birkaç kuru yaprak, köşedeki çer çöp, kaldırımın her nasılsa yamuk döşenmiş bir parçası, melankoliyi gizlemek için yüzün üzerinden geçirilen boyalar, vernikler, çocuğunu kalabalık bir caddede servis aracına bindirmeye çalışan annenin o an yüzüne yansıyan rikkat, koca kentin en civcivli yerinde ortada pervasızca durup yolu bölen türbe, anne! iniltisiyle sarsılan kabirler, eşyayla sıkış tıkış doldurulmuş kırık iskemle parçaları, sehpa döküntüleri, hasır kırpıntıları, eprimiş ipek çarşaflar, örümcek ağıyla dokunmuş perdeler, bir teneke sobadan arta kalmış kurumlu borular, yarıklarından dibi görünmeyen bodrum karanlıkları... Bütün bunlar insan elinden çıkma olduğu için bana sıcak ve dokunaklı görünürdü, der bir öyküsünde.

İlk Hikayeler kitabını vefatından hemen önce de olsa yayınlamaya karar vermiş olması edebiyat severler için önemli bir kazanım. Kitaptaki metinler, yazarın daha ilk gençlik çağlarında nelere dikkat kesildiğini, hayata, haksızlıklara, nasıl derin ve incelikli bir bakışının olduğunu, mekanla, zamanla, insan ruhunun derinlikleriyle nasıl ilişki kurduğunu gözler önüne seriyor. O yaşlar her şeyin derinden hissedildiği, fakat tanık olunan şeyleri anlamlandırmanın, özellikle de yazılı olarak ifade etmenin hiç kolay olmadığı zamanlar.

Yazar, henüz 17 yaşlarındayken birbiri ardınca devam eden seri hikayeler kaleme almış. Bunlardan "Oda" başlığı taşıyan sekiz hikâyenin başına bir şerh düşmüş yayınlamadan önce. "Dost dergisine gönderilen ve orada kaybolan, Oda başlığını taşıyan bir dizi öyküden elde kalan parçaların ilk müsveddeleri..."

Oda hikayelerinde kendisiyle, kadınlarla, hayatın türlü çeşit acısı ve vaadiyle yüzleşen genç bir adam görüyoruz. Aynaya bakan ben bu muyum, soluk, çelimsiz, heyecandan sararmış biri, derken öte yandan hedefsiz kalabalıkları yeren, insanın en insan yanının küçük de olsa bir direniş olduğunu söyleyen bir genç adam. Daha önce bilmediği kederlerle sevinçlerle imtihan olan, bazen katı gerçeklere teslim olup, bazen olağanüstü şeyler olmasını bekleyen biri. Ölümün sıcak davetini de soğuk baskısını da yorumlayabilen genç bir yüreğin hikayeleri diyebiliriz. Sonra hikâye kahramanı hayallerinin peşinden yürüyüp gideceğini hissederken, birden her şeyi veri olarak kabullenen birine dönüşebiliyor, hiçbir şeyi değiştiremeyeceği-

ni, bunların gücünün dışında şeyler olduğunu kabulleniveriyordu.

"Oda (7)" hikayesinin ilk müsveddesini ve öykünün kendisini okumak da heyecan verici. Yazar müsveddenin adını "Zor Hikâye" koymuş. Hikâyesini kâğıt üstünde tasarlamaya başlamış. "O üstüne kurşun kalemimle bir sürü işaretler yaptığım, bir sürü kelimeler yazıp tekrar üstlerini çizdiğim beyaz sarı defterler arasından delicesine bana bakıyordu. Birkaç kelimeyle bu işin olup biteceğini sanıyordu. Bense bunun gücümün dışında olduğunu biliyordum. O içinden upuzun ok geçmiş eğri büğrü çizilmiş, ucundan kan damlayan yüreği gösterdi."

Esas "Oda (7)" hikayesinde ise defterlerin arasından bakan adamın Yakup olduğunu görüyoruz. Müsveddede belirsiz olana dair bir alan açılmış, asıl hikayede ise kahramanı belirginleştirme çabası başlamıştı.

"İçinden upuzun bir ok geçmiş, kenarları dut yaprağı gibi tırtıllı, sivri ucundan damlayan kanın kırmızı kalemle çizilmiş olduğu duyumunu bırakan berbat bir yüreği gösterdi Yakup. O içinden ok geçmiş yüreği, Yakup'un hikayesini yazmak için düşündüğüm sırada can sıkıntısından yapmıştım. O sıralar Yakup görünürlerde yoktu. Onun hikayesinin kolay yazılamayacağına, her kelimesine ayrı ayrı dikkat edilmesi gerektiğine inanıyordum. Dışarıda gördüklerimden hiçbirine benzetemiyordum onu. Evet evet hiçbir şeye benzemiyordu."

Hikayelerden anlıyoruz ki, yazar, canını yakan şeyleri, daha lise çağlarında bağırmayan edebi bir formda söylemeye başlamıştır. Dünyanın bozuluşunu kadınların çarşafı bırakmasına indirgeyenlere, çocuğunun bezini insanların su içtiği derede yıkayan kadınlara, hakkaniyet için döşenen sulama borularına aldırmadan, boruları kırıp suları bahçesine akıtanlara, köyde büyükbaş hayvan kesenlerin mide bulandırıcı özensizliğine ve daha birçok toplumsal meseleye sözünü söyleyebilmiş edebi yoldan.

"Bayırdere'den Öyküler" hikayesindeki pastoral anlatım, dozunda kullanılan yerel dil, deyimler ve ağızlar son derece etkileyici. "Değirmenci" hikayesinde de üslup zenginliğini gösteren sayıklamalar, iniltiler, canlandırmalar ve geçmişe dönmeler sonraki yetişkinlik hikayelerinde başvurulan ve olgunlaşmış biçimler. "Güllü" ve "Karanlıkta Tanrı" yazarın karşılaştığı işittiği ya da hayalini dolduran kadınların yaşamdaki çeşitli duruşlarını, toplumsal önyargıları, etiketleme biçimlerini ortaya koyduğu hikayeler. "1236 Kilometre" ve "Uzakta" öyküleri de bir gencin aşkın ne olduğunu anlama, sonra inkâr etme çabalarının dışavurumu.

"İlk Hikayeler" yazarın üslup ve konu tercihlerinin kökenine inmek isteyenler için çok iyi bir kaynak. Olgunluk dönemi hikayelerine nelerin rehberlik etmiş olabileceğine dair zengin bir altyapı sunuyor.

"İlk Hikayeler" yazarın üslup ve konu tercihlerinin kökenine inmek isteyenler için çok iyi bir kaynak. Olgunluk dönemi hikayelerine nelerin rehberlik etmiş olabileceğine dair zengin bir altyapı sunuyor.

Rasim Özdenören'in Hadis Şerhleri

Muhammet Sani ADIGÜZEL
Doç. Dr., FSMVÜ Eğitim Fak.

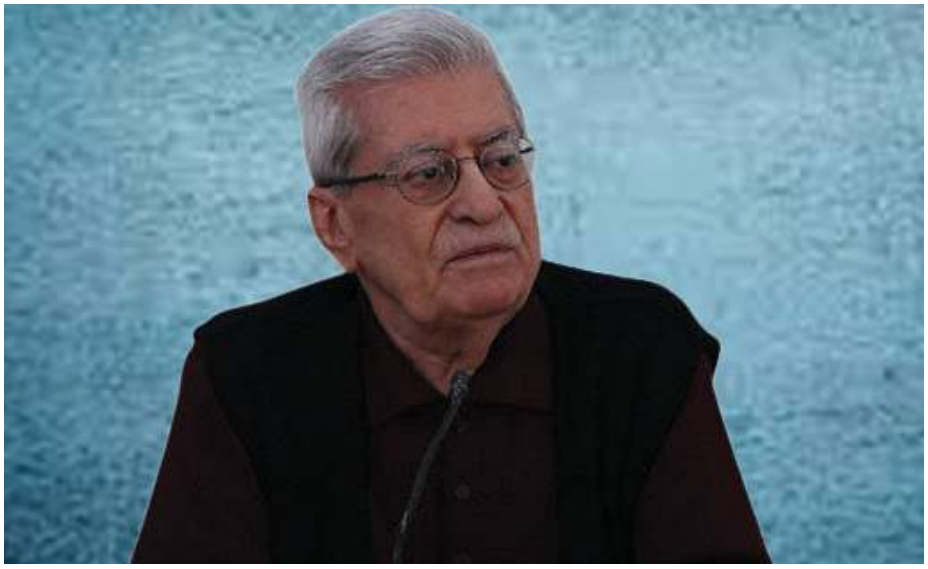
Rasim Özdenören hadis şerh ederse "Ey insanlar! Her kimin sırtına vurduysam, işte sırtım gelsin vursun, kısas uygulasın. Kimin malını almış isem, işte malım, gelsin alsın. Sizden herhangi birinizin ırzına sövmüş isem, işte ırzım, gelsin intikamını alsın." hadisini şerh eder. Çünkü Özdenören'e göre Hz. Muhammed (s.a.v.) "gaye insan, ufuk peygamber"dir, kul hakkına en çok riayet edendir, hiç kimseye borçlu kalmak istemeyendir, helalleşmenin en güzel örneğini verendir. Eksiksiz fazlasız kişiliktir, insanlığın ekmel noktasıdır, her konuda en üstün insandır:

"Orada vuku bulan sahnelerin ayrıntısına girmiyorum. Herkesin üzerinde herkesten çok hakkı bulunan bir insanın, öte dünyaya göçerken üzerinde kul hakkı kalmaması hususunda gösterdiği titizliğin keskinliğini vurgulamak yeterlidir.

İnsanlığın ekmel noktası, bir alanda değil, insanoğlunun temas edebileceği alanların tümünde ne kerte riayetkâr olduğunu ve o alanların her birinde insan için hedef ölçüyü koyarak onlara örnek oluşturduğunu böylece bir kez daha göstermiş oluyordu." (Özdenören, 2018, 16, 17)

Bu bağlamda Özdenören'in girmediği ayrıntıya, Ukkâşe (r.a.) ile ilgili olanına, yazım ve noktalamada birkaç değişiklik yapılarak, Esad Çoşan'dan naklen girilebilir:

"Hz. Muhammed (a.s.) hayatının son günlerinde, hasta hâliyle odasından Mescid-i Nebevî'ye çıkar. Artık dünyadan ayrılma zamanın yaklaştığını ima ile kimin kendisi üzerinde bir hakkı var ise gelip hemen istemesini, hesabı ahirete bırakmamışını tekrar tekrar söyler. Bunun üzerine yaşlı Ükkâşe (r.a.) kalkarak, bir savaş dönüşünde Hz. Peygamber'in bineğine salladığı kamçının kazara kendisine çarptığını bildirir. Bunun üzerine Hz. Pey-

gamber aynı şekilde, kısas yoluyla Ükkâşe tarafından kendisine vurulmasını emreder. Sahabenin ileri gelenleri, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r.a.) kâh yalvararak, kâh tehdit yollu, bu işi yapmamasını Ükkâşe'ye söylerler. Fakat hem Hz. Peygamber, araya girenlere mâni olur; hem de o kısastan vazgeçmez. Mescidin içi hüzün ve heyecan dolmuştur: Ükkâşe, nasıl olup da Allah'ın sevgili kulu ve resulüne vuracaktır! Hâl böyle iken Ükkâşe ikinci bir talep daha ortaya atar ve "Ey Allah'ın elçisi! Sizin bana vurduğunuzda benim sırtım açık ve çıplaktı, binaenaleyh sizin de sırtınızı açmanız gerekir." der. Kalabalığın heyecan ve kızgınlığı bir kat daha artar, mescidin içi feryat ve hıçkırıklarla dolar. Hz. Peygamber sırtından örtüsünü sıyırır. Ükkâşe elinde kamçı beklemektedir; fakat vurmaz Hz. Peygamber'in sırtına sarılır; yüzünü gözünü onun "mühr-i nübüvvet" denilen, keklik yumurtası kadar olan kabartılı ben'ine sürer. Bütün yaptıklarını bu mübarek işareti görmek için yaptığını söyler. Bunun üzerine kendisinin cennette Resulullah ile komşu olacağı müjdelenir; o da bahtiyar ve memnun yerine döner." (Çoşan, 1983, 276)

Rasim Özdenören hadis şerh ederse "Karışıklık zamanlarında ibadet etmek, benim yanıma hicret etmek gibi sevaplıdır." hadisini şerh eder. Çünkü Özdenören'e göre; 1. İnsanın memleketini terk etmesi, 2. Memleketin terk edilmesi neticesinde küfür karşısında hür ve müstakil bir taraf teşkil edilmesi, 3. Müslümanca bir hayatın bir hâlden başka bir hâle dönüştürülmesi gibi anlamlara gelen hicretin bu üç anlamı birden içeren anlamı küfür düzeninin ölçütlerini terk etmek, İslâm düzeninin ölçütlerine riayet etmek demektir:

"Hicret bir yanıyla "edilgin" bir olaysa, bir yanıyla da küfre karşı "etkin" bir tavır alma biçimidir. Hicretten önce de İslâm düşmanlarıyla savaşmak için çeşitli sebepler ortaya çıkmış, fakat Müslümanların gerçek anlamıyla bir sıcak savaş ortamına girmelerine müsaade olunmamıştı.

Hicret, bu etkin yanıyla Müslümanların zulme karşı zalim düzenin bir parçası olarak mücadele verilemeyeceğinin, böyle düşünmenin eşyanın tabiatına aykırı düşeceğinin manifestosu sayılmalıdır.

Müslümanlar hicretin etkin anlamının bilincine varmak suretiyle,

"Orada vuku bulan sahnelerin ayrıntısına girmiyorum. Herkesin üzerinde herkesten çok hakkı bulunan bir insanın, öte dünyaya göçerken üzerinde kul hakkı kalmaması hususunda gösterdiği titizliğin keskinliğini vurgulamak yeterlidir.

"Hz. Muhammed (a.s.) hayatının son günlerinde, hasta hâliyle odasından Mescid-i Nebevî'ye çıkar. Artık dünyadan ayrılma zamanın yaklaştığını ima ile kimin kendisi üzerinde bir hakkı var ise gelip hemen istemesini, hesabı ahirete bırakmamışını tekrar tekrar söyler.

zulüm düzenin şartlarına bağlı kalarak İslâmî bir mücadele yürütmenin vehimden ibaret kalacağını kavramış oldular. Üstelik böyle bir ortamda yürütülen mücadele sadece bir "yeniden düzenleme" düzeyinde kalacaksa, bu işin son tahlilde zulmün işine yarayacağı hususu da aşikârdır.

Hicret farazî bir olay değil, fiilî bir olaydır. Kişi kendini hicrette farz etmekle hicret etmiş olmaz. Hicret zulümle, küfürle mücadele etmek için zulüm ve küfür ülkesini terk etmek demektir." (Özdenören, 2018, 42, 43)

Rasim Özdenören hadis şerh ederse "Ben rahmet peygamberiyim, ben harp peygamberiyim." hadisini şerh eder. Çünkü Özdenören'e göre her ne kadar ilk bakışta rahmet ve savaş birbiriyle çelişkili gibi görünse de aslında bu iki kavram birbiriyle çok yakından ilişkilidir. Özdenören bu ilişkiyi maddeler hâlinde şöyle izah eder: "1. Bizatihi onun, içinde yer aldığı savaşların rahmet olduğu, 2. Onun savaşının da rahmete dönüştürüldüğü, 3. Bu savaşların yalnızca Müslümanların indinde değil, kâfirler üzerinde de bir rahmete vesile olduğu biçimindeki almaşıklar akla gelebilir." (Özdenören, 2018, 47)

Son şıkkın layıkıyla anlaşılması ve kabul görmesi için Allah Resulü'nün içinde yer aldığı savaşların mahiyetinin bilinmesi kaydını düşen Özdenören bu savaşlara örnek olarak da Mekke'nin Fethi'ni verir:

"Allah Resulü'nün bütün savaşları, onun rahmet ve savaş peygamberi olduğunun en etkili delilidir. Mekke'nin Fethi ise bu özelliğin doruk noktasını remzeder. Mekke fethedilmiştir. Müslüman ordusu Mekke'ye girmek üzeredir. Tam bu sırada, bir Müslüman komutan şöyle bağırır:

– Bugün savaş günüdür!

Allah Resulü buna şu karşılığı verir:

– Bugün merhamet ve rahmet günüdür!

O komutan görevinden alınır.

O âna kadar Allah Resulü'ne akla gelmedik mezalimi uygulayan, onu yurdunu terk etmeye zorlayan Mekkeliler, içlerinde yaşattıkları kaygılarından henüz sıyrılmamış hâlde toplandıklarında Allah Resulü onlara sorar:

– Şimdi size ne yapacağımı düşünüyorsunuz?

Cevap verirler:

– Sen asil bir kardeşsin. Asil bir kardeşimizin de oğlusun…

İşte rahmet pınarı onun mübarek ağzından bir kere daha şu kelimelerle dökülür:

– Ben sizlere kardeşim Yusuf'un (as) dediği gibi diyeceğim: Bugün başa kakma ve ayıplama yok! Sizi Allah yargılasın. Hepiniz serbestsiniz." (Özdenören, 2018, 52-53)

Rasim Özdenören hadis şerh ederse "Dikkat edin! Bana 'Kitap' verildi. Beraberinde bir o kadar olan (hadis) da verildi. Dikkat edin! Karnı tok bir adamın, kalçasının üstüne oturup şöyle demesi yakındır: 'Aramızda Allah'ın kitabı vardır. Onun içinde helâl olarak bulduğumuzu helâl sayar, haram olarak gördüğümüzü de haram sayarız.' Oysa (zavallı bilmiyor ki) Allah Resulü'nün haram kıldığı şey de, Allah'ın haram kıldığı şey gibidir." hadisini şerh eder. Çünkü Özdenören bir hikâyecidir. Bir hikâyecinin hadis şerh etmesi önemlidir. Zira hadis şerhlerini yapanlar kendi alanlarıyla ilgili hadiseleri daha iyi şerh ederler. Bu konuda İsmet Özel'in "Kırk Hadis" şerhi iyi bir örnek teşkil eder. Özel, "Bir hadis-i şerifin bir şairle ne ilgisi olduğunu, bir hadi-

sin bir şaire neler ilham ettiğini, bir hadisin bir şaire hangi bakımdan ikramda bulunduğunu öğrenmek hoşunuza gidecekse doğru geldiniz." (Özel, 2010, 7) satırlarıyla başladığı söz konusu eserinin "Yaşamak bir yanlışlık, din bir bunalımdır" başlıklı "Mukaddime" bölümünde önce okuyucunun "Bir şair neden hadis şerh eder?" sorusuna cevap vermeye çalışır: "Size hadisler vesilesiyle bir esenlikler alanı işaret edecek şairin

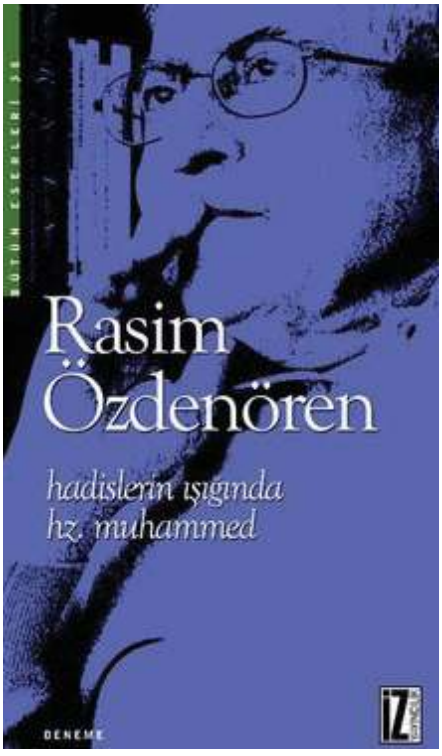
"merak
bir devrimcinin hazırlığıdır"

mısralarının mübdii olduğunu biliyorsanız, içinizde şairin hadisle ne türden ilişki kurduğu hususunda doğan merak, belki içinizde dönüşüme uğramak ve dönüşüme uğratmak arasında bir bağ kurma gereği duymanıza da yol açacaktır."(Özel, 2010, 7)

Her ne kadar o kurmasa da Özel'in hadislerle şairler arasında kurduğu münasebet, Özdenören ile hikayeciler arasında kurulabilir ve söz konusu hadis-i şerifte düşüncesine karşı çıkılan kişinin "Karnı tok bir adamın, kalçasının üstüne oturup şöyle demesi yakındır." şeklinde olumsuz olarak sunulması bir hikâyeci için çok ilginç bir durum arz ettiği söylenebilir. Aslında Özdenören'in kırktan fazla hadise yer verdiği için kırk hadis kapsamında değerlendirebilecek olan "Hadislerin Işığında Hz. Muhammed" kitabının, "Hadisler Üzerine" başlıklı ikinci bölümünde, "Kur'ân-ı Kerîm ve Hadisler" alt başlığı altında, ilk hadis olarak şerh edilen bu hadisin, onun bütünüyle hadislere, hadislere genel bakışını da yansıttığı düşünülebilir:

"Bu çok ilginç bir hadis-i şerif. Söylemek istediği şey, lafızlarından zaten anlaşılıyor. Diyor ki: Bir gün bir adam çıkacak ve bize diyecek ki, "Önümüzde Allah'ın kitabı var, helaller haramlar orada zaten yazılı duruyor. Biz kitabın dışında bir başka mehaza, başka bir kaynağa müracaat etmeyiz, Kur'ân'la yetiniriz.

"Birisi" diyor, bu birisi denilen kimse belli bir kişi değil, belli bir zihniyettir büyük bir ihtimalle, belli zihniyeti işaret ediyor. Kendisini sadece Kur'ân'la bağımlı kılan bazı insanların çıkabileceğini haber veriyor. Bunu öğreniyoruz hadis-i şeriften. Ve arkasından şunu söylüyor: Oysa Allah Resulü'nün (bizzat kendisi işaret etmek suretiyle) haram kıldığı şey de Allah'ın haram kıldığı şeydir. Dolayısıyla, haramlar ve helaller sadece Kur'ân-ı Kerîm'in lafzıyla ve manasıyla kayıtlanmış değil, Resulullah'ın bize işaret ettiği ve söylediği, açık olarak söylediği, bazen zımnen ifade buyurduğu hususlar da bizim için helallerin ve haramların sınırları arasında." (Özdenören, 2018, 79-80)

"Hicret bir yanıyla "edilgin" bir olaysa, bir yanıyla da küfre karşı "etkin" bir tavır alma biçimidir. Hicretten önce de İslâm düşmanlarıyla savaşmak için çeşitli sebepler ortaya çıkmış, fakat Müslümanların gerçek anlamıyla bir sıcak savaş ortamına girmelerine müsaade olunmamıştı.

Rasim Özdenören'in *Kafa Karıştıran Kelimeler*'i Üzerine

İbrahim EMİROĞLU
Prof. Dr., DEÜ İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi

Merhum Rasim Özdenören'in Türkiye'de İslâmî bilincin yeşermesinde diliyle, kalbiyle, kalemiyle emeği geçmiş yedi güzel adamdan biri olduğunu biliriz. O, entelektüel duruşu, çağı sorgulayışı, doğu-batı analizleri, İslâmî düşünüş ve yaşayışı, güçlü ifade tarzıyla dikkatimizi çeken sayılı düşünce ve eylem adamlarından biridir. Biz de bu yazımızda, bir mantıkçı olarak onun, özellikle **çarpıtılmış kavramları** dile getirmesi, haliyle kavram karmaşasını işlemesiyle dikkatimizi çeken bu *Kafa Karıştıran Kelimeler*[1] adlı kitabını kısaca incelemek istedik.

Çevremizdeki kişilerle zaman zaman düştüğümüz anlaşmazlıkların kökeninde çok kere kelime ve **kavram kargaşası** yatmaktadır. Mantık kavramları; delâletlerine, çeşitlerine, onların delâletlerine, içlemine -kaplamına, cinsine, türüne, çeşidine ve tanımına uygun olarak açık-seçik ve net bir şekilde kullanma yollarını gösterir. O, bunu yani açık-seçik düşünme, düşünce ve duyguları net bir şekilde anlatma yollarını göstermekle bir sürü yanlış anlamaları, gereksiz tartışmaları önlemeye yardım eder.

Yazarın, kitabının başında da belirttiği gibi, insanlar arasındaki sağlıklı iletişim, kelimelere yüklediğimiz anlamlarla kurulur. Aynı kelimeden farklı şeyler anlaşılıyorsa, orada sağlıklı bir iletişimden söz etmemizin imkânı da ortadan kalkar. Bazılarının "top" dediğinden bazılarımız "değnek" anlıyorsak orada bir iletişim kurulamıyor demektir.

Yazarın, söz konusu kitapta dile getirmeye çalıştığı temel problem, aynı kavramları kullanmamıza rağmen farklı şeyleri kastetmemizin, kavramlar üzerinde uzlaşamayışımızın, kısacası, **kavram kargaşasına düşmemizin**

nedenlerini, seçtiği bazı kelimeler üzerinden örnekleriyle göstermektir. **Din, akıl, bilim, gelenek, reform, tecdit, tebliğ, cihat, tasavvuf, ihlas, takva, israf, hicret** gibi çoğu İslâmî muhtevalı kelimeler bunlardan bazılarıdır.

Rasim Özdenören'in amacı bu kelime veya kavramlar örneğinde, bu kafa karışıklığının nedenlerini irdeleyerek, zımnen de olsa **bu kargaşadan kurtulmanın çarelerini** sunmaktır. Yine onun amacı, geçmişinde İslâmî yaşantıya sahip olan ve Türkçe konuşulan bir ülkede, Batılılaşma süreciyle anlam kaymalarına maruz kalan kavramların, kafa karıştırıcı niteliklerine değinerek onları İslâmî düşünce veya bakış açısında irdelemektir. Bu kitap, aslında Müslümanca düşünmenin, düşünebilmenin bir başka veçhesine ışık tutma niyeti taşımakta; kullandığımız kelimelerin, kavramların üzerinde yeterli bir tasarruf sahibi olmadıkça ortaya çıkabilecek müessif (bizi üzen) hataların ve karışıklıkların önlenemeyeceğine işaret etmektedir. Yazar, kitapta yer alan yazıların, tümüyle, bize bir düşünme yöntemi teklif ettiği kanısını taşımaktadır.

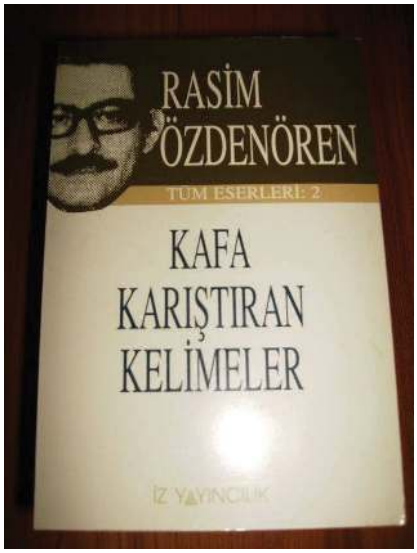
Kitapta, dil, din, felsefe, sosyoloji, tarih, ahlâk, siyaset gibi geniş bir alan içerisinde kullanılan ve günlük dilimizde şu veya bu anlamda yer tutmuş **demagoji, entelektüalizm, diyalektik, akıl, pozitivizm, bilim, kültür, gelenek, reform, tecdit, tebliğ, cihat, tasavvuf, özgürlük, irade, takva, hicret, laiklik** gibi çeşitli kelimelere değinilmiştir. Kitabın dışında kalan daha pek çok kafa karıştırıcı ve yeni türemiş kelime olduğunu biliyoruz. Yazarımız, okuyucunun kitaptaki örneklemelerden kalkarak burada ele alınmayan kelimeler üzerinde de irdelemeler yapabileceğini ummaktadır.[2]

Bir problemin, bir hastalığın, nedenini, hastalığın neden nüksettiğini veya kaynaklandığını bilince, o problemi veya hastalığı anlayıp çözme ve tedavide hayli yol almış oluruz. Bu amaçla incelediğimiz kitapta bu **kavram kargaşasına düşmenin nedenlerinden** şunları anladık ve bazı çözüm yollarıyla birlikte onları maddeleştirerek okuyucuya sunmak istedik:

1. Kavramları tanımlamaktan kaçınıp, onların gevşek, kaypak ve belirsiz anlamlarından yararlanma isteği. Bugün kaynak kitaplara ve sözlüklere her zamankinden çok daha hızlı ve kolay ulaşmaktayız. Her alanın temel kaynaklarına, ciddi terimler sözlüğüne, ansiklopedilere hatta internet tarayıcılarına (örneğin Google'a) başvurarak bazı yanlış, sığ ve çarpık kullanımlardan nispeten kurtulmuş olabiliriz.

2. Bölmeli kafa yapısına sahip olmak. Yazarın belirttiği gibi, Tanzimat ile idari yapıda başlayan "Bölmeli kurumlar" giderek kafaları da ikili (bölmeli) hale getirmiştir. Sözgelimi şer'î mahkemeler/ nizamî mahkemeler yahut mektepler/ medreseler, dini/ dünyevi (laik) ayrımı kafalarda da İslamî olan ile İslamî olmayanın yan yana, iç içe bulunabileceği hususunda bir inancın yerleşmesine yol açmıştır.[3] Özdenören, Müslümanlar arasında ya da batıcılar arasında olsun, bölmeli kafa yapısından kendilerini kurtarabilmiş olanların sayısının uzun yıllar çok az olduğunu belirtiyor. Onun belirttiğine göre, bölmeli kafa yapısına sahip olanlar sentezcilik (örneğin Ziya Gökalp) veya **eklektizm** (örneğin İslam sosyalizmi, İslam nasyonalizmi, İslamî sekü-

Onun amacı, geçmişinde İslâmî yaşantıya sahip olan ve Türkçe konuşulan bir ülkede, Batılılaşma süreciyle anlam kaymalarına maruz kalan kavramların, kafa karıştırıcı niteliklerine değinerek onları İslâmî düşünce veya bakış açısında irdelemektir.

lerizm, İslamî feminizm) adı altında fikirlerini aklileştirmek, makul kılmak için büyük çaba göstermişlerdir.

Buradan yola çıkan Rasim Bey, görüşlerini tespitlerde şöyle sürdürür: "Günümüzün Müslümanı her türlü siyasi, fikri kavrama İslam'ın kıstaslarıyla bakmak yerine, İslam'a İslam dışı dünya görüşlerinin kıstaslarıyla bakmaya alıştırılmıştır. Böylece diyebiliriz ki, bugün dünyada kavramlar keşmekeşinden doğan zararlardan payını en çok alanlar, sanırım Müslümanlardır.

3. Önyargılı davranarak, art niyet taşıyarak veya ideolojik gâyeler güderek terimlerin anlamlarını çarpıtmak. Yazarın ısrarla belirttiğine göre Müslümanlara sadece kendilerine ait terimlerin asıl anlamı unutturulmakla kalmamış, bu terimler çok yaygınlaşmış biçimde saptırılarak kullanılmıştır. Ona göre bu saptırılmış ifadelerin haddi hesabı yoktur. **Din, ahlak, günah, sevap, adalet, hayır, iyilik, mehir, cihat, kardeşlik, ilim, helal, ihlas, israf, alın teri, cemaat, veli** bunlardan birkaçıdır. Bu kelimelerin bir kısmına İslam dışı muhtevalar yüklenmiş; bazıları mıncıklanmış, hırpalanmış ve yalama yapılmıştır. Böylece Müslümanlar, zaman zaman, yer yer bu asıl anlamları saptırılmış kelimelere bakarak kendilerine ait kavramları anlamakta zorlanmışlar, hem İslam'ı başkalarına anlatırken güçlüklerle karşılaşmışlardır ve bu durum hala devam etmektedir.

4. Bazı kavramlara zaman içerisinde yeni anlamların yüklendiğine, yüklenen eski anlamlarından bir kısmının boşaltılmış, yine eskiden olmayan bazı yeni anlamların yüklenmiş olabileceğine dikkat etmemek. İdeolojik, siyasi, felsefi hatta bilimsel kavramlar bile çağdan çağa, dönemden döneme büyük değişikliklere uğrarlar. Bundan dolayı bazı kavramlar hakkında tüm çağlar ve dönemler için geçerli anlamlardan çok, çağlara ve dönemlere özgü anlamlardan söz etmenin, tarihsel açıdan doğru olduğunu unutmamak gerekir.

Yazarımızın belirttiği gibi, davranışlarımızın üstünde alışkanlıklarımızın etkisi olduğu gibi, düşünce tarzımızın üstünde de zihinsel alışkanlıklarımızın, peşin kabullerimizin etkisi vardır. Çoğumuzun kafası klişe düşüncelerle, sloganlarla doldurulmuş olup, maalesef bu sloganlar doğrultusunda yönlendirilmekteyiz.

5. Bazı kavramları safça yahut kurnazca ait veya layık olmadığı anlamda kullanmak. Buna "niyet farklılaşması" diyebiliriz. Örneğin, tarlasında çalışan bir rençper de genelevde çalışan bir kadın da "alın teri" kavramını kullanarak çalıştıklarını dile getirmektedirler. Yine bir "şeriat" kavramı, dini ilimlerle uğraşanlarda veya dinini yaşamaya çalışan mütedeyyin/ muhafazakâr çevrelerde başka, bir devrimcide daha başka (belki de tam aksi manada) anlaşılmakta ve ifade edilmektedir. Yazarın da haklı olarak belirttiği gibi bu kavramlara birtakım yakıştırmalar yoluyla kendimize göre anlam biçmeye kalkarsak, kavramların özünü, muhtevasını ve mahiyetini katletmiş oluruz.

Demek ki kavram kargaşası, kavram karmaşası veya kavram karışıklığı denilen şey, bir kavramın tarif edilemez olmasından çok, niyetlere göre tarif edilmesinden çıkmaktadır. Biz genelde ruh, vicdan, yiğitlik, emek gibi soyut kavramlar üzerinde tartışma yaşamazken bunlar somutlaştırıldığında, örnekler ve kişiler üzerinde somut bir muhteva ile doldurulmak istendiğinde ihtilaflar başlar. Bu ihtilaflar veya tartışmalar esnasında da aynı kavram veya kelimeden herkesin ne kadar farklı şeyleri kastettiği şaşılacak biçimde ortaya çıkar.

6. Yabancı kültüre ait ve özel anlamlar yüklenen kavramları alırken onları, doğduğu- geliştiği kültürel çevreyi ve farklılığı göz önünde bulundurmadan, "orda öyleyse bizde de öyledir" veya "orda varsa bizde de vardır" mantığıyla aynen aktarmak yahut keyfî bir anlayışla benimsemek. **Hümanizm, modernizm, laiklik, din(kilise)-devlet, din (Hristiyanlık)-bilim, modernizm, feminizm, fundamentalizm** vs. haliyle yabancı kültürden aktarılan bazı kavramlarda "anlam kaymaları" olabilmektedir.

Rasim Özdenören'in haklı olarak belirttiği gibi biz, geçmişinde İslam'ı yaşamış bir toplumun üyeleri olarak Batı ile karşılaştığımızda, Batı dillerinde gördüğümüz siyasal, toplumsal, hukuksal, ekonomik içerikli terimleri, içinde bulunduğumuz kültürün bize telkin ettiği değerlere göre algıladık. Bu deyimlerin sözcüklerdeki karşılıkları birbirini tuttuğu için biz, o deyimlerin içerikleri de üst üste geliyor sanarak yanılgıya düştük. Mesela, "**science**" sözcüğünü "ilim", "**religion**" sözcüğünü "din", "ration"u "akıl", "**scholar**"ı "âlim", "teokrasi"yi "**şeriat**", "**holy war**"ı "cihad", "**tolerans**"ı "müsamaha" yerine almak gibi. Bizim için mesele, düşünürümüzün de dediği gibi, ıstılahlarla ilgilidir, yani kelimelere yüklenen anlamlar önemlidir.

Osmanlı aydınları "Batı'nın ilmini, medeniyetini alalım" heyecanını yaşarken, öyle sanıyorum ki diyor

merhum Özdenören, **ilim, medeniyet** gibi kavramlar hakkında da oldukça müphem, hatta safiyâne duygular içindeydiler. İslâm'da övülen ilmin, Batı'da geliştirilmiş olan ilimle aynı şey olduğu zehabını taşıdıkları kolayca tahmin edilebilir. Yazarın belirttiği gibi, aynı şekilde **hürriyet, kardeşlik, adalet, eşitlik** gibi kelimeler de bu insanların üzerinde coşkulu, büyülü etkiler doğurmuştur. Buna insancılık (hümanizma), modernleşme, feminizm, rasyonalizm, nasyonalizm, kalkınma, özgürlük, cinsiyet eşitliği, küresel barış, insan hakları, çevre sorunu vs. de eklenebilir.

Kısacası, yazarın iddiasına göre, bizim kültürümüze yabancı olan bazı sözcükler, Türkçe'de neredeyse bir kural halinde hep anlam kaymalarına uğratılarak kullanılmaktadır. Bu çarpık tutumun kökeninde bir yandan kasıtlı olarak yapılan anlam kaymaları yatarken, bir yandan da İslâm kültürüne özgü kavramlara sahip çıkamamak yatmaktadır.

Anlamlarından kaydırılarak kullanılan bu terimler, yazarın da haklı olarak belirttiği gibi, ne bizim kültürümüzde bir yer tutabilmekte, ne de Batı kültürüne özgü kavramların doğru dürüst yansıtılmasına yaramaktadır. Aslında Batı'yı anlamak onun terimlerini anlamakla eş anlamlıdır; bunu anlamadan Batı ile bir fikriyat hesaplaşmasına girmenin yolu bulunamaz.

Rasim Özdenören, kelimelerle ilgili bu çırpınışının, bu çabasının, bütün bu zihni spekülasyonların, hiçbir davranışın, hiçbir olayın göründüğü kadar sade ve basit olmadığını, haliyle onların arka planını anlatmak için olduğunu söyler. Özellikle, muhtevasından haberli olmadığımız sözler ve olaylar, bizi manipüle edebilmekte, yanlış düşünce ve tavır alışlara itebilmektedir.

Günümüzde, özellikle sosyal medyada, tartışma programlarında, yoğun bir biçimde İslâm üzerinde şu veya bu şekilde konuşmalara rastlıyoruz. Yazarın belirttiği gibi İslâm'a ilişkin kavramlar yerli yersiz kullanılıp durmaktadır. Bu kavramların yerine oturması için yazarımız, zor da olsa İslamî bir kavramı kendimize mal etme, onu hayatımızın bir parçası haline getirmenin gerekliliği üzerinde durur. Eğer bunu yapamazsak, çoğu kez olduğu gibi yanlışlıklara, yanılgılara düşülmesinin kaçınılmaz olduğunu hatırlatır. Bu kendimize mal etmeyi sağlamak/ başarmak için hayatımızın her safhasında, karşılaştığımız her türlü şart altında, o kavramı kişisel yaşantımızda, çeşitli fizik ve zihin deneyimlerimizden geçirerek tasarruf edebilip edemediğimize bakmamız gerektiğini, yoksa o kavramın kafamızda iğreti olarak durduğunu söyler.

Burada okuyucuya, yazarımızın kaleme aldığı bu kitapta üzerine eğildiği ve tartıştığı akıl, hümanizm, ilkellik, kültür, irfan, gelenek, reform ve tecdit, tebliğ, cihat özgürlük, takva ve erdem, hasbilik, hicret ve laiklik kavramları üzerinde ayrıca zihin yormanın veya derinlemesine düşünmenin isabetli olacağını; yazarın bu kavramlar üzerinde durmasının bizi sağlam düşünme ve sahih bir din anlayışı ve kavrayışında rehberlik edeceğini memnuniyetle belirtmek isterim. Yazarın, bu kavramlar içerisinde tebliğ ve cihadın semantik alanını biraz dar tuttuğunu belirtmemin bir eleştiri olarak karşılanmasını umarım. Yukarıda altını çizdiğim kavramların, okuyucumuzun merak ederek alıp okumasına yol açmasını umduğum için, içerikleri hakkında fazla bilgi vermedim.

Ayrıca *Kafa Karıştıran Kelimeler* kitabını okuyunca, onun;

- İslâm'ın üstünlüğü, hak ve hakikat taşıyıcı son din olduğu, evrensel incelikler içerdiği,
- Bilimsel şartlanmanın açmazı ve çıkmazları hususunda uyarıcı olduğu,
- Bilim-din konusunda İslâm'ın, Batı (Hristiyanlık)'dan ayrı bir yerde ve değerde durduğu,
- Hicret ve laiklik kavramları konusunda alışılagelenin dışında bir açıklama getirdiği ve hassas bir bilinç kazandırdığı görülecektir.

Söz konusu kitabın kaleme alınmasının üzerinden yaklaşık 40 yıl geçmesine rağmen içerdiği fikirler taptaze, üslûbu ise fevkalade akıcı ve sürükleyicidir. Genç ilim ve fikir insanımızdan, entelektüelimizden, fikir sancısı çeken dava ve aksiyon adamlarımızdan, düşünürlerimizden, gelişen ve değişen şartlarına göre bilişim çağının artı ve eksilerini hatta trajedisini hesaba katarak aynı yöntem üzere yeni kavramları irdelemeyi beklemekteyiz.

Allah güzel düşünen, güzel eyleyen, güzel fikir ehlinin yâr ve yardımcısı olsun.

[1] Özdenören, Rasim; *Kafa Karıştıran Kelimeler*; İnsan yayınları; İstanbul, 1987.
[2] Bkz. Özdenören, *Kafa Karıştıran Kelimeler*; s. 10.
[3] Benim anladığım "bölmeli kafa yapısı" ile yazarın anlayışının farklı olduğunu belirtmem gerekiyor. Yazar bu deyimle sentezci, uzlaştırıcı, kaynaştırıcı bir zihni işlemi kast ederken ben, kavramlar, fikirler ve izimler/ideolojilerarasındaki ayrıştırıcı, ayırıcı, farklı (kompartıman) bir düşünce yapısı anlıyorum. Buna göre örneğin **din, bilim, sanat, ahlak, siyaset, akıl, nakil, vahiy** vs. ayrı ayrı kategorilerde zihinde ayrı ayrı yerde dururlar. Oysa insan tecrübesi bir bütündür, bunları böyle ayrı ayrı, parça parça dağınık ve savruk görmek doğru değildir.

Acemi Yolcu: Rasim Özdenören

Mehmet KAHRAMAN

Dr.,

Yazı hayatına hikâyeleriyle başlar Rasim Özdenören. Hikâyeleri, ilk başlarda daha çok Anadolu'nun kasabalarında yaşamakta olan insanları anlatır. Bu insanlar, 'köylü' sayılmayacak derecede bilgilidir hatta biraz da ariftir. Henüz büyük şehirlerin bulvarlarında kaybolmamış, yani Anadolulu kimliğini yitirmemiş insanlardır. Anadolu'nun ruhuna sahiptirler. İlişkileri son derece içten ve dostça, çalışmaları özverili, duyguları safiyanedir. Daha özgün bir ifadeyle has Anadolu insanlarıdır.

Aynı dönemlerde kaleme aldığı *Gül Yetiştiren Adam* romanı da kimliğini yitirmemek için direnen, bu uğurda evinin bahçe duvarları dışına çıkmama kararı almış bir adamı anlatır. Kendi bahçesinde gül yetiştirerek hayatını idame ettirmeye çalışır. Ama bu adam roman içinde zamanla geri plana düşer ve neredeyse unutulur. Çünkü evinin dışındaki bulvarlar da kendi insanlarını yetiştirmeye başlar. Ortam onlara uygun olduğu için çoğalmaya başlarlar. Gül yetiştiren adam, bu topraklarda yetişmiş, özgün bir insandır. Diğer kolun başını çekenlerse adları bile yabancı olan tiplerdir: Çarli ve Sitare. Gül yetiştiren adam en son bir torunu ile mahalle camisine gider ve gördüğü manzaraya bakarak cemaate bir şeyler anlatmaya çalışır. Bu, Gül yetiştiren adamın son görünüşüdür. Sonuç gazetede yer alan bir haberle öğrenilir. Tutuklanmıştır ve evinde yapılan aramada suç unsuru olarak Arap harfli kitaplar bulunmuştur.

Bu roman gündeme gelince Sezai Karakoç'un Gül Muştusu kitabındaki mısraları hatırlamamak mümkün değildir: *"Bir devrim horozu elinden / Kutsal bir miras gibi / Gül şarabı şişesini/ Devirmeden bozmadan/ Kurtarıp taşıdı bize baba"*

Gül Yetiştiren Adam romanından önce İki Dünya adlı bir deneme kitabı yayınlanır. Bu kitapla, Özdenören, romanda karşılaştığımız ikili yapıyı masaya yatırmaktadır.

Rasim Özdenören, *Hastalar ve Işıklar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm, Çarpılmışlar, Denize Açılan Kapı adlı hikâye kitaplarından sonra deneme türünde eserler de vermeye başlar: Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler, Ruhun Malzemeleri, Kafa Karıştıran Kelimeler, Çapraz İlişkiler, Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı* gibi deneme kitapları yayınlanır.

Bunlardan özellikle *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*, onun denemelerinin özünü oluşturur. Daha sonraki denemelerinde bu düşünme biçiminin geniş bir açılımını buluruz.

Acemi Yolcu adlı kitabı ise onun hikâyeciliği ile denemeciliğini birleştirdiği oldukça özgün ve önemli bir çalışmadır. Bir iki sayfalık ve her biri bir başlık taşıyan, sanki her biri ayrı bir hikâye görünümündeki metinlerin, dikkatle bakınca birbirini bütünledikleri görülür. Bir hikâye ile başlayan metinler giderek deneme görüntüsüne bürünür.

İlk metin, *"Kaç zamandır otobüsle uzun yolculuk yapmamıştım."* cümlesiyle başlıyor. Yani sanki yazar kendi yolculuğunu anlatacak. Bu, birinci şahıs ağzından yapılan anlatım, aslında hikâye ve roman yazarlarının başvurduğu bir anlatım tarzıdır. Ama metin içinde giderek bazı ciddi meseleler üzerine usta denemeciliğini yani düşüncelerini yansıtan Rasim Özdenören, gerçekten kendi hayat yolculuğunu anlatıyordur. Onu diğer kitaplarından ve bizzat yaşantısından tanıyan biri olarak, verdiğim bu hükümden şüphe duymuyorum.

Daha ikinci metinde sözünü ettiğim denemeciliğinin ipuçlarını verir. Bölümün başlığı da "Yol Düşünceleri", buna oldukça müsaittir: *"Fakat her şeye rağmen burada derinleştirilmesi gereken bir vakayla karşı karşıya bulunduğumuzu hissediyorum: Bu terkedişle (ayrılışla) vuslatın diyalektik ilişkisi olabilir. Her ayrılış kendi vuslatını ve her vuslat kendi ayrılışını kendinde taşıyor: İnsanın, kendi geçmişini terkediyormuş duygusu, aslında belki de kendine yabancılaşarak Tanrı'ya aşina oluşun başlangıcını işaret ediyor. Ve Tanrı'ya vasıl oluş, yani Tanrı vuslatı, bu yalancı dünyanın şartları içinde hiçbir zaman kendi asli hakikatiyle tecelli etmeyeceğine göre vuslat sanılan gerçeklik, kendini terketmeye zorlanıyor ve gerçek vuslatı yeniden ve yeniden aramaya yöneliyor. Benim bu dünyadaki yolculuklarım da, kim bilir, belki böyle bir yolculuğun bir gölge izdüşümü olarak tecelli ediyor."* (s. 12)

Özdenören, bir sonraki bölümde de şu soruları soruyor: *"Ölüm mü gerçek hayattır, hayat mı rüyadır, rüya mı uyanıklıktır, uyanıklık mı ölümdür ve insan hangisinden kalkıp hangisine doğru yolculuğunu sürdürmektedir, kimi zaman anlaşılmaz hale geliyor."* Sonra da sözlerine şu soruyla devam ediyor: *"Biz böyle bir yolculuğun neresinde duruyoruz?"* ("Yolcunun Dünyası", s. 13)

"Kavuşma" adını taşıyan bölümde ayrılma ve kavuşma olaylarını paradoksal bir biçimde ele alan Özdenören, *"Ayrılık ve kavuşma birbirinin içinde durmaktadır. Ayrılık diye telâkki ettiğimiz durum, içinde kavuşmayı barındırırken; kavuşma dediğimiz durum da, içinde ayrılığı barındırmaktadır. Ama insanın bunu kavrayabilmesi için yolculuğunu kesintisiz sürdürmesi ve menziller aşmayı göze alması gerektiğini hatırlatmalıyız ona, yani kendimize."* (s. 39)

Özdenören, bu ifadeleriyle, kita-

Özdenören, kesintisiz sürdürülebilecek bir yolculukla, ancak hayatı ifade etmiş olabilir. Acemi yolcu da zaten kesin olarak bir otobüsle bir yerden yola çıkıp bir menzile ulaşma çabası göstermez.

ba ad olarak da seçilen acemi yolcunun kendisi olduğunu netleştirmiş oluyor. Yolcuya hatırlatmayı düşündüğü bu gerçeklikleri, sonuçta kendimize de hatırlatmamız gerektiğini ifade etmesi, açıkça bu yolcunun biz, yani insanlar olduğu gerçeğini dile getiriyor.

Bunu biraz daha açarsak, insanoğlu bu dünyada bir yolcudur. Özdenören, kesintisiz sürdürülebilecek bir yolculukla, ancak hayatı ifade etmiş olabilir. Acemi yolcu da zaten kesin olarak bir otobüsle bir yerden yola çıkıp bir menzile ulaşma çabası göstermez. Bazen bir mola yerinde otobüsü kaçırır. Çünkü yan tarafta gözüne takılan bir cenazenin namazına katılır, yeterli insan olmadığı için tabutun bir ucu onun omuzlarındadır. Cenazeyi defneder. Bir başka yerde de özellikle otobüsü gönderir. Nasıl olsa binebileceği başka bir otobüs gelecektir. Acemi yolcu, bir konaklama yerindedir. Anlatım, burada 'sen' olarak devreye girer: *"Fakat niye burdasın? Bir gece veya bir gün önce el salladığın otobüs gerçekten senin yolculuk yaptığın otobüs müydü? Yoksa her şey bir hayâl, bir yalan, bir rüya içinde mi geçip gidiyordu?"*

Acemi yolcu da o olduğuna göre, ben, sen ve o, en temel şahıs ekleridir; dolayısıyla ifadeler bütün şahısları kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Yukarıya alıntıladığım ayrılma ve kavuşma ile ilgili ifadelerin sonunda yer alan 'ona, yani kendimize' açılımı da 'ben'in çoğulu olarak, herkesi içine almaktadır. Böylece acemi yolcu, insanlar olarak hepimizi, Özdenören'in kullanımı ile tazammun etmektedir; yani kapsamaktadır.

"Adım" adlı bir bölümde de Özdenören, hikâye yazma tekniğini açıklıyor. Bir ajandaya kaydettiği "Sıradan insan otobüse biniyor" cümlesi üzerinden, bir hikâyeyi nasıl yazdığını şöyle açıklıyor: *"Sıradan insan otobüse binerken, ayağının biri, binmekte olduğu otobüsün kapı basamağına temas ederken ve öteki ayağı bir an sonra ilk adımın bastığı yere ulaşmayı beklerken, işte tam o anda… Ben acaba neyi düşünerek böyle bir anlatımı üstlenmeye cüret edebilmiştim. Şimdi ancak şöyle düşünerek işin içinden çıkabilirim: Harekete geçme ânında bulunan iki ayağın, bir adımlık ânında yaşanılan şeyler, onun gerisinde (arka yapısında) bulunanlarla beslenerek anlatılabilir."* (s. 50)

Hikâye, özellikle de durum hikâyesi, anlatılmaya değer bir ânın genişletilerek anlatılması esasına dayanır. Özdenören de atılan bir adım ânında yaşanılan şeyleri arka planıyla birlikte, genişletilerek anlatılmasını dile getiriyor.

"Adım" bölümünden sonraki bölüm adları da hep bu bir ân üzerinedir: "O Son nı Merak Ediyorum", "Her Şey Bir Anda Oldu Yargıç Bey", "Bir An Meselesi". Daha sonraki bölüm de "Bir Kaldırımdan Ötekine Geçerken" adını taşıyor. Burada bir an değil ama birkaç adım anlatılıyor. Olay altı sayfa boyu irdeleniyor. Hem bir hikâye hem de hayâller ve yorumlamalar yapılıyor. Sözgelimi bir anne ve çocuğu karşıya geçerken annenin içinden geçenleri tahmin etmeye çalışıyor. Yapacağı alışverişler, komşularıyla olan ilişkileri, kocasıyla olan ilişkileri, cüzdanındaki parayla ay sonunu nasıl getireceği… Ve daha hatırına gelmeyen bir yığın hayâl. Bir taraftan da normal yaya geçidi olmayan yolda arabaların arasından selametle karşıya geçebilme başarısı.

Acemi yolcuyu bir hayat yolcusu olarak açımladığımıza göre, insan davranışlarını veya yapıp etmelerini kader konusuyla açıklamak mümkündür. "Bir Adrese Yönelmek" adlı bölümde kadere önemli bir vurgu vardır: *"Kâğıt üzerinde bir tek yol en kestirme gibi görünse de, eğer o en kestirme yol benim yapmak istediklerime cevap vermekten yoksunsa, kestirme diye o yolu seçmenin anlamı kalmamış olacaktı. Bu gibi durumlarda işler çatallaşıyor, karmaşıklaşıyordu. İnsan kendisinin bağımsızlığa mı, yoksa boyun eğmeye mi yazgılı olduğuna karar veremiyordu. Kalkış noktamla varış noktam arasındaki güzergâhta, yollar benim için önceden belirlenmişse ve benim başka türlü karar vermem imkânsız hâle sokulmuşsa, ne bağımsızlığın sözü edilecekti, ne özgürlüğün, ne de sorumluluğun. Ama acaba durum bu kadar şematik miydi? Üstelik erişmek istediğim otelin o otel olması, adı, o çiçek adıyla anılan otel olması zorunlu muydu? Orayı bir mutabakatla seçtiğimi söylemiştim. Ama her an yeni mutabakatlar oluşturulamaz mıydı? Yoksa onun da bir sınırı mı vardı? Benim özgür irademi aşan bir başka iradenin var olduğunu kabule yanaşırsam acaba durumum ne olurdu?"* (s. 86)

İnsan kaderine ilişkin bu ifadeler, bir din bilgini gibi, bazı ayet ve hadislerle değil de bir deneme üslubuyla ve akıl yürütmelerle yapılmaktadır. Bir olay etrafında geliştirilen durum, bir anlamda da felsefi mülahazalar, Özdenören'in metnini orijinal bir denemeye dönüştürmektedir. Yukarıdaki ifadelerin devamında konu daha bir netleşmektedir: *"Böyle böyle, otelimin konumlandığı sokağa ulaşmıştım bile. Yanlış veya doğru, oraya ulaşıncaya kadar, bilinçli veya bilinçsiz verilmiş kararlarımın sonucunda, şimdi bir yerde bulunuyordum ve orada bulunmaklığımın sorumluluğunu da bir başıma üstlenmem gerektiğini hissediyordum."* (s. 86)

Bu çıkarımlarından, insanın yapıp ettiklerinden kendisinin sorumlu olduğu sonucuna varan Özdenören, bir sonraki bölümde Grek fatalizmi ile İslam'ın kader anlayışını karşılaştırmaktadır. Grek fatalizminde *"insan hem kaçınılmaz biçimde kendisine önceden belirlenmiş bir yolu yürümek zorunda bırakılıyor, hem de bu yolu yürüdü diye sorumlu tutuluyor."* Hâlbuki onu belirleyen ve zorunlu tutan güç, ne ise, sorumluluk da onda olmalıdır. Grek tragedyaları da bunu işlemektedir. *"Oysa İslam'ın kader anlayışı, insanı yapıp etmesinde onu özgür bırakır; insan, hür ve müstakil iradesiyle kendi eylemini yapar. Onun eylemi, irade ettiği istikamette oluşur. İnsan özgür iradesiyle ister, Allah onun irade ettiğini halkeder. Kader, ancak o eylem sonuçlanınca belirmiş olur... İnsanın işleyeceği ve sonuçlarından sorumlu tutulacağı işlerin, amellerin Allah tarafından biliniyor olarak farzedilmesi, insanın özgür iradesiyle eylemesinden onu alıkoymuyor. Çünkü Allah o fiili insanın iradesi istikametinde halkedecektir."* ("Özgürlük de Saçmaya Dönüşebilir", s. 86)

"Nahırdaki İnek ya da Yoldaki İnsan" adlı bölümde hayatın bu kadar basit olmadığı ifade edilirken, nasıl olacağı belirlenmiş bir konuda bile işler görüldüğü kadar basit biçimde akışmıyor. Her yol ağzında yeni bir seçme zorunluluğu ortaya çıkıyor. İnekte özgürlük olmadığı için her zaman akşam evine dönüyor. Onun geçtiği yollar bile değişmiyor. İnsan ise özgür olduğu için bir yolu tercih ediyor. Bu özgürlüğünün sonucundan da sorumlu oluyor.

Bu karşılaştırma konusunun bulunduğu metin, yaklaşık kitabın ortalarında yer almaktadır. Bundan sonraki bölümler hemen hemen bütünüyle deneme tarzındadır.

Özdenören bu bölümlerde tevekkül, tereddüt, nasip, hakikat, mağara, sır, yol, gece yürüyüşü, yönsüzlük, kelimesizlik, vuslat, göç, miraç gibi neredeyse tamamı İslami bir dünyanın kavramlarını deneme üslubuyla ele alır. Özdenören, bu metinlerinde İslami bir dünyayı anlatıyor olsa da felsefi yaklaşımlarını ve akıl yürütmelerini elden bırakmaz. Metinlerin deneme olmasının bir gereği olarak yaptığı açılımlarda birçok zihin egzersizleri yapar. Yani kader konusunda takındığı tavrını bu kavramların anlaşılması konusunda da sürdürür.

Buna birkaç örnek vermem gerekirse, yolcunun amacı, yolculuğunu miraçta ulaşılan noktada, doruk noktasında bırakması, sona erdirmesi değildir. *"Asıl yücelik yeniden insanların arasına karışmakla ve onlara, ulaşılan irtifalardan getirilen ışığı saçmakla gerçekleştirilecektir."* (s. 139)

Mağara konusunda da bunun başka bir ifadesini buluyoruz: *"İmdi ister remzî, ister istiare olarak, isterse gerçek anlamındaki mağarasından çıkan kimsenin, aydınlanmış biri olarak kendini yeniden keşfetmiş olduğundan, kendi aydınlığını başkalarına da yansıtmak isteyeceğini, kendini böyle bir misyonla yüklenmiş hissedeceğini tahmin edebiliriz."* ("Mağara Bir Uğraktır", s. 114-115)

İnsan ister miraç gibi bir yolculuk yapsın, ister bir müddet bir mağarada kalsın, sonuçta bir hakikate ulaşmış olur. Bu yolla insan kendini ve dünyayı doğru algılamaya başlar. İşin sırrı da buradadır.

Acemi yolcu, dünya hayatı denilen yol boyunca önüne çıkan imkânları değerlendirerek hakikati bulabilir; varlığın hakikatini çözebilir.

Özdenören, kitabının sonlarına doğru yolculukla ilgili şöyle bir tespitte bulunur: *"Eğer insan kendini değiştirmek istemiyorsa bu yolculuğa çıkma zahmetini niçin ihtiyar etsin ki! Eğer yolculuğa çıkmadan önceki halimizle yolculuğu tamamladıktan sonraki halimiz arasında bir fark bulunmayacaksa o yolculuk niçin yapılmış olmaktadır?"*

Bu yolcu acemidir, çünkü dünya yolculuğuna bir kez çıkılır. Önüne neler çıkacak, bilmeye imkân yoktur. Birtakım tercihlerde buluna buluna yol alır. Önüne çıkan engelleri doğru kılavuzlarla aşar. Feridüddin-i Attar'ın dediği gibi "Onu onunla tanımalı, kendimizle değil. Çünkü yol, ondan başlar, ona gider... Akıldan başlamaz."

Yolcu bunca yol gittikten sonra ustalaşmıştır ama bu arada yol da bitmiştir.

Bir Yürüyüş Denemesi ya da Kuyu'dan Arınarak Çıkmak

Adem TURAN

Herkesin içinde bir kuyu vardır ya da herkes bir kuyudadır. Kuyu bazen bir *kıstırılışın* adı, bazen de bir yolculuğa çıkışın, yeşeren bir güzelliğin başlangıcıdır. Bu kuyu içinde var olabilmek, tutunabilmek, oradan bir şekilde çıkabilmeyi başarmak tarifsiz bir güzelliğe büründürür insanı; bir güç verir, bir zindeliğe ulaştırır; kısacası, arınarak çıkılır yeryüzündeki aydınlığa oradan. "Kuyu: Yusuf Peygamberin kardeşleri tarafından atıldığı yerdir, ama insanlık belleğinde yer eden önemli bir imgedir." (Haksal, 2017, s. 135). Kuyudan çıkamayanlara ya da büyük bir çaba gösterdiği halde çıkamayanlara üzülürüz. Bir de çıkmak istemeyenler vardır ki onlar için yapabilecek bir şeyimiz yoktur artık!

Sözü bu kadar uzatmamın nedeni, Rasim Özdenören'le birlikte Kuyu öyküsüne yapmayı planladığımız bir yürüyüş içindi. Yolculuğumuz önce bir trenle başlayacak, sonrasında ise indiğimiz kentte, öykünün içinde (ve dolayısıyla içimizde de) devam edecekti. Bir nevi birer hakikat arayıcısıydık biz bu anlamda ve o hakikati bulmağa gidiyorduk.

Garda hareket etmek üzere olan trene binip de yerlerimizi aldığımız esnada, biraz da zihinsel olarak hazırlanmamız için olsa gerek, şu anlamlı sözler dökülüyor Rasim Özdenören'in ağzından: "Hakikatin var olup da bir yerlerde saklı durduğunu düşünen insanın, eğer hakikate ulaşmak gibi bir niyeti varsa, onun ardına düşmesi beklenir." (Özdenören, 1997, s. 102).

Öyleyse, hazırdık artık.

Ben bunları hızlı hızlı not etmeye çalışırken birden kapkaranlık bir kuyuda buluyoruz kendimizi. Bir müddet öylece kalıyoruz. Gözlerimiz karanlığa alıştığında, yalnız olmadığımızı fark ediyoruz, "Aaa!" diyoruz gayri ihtiyarî ikimiz de. Ben, bir miktar yatışınca, "Sen, Rasim Özdenören'in *Ku-*

yu'daki *Yusuf*'u değil misin?" diye soruyorum. Rasim Özdenören de "Sen, sen, benim kahramanımsın!" diye kekeliyor. Acayip şaşırıyorum ben bu duruma; ilk kez bu kadar heyecanlı görüyordum onu. Yusuf'unsa konuşmayı pek sevmediğini, sadece onun da bir arayış için yollara düştüğünü ve aynı trenle yolculuk yaptığımızı anlıyoruz verdiği kısa ve kestirme cevaplardan. "(…) Bu mekânı belirsiz, zamanı belirsiz macerada en belirgin tema arayıştır. Yusuf, kendi hakikatini aramaktadır." (Türkdoğan, 2007, s. 173). Olsun. Susarak yürüyoruz. Bulunduğumuz yer bir istasyon. Az önce bir trenden indiydik. Saat gecenin biri olmalıydı. Tekkeye ve dolayısıyla o'nu görmeye yarın gidebilirdik. Şimdi bir otel bulmalıydık kalabileceğimiz.

Bir yandan otel arıyor, bir yandan da Rasim Özdenören'i dinliyoruz yürürken. Havada gecenin ürperten bir serinliği var. Yusuf'a bakıyorum belli etmemeye çalışarak yan gözlerle; her ne kadar dinlemiyor gibi görünse de bal gibi dinliyordu yazarını. "Hakikati aramak üzere yola koyulmuş olan, zaten, daha baştan hakikatin var olduğu ve onun gizli (saklı) bulunduğu kabulünden hareketle eylemine koyuluyor. Bu macerada onun aradığı aslında bir rehberdir. O, kendisini, hakikate götürecek rehberini aramakla macerasını başlatmış oluyor." (Özdenören, 1997, s. 103-104). Ben, tanımadığım bu rehberin nasıl birisi olduğunu muhayyilemde canlandırmaya çabalarken, Yusuf hâlâ dinlemiyormuş havalarındaydı.

Güç belâ üçüncü sınıf bir otel buluyoruz nihayet; üç kişilik bir oda. Yusuf gergin. Yusuf hep kendi içinde, kendi dünyasında. Beni yok sayıyor, Rasim Özdenören'i de. Yaptığı devinimlerin hiçbirinde yokuz. (Onun bu tavırları Rasim Özdenören kaynaklıydı aslında; benimle bir alışverişi olamazdı, bugün tanışmıştık zaten. Ama Rasim Özdenören'le öyle değildi, Kuyu'nun yazılışı sırasında hep birlikte olmuşlardı çünkü ve şimdi de yazarı tarafından yapayalnız bırakılacağını biliyordu; en azından tahmin ediyordu bunu.) İyi öyleyse, biz çıkalım da sen kendi başına kal diyoruz, öykünün kurgusu gereği olarak. Diyoruz ya, yine de bütünüyle çıkamıyoruz öyküden;

Ben bunları hızlı hızlı not etmeye çalışırken birden kapkaranlık bir kuyuda buluyoruz kendimizi. Bir müddet öylece kalıyoruz.

Güç belâ üçüncü sınıf bir otel buluyoruz nihayet; üç kişilik bir oda. Yusuf gergin. Yusuf hep kendi içinde, kendi dünyasında. Beni yok sayıyor, Rasim Özdenören'i de. Yaptığı devinimlerin hiçbirinde yokuz.

ne içindeyiz şimdi öykünün, ne de dışında.

Yusuf artık kendi başına bir hesaplaşma içindeydi kuyusunda.

Yatıyor ama uyuyamıyor. Gecenin içindeki sesleri dinliyor, tıkırtıları. Bitişikteki bozuk musluğun damlalarını sayıyor. Odadaki diğerleri horultularla uyuyorlar. "(...) heriflerin üstüne ölü toprağı serpmişler sanki." (Kuyu, 14). İşte öyle uyuyorlar. Daha sonra kalkıyor ve yakınlardaki tuvaletin su kaçıran musluğunu kapatmak için odadan çıkıyor. Tuvaletin kapısına gelince, birden gecelik giysisi içinde bir kadın görüyor.

Kadın… Niceleri onun uğruna mecnûn olup çöllere düşmüştü.

Kadın… Ve niceleri de yalçın kayalıklara kazmalar vurmuştu onun uğruna.

Ve Yusuf Peygamber, Allah'ın 'burhanı' olmasaydı, O'nun yardımı ve koruması olmasaydı, ikinci kez düşecekti kuyuya!

Şimdi sıra bizim Yusuf'taydı. Kadın davet ediyordu çünkü onu. Ne tuhaf, kadının adı Zeliha.

Ama, Yusuf sınavı kaybediyor (mu ne!).

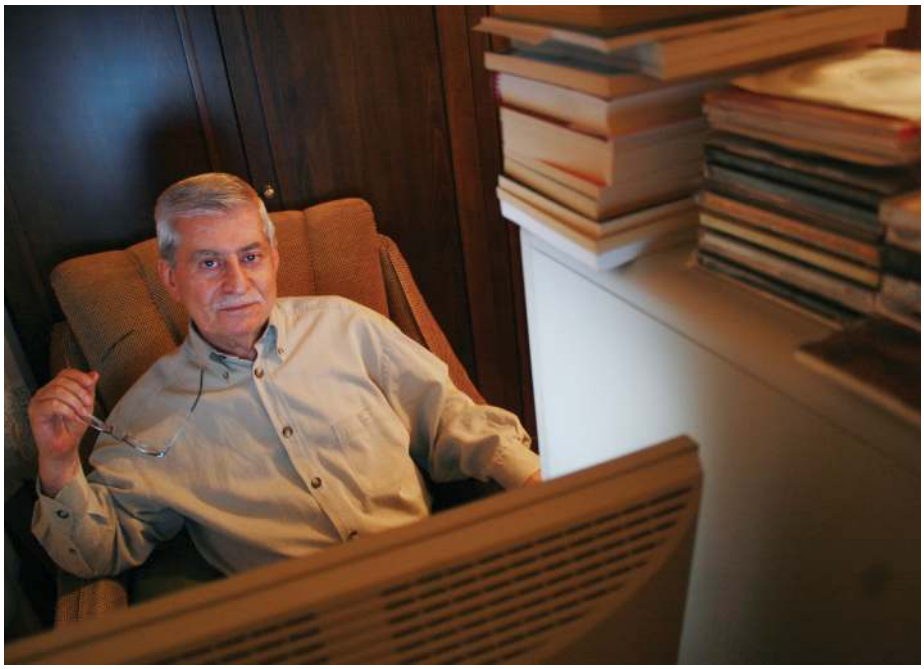
Şu cümleler sınavı kaybettiğinin işareti: "Kadın, elleri titreyerek Yusuf'un gömlek düğmelerini çözdü, kollarını onun gövdesine sardı, (…) derin derin soluyordu." (Kuyu, 25).

Ya da şu cümleler: "(…) kadının odasından çıktıktan sonra banyoya gitmiş, yıkanmıştı." (Kuyu, 26).

Şu cümleler de Yusuf'un yaşadığı iç çatışmaları ve duyduğu pişmanlıkları ifade ediyor: "Niçin yola çıkmıştı ve şimdi neler geliyordu başına?" (Kuyu, 28).

Bir de sıklıkla yaşadığı vehimleri var Yusuf'un; pis iğrenç paçavralar, sıçan leşleri, pis pis uğuldayan bir yel, yosunlar, örümcek ağları, bir sidik şelâlesi, gökyüzünde bir bataklık; evrenin ilençlenmiş bir bölgesi… "Şimdi bu suda (iğrenç şırıltılarını işittiği bu suda) mı gusledecek? (...) İşlediği günahın ve günahların kefaretini sidikle mi yuyup arıtacak, (…) ateş bunun yanında kurtuluştur" (Kuyu, 36-37).

Ve haykırıyor Yusuf: "kimse yok mu

neresi bura
yeryüzü mü
yerle gök arasında
cehennemden bir parça mı
kimse yok mu
yok mu
yok mu
ben kimim
ben niçin buradayım"
(…)
artık ne ileri gidebiliyor ne geri
(…)
ve derken
karşıda –karşısında
kendini görüyor
yanan kendini" (Kuyu, 36-37).

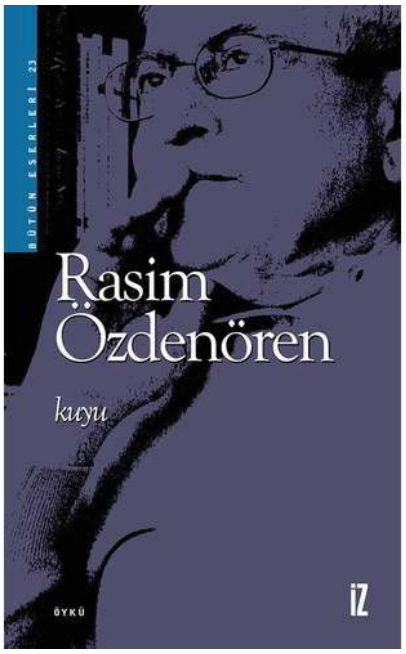
"Yusuf Peygamber de yaşamış mıydı bu hezeyan ve vehimleri?" diye soruyorum Rasim Özdenören'e. "Şüphesiz O, Allah'ın koruması altındaydı." diyor ve ekliyor: "O, gerçeği yaşıyordu ve sadece meyleder gibi olmuştu". Oysa öykudeki Yusuf ne kadar da korumasız ve bir başınaydı! (Rasim Özdenören çok acımasızmış diye düşünmeden de edemiyordum bu arada.)

Yusuf şaşkın, Yusuf çaresiz; dört bir yandan ateşlerle kuşatılmış bir akrep gibi dönenip duruyordu içindeki kuyu ile bu küçük kentte. Ağlıyordu bir taraftan da camide namaz kılarken. "Yanaklarından yaşlar sızmıştı. Ne oluyordu? Niçin ağlıyordu? İçinden kopup giden, dağılıp çözülen, çözülüp bütünleşen neydi?" (Kuyu, 41).

Necip Tosun şu tespitleri yapıyor Rasim Özdenören'in öyküleri için: "Bireyin yaşadığı içsel dünya ile dışsal dünyanın aynı yerde örtüşmesinden kaynaklanan olumsuzluk bireyi bir bunalıma, giderek de hezeyanlara sürüklemektedir." Onun öykü kahramanları "(…) kıstırılmış bir halde iç bunaltan bir karabasanı yaşar. (Tosun, s. 49-50. İz Yayıncılık).

Öykudeki bu trajedi, Yusuf'un dirayeti sayesinde ve nihayet "tekkeye" gidip onunla görüşmesi, oradaki pişmanlık ve tövbesi neticesinde kuyudan güzelleşerek çıkmasıyla sona erer gibi oluyor. Gibi diyoruz, çünkü öykünün finalinde, Yusuf'un karşısına ikide bir çıkan köpek yine zuhur ediyor; yani, nefsi. Ama bu kez farklıydı. Şöyle diyor karşısında yaltaklanan köpeğe Yusuf: "Söyle bakalım, ahbap, (…) şimdi biz kuyunun içinde miyiz, dışında mı?" (Kuyu, 90).

Biz, yürüyüşümüz sona erdiğinde oldukça yorgun ve bitkin bir durumda yaşadığımız şehre geri dönerken, Yusuf güneye doğru yol alıyordu; bu yol belki de Mısır'a götürüyordu onu…

Bir de sıklıkla yaşadığı vehimleri var Yusuf'un; pis iğrenç paçavralar, sıçan leşleri, pis pis uğuldayan bir yel, yosunlar, örümcek ağları, bir sidik şelâlesi, gökyüzünde bir bataklık; evrenin ilençlenmiş bir bölgesi...

KAYNAKÇA:

HAKSAL, Ali Haydar. Ruh Denizinden Öyküler, İz Yayıncılık, 2017, İstanbul.
ÖZDENÖREN, Rasim. Acemi Yolcu, İz Yayıncılık, 1997, İstanbul.
Kuyu, İz Yayıncılık, 2000, İstanbul.
TÜRKDOĞAN, Melike. "Rasim Özdenören'in "Kuyu" Öyküsünde Metinlerarası İlişkiler" A. Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 35. Erzurum.
TOSUN Necip. Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören, İz Yayıncılık, 1996, İstanbul.

Rasim Özdenören'in *Eşikte Duran İnsan*'ı

Mülayim Sadık KUL

Gün geçmiyor ki sevdiğimiz bir dostun ölüm haberiyle uyanmış olmayalım. Bugün de Osman Arı abimizin ölüm haberiyle sarsıldık. Uzun süren bir tedavi tam da cevap verdi derken o, ötelerden gelen davete evet dedi. Son ayların bilançosu ağır oldu desek pek de abartmış olmayız. Hepsi yakinen tanıdığımız güzel insanlardı. İsmail Cerrahoğlu, Raşit Küçük, Mustafa Yılmaz Hocaefendiler derken Osman Arı'yı da ebedi istirahatgâhına uğurladık. Eşiğin diğer tarafına göçen güzel yolculardan birisi de hiç şüphesiz "Gül Yetiştiren Adam"ıyla gönüllerde taht kuran, ivazsız hesapsız yedi güzel adamın son temsilcisi, büyük mütefekkir Rasim Özdenören abimizdi.

Geçen haftalarda Mustafa Hocam arayıp İnsicam'ın bir sonraki dosya konusunun Rasim Abi olduğunu ve benden de onun "Eşikte Duran İnsan" kitabı hakkında yazı istediğini söyleyince bu benim için vazifeden öte cana minnet bir lütuftu. Böylece güzel bir insan ve fikirleri hakkında birkaç cümle yazarak, bereket halkasına bu fakir de katılmış olacaktı. Süfyan b. Uyeyne Hazretlerine atfedilen bir sözde "Salihlerin anıldığı yere rahmet iner" diye rivayet edilmektedir. "Sadıklarla birlikte olun", (Tevbe 119) ayeti, "Kişi sevdiğiyle beraberdir." (Buhârî, Edeb 96; Müslim, Birr 165) nebevî müjdesi göz önünde bulundurulduğunda bu güzel sözün içerdiği mananın da aynen doğru olduğuna inananlardanım. Hatta Busîrî'nin dediği gibi hele bu söz bir de Allah sevgilisi Peygamber ve onun ashabı hakkında olursa, asıl onları zikretmekle o sözler yücelir. Bu manada yazdıklarımız, bizim yeniden dirilmemize ve hakkında yazmaya çalıştığımız insanlarla manevi bir ünsiyet peyda etmemize vesile olur ümidindeyim.

Bakalım Mevla'nın sonsuz rahmet hazinelerinden Rasim Özdenören vesilesiyle neler gönlümüze düşecek. Hakkında yazı yazmam istenilen kitabı, bu ay başında gerçekleştirme fırsatı bulduğum Fas yolculuğunda okuyabildim. Elbette her değerlendirme gibi, bu fakirinki de indî ve kişisel bir okumadır. Zira değerlendirme kaçınılmaz olarak bir yorum ve indirgemedir. Elbette bu kitabı okumamış olanlar için de bir teşvik mahiyetindedir. Zira bir dergi yazısı kapsamında söyleyebileceklerimizin ne kadar mahdut olduğu izahtan vârestedir. Hem kitap sahibine hem bize hem de tüm okuyanlara rahmet olması niyazıyla başlayayım. Erhamerrahimin olan güzel Allah'ım, bir ömür eşiğinde beklediği rahmet sarayına hem onu hem de sevenlerini alıversin.

Aslında hacim olarak küçük olan kitabın ele aldığı konular, kitabın isminden de anlaşılacağı üzere, insanın varlıkla ilgili en temel sorusuna aradığı cevapla ilgilidir. İnsan nedir? Neden vardır? Var olmasının ona yüklediği sorumluluk nedir? Bu sorumluluğu bilmenin ve yerine getirmenin bir yolu var mıdır? Din bu anlamda bize neyi ifade eder? Bir tebliğ mi, yoksa aranması gereken başka bir yol mu? Hayat bir yolculuksa, bu yolun yolcusu nereye hangi azıkla gitmeli? Tasavvuf bize ne sunar? Hicret ve zikir nasıl anlaşılmalıdır? Orucun ve sabrın gerçek manası nedir? Duanın ve ibadetlerin ötelerdeki karşılığı nedir? Bu ve buna benzer sorulara verilen cevaplardan oluşmakta, bu hacimde küçük ama manada büyük eser. Şimdi sizleri Rasim Abi'nin kitabından derleyebildiğimiz, eşiğin ötesinden haber veren bir demet gülle baş başa bırakıyoruz.

Bizde "At sahibine göre kişner." demiş atalar. İşte tam da bu sözün farklı bir açılımını bir Çin bilgesi olan Han Yû'nun ağzından kendi kitabının ilk başlığı yapmış Üstat. "İyi at mı kalmadı, yoksa attan anlayan mı kalmadı?" Zor bir soru? Sahibine göre kişneyen atların da soyu bozulabilir elbette. Ama yine de asıl olan binici ise, bir gün o ortaya çıktığında at da vazifesini yapacaktır. İnsanın varlıkla imtihanı ve sorumluluğu küçük bir hikmete ve hikâyeye sığdırılmış. "Anlayana sivrisinek saz!" demiş atalar, at'a ne hacet! Merak edene hikâyenin tamamı, eşiğin mâverasından muştular sunan kitapta.

Yazar, "Duvarlar çok işe yarar" başlığı altında sınırların insan için aslında bir tehlike değil, bilakis imkân sunduğuna vurgu yapar. Evet insan

Üstadın ele aldığı diğer bir kavram da "çile" kelimesidir. Tasavvufun da bir eğitim yöntemi olarak ele aldığı bu kavramı Üstad, insan özgürlüğünün de en önemli "edimi" olarak görür. Çile, haramlara "hayır" demenin diğer bir adıdır ona göre.

sınırlıdır, tüm varlık, hatta sonsuz ifadelere kendisiyle ulaşmaya çalıştığımız dilleri oluşturan alfabe bile. Ama insan bununla sınırsız hikmetin avcısı olabilir. Kur'ân'da Allah'ın hurûf-u mukattaa ile meydan okuyuşu gibi haddini/hududunu bil(-dir)me. Rabbim dilerse, insan da haddini bilir ve gayret ederse, kendine sonsuz hazinelerin kapıları aralanabilir. Hayreti olmayanın gayreti de yoktur. Kilit insandır. Onu açacak olan ise neyi nasıl okuyacağını bilmekle kaimdir. Eğer seni bir kan pıhtısından yaratan Rabbinin adıyla okursan, O sana bilmediğini öğretmez mi?

Üçüncü denemesinde "Din, bir hakikatin açıklayıcısı mı yoksa tebliğcisi olarak mı gelmiştir?" sorusuna ikinci şıkkını tercih ederek cevap verir. Bu elbette soruyu nasıl ele aldığımızla alakalı bir tercihtir. Yoksa dinin aynı zamanda beyan eden, açıklayıcı yönüne bir engel teşkil etmez. Dolayısıyla yazarımızın bu soruyla dikkatleri çekmeye çalıştığı konu, dinin tebliğ yönünün asıl olduğudur. Eğer din bu manada anlaşılmazsa, sadece bir açıklama ve üzerinde istenildiği gibi at koşturulan bir alana dönerse, sonuç vahim olur der Üstad. Bu sebeple de insanın, dinin aslı üzerinde hiçbir tasarruf yetkisinin olmadığını bilmesi gerekir. Dinden anlaşılması gereken, her şeyden önce getirilen mesajın mahiyeti ve gayesidir. Açıklama buna bağlı olarak anlam kazanır. Yoksa din, beşerî olana indirgenerek ilahî olma boyutundan mahrum kalır.

Diğer bir denemesine Üstad, "İslam kıskançtır" başlığını koymuş. İlk etapta kıskançlık canlı varlıklara has bir duygu olarak "bu da ne demek?" diyecek olanlar için ilginç bir tespit. Bununla birlikte aslında dikkat çekilmeye çalışılan şey, bu dinin sahibi olan Allah'ın kıskançlığı olarak anlaşılabilir. Bir nebevi hadisinde bize haber verdiği hakikat, Allah'tan alınarak onun dininin bir özelliği olarak vazedilmiş. (Buhârî, Nikâh107, Müslim, Tevbe 36) Yani bu din kuma kabul etmez. Herhangi farklı bir gayeyle din istismar edilemez. Hem Allah'a kul olurken, yani İslam'a/Allah'a teslim oluyormuş gibi yaparken, aynı zamanda başka ilahlara/putlara, menfaat ve planlara yer verilemez. İslam teslimiyetse ya tam teslim olunur ya da olunmaz, şartlı teslim bu dinde yoktur.

"Edep ve Millet" başlığı altında aslında siyasi liderliğin ne anlama geldiğinin altı çizilir. Üstad, Mahatma Gandi'den "İşte milletim! Mademki onların lideriyim, onlara ayak uydurmam lazım." ifadesini ödünç alarak meramını anlatmaya çalışır. İslam'ın edep olduğu noktasından hareketle bir lider için en büyük edebin, yani kuralın her şeyden önce tebaasının salah ve menfaatini düşünmek olduğunu söyler. Bu prensibi de Hermes'in Firavun'a bir öğüdüyle açıklar. "Nûru ara! Bir hükümdar, ancak milletinin kalbindeki nûru görürse onu iyi idare edebilir." Aranılacak adalet nûru, yani hakikat ancak toplumun ortak paydası olarak yine mâşeri vicdanda aranabilir. Zira mâkes bulduğu yer, toplumun yüreğidir. Birçok sahih kaynağın rivayet ettiği "Ümmetim dalalet üzere ittifak etmez." meşhur hadisi de sanki bu bağlamda çok önemli bir hikmetin habercisidir. Ümmetin güvenilecek bir merci olduğuna işarettir.

Üstad, kitabın başka bir bölümünde yöneticilerin merhamet ve adaletli olmaları hakkında İbn Haldun'dan bir pasaj aktarır. Ona göre eğer yönetim, tebaasına merhamet ve adaletle yaklaşmazsa, bu toplumda yöneticilere karşı güvensizliğe sebebiyet verir. Kendi hakkını koruyabilmek için sahtekarlığa ve hatta düşman karşısında kendi liderlerini yüzüstü bırakmaya kadar götürebilir. Bunun sonucunun nereye varacağını İbn Haldun, "Devletin düzeni bozulur, nizam ve intizam ortadan kalkar." sözleriyle vurgular. (s.36) İbn Haldun meşhur, "Adalet mülkün temelidir" vecizesine sanki merhamet şartını da ekler. Zaten adaletin gereği merhamet, merhametin gereği de adalet değil midir?

Yazarımıza göre, bir fikrin üzerin-

de tasarruf edilebilme hakkı ancak o fikirle yüzleşip ona sahip olmakla mümkündür. Bu meseleyi açıklamak için İslam tarihinin meşhur hadiselerinden Hallâc-ı Mansur'u misal getirir. Onun "Ene'l Hak" iddiasının ancak onun tecrübesine sahip olanlar tarafından anlaşılacağını söyler. Hatta bunu anlamadan söylemenin küfre kadar kişiyi götürebileceğinden bahseder. Tasavvufî tecrübenin ancak ehli için bir değer olduğunu, bu meydanda hüner sahibi olmayanların susmaları tavsiye edilir. İmam Gazâlî'nin de altını çizdiği gibi kendisi tecrübe etmemiş olanların bu hâl sahiplerini anlaması mümkün değildir. Zira tatmayan bilmez. Onlara düşen hüsn-ü zan ile susmaktır. Üstad'a göre, "Kimse kendinden olandan fazlasını veremez. Fakat insanın kendinde olan ancak onun tecrübesiyle kendine mal ettiğidir." (s.39)

İslam düşüncesinde varlığı anlamanın yolu, insandan geçer. İnsan, hakikatin anahtarıdır. "Nefsini bilen Rabbini tanır" sözü de bu hakikati ifade eder. Üstad da tasavvufu ele aldığı makalesine "Anahtar" başlığını koyarak sırların sırrını çözebilmenin, varlığın hakikatine ermenin yolunu da böylece özetlemiş olur. Müslüman bireyin kavram kargaşası içerisinde yolunu bulmakta zorlandığını söyleyerek, ona düşeni kısaca, "İslam-dışı şartları İslam'ın terimlerine dönüştürmek değil, fakat bu şartları bertaraf ederek İslam'ı yeniden kendi hayatımda (ve sonuçta tüm toplum hayatında) yaşanır hale getirmektir." sözleriyle manifestolaştırmıştır.

Tasavvufun hurafeleştirildiği ya da keramete indirgendiğine dikkat çekerek, şeriatla tasavvufun birbirlerinin mütemmim cüzleri olduğuna vurgu yapar Üstad. Ona göre ne şeriat tasavvufsuz ne de tasavvuf şeriatsız mümkün olabilir. Tasavvuf, Üstad'a göre "Müslümanın gündelik hayatının içinde kendiliğinden ifa edilen bir hayat tarzıdır." Bu hayatın da olmazsa olmazı, "Kur'ân ve Sünnet'in tümü olan şeriattır".

Üstad, şeriat-tasavvuf birlikteliğine tekrar tekrar vurgu yaptığı bu yazısını bitirirken tasavvufun zannedildiği gibi mistik yaşantıdan ibaret olmadığının altını şu cümlelerle çizer: "İslam'ın şartları, ancak amentünün şartlarıyla bir arada bulunduğunda kendi bütünlüğünü koruyabilir. Ruhsuz bir şeriat tek başına anlamsız olduğu gibi, şeriatsız bir mistik yaşantı (buna artık tasavvuf dememiz mümkün olmadığı için mistik yaşantı diyoruz) da anlamsız kalır."

Rasim Abimizin tasavvufla şeriat arasında kurduğu bu ilişki aslında irfan yolunun büyüklerinin baştan beri İslam tarihi boyunca dillendirdikleri bir hakikattir. İmam Sarrac'yla, Kuşeyrî'siyle, Gazâlî ve İmam Rabbanî'siyle bu yolun büyük üstadları hep aynı hakikate vurgu yaparak, şeriatsız tasavvufun batıl olduğunu ilan etmişlerdir. Hayrettin Karaman Hocamız şifa niyetiyle kaleme aldığı kitabına "Tasavvuf Şeriatsız Olmaz" adını verirken aynı hakikati teyit etmektedir.

Dolayısıyla Kur'ân ve Sünnet köklerinden koparılmış şeriatsız bir tasavvuf anlayışının İslam'da yeri yoktur. İslam, zahir ve batın ile bir bütündür. Amentüsünden ve ibadetlerinden soyutlanmış bir İslam yok hükmündedir. İbadetlerin gayesi tasavvufun da kendine gaye edindiği "Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmak"tır. Müslümanlara düşen de Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmış olan Allah Rasulü'nün yolundan gitmektir.

Üstad, insanın "kendi kendinin farkında olma bilincini" en önemli alameti fârikalarından biri olarak tespit ediyor. "Bu bilinç, onu başkalarından ayırmaya, onu başkaları nezdinde özgür kılmaya yol açtığı gibi, aynı bilinç onun başkalarına olan ihtiyacını da hâsıl ediyor."

Bu bağlamda Peygambere ittiba etmenin nasıl bir sonuç vereceğini Üstad şu ifadelerle açıklar. "Sürekli Allah'ın Rasulünü anan kimse, onun yapıp etmelerini (sünneti) kendi hayatına geçirmeye başlar. Başka bir deyişle sünnetle "rabıta" kurar. Kendi hayatına Allah Resulü'nün sünnetini geçirmiş olan kimse, aynı zamanda O'nun ahlâkı ile de ahlâklanmış olur".

Üstadın ele aldığı diğer bir kavram da "çile" kelimesidir. Tasavvufun da bir eğitim yöntemi olarak ele aldığı bu kavramı Üstad, insan özgürlüğünün de en önemli "edimi" olarak görür. Çile, haramlara "hayır" demenin diğer bir adıdır ona göre. Bunun bir üst mertebesinde "Yeterinden fazla olandan kaçmak" vardır. Çilenin en üst mertebesi ise "Allah'tan başka her şeyden vazgeçmek"-tir. Bunu siz kulluğun mertebeleri veya zühdün mertebeleri olarak da anlayabilirsiniz. Hepsi sonuçta aynı kapıya çıkar. İnsan, eğitiminin bu çile mertebelerini aşmakla sağlanacağını ve bu yolla nefis tezkiyesinin gerçekleşeceğini söyler. Seyri Sulûk'unda gerçekleştiği emmâreden levvâmeye, oradan sırasıyla mülhime, mutmainne, râziye, merziyye ve en nihayetinde insan-ı kâmil mertebesi olan safiyye mertebesine, hep bu çile eğitimiyle ulaşılır. Artık kendi iradesi Allah'ın iradesinde yok olmuştur. Onun, artık Allah'ın talebinden ve muradından başka bir talebi yoktur. Vuslat gerçekleşmiş, mürid muradına ermiştir.

Üstad, diğer bir makalesine "İnsanı başka canlılardan ayıran özelliklerden biri de kendisinin ne olduğunu merak etmesidir." tespitiyle başlar. "Ben kimim? Nereden geldim ve nereye gidiyorum?" soruları ancak bir insanın sorabileceği sorulardır. Bu da ona, seçme hürriyetinin verilmesi ile mümkün olmuştur. Yaradılışta Adem babamıza bir ağacın yasaklanması, beşerin hamuruna koyulmuş bu meyil sebebiyledir. Üstada göre insanda böyle bir meyil olmasa bu yasağın da bir anlamı kalmazdı. Nasıl ki bir melek veya başka bir varlık böyle bir emrin muhatabı değil, insan da eğer böyle bir zaafı olmasaydı böyle bir imtihanın muhatabı olmazdı. Dolayısıyla insan, bu yasak sayesinde özgürlüğünün farkına varabildi.

Bu konuyu Dostoyevski'nin "Tanrı yoksa her şey mubahtır" sözü ile irtibatlandırarak açıklar. Tanrı demek bu manada sınır koyan demektir. Allah da insana şeytan ve yasak ağaçla sınır koyar. İnsan kıyamete kadar da bunlarla imtihan olmaya devam edecektir. İnsanın yasak ağaca olan meyli, şeytanın iğvasını da anlamlı kılar. İnsan gerçek özgürlüğü, bu iğva ve meyile "hayır!" diyerek kazanır. Özgürlük aynı zamanda bir şeye gücü yettiği halde onu yapmama yetkinliğidir. Nefsin her arzusunu yerine getirmek hayvan derekesine inmek demektir. Gerçek özgürlük, nefsi ve arzularıyla bu ikilemde kaldığı zaman, Yaradan'ın sesine kulak verebilmektir.

Üstad, Allah'ın "ol!" emri ile dua arasında bir köprü kurar. Aslında kişi bütün kalbiyle Rabbine yöneldiğinde, kendi iradesini O'nun iradesine teslim ederek bir şeyin olmasını istemektedir. Bunu şu sözlerle açıklar: "Dua, aslında, kişinin olmasını istediği şeye "ol!" buyruğunu vermesi olarak tanımlanabilir." Bunun da nasıllığını yine kendi dilinden dinleyelim: "Olay, deyim yerindeyse, kendi iradesini Allah'ın iradesiyle bütünleştirebilmenin eylemini dile getirir. Kendi iradesini Allah'ın iradesi içinde yitirmeyi veya Allah'ın iradesi içinde diriltmeyi tazammun eder." İşte dua, aslında fenafillah olarak ifadesini bulan deruni tecrübenin ete kemiğe bürünmesidir.

Yunus Emre'nin "İsteyene ver sen onu (cenneti), bana seni gerek, seni" deyişinde de bu hakikatin izlerini sürer Üstad. Zira bu talebiyle Yunus, aslında kendi içerisinde cennetin de mündemiç olduğu daha büyük bir şeyi, Cemalullah'ı istemektedir. Yani cennetten daha fazlasına, daha büyük bir rahmete taliptir.

Üstad, insanın "kendi kendinin farkında olma bilincini" en önemli alameti fârikalarından biri olarak tespit ediyor. "Bu bilinç, onu başkalarından ayırmaya, onu başkaları nezdinde özgür kılmaya yol açtığı gibi, aynı bilinç onun başkalarına olan ihtiyacını da hâsıl ediyor." Bu şuur hali onu diğer varlıklardan ayıran, bir taraftan özgür kılarken diğer taraftan da sosyalleştiren bir değer. Bu sosyalleşmenin karşılıksız, beklentisiz zirve noktasının adı ise İslam kardeşliğidir. Burada tadılan zevk sadece Allah için kardeş olduğunun farkına varmaktır. Buna asr-ı saadetten misal olarak da Peygamber efendimizle Hz. Ömer arasında geçen bir olayı şahit tutuyor. Umre yapmak için Peygamber Efendimizden destur almaya gelen Hz. Ömer, kendisi için hayatta her şeyden daha kıymetli olan şu iltifata mazhar oluyor: "Kardeşim duanda beni de unutma!" Efendimizin ahir zaman ümmetine "Kardeşlerim" dediğini hatırlayan bu fakir de kendimize bir pay çıkarmak suretiyle mutlu oluyor. Gelin birlikte mutlu olalım!

Oruçla sabır arasında da bir köprü kurulur. Zira sabır, sadece bir şeyi mecburen beklemenin adı değildir. Zira "sabır, bir tasarının gerçekleşmesi sadedinde ona tanınan mühletin adıdır". Oruç tutan da bilinçli bir şekilde iftarı bekler. Bu sıradan bir aç kalma hadisesi değildir. Yiyebileceği halde Rabbin hatırını her

şeyin üstünde tutarak, Yaradan'ın buyruğuna bilerek, isteyerek boyun eğmektir. Üstad, orucu bir yolculuk metaforuyla açıklar. Nasıl ki yolculuk sonunda karşılaşılacak olan öncekinden farklı bir durum ise oruçlunun da menzile vardığında artık hiçbir şey eskisi gibi değildir. Ne bıraktığı yer ve insanlar ne de oruç tutan artık yolculuk öncesindeki yolcudur. Açlıkla tokluk arasındaki yolculuk, aslında ölümle hayat bulma yolculuğudur. İnsan aç kalarak ruhen yeniden dirilir. Rabbine verdiği misakı yeniden yaşar bu yolculukla.

Hacı Bayram-ı Velî'nin "Bayramım imdi, Bayramım imdi/ Bayram ederler Yâr ile şimdi" ile başlayıp "Hamd-u senâlar, hamd-u senâlar/ Yâr ile bayram kıldı bu gönlüm" diyerek vuslatı haber veren müjdesi, Üstadın söylemek istediklerine tercüman olur. Oruç böyle bir vuslat ile neticelenen kutlu bir seferin adıdır. Sonuçta her şeyden geçip "Yâr ile olmak"tır bütün bu beklemenin ve aç kalmanın sırrı.

Şeytan ile insanın imtihanı, en zorlu ve kadim olanıdır. Oysaki Kur'ân'ında haber verdiği üzere şeytanın hilesi sadece bir "fısıltı"-dan başka nedir ki? Peki böyle zayıf bir hileye neden râm olur, yeryüzünün halifesi olarak yaratılmış insan. Adem babamız nasıl oldu da kendine esmâyı öğreten, tüm meleklerin önünde secde etmelerini emrederek kendini yücelten Rabbine ve onun açık uyarısına rağmen şeytana kanıverdi. Üstad buradaki sırrın, anlık gaflet olduğu kanaatindedir. İnsan, bir an için hırslarının ve benliğinin esiri olmaya görsün, gerisi çorap söküğü gibi gelir. İşte Peygamber Efendimizin buna karşı duası: "Allahım! Beni göz açıp kapayıncaya kadar, hattâ ondan daha az bir zaman bile nefsimle baş başa bırakma!". (Ebû Davud, Edeb 110) Zira her şey, bir göz açıp kapayıncaya kadar olup bitmiyor mu bu hayatta.

Hicret, küfrün tüm prangalarından kendini azat etmenin adıdır. İnsanın hayat kördüğümünde "Açmazın aşılmasıdır" hicret. Önce zihin dünyasında bu prangalardan kurtulmaya niyet edilir ve sonra bu niyetin gereği salih amel olarak ortaya konur. "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" hakikatine yelken açmanın adıdır, hicret. Bu hicrete ve bu yolculuğa niyeti olmayanın şeytanın fısıltısına yem olmaktan kurtulma şansı Kur'ân'î tabirle "Deveyi iğne deliğinden geçirmek" kadar bile değildir.

Üstadın son bir tavsiyesiyle sözlerimizi hitama erdirelim. Üstad, insana su gibi olmayı tavsiye eder. Su olmak için sel ve tayfuna dönüşmüş olmama şartını ileri sürer. Yani insan "orta yolu" yol bellemelidir. Aksi takdirde hayat veren ab-ı hayat olma imkânı varken; can alan, ocak yıkan sel de olunur, tayfun da. "Ben nehir suyu olmayı öneriyorum, sel suyu olmayı değil!" sözleriyle bitirdiği yazısında Maruf-i Kerhi'ye ait bir alıntı nakleder. Biz de hitam-ı misk olsun diye onunla nokta koyalım bu çalışmamıza.

Maruf-i Kerhi bir müridine "Sakın ameli terk etme, seni ancak o amel Allah'ın rızasına götürür." deyince, mürid de "o amel hangisidir?" diye sorar ve şu cevabı alır: "Hakkın emirlerine itaate devam etmek, Müslümanların işine koşmak ve onlara daima nasihatte bulunmaktır".

Rabbim! Rasim Abimize ve bu yolun yolcusu olan tüm güzel insanlara sonsuz rahmetinle muamele et. Yazdıkları ve yaptıklarıyla ümmetin yeniden dirilişine vesile kıl. Devrettikleri İslam davasının onlar gibi hesapsız bir eri olabilmeyi bizlere de nasip et!

İslam düşüncesinde varlığı anlamanın yolu, insandan geçer. İnsan, hakikatin anahtarıdır. "Nefsini bilen Rabbini tanır" sözü de bu hakikati ifade eder. Üstad da tasavvufu ele aldığı makalesine "Anahtar" başlığını koyarak sırların sırrını çözebilmenin, varlığın hakikatine ermenin yolunu da böylece özetlemiş olur.

“Ruhun Malzemeleri”nden Malzemelerin Ruhuna: Rasim Özdenören

Mehmet KAHRAMAN

Her insanın hayatını etkileyen dönüm noktaları vardır; benim yazı hayatımı belirleyen dönüm noktası Rasim Özdenören ile tanışmamdır. O zaman kadar yazmak üstüne hiç düşünmemiş ama bir yandan da durmadan yazan biriydim. Hiçbir metnim yayımlanmamıştı ve dahası ne yapacağımı bilemez haldeydim. Yazmayı seviyordum. Yazmaktan başka çarem yokmuş gibi geliyordu. Sayfalar dolusu yazmış biri olarak mesafe kat edemediğim bir zamanda Rasim Özdenören’in küçük dokunuşu yolumu açtı. Söyledikleri bilinen şeyler olmasına rağmen bende büyük etki uyandırdı. En önemlisi onun sözleriyle edebiyatın, yazmanın ne demek olduğunu zihnimde oturttum diyebilirim.

Bugün okullara söyleyişe gittiğimizde sorulan soruların aynısını ben de sormuştum. O yüzden bu sorular bana tuhaf gelmiyor çünkü insan bir yol bulmak istiyor. Yazmak, resim yapmak veya enstrüman çalmak farketmez; kişi bir şey yapmak ister ama nereden başlayacağını bilemez ya, öyle bir halde kısılıp kalabiliyoruz. Duyacağımız bir söz sanki suyun önünü açmak gibi gelir diye düşünüyoruz, ki çoğunlukla öyle oluyor. Ustalar önce yol yordam öğretiyor, sonra işin esasına dair sorularımıza cevap veriyorlar. Nereden başlamalıyım, sorusu çok basit gibi duruyor ama iyi bir edebiyat eğitimi almamış kişiler için hiç de basit değil maalesef. İyi kitaplara ulaşmak bile bazen çok zor olabiliyor. Şansınız yaver gitmiş ve karşınıza iyi bir öğretmen veya nitelikli bir okur çıkmışsa bu büyük bir nimettir. Herkesin karşısına böyleleri çıkmaz.

Yol göstericilik çok önemlidir çünkü zihninizdeki soruları bir türlü cevaplayamazsınız. Cevap bulamadıkça da bocalar dursunuz. Özellikle genç Müslüman yazarın soruları birçok çelişkiyi de içinde barındırır. İslam dışı bir şey yazıyor olmak, boş ve faydasız işlerle uğraşmak, günaha yaklaşmak gibi düşünceler içinde yazmak hiç de kolay değil. Böyle bir zihinle yazı masasına oturduğunuzda yazacağınız şeylerde ister istemez kısıtlamaya gidersiniz, görünmez sınırlarınız oluşur. Bu durum bir süre sonra mesaj verme kaygısına dönüşür. İstediğiniz konuları anlatamazsınız. Rasim Özdenören, böyle bocaladığım bir dönemde imdadıma yetişti. Âdeta üzerimden büyük bir yük kalkmış gibiydi. Artık sorularımın cevaplarını bulmuştum. Böylece kalemim hafifledi. Elbette yazmak kolay olmadı ama en azından beni bağlayan prangalardan kurtulmama vesile oldu. Temel soru “neyi”, “nasıl” anlatabilir idim. “İslamî “espri”yi doğrudan doğruya terennüm eden, bize bir İslamî neşve veren esere İslamî eser diyoruz. Bize doğrudan doğruya böyle bir neşve vermemekle birlikte onu kavramamıza yardım eden, kavrayışımıza getirdiği incelik (bilinç) dolayısıyla İslam’ı anlamımızı kolaylaştıran, bize bu yolda bir yaklaşım sağlayan eserlere ikinci tür içinde (yani hizmet eden) yer veriyoruz.” *Ruhun Malzemeleri*’nde altını çizdiğim bu satırlar yazıdaki ilk keşfimdi. Özdenören’in öykülerini de okuyunca edebiyatın nerede durduğunu anladım. Edebiyat bir hissettirme işiydi. Bilince incelik kazandırmak ancak böyle mümkün olabilirdi. Yazar anlatarak kavrayışımıza incelik getirebilir ancak.

Özdenören, *Ruhun Malzemeleri*'nde edebiyatı genel bir çerçeve içinde anlatsa da yazan, yazmak isteyen bireyler için de yol açıcı fikirler sunar. Nasıl anlatacağından ziyade neyi anlatması gerektiğini kafaya takmış kişiler için önemli tespitlerdir bunlar. "Önemli olan kullanılan malzeme değil, hangi malzeme kullanılmış olursa olsun, meydana getirilen esere sindirilmiş olan "ruh"tur." der Özdenören. Seçilen malzemenin dini veya geleneksel olması onu edebî yapmaya yetmez. Kurmaca kendi iç gerçekliğinden hareket eder. Öykü, roman ya da her ne yazıyorsanız kendi görüşlerinizi, toplumsal düşüncelerinizi açıklayacak yerler değildir bunlar. "Hikâye, nüanslara yakalama sanatıdır." der Özdenören. İnsanın iç dünyasını, açmazlarını, kaybedişlerini, arayışlarını öykü içinde bulmaya çalışırız. Bunu öykü sanatının kendi kuralları içinde yapabiliriz. Anlatılan hikâye, malzeme olmaktan çıkıp ruha işlediğinde kendini gerçekleştirmiş olur. "Malzeme olarak kullanılan bir "gelenek" sadece bir malzeme olarak kalır. O malzeme, aynı zamanda, kendini meydana getiren kanyaktan yoksun bırakılırsa, yani o malzemeyi meydana getiren "ruh"tan soyutlanırsa, o malzemeyi kullanarak varılmak istenen sonuç elde edilemeyecektir."

Özdenören'e göre edebiyat, "uygarlığın eşyayı, olayları, insanı, kısacası tüm varlık âlemini, o uygarlığın değer yargılarıyla, o uygarlığın tüm duyarlıklarıyla "ifade" etme sanatıdır." İnsan fıtratı gereği anlatmak ister. İster bireysel olsun ister toplumsal, anlattığımız her şey insana dairdir. Kişi zaman içinde kendi potansiyelinin farkına varır. Bu farkında oluş kendiliğinden gerçekleşmez çoğu kez. Bir hatırlatıcı gerekir bize, belki de uyarıcı. Bu uyarıcı bizi kendimiz olmaya zorlar. Hakikatle temas kurabilmemiz buna bağlıdır. Özdenören bunu "Mevsim Sonu" öyküsünde şöyle ifade eder: "Ben kendi varlığımdan boşalmış olmadıkça hakikatle temas imkânı kuramam. Bizzat kendi varlığım böyle bir temasın kurulmasına engel olur." Birey kendi varlığından uzaklaşıp olaylara, yaratılışa baktığında hakikatle temas kurabilir. Diğer taraftan gerçekle, bilinçle, öğrendikleriyle var olduğunda engel kendisi haline gelir.

Özdenören, edebiyatı hakikatle temas kurmak üzere inşa eder. Neredeyse bütün öyküleri insana yitiğini, yani varoluşunu hatırlatır. "Tanrı insanları her yönden deneyip denetliyor. Ben onları toprağa bağlamak istedikçe, onlar hem benden hem topraktan nefret eder oldular. Sonunda ikisi de terk etti bizi. Bilirsen, bu da tanrının başka bir deneyişi insanı. Hırslı biri değilim ben. Ama Tanrının varlığına aldırmayan insanların yaşadığı yerde, eninde sonunda seni de hırs bürüyor, gittikçe daha çok edineyim diyorsun, gittikçe daha çok… sonunda, kendi etini, kendi kanını da yiyip tüketiyorsun." der *Çok Sesli Bir Ölüm'de*.

Modern dünyanın içinde arzularıyla, hırsıyla, çelişkileriyle yaşayan Müslüman bireyin iç çatışmalarını bütün yalınlığıyla gösterir Özdenören. Bu çağda Müslüman hassasiyetini taşıyarak yaşamaya çalışmak, bazı çelişkileri de beraberinde getirir. Bazen kendimizi konumlandırmakta zorlanırız. İstek ve ideal, helal ve haram dengesinde bocalarız. Edebiyat bize bu dengeyi hatırlatarak durduğumuz yeri gösterir; yalnız olmadığımızı, hislerimizin bir karşılığının olduğunu ifade eder. İnsanın arındığı, hatta yüceldiği anlardır bu zaman dilimleri. O yüzden Toz öyküsündeki şu cümleyi dönüp dönüp okurum: "Başlangıçta yalnızca sevilen vardı, sevilen kendini seviyordu, kendi sevgisinden evreni yarattı. Sonra evrene kendi, yani onu sevmeyi esinledi. Başlangıcı düşünürsen, yerli yerine oturur her şey."

Özdenören, insanın yaratılıştaki kalitesinin ortaya çıkmasını ister. Fakat bunu yaparken sanattan asla taviz vermez. Söylemek istediğini öykünün, dolayısıyla edebiyatın sınırları içinde söyler. Ona göre, "Öykü yazarı, öykü biçiminde anlatmanın üstesinden gelebilen kişidir." Konu ne kadar çarpıcı olursa olsun onu öykü kılacak unsurlardan yoksunsa bunun hiçbir karşılığı olmayacaktır. Özdenören, Müslümanca yaşayışı, dini terimleri, tasavvufi konuları öykülerinde çok güzel işlemiştir. Neyi, nasıl anlatması gerekiyorsa öyle anlatmıştır. Öykü "anlatmak" işidir, anlatamadıktan sonra allameicihan olsan neye yarar!

Rasim Özdenören, anlatmış, istediklerini anlatabilmiş bir yazardır. Genç yaşından itibaren edebiyatın gücünü fark etmiş, kalemini "ruhun meselelerine" odaklamıştır. "Yazmaya, uğruna ter dökmeye, acı çekmeye değer tek şey, ruhun meseleleridir." der. Faulkner'dan alıntıladığı, "Yazmanın amacı insan kalbini yüceltmektir." sözü her şeyi anlatır aslında. Kendimizden uzaklaştığımız zamanlarda arınmak, aydınlanmak, yücelmek için bir anımsatıcıya ihtiyaç duyarız. Edebiyat, genel anlamıyla sanat, bize başlangıcı, varoluşu, yalnız olmadığımızı hatırlattığı ölçüde yücelme gerçekleşecektir. "Edebiyatın gücü: fikirleri, sizin bilincinizde de yaşanır kılması; fikirleri, sizin bilincinizin de bir parçası haline getirmesi" dir. Özdenören, öyküleriyle, yazılarıyla inanan insanın hassasiyetini, yaşayışını bilincimizin bir parçası kılmayı başarmıştır.

Şimdi başa dönerek toparlayayım ve sözü nereye getirmeye çalıştığımı açıklayayım. Usta yazarlar, öyküleriyle ve yazdıklarıyla yol açtıkları kadar kendinden sonra gelenlere cesaret vererek de yol açarlar. Rasim Özdenören, bana bu cesareti ve güveni veren bir ustadır. Öykü anlayışı, konu seçimi, insani özellikleri beni kendine çekmiştir. Edebi anlayışımın oturmasında onun etkisi büyüktür. Öykü kitapları, denemeleri ve *Ruhun Malzemeleri* yazı hayatımın dönüm noktası olmuştur.

Necati Bey'den Rasim Özdenören'e Müellifin Kayıt Kaygısı

Muhammed Enis ÖZEL

Şair ve yazarlar tarih boyunca yazmanın, kaydetmenin, bir eseri sona erdirmenin kaygısını hissetmiştir. Divan şairlerinden modern şairlere, yazarlara ve öykücülere değin süren bu kaygının izlerini takip edeceğimiz yazımızda iki edebi şahsiyeti ele aldık: Necati Bey ve Rasim Özdenören. Bu tercihimizin sebebi Necati Bey'in divanının dibacesinde yer alan ve şiirin/sözün, yazıya/kayda geçirilmesini konu edinen mesnevisi ve Rasim Özdenören'in *Ruhun Malzemeleri* isimli yapıtında yer alan ve kayıt kaygısını mahremiyet bağlamında ele alan yazısı. Bu iki mühim kayıt, şair ve edebiyatçıların değişmeyen bir sakıncasına işaret ediyor. Biz bu sakıncaya "kayıt kaygısı" diyoruz.

İnsan için tekâmül ve arayış, olmuş bir şey olmanın aksine olmakta olan bir şeydir. Çünkü insan, değerlendirilecek şeyi, değişmekte olan benliğiyle sürekli olarak yeniden yazmaya ve oluşturmaya açık, dinamik bir süreç içerisinde yaşar. Kıyamet, yaklaşandır. Kıyamet koptuktan sonra kıyametin kendisi hakkında dahi söylenecek ve yapacak hiçbir şey kalmayacaktır. Eserler de insanlar gibi kendi kıyametlerine hazırlanmaktadır. Şair veya yazar, değişmekte olan benliğinin nazarı ile tarihi, toplumu ve estetiği yorumlar. Nihayetinde ise iz bırakır. Değişmekte olan haliyle insan, bir eser vücuda getirirken kendi anının mükemmelini arar. Dolayısıyla eserin zihinde var oluşu ile kayda geçirilişi arasında sıkı bir gerilim söz konusudur.

Kayıt veya iz bırakmanın bu ıstıraplı süreci, Necati Bey'in divanının dibacesinde şu ifadelerle bizi karşılar:

...
Gönüller ravza-i Rıdvân'a benzer
Kitâbet mülk-i Hindûstân'a benzer[1]

Çün âdem ola cennet'ten hevâyı
Diyâr-ı Hind'e doğrultur âsâyı[2]

Kalem sûbân gibi olur bahâne
Atar o Âdem'i Hindûstân'a[3]
...
Sevâd-ı hatt u manâ-yı mükerrem
Kucaklamış yatar Îsâ'yı Meryem[4]
...
Aceb karanılıkta âb-ı hayvan
Bu vech ile verir mi âdeme cân[5]
(Yılmaz, 2015, s. 25-27)

Necati Bey'in mezkûr mesnevisi, baştan sonra sözün kayda geçirilmesini konu edinmektedir. Bizim buraya 5 beytini aldığımız şiir, 22 beyittir. Şair, mesnevisinde, henüz kayda geçirilmemiş sözü cennet bahçelerine benzetirken yazılmış olan sözü (yazının siyah da olması sebebiyle) Hindistan'a benzetmiştir. Çünkü zihindeki düşünce yahut söz, yazıya yani kayıtlara geçirildiğinde başka bir alemde var olur. Söz ve yazının/kaydın buluşmasındaki güzellik ise şair tarafından Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı kucaklayıp yatmasına benzetilmiştir. Gönüldeki yahut insanın zihnindeki, henüz kayda geçirilmemiş söz ve anlam, açık ve nettir. Yazıya geçen anlam ise karanlıklar içerisindedir. Çünkü söz, metin olduğu andan itibaren birçok şeyle ilişkilidir ve dolayısıyla bulanıktır. Alıntıladığımız son beyitte ise şair, yazının karanlığında anlamın vücuda gelip gelemeyeceğini sorgular. Yazmanın ve kaydetmenin; Hz. Adem'in cennetten yeryüzüne (Hindistan'a) gönderilmesine benzetildiği şiir, çeşitli alegori ve benzetmelerle tamamlanır.

Ayrıca Necati Bey, yazmanın ve kayda geçirmenin pratik sorunlarıyla da ilgilenmiştir. Şair, bir kıtasında divanını yazan kâtip için şöyle der:

Dîvânımı yazar sanasın ki kömür alıp
Karartır âh şâhım öyle bir imâreti[6]
(Yılmaz, 2015, s. 534)

İz bırakma bilincinin sarsıcılığı hakkında üreten bir diğer sanatçımız ise yukarıda da belirtildiği üzere Rasim Özdenören'dir. Doğrusu Özdenören'in kaygısı daha çok mahremiyet kaygısıdır. Öyle ki bu çalışmada ele alacağımız yazısı, "Yazı bir Mahremiyettir" başlığıyla yayınlanmıştır. Ancak bu hususta mahremiyet; insanlar arasında gözetilen mahremiyet ilişkisine değil, insan ve metin arasında gözetilen mahremiyet ilişkisine taalluk eder. Nitekim Özdenören yazısına şu ifadelerle başlar:

"Herkese açık açık teşhir edilebilen yazı, nasıl olur da mahrem sayılabilir diye düşünenler çıkabilir. Oysa bizi ilgilendiren husus, bir yazının teşhir edilmeye başlanmasından önceki, yani yazılırkenki durumudur. Kaldı ki, kendi payıma kimi zaman bir yazımın benim yanımda okunmasından bile sıkılırım. Ama sözünü etmek istediğim durum bu değil. Bir yazı, henüz kalemle kâğıt arasında dururken yazarının mahremiyet alanı içinde yer aldığını anlatmak istiyorum."

(Özdenören, 2008, s. 343)

Yazının alıntıladığımız giriş kısmında yer alan "Bir yazı, henüz kalemle kâğıt arasında dururken yazarının mahremiyet alanı içinde yer aldığını anlatmak istiyorum." ifadesine ayrıca vurgu yapmak gerekmektedir. Nitekim, Özdenören'in "yazarın mahremiyet alanı" dediği yer ile Necati Bey'in yukarıda alıntıladığımız şiirinde, sözü cennet bahçelerinde tasavvur ettiği yer farklı değildir. Orada özgürlük vardır ve anlam apaçıktır. Çünkü orada yazar için her şey, Özdenören'in ifadesiyle, vazgeçilebilir olanın alanı içindedir. Necati Bey ve Özdenören'in aynı manevi kaygı içerisinde dile geldiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Üstelik bu kaygı, her iki edebi şahsiyet için de yalnızca manevi boyuta ilişkin değildir. Necati Bey'in şiirlerini yazıya geçiren kâtip hakkında söylediklerinin benzerini Özdenören sekreterler için söyler. *"İbda ânlarına sekreterlerini ortak edenlerin sayısı belki benim tahminimden de çoktur. Ama gene de burada, insan (sekreter) eşya yerine konulmadıkça bu işin kolay kolay başarılamayacağı kanısındayım."* ifadelerinde bulunan Özdenören, sekreterin, canlı bir tanık gibi değil de bir makine olarak ele alındığını söyleyerek sorgulayışına şu ifadelerle devam eder:

Sekreterine şiirini yazdıran bir şairi, romanını yazdıran bir romancıyı hiç görmediğim için bilmiyorum, ama merak ediyorum: çok nadir durumlarda bile olsa acaba sekreterlerinin fikirlerine müracaat ediyorlar mı? Sekreterin, dikte esnasında bazı mekanik ve teknik düzeltme uyarıları dışında, onun fikrini almaya değer buluyorlar mı?"

(Özdenören, 2008, s. 343)

Bu hususta tek fark, yazının matbu edebiyatımızda standartlaşması ve makineler aracılığıyla üretilmesi neticesiyle ortaya çıkar. Nitekim Necati Bey, şiirinin kötü yahut yanlış bir şekilde kaleme alınmasından şikâyet ederken Özdenören, sekreterin düşüncelerinin esere karışabileceğinden kuşku duyar. Bu bağlamda kayıt kültürünün değişimi… Ya da daha anlaşılır olması için şöyle diyelim, yazılı kültürden matbu kültüre geçiş, eleştirinin varlığını korusa da yönünü değiştirmiştir.

Görüldüğü üzere bir eserin kayıtlara geçirilmesi dolayısıyla duyulan kaygı, asırlardır sürmektedir. Sanatçı ne üretiyor olursa olsun, eserinin son halini alacağı, kayıtlara geçeceği anı önemsemiştir. Bu an, metnin kıyametidir. Sanatçı tarafından üretilen anlam, kayda geçer ve kayıtlar havuzunda diğer kayıtlara bulanır. Son olarak Özdenören'in, yazı ve mahremiyet arasında kurduğu ilişkiden söz ederken çekimser bir şekilde söylediği şu ifadeye bakalım: *"Durum belki de yalnızca bana ait, çok özel, çok kişisel bir çalışma tarzını ifade etmektedir."* Bakalım ve şöyle diyelim: Hayır hayır, bu kişisel bir çalışma tarzı değil. Bu, bütün iz bırakanların en başından beri hissettiği kayıt kaygısı. Anlamı en doğru şekilde verme sürecinin sancısı. İnsanların çocuklarını evlendirmesi gibi bir şey. Hem mutluluk verici hem de vehme gebe.

[1] Gönüller[de bulunan söz] Rıdvan bahçelerine benzer. Yazılı olanlar ise Hindistan ülkesine benzer.
[2] Hz. Adem cennetten kovulduğu için asasını Hint [yazı] diyarına doğrultmuştur.
[3] Kalem yılan gibi bahane olup o Adem'i/kişiyi Hindistan'a atmıştır.

[4] Yazının karanlığı ve yüce mana... [Sanki] Meryem İsa'yı kucaklamış yatıyor.
[5] Acaba karanlıklar içerisindeki ölümsüzlük suyu, insana bu denli can verebilir mi?
[6] Sanırsın ki divanımı eline kömür alıp da yazar. Ah şahım, öyle güzel bir ifadeyi karartır.

Kaynakça:

Yılmaz, Ozan. (2015) Necati Bey Divanı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. Ankara.
Özdenören, Rasim. (2008) Ruhun Malzemeleri. İZ Yayıncılık. Ankara.

Çok Sesli Bir Ölüm

Zeynep SAYMAN

Edebiyatımızın usta isimlerinden Rasim Özdenören, insanları, toplumları, kültürleri ve hayatı çok iyi gözlemleyebilen bir yazar olarak eserlerinde hayata ve insana dair pek çok konuyu kaleme almıştır. Dile hakimiyeti ve estetik anlatımlarıyla bütün öykülerinde etki oluşturmayı başarmıştır.

Yirminci yüzyılda gelişen teknoloji ve sanayileşme, üretimde insanların yaşamlarında büyük ölçüde kolaylık ve refah sağlarken bir taraftan da insan ilişkileri ve kültürler açısından yozlaşmaya yol açmıştır. Özellikle kırsal kesimlerde makineli tarımın yaygınlaşması, insan gücüne ihtiyacın azalması ve şehir merkezlerinin daha cazip hale gelmesi köyden kente göç oranını arttırmıştır. Hiç kuşkusuz bu durum aile yapılarını ve ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir.

Rasim Özdenören, 1974 yılında yayımlanan *Çok Sesli Bir Ölüm* adlı kitabındaki dört öyküde, köy yaşamının zorluklarını, köyden kente göç ve bu göçün aile ilişkilerine etkilerini anlatmıştır. Kitap, *Çok Sesli Bir Ölüm, Sabah Aralığı, Kan ve Çatışma* adındaki dört öyküden oluşmaktadır.

Kitaba adını veren Çok Sesli Bir Ölüm'de kente uzak, kışı çetin, yazı kurak geçen bir köyde, sefalet içerisinde yaşayan insanların yaşamlarına hatta bir ölüme tanıklık ederiz. Köyde doktor yoktur, hastane, yol, araç yoktur. Köyün şifacısı vardır ama bazen onun da yapabileceği bir şey yoktur. Kamber, atın üzerine bağladıkları babasını bunca yokluktan çok uzaktaki kente tedaviye götürmek için yola çıkar. Ancak babası yolda vefat eder. Henüz kent yaşamı ile tanışmamış olan Kamber, saatlerce yürüyerek, birçok sıkıntıya katlanarak babasını iyileştirmek isteyen vefalı bir oğuldur.

Sabah Aralığı öyküsünde, işlemediği bir cinayetin katili olarak aranan Halil kaçarken geride bıraktığı yaşamını ve başına gelenleri sorgular. En büyük endişesi tırnaklarıyla kazıyarak işlediği topraklarından ayrı kalmaktır. En büyük kırgınlığı ise bu topraklara birlikte sahip çıkmak istediği oğullarının onları terk edip kente göçmeleridir. Hatta başına gelenlerin sorumlusu olarak da oğullarını görür. "Oğullarımız gitmeseydi, bizi terk etmeselerdi belki bunların hiçbiri gelmezdi başımıza, dedi. Tanrı, insan-

ları her yönden sınayıp denetliyor. Ben onları toprağa bağlamak istedikçe onlar hem benden hem topraktan nefret eder oldu. Sonunda ikisi de terk etti bizi. Bilirsen, bu da Tanrının başka bir sınaması insanı. Hırslı biri değildim ben. Ama Tanrının varlığına aldırmayan insanların yaşadığı yerde eninde sonunda seni de hırs bürüyor, gittikçe daha çok edineyim diyorsun, gittikçe daha çok… sonunda, kendi etini, kendi kanını da yiyip tüketiyorsun… bunu anlarsan eğer, böyle oluyor. Kendi çocukların sana karşı çıkıyor. Seni korumakla görevli olanlar sana kurşun sıkıyor." Toprağını koruyamayan, oğullarını kaybedip bir başına güçsüz kalan Halil'in sitemi aslında köyün, toprakların sitemi olarak şekilleniyor. Köyle kent arasına inşa edilen yollar köyü zayıflatıyor, dağıtıyor ve en nihayetinde yok olmaya mahkûm ediyor çünkü.

Kan isimli öyküde de oğlu köyü terk etmiş bir babanın öfkesi ve kırgınlığı var. Karısı, uzun zamandır yaptığı bağ bekçiliğine devam etmesi için Zeynel'e baskı yapmaktadır. Ama Zeynel artık yaşlandığı için bu işe devam etmek istemediğini söyler. Biraz da toprakları vardır ama oğulları onları terk ettiği için zor durumdadırlar. Yıllar sonra oğulları, yanında karısı ile birlikte çıkıp gelir. Bu şaşkınlıklarının üzerinden çok geçmeden oğulları karısını onlara bırakıp tekrar gider. O geçim zorluğunun arasında hiç yoktan bir de gelinleri olmuştur, üstelik gelin hamiledir. Bunun üzerine, bütün tükenmişliğine rağmen Zeynel, yeniden işe başlar.

Kitapta baba-oğul ilişkisi köy-kent çatışması üzerinden işlenmiştir. Anadolu'da özellikle taşrada erkek çocuk fazla önemsenir. Bu önemseme; soyun devam etmesi, sahip oldukları toprak bütünlüğünün bozulmaması ve baba-oğul arasında kurulabilecek güç birliğinin sağlanabilmesi arzusundandır. Sanayileşme ve modernleşmenin daha refah bir yaşam vadetmesi kent yaşamını daha cazip hale getirmektedir. Dolayısıyla taşradaki babaların beklentileri hayal kırıklıklarına dönüşmektedir. Özellikle Sabah Aralığı ve Kan öykülerinde babaların hayal kırıklıkları öfke ve kırgınlıkla yansıtılmaktadır.

Çatışma öyküsü yine aynı minvalde fakat bu defa köyden kente göç eden bir ailenin kendi kültürlerine pek de uymayan kent kültürü içerisindeki trajik sonunu anlatıyor. Diğer öykülerden farklı olarak bir baba-kız ilişkisi gelenek-modernizm çatışması açısından ele alınmıştır. Hikâyenin bir tarafında Şermin ve sevgilisi Sadık, diğer tarafta babası ve halası. Babası ve halası geleneği temsil etmektedir. Öğrendikleri, bildikleri değerlerle, belirli bir çizgi içerisinde Şermin'i yetiştirmek isterler fakat modern hayatın cazibesine kapılan Şermin için bu geleneklerin bir önemi yoktur. Hem nesil farkı hem de yetişme dönemlerindeki yaşam farklılıkları gençler ve aileleri arasında derin uçurumların açılmasına sebep oluyor. Bu uçurumun açılmasında taşra-kent çatışması da kuşkusuz büyük etki yaratmaktadır. Bu öyküde de sevgilisini halası ve babası ile tanıştırmak isteyen Şermin, doğal olarak geleneklerine bağlı ailesi tarafından tepki ile karşılanacaktır. Sadık ile uygunsuz halde yakalanması ise Sadık ve babasının canlarına mal olacaktır.

Yaşam şartları ve beklentiler, insanları tercih yapmaya zorlamaktadır. Özellikle taşra gibi dar bir alanda yaşayıp çoğalmak, bir kısır döngüye dönüşebiliyor ve bu kısır döngüden çıkışın en kestirme yolu kente göç oluyor. Eğitim, daha refah bir yaşam isteği, iş imkânları ve çeşitliliği, sosyal yaşam imkânları, insanları bu çıkışa daha fazla teşvik ediyor. Muhakkak kent yaşamında da değerleri, aile birliğini, geleneği sürdürebilmek mümkündür, fakat sınırları olmayan kent yaşamı bu sürdürülebilirliği zayıflatmaktadır. Zira kent ve taşra yaşamları keskin bir biçimde ayrılmaktadır. Kültürel çatışmalar, manevi değerlerin kayboluşu, geleneğin yok oluşu, yeni kuşağın köklerini bir değere sabitleyemeyişi, kent yaşamında kaçınılmaz birer tehlike olarak zuhur etmektedir.

Rasim Özdenören, akıcı anlatımı ve çarpıcı hikâyeleri ile gelenek-modernizm, kent-taşra, baba-oğul ilişkilerini ve çatışmalarını *Çok Sesli Bir Ölüm* kitabında etkileyici bir biçimde resmetmiştir.

Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti Üzerine- Denemenin Denemesi

Furkan EMİROĞLU

Müslümanca düşünme ve yaşama üzerine entelektüel kaygı taşıyan Rasim Özdenören, hikâye ve roman türündeki eserlerinin beraberinde deneme türündeki eserlerinde temel meselesini bu kaygı üzerine inşa etmiştir. Sade bir dil kullanan, kelime tercihlerinde özenli davranan Özdenören, deneme türündeki eserlerinde de zihin dünyamızdaki bunalımı, sisli havayı ve anlam kargaşasını bertaraf etmek amacıyla maruz kaldığımız, gündelik hayatta ve düşünsel alanda karşılaştığımız kelime ve kavramları mercek altına alma ihtiyacı duymuştur. Düşünce evrenimizi oluşturan, bir duvardaki tuğlalara benzetebileceğimiz bu kavramların medeniyetimizde ve neşet ettikleri kültür havzalarında karşılık geldikleri anlamlar, düşünsel açıdan tehlike arz eden düşünüş setleri/unsurları karşısında alternatif düşünceler ve İslami bir perspektifin önerilmesi, çözülmeyi bekleyen temel problemler arasında görülmektedir.

Türkiye'de uzun yıllar Müslümanca düşünüş üzerine özgün teklifler sunan yazar, eserlerinde ekseriyetle demokrasi, küreselleşme, yeni dünya düzeni, modernizm, liberalizm, kapitalizm, insan hakları ve laiklik kavramları üzerine incelemelerde bulunmaktadır. Yazar, ele aldığı bu kavramlar karşısında okuyucunun nasıl bir entelektüel ve ahlaki duruş sergilemesi gerektiği üzerine düşünmeye sevk etmektedir. Bu kaygılarla hazırlanmış olan "Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti" adlı eserinin isminde de vurgulandığı üzere "sefalet" kelimesi ile küreselleşme çağında "yükselen değer" olarak lanse edilen bu kavramların oluşturduğu açmazlara, bunların benimsenmesi halinde ne türden sorunlarla karşılaşılabileceği hususuna değinilmiştir. Bu deneme yazısında, söz konusu eserinden Rasim Özdenören'in yeni dünya değerleri ve fikriyatı üzerine incelemelerde bulunmak hedeflenmektedir.

Eserin birinci bölümünde; Türkiye'nin, demokrasinin neresinde olduğu ve demokrasinin İslâm'ın neresinde olduğu soruları vurgulanmış bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin çeşitli durumları demokrasi, özgürlük, eşitsizlik, kanunlar, siyasi partiler saikleri etrafında tahlil edilmiştir. Bugün dahi zihinlerin karmaşık olduğu "Müslüman demokrat olabilir mi?" gibi so-

rular eserde alt başlıklar halinde yer almaktadır. İradenin altının çizildiği bu bölümde, Müslümanca irade, bunun tecellileri gibi meseleler de ele alınmaktadır. Bölüme son söz olarak demokrasi yoluyla İslam'ın dönüştürülmesi gayretlerinin makul olmadığı, İslâm'ın şümullü bir sistem olarak demokrasiden daha geniş imkanlar ve fırsatlar sağladığı, bu sebepten ötürü İslâm'ın dönüştürülemez olduğunun altı çizilmektedir.

"Türkiye Demokrasinin Neresinde?" ve "Demokrasi İslâm'ın Neresinde?" sorularının sorulduğu bu bölümde Türkiye'de uzunca süre gündem haline halen demokratikleşme arzusu ve talebi, ülkemizin demokratikleşme çabalarının neticeleri, bu istemin genele teşmil olmayan bencil özelliği gündeme getirilmiştir.

Demokrasinin esasında, egemenliğin kullanımının taraflar arasında gerçekleşecek olan uzlaşmanın dışavurumu olduğu belirtilmiş, ancak aristokratların ve din adamlarının Batı'da mevcut olsa da Türkiye'de böyle sınıfların olmadığı ifade edilmiştir. Hatta dinin örgütlenmesinin bağımsız özerk ve sivil bir aktör olarak yer almasının kanunlarca mümkün olmadığının altı çizilmiştir. Eserde, demokrasinin bir yönetim biçimi olmasının beraberinde onun liberalizmle iltisaklı bir düşünme biçimi olduğuna işaret edilmektedir.

Kitabın ikinci bölümü ise "Yeni Dünya Düzeni ve Liberalizm Karşısında Türkiye ve İslâm" başlığını taşımaktadır. Özdenören, 1990'lı yıllarda sıklıkla gündemde olan, Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" adlı çokça bilinen makalesinde de savunduğu üzere liberalizm ideolojisinin hakikate büründüğü, bunun dışındaki tüm ideoloji ve düşünce setlerinin sonunun geldiği, muktedir ve baki olan fikrin liberalizm üzerine şekillendiği (Fukuyama, 1989: 17) tezine eleştiri getirmektedir. Oluşturulan bu yeni dünya düzeni dahilinde belirleyici aktör sayısının iki iken Sovyetler Birliği'nin 1990 yılında çökmesi neticesinde tek hâkim ülkenin Birleşik Devletler, hükmü geçen tek ideolojinin ise liberalizm olduğu kabulü sorgulanmaktadır. Ayrıca Yeni Dünya Düzeni dahilinde Türkiye'nin nasıl bir konumda yer aldığı, yeni dünya düzeninin temel paradigması olan liberalizmin Türkiye ile bir ilgisinin olup olmadığı, bu ideolojinin ülkemizde köklerinin bulunup bulunmadığı sorgulanmıştır.

1990'lı yıllardan önce de dünyanın Birleşik Devletler lehine tek kutuplu olduğu, bu tarihlerde tek kutupluluğun varlığı üzerindeki örtünün kaldırıldığı, incelediğimiz eserde iddia edilmektedir. Doğu ile Batı arasında var olduğu sanılan hasımlık, yerini her iki bloğun İslam karşısında konumlanmaya evrilmiştir. Algılanan tehditin rengi kızıldan yeşile dönmüştür. Batılı ülkelerin nihayetinde haç ile hilal'in mücadelesi görünür hale gelmiştir. SSCB'nin Afganistan'ı işgali esnasında Birleşik Devletler'in eylemsiz/müdahalesiz durumda kalması yazarımız tarafından buna kanıt olarak verilmektedir.

Günümüzde Hristiyanlar ve İslam dışındaki Batı kültürüne müntesip olan kutbu ürküten hususun, Müslümanlar arasında belirginleşmeye başlayan siyasi bilinçlenme olduğu, düşünür tarafından ifade edilmektedir. Özdenören, Körfez Savaşı'nın karşı kutbun belirlenmesinde, değişmesinde kilometre taşı mahiyetinde olduğunu düşünmektedir. Yazar, böyle bir durumda Türkiye'nin yerinin, takınması gereken tutumunun ve sahip olması gereken sorumlulukların ne olması gerektiğine yönelik soruyla okuyucuyu düşünmeye sevk etmektedir.

Türkiye'de uzun yıllar Müslümanca düşünüş üzerine özgün teklifler sunan yazar, eserlerinde ekseriyetle demokrasi, küreselleşme, yeni dünya düzeni, modernizm, liberalizm, kapitalizm, insan hakları ve laiklik kavramları üzerine incelemelerde bulunmaktadır.

İncelediğimiz kitabın dördüncü bölümünde yazar "insan hakları" kavramına odaklanmıştır. O, bu büyülü diyebileceğimiz kavramın tekinsiz bir fenomen olarak algılandığına, düzmece bir niteliğe sahip olduğuna işaret etmektedir.

İzlek olarak ele aldığımız eserin üçüncü bölümde Özdenören, Müslüman Ahlakı versus Liberalizm başlığı altında liberalizmin, onun beraberinde getirdiği kapitalizmin fikrî, ekonomik ve diğer bakımlardan ülkemizi dış müdahalelere açık hale getirdiğini işlemektedir. Serbestiyet ve teşebbüsteki sınırsızlık, kapitalist fikir bireylerin çıkarlarının çatışmasına sebebiyet vermektedir. Liberalizmin bu denli tebcil edilmesinin sebebi Kilise'ye karşı meydan okuyucu bir tavır ile varlık göstermiş olmasıdır. Bu görüş, her türlü kolektivizm, güç birikimselleşmesi karşısında bireyi yüceltmektedir (Özdenören, 2022: 129).

Liberalizmin temelinde rasyonalizm, bireycilik ve hümanizma değerlerinin yer aldığı, kozmopolitlik, demokrasi ve milliyetçiliğin ise onun bir sonucu olduğu eserde belirtilmektedir. Tarihi süreç içerisinde liberalizmin kapitalizme, kapitalizmin ise küreselleşmeye kapı araladığı öne sürülmüştür.

Liberalizmin bizi ne kadar alakadar ettiği ile ilgili bahiste Özdenören'in tutumu, bu ideolojinin Batı kültür değerlerinin bir hasılası olduğunu ve yalnızca o kültür değerlerinin içinde anlam ifade edeceğini hatırlatmaktadır. Türkiye'de bu fikirlere olan temayülün Osmanlı son döneminde gerilemeye çözüm olarak Batı düşüncesinin referans alınmasıyla başlamıştır. Bu tarihlerden itibaren gerçekleşen dış müdahalelerin, sonraki süreçte küreselleşmenin paralelinde uluslararası organizasyonlara dahil olabilmenin ön şartı olarak dayatılan gerekliliklerin ilgili fikrin benimsenmesine sebep olduğu düşünülmektedir (s.132).

"Müslüman liberal olur mu?" sorusu, incelediğimiz eserde karşımıza çıkan sorulardandır. Özdenören, tarihteki müslüman şahsiyetleri ve toplumları liberal olarak tanımlayan örnekler karşısında bu irtibatlandırma sahiplerinin kavrama indirgemeci olarak yaklaştığını tespit etmektedir. Yazarımız, liberal sıfatının İslami özellik arz eden kişi ve durumlara atfedilmesini kavramın tabiatı itibariyle makul görmemektedir.

Protestanlık ile Hristiyanlık dininin profan hale getirildiğini iddia eden Özdenören, böylelikle onun kutsal muhteviyatının içinin boşaltıldığını belirtmektedir. Müslüman'a özgü zihniyetin liberal zihniyetle uzlaşmayacağını belirten düşünür, İslam'ın amentüsünün liberalizmin doğasındaki profan düşünme ve yaşayışını reddettiğini vurgulamaktadır. Gelen çeşitli eleştiriler karşısında o, İslam'ın öngördüğü ahlakın türlü teşebbüsleri sınırlamadığını, bilakis eylemliliğe teşvik ettiğinin altını çizmektedir (s.144).

Özdenören, eserde yaptığı mukayeseler dahilinde zorba Kilise'ye karşı konumlanmış yönetimin Batı dünyasında gerekçeye sahip olduğunu belirtir. Ancak Kilise kurumun muadiliyle münasebeti olmamış olan Doğu toplumları için bu hukuk ve devlet anlayışı makul gerekçelere sahip değildir. Liberalizmin seküler, yani dünyevi, dini olmayan özelliğe sahip bir dünyayı talep ettiğini belirten Özdenören, bu ideolojinin iğva edici (ayartıcı) bazı özelliklere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar kişi özgürlüğü, toplumun örgütlenmesindeki özgürlük, devletin yalnızca bir gece bekçisi görevi görmesi (minimal state) ve ekonomiye müdahil olmaması gibi hususlardır. Kısıtlamalardan uzak bir sosyal ve ekonomik yaşam tasviri her ne kadar cazip görünse de Özdenören İslam'ın kendine ait özgürlük ortamını kendine ait araçlarla kendisinin ihdas edeceği fikrini savunur (s.119). O, liberal ortamdan istifade ederek İslami bir hayatı gerçekleştirebilmek imkanını sorgulayan ki-

şilere yönelik İslam'ın Makyavelist "amaca ulaşmak için kullanılacak tüm araçlar mübahtır" düsturunu uygun görmediğini belirterek mukabelede bulunmaktadır.

Yazarın belirttiği gibi, liberalizm karşısında konumlanan, değişimi tehdit olarak gören, korumacı ideoloji olarak bilinen muhafazakarlığın İslâm ile irtibatlandırıldığı vâki olmaktadır. Buna karşın o, İslam'ın ekonomi ve devlet düzeninde katı kaidelerinin olmadığını, zamanın koşullarına cevap verebilen düzenlemelerin getirilmesine alan tanıdığını önemle vurgular.

İncelediğimiz kitabın dördüncü bölümünde yazar "insan hakları" kavramına odaklanmıştır. O, bu büyülü diyebileceğimiz kavramın tekinsiz bir fenomen olarak algılandığına, düzmece bir niteliğe sahip olduğuna işaret etmektedir.

Batı'dan alınmış olup, bedeli ödenmeden kullanılmak arzusunda olunan "insan hakları" kavramı çıkar amacıyla hak mücadelesi sürdürmenin sonucunda elde edilmiştir. Yazarın belirttiğine göre insan hakları, diğer toplumlar karşısında üstün olduğunu iddia eden Batı medeniyetinin sömürme hakkını gerekçelendiren hukuki kavramıdır. Seküler ve profan özelliklere sahip bu kavramın temelinde din-sınıf ve ırklar arası çatışmalar, sömürgecilik ve hümanizma anlayışı yer alır.

Kitabın son bölümünde ise laikliğin bir ideoloji mi olduğu sorgulanmış, günümüz zaviyesinden laikliğe bakış atılmıştır. Bugün Avrupa'da dahi önceden dini motiflere sahiplik olsa da Hristiyanlık ve Kilise'den uzaklaşma sorununun ve inanç krizinin yaşandığı görülmektedir. Neo-liberalizmin büyük ölçüde sebep olduğu kriz, radikalleşme, ekonomik alanlarda düzensizlikler, bunlarla beraber tatminsizlik, zihni açıdan boşlukta olma durumunu beraberinde getirmiştir. Avrupa'da ve dünyanın diğer muhtelif bölgelerinde neoliberal kriz karşısında mevcut kurumlar sorgulanmış, popülizm bir siyasi enstrüman olarak sorgulayıcı, dikkatleri dağıtıcı, yer yer manipüle edici özellikleriyle bir siyasi ve sosyal fenomen olarak karşımıza çıkmıştır. Avrupa'ya uzun yıllarca hâkim olan liberal düşünce, bu paradigmalar tarafından sorgulanmaya başlanmıştır. Bununla beraber İslamofobi olgusuna rağmen, gelişen imkanlar neticesinde Avrupa'da İslami değerler zemin bulmuş, kurumsal açıdan özerklik kazanmış ve dini faaliyetlerini pratize etme ve yaygınlaştırma olanağı elde edebilmiştir.

Merhum Özdenören'in belirttiği gibi, anayasalar süngülerin gölgesinde, sivil toplumu gözetmeyecek şekilde oluşturulduklarından ötürü daha sivil ve özgür bir anayasanın oluşturulmasıyla daha demokratik bir düzen elde edileceği bazı kesimlerce düşünülmektedir. Demokrasinin yalnızca bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda bir düşünce biçimi olduğu, Batı dünyasının siyasi ve sosyal hayatında yer gelişim gösterdiği yazar tarafından ifade edilmiştir. Ona göre İslami düşünüşün ve kurumların yabancı kelimelerle karşılık bulması zihni karıştıracak, bulandıracaktır. "İnsanlar nasıl olur da hem Müslümanca yaşıyor, hem Batı kültür kalıplarını benimsemek zorunda kalıyor?" sorusunu yöneten yazarımız, devamla, bir kişinin hem müslüman hem laik olduğunu iddia etmesinin özenti, fantezi ve zorlama düzleminde kalacağını belirtir.

Yazarımız, laikliğin Batı'daki özü gereği devletin Kilise kurumunun işlerine müdahil olmaması, devletin dine kayıtsız kaldığı anlamına gelmediğini önemle dikkatimize sunmaktadır. Batı'da dahi bu anlayış söz konusuyken Türkiye'de durumun aksinin gerçekleşmesine haklı olarak itiraz edilmektedir.

Laiklik ve din-vicdan özgürlüğünün ele alındığı bahislerde Özdenören, bu mefhumların birbirleriyle eşdeğer tutulması halinde din ve vicdan özgürlüğünün mevcut olduğu her yerde laik bir yönetimin olduğu varsayımı yanlış zuhur edecektir. Ona göre sayılan değerler, birbirlerini zorunlu olarak gerektirmezler. Örnek olarak Fransa'da laik bir rejim mevcuttur, ancak yine bu ülkenin kılık-kıyafet hususunda baskıcı-yasakçı bir zihniyete ve pratiğe sahip olduğu göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak, Rasim Özdenören, yeni dünya düzeni değerlerinin aslında hiçbirinin yeni değerler olmadığı, yaygınlaşan yeni değerlerin esasında sıhhat, ahlak ve selametten uzak değerler olduğunu savunmaktadır. Yazarın belirttiği gibi, tüm bunların özgürlük ve uygarlık adı altında pazarlanması, hızla yaygınlık kazanmasına sebep olmaktadır. "Peki ne yapmalı?" sorusuna okuduklarımızdan hareketle kavramların ortaya çıktıkları durumu, zamanı, aktörleri bilmek, İslam'ı tanımak, Müslümanca düşünmek ve yaşamak, Türkiye zeminine uygun kavramlar üretmek ve bunlarla entelektüel, ilmi üretimde bulunmak gibi eylemleri sıralamak makul gözükmektedir.

Kaynakça:

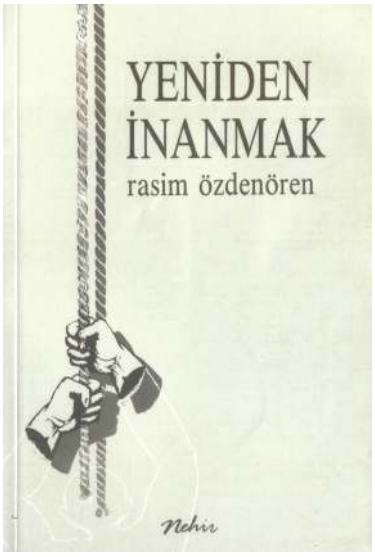
Fukuyama, Francis. (1989). The End of History? The National Interest, 16, 3–18. http://www.jstor.org/stable/24027184

Özdenören, Rasim. (2022). Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti. İstanbul: İz Yayıncılık.

Yeniden İnanmak

Vecihe KARA

İnsanoğlunun dünyaya gelişi, büyüyüşü, dünyanın nimetleriyle imtihan edilişi ve nihayet dünyayı terk edişi, gerçekliğin en dokunaklı hikâyesi olarak sayısız zaman dilimi içinde yaşanan varoluşun hakikatidir. Öyle ki bu yaşanılıp durulan gerçeklik, nesilden nesile aktarılan inançlar, tecrübeler, gelenekler, efsaneler, dualar, çeşit çeşit ezgilere dönüşerek insanın ve toplumların hayatında durmadan zenginleştirilmiştir. Fakat bunca zenginliğin arasında ömür geçiren kişi, dünya imtihanlarıyla karşılaşması neticesinde pek çok durumlardan geçerek madden, manen fakirleşebilir ya da zenginliğine zenginlik katarak kıymetli vaktini kul olma bilinciyle hitâma erdirebilir. Bu konu üzerine, insanın hayatını hakikat ışığıyla yaşayabilmesi amacıyla pek çok eser kaleme alınmış; ona rehberlik ederek ömrünün koca bir kayıplar haritasına dönüşmesine mâni olunmaya çalışılmıştır. Bunca önem atfedilmiş bu mesele üzerine yazanlardan biri de Rasim Özdenören olmuştur. *Yeniden İnanmak* kitabı, ince hacmine rağmen içerdiği kısa fakat derin analizler ve modern zamanlarda etrafı buhranlarla sarılmış Müslüman kimseler için sunduğu çözüm yollarıyla okuyucunun yoluna ışık tutarak onu menzilinde tutmaya gayret etmektedir.

Rasim Özdenören, kitabın sunuş kısmında, berzah ve ışık metaforu ekseninde zamanının kısa bir tasvirini sunarken aslında insan olma hakikatinin de geçirdiği başlıca iki düzlemi ele almaktadır. Geçmiş zamanın daha iyi olduğuna dair kanıksanmış yaygın inanç giriş bölümünde, hakikatte her yeni yaşamın daha iyi ve daha iyi modellerle süregelen iki dinamik noktadan müteşekkil olduğunun ana hatlarını çizer. Işıkla yani aydınlıkla, nurla süslenmiş iyi zamanlar ve berzahta sıkışıp kalmış kötü zamanlar insanoğlunun vaktini nasıl, neyle veya kiminle geçirdiği üzerinden inşa olunmaya başlanmış bir gerçeklik türküsüdür.

Eleştirmek istediği ana mesele, o devrin Müslümanlarında Müslüman olma bilincinin yitip gittiği, yerineyse içi boş, kof bir kavram olarak Müslümanlığın yaşanma çabasında kalarak köreldiği düşüncesidir. Bu durumu örneklendirirken Malcolm X'in hacca gitmeden önceki hâlini

göstererek okuyucunun kendisiyle yakınlık kurabileceği duraklar meydana getirir. Şu cümlesi, zamanının basit ve acı bir tasviridir: "Yani ortada, aslında ne İslâm vardır, ne Müslüman. Bunların sadece adı kalmıştır." (Malcolm X'in Tavrı/ s.71) Yaşanılan bu yüzeysel Müslümanlık kavramının içini doldurmak maksadıyla yazmaya başladığı kitabında meseleleri ilmek ilmek işleyerek okura, yeniden Müslüman olma bilinci kazandırmayı amaçlar. Yeniden Müslüman olunması gerektiğini her bölümde defaatle vurgulayarak nelerin yapılması gerektiğinden bahsederek analizlerde bulunur.

Satırlar ilerledikçe Özdenören, sosyolojik çıkarımlarla yaşanılan zamanın haritasını çıkarmaya başlar. Batı uygarlığından büyüyüp yayılmış kapitalizm, komünizm, konformizm şeklinde uzayıp giden -izm'ler bütünü, yaşadığımız zamanları avuçları arasına alıp sımsıkı sardığı felaketlerin kaynak noktasına dönüşmüştür. Bunca kalabalık kavram içinde derin bir boşluğa itilmiş insan ruhu, "kendi içlerinde bulamadıkları şeyi, eşyada bulma vehmi"ne kapılarak (Sığınak/ s.15) "durmadan büyüyen huzursuzluk" (s.16) kıyısında, eşyanın gölgesinde soluklanmaya çabalamaktadır. Özdenören, bu hâli "nereden gelip nereye gideceğini bilemediğinden o derin kederi içinde, anlamsız gözlerle ürkek ürkek, kendisine karanlıktan, çıkmazdan, yokluktan başka bir şey vaadetmeyen yolun belirsiz, korkunç ufkunu gözlemlediği" (Bir Nöbet Geçirmiştir/ s.13) şeklinde tasvir eder.

Sosyolojik okumalar eşliğinde Batı medeniyet tasavvurundan, Hristiyan inancındaki değişimlerden, modern zamanlarda ortaya çıkan pürüzlerden bahsederken yavaş yavaş çözümlemelerine de başlamış oluyor. Batı dünyasından çıkmış düşünürlerin kendi zamanlarındaki bunalımlara çare olarak ortaya koymaya çalıştıkları fikir akımlarının toplumun düştüğü derin boşluklar için çözümden çok başka arayışlara dönüştüğünü belirtir. Bu durumu da "Batı medeniyetinin bir kaderidir belki, hep aramak ama bulamamak, yaklaşır gibi olmak ama asla ulaşamamak, sürekli bir tatminsizlik duygusu, maddi bir refaha boğulsa bile intihar düşüncesinden kaçamayış, sıkıntının sürekliliği ve.. ve ölüm korkusu..." (Açmaz/ s.20) cümleleriyle tespit etmektedir. Fakat bunca kayboluşun içinde insanın tamamen umutsuzluğa kapılarak yolun sonuna geldiğini düşünmemesi maksadıyla çözümünü göstermekte de gecikmez ve inanmanın hakikatini idrak etme bilinciyle yaşayan insanı ayağa kaldırıp "insan bu bilinci, bu sorumluluğu onurla taşır. Kendisine buyrulan yöne dosdoğru yürür. Boynunda bükülü bir ip değil, elinde mutlak yönü gösteren sımsıkı sarıldığı bir ip vardır" (İp/23) diyerek hikmet yolunu gösterir.

Kitap, insanın yaşadığı çağda zihnini, zamanını, dünyayı algılayışını oymaya başlayan makinelerle geçirdiği büyük imtihanların yanında ruhunu da oymakta olan şeylere karşı küçük bir reçete görevi üstleniyor. Dört ana bölümü ise yaşanılan modern hayatın "Alegorik Düzlem"deki tespitleri, içerdiği "Paradokslar"ı, yaşadığımız çağda Müslümana rehberlik edecek "Tavır"lar ve son olarak da "Cemaat" olma bilinciyle üstesinden gelinecek bunalımlara çare olmaya çalışıyor. Kendi deyişiyle "elinden geldiği ölçüde karanlığın dağılmasına yardımcı olmak istiyor." (Sunuş/ s.8)

Yeniden İnanmak kitabı, ince hacmine rağmen içerdiği kısa fakat derin analizler ve modern zamanlarda etrafı buhranlarla sarılmış Müslüman kimseler için sunduğu çözüm yollarıyla okuyucunun yoluna ışık tutarak onu menzilinde tutmaya gayret etmektedir.

Rasim Özdenören'in Ali Kutlay'la Birlikte Lise Yıllarında Yönettiği "Fikir * Sanat" Sayfası

Yusuf Turan GÜNAYDIN

22 Haziran 1957 tarihinde kurulan *Gençlik: Günlük Siyasi Müstakil Memleket Gazetesi*'nin Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü, Doğan Keçecioğlu'dur. Sanat Sayfası'nın ilk iki sayısını ise O. Keçecioğlu hazırlamıştır.

Bu gazetede Rasim Özdenören, sınıf arkadaşı Ali Kutlay'la birlikte daha ilk sayıdan itibaren yazmaya başlamıştır. İlk yazıları ortak imzalı ve "Adım Adım Maraş" başlıklı şehir yazılarıdır. Bir dizi oluşturan bu yazıların ilki'in 22 Haziran 1957 tarihli 1. sayısında yayımlanmış, sonuncusu ise 17 Ağustos 1957 tarihli 46. sayıda VI. bölümüyle sona ermiştir. Fakat Özdenören'in bu mahallî gazetedeki yazı hayatı, "Fikir * Sanat" sayfasındaki faaliyetiyle sınırlı değildir; ondan önce de onunla birlikte çok sayıda köşe yazısı kaleme almıştır. Onun bu gazetedeki bütün yazı hayatı, ayrı bir inceleme konusudur. Burada sadece *Gençlik*'te Ali Kutlay'la birlikte düzenledikleri "Fikir Sanat" sayfasındaki yazı faaliyeti söz konusu edilecektir.

Rasim Özdenören, bu yazıları kaleme aldığı yıllarda lise öğrencisidir. 20 Mayıs 1940 doğumlu olduğuna göre, yazısının yer aldığı *Gençlik* gazetesinin 22 Haziran 1957 tarihli ilk sayısı basıldığında 17 yaşındadır. Arkadaşları ve ikizi de hakeza…

FİKİR SANAT

AÇIK SORU

Kadro

O. Keçecioğlu'nun hazırladığı ilk iki sayıda Yurder Karpuzoğlu, Özdemir İnce, Aydın Evren, S. Olcay ve Fikret Eren'in yazı ve şiirlerine yer verilmiştir. Ali Kutlay-Rasim Özdenören'in "*Gençlik* Fikir * Sanat" sayfasına ise başta kendileri olmak üzere yazılarıyla J. Türkân Konuk (inceleme, polemik ve kitap yazıları), Şule Gençer (incelemeler), Yücel Öz ve "İçimizden Biri" mahlaslı bir yazar; şiir ve desenleriyle Erdem Bayazıt[1], şiirleriyle Alâeddin Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Şeref Turhan, Engin Ünsal, Aydın Evren, İhsan Özkan, Ahmet Kutluay, Mustafa Sarı, Erdoğan Sezai Bozdağ, Ayben Temizel ve Beşir Dirikol katkıda bulunmuştur. Ayrıca Sayfada Pierre Alter'den Atilâ Alpöge'nin çevirdiği bir metin yer almıştır.

kavemet göstermiş, karakola alınan suçlu ayni polis memuru Neşet Koraya karakol içerisinde tokat atmak suretile

dullah Özçelebi'nin 30 lira değerinde bir adet şalvarını çaldığı anlaşıldığından yakalanan suçlu ve çalınan şarvar adalete teslim edilmiştir.

Gençlik Sanat Eki

HAZIRLANIYOR

Fikir--Sanat'ın 22. Sayısında

Şeref Turhanın [Esmerli Düşler ya da Alfabenin 8, 25, 14, 21, 6 ve 20 — halleri için ağrılı yaşamak] adlı hikayesi. Rasim Özdenören'in bir incelemesi, A. Erdem BEYAZIT'ın bir şiiri yer alıyor.

husus, henüz anlaşılmamış bir şeydir.

Fikir * Sanat Sayfası

Maraş'ın mahallî süreli yayınlarından *Gençlik* gazetesinde bir "Sanat Sayfası" düzenleme girişimi, Rasim Özdenören ve Ali Kutlay'dan önce bizzat gazetenin yayın yönetmeni olan Keçecioğlu tarafından başlatılmıştır. Kutlay-Özdenören'in hazırladıkları sayfayı -hükmen üçüncü[2] sayıdan başlatması sebebiyle bu iki sayı üzerinde de durmak gerekir.

Hemen belirtelim ki tabloid boy mahallî gazetenin bir yaprağının sadece bir yüzüne basılan bu ilk Sanat Sayfası girişimi sadece iki sayıyla sınırlı kalmıştır:

1. "Sanat Sayfası / On Beş Günde Bir [Sayı: 1]", haz. O. Keçecioğlu, *Gençlik*, 16 Temmuz 1957, S. 38, s. 3.

Sanat Sayfası okura bir açıklama ile başlar:

"Okurlarımıza

Sanat-Edebiyat Sayfamızın çıkacağını önceden haber vermemiz üzerine, bu konuda gördüğümüz ilgi bizi gerçekten sevindirdi. Şimdiye değin gelen yazı ve şiirler sıraya konulmuştur. Genç yaşta bütün yazarlara sütunlarımızın açık olduğunu bildirirken, bize gönderecekleri yazılarda Türkçe karşılıkları olan yabancı kelimeleri kullanmamalarını dileriz."

Umumi tutumunun ve dil politikasının bu şekilde belirlendiği Sanat Sayfası'nın no. belirtilmeyen bu ilk sayısında Yurder Karpuzoğlu'nun "Günce"si; Özdemir İnce'nin "Garipsi Şehir İçin I"; Aydın Evren'in "Yoksul Tutku"; ve S. Olcay'ın "Bu da Yaşamakmış" başlıklı şiirleri yer almıştır.

İlk sayıdan tam on gün sonra *Gençlik*'in 26 Temmuz 1957 tarihli sayısında şöyle bir duyuru göze çarpar:

"Sanat Sayfası

İlkini sunduğumuz sanat sayfasının ikincisi, önümüzdeki hafta içerisinde çıkacaktır.

M. Nuri Paktil[3], Aydın Evren, Yurder Karpuzoğlu ve Fikret Eren gibi genç sanatçılarımızın, hikâye, şiir ve deneme yazılarını bulacaksınız." (s. 2).

2. "Sanat Sayfası / On Beş Günde Bir [Sayı: 2]", haz. O. Keçecioğlu, *Gençlik*, 31 Temmuz 1957, S. 31, s. 2.

Yukarıdaki açıklamaya rağmen bir sonraki sayıda Nuri Pakdil'in yazı veya şiiri yer almamıştır. Yine Yurder Karpuzoğlu "Sözden Söze" başlıklı yazısıyla; Fikret Eren, "8 inci Kilometredeki Frekans" ve Özdemir İnce, "Garipsi Şehir İçin II" şiirleriyle Sanat Sayfası'nda yer almıştır.

Gençlik'te Ali Kutlay-Rasim Özdenören Aşaması

Gençlik'in 31 Temmuz 1957 tarihli 31. sayısında basılan "Sanat Sayfası"ndan altı ay kadar sonra, 21 Ocak 1958 tarihli 180. sayıyla Ali Kutlay ve Rasim Özdenören'in hazırladığı "Fikir * Sanat" sayfası aşamasına geçilmiştir.

On beş günde bir hazırlanması düşünülen bu sayfayı "hazırlayanlar" olarak önce Ali Kutlay'ın[4], hemen yanında da Rasim Özdenören'in adı kayıtlıdır. Bu durum Sayfa'nın son sayısına kadar böyle sürmüş fakat yazar olarak Ali Kutlay gittikçe ikinci planda kalırken Rasim Özdenören daha öne çıkmıştır.

Ali Kutlay, Rasim Özdenören'in sohbet ve bilhassa söyleşilerinde çok zikrettiği bir isimdir. Yazmaya nasıl başladığı sorusuna Özdenören hep, Ali Kutlay'ın öykü yazma konusundaki teşvikini anlatarak cevap vermiştir.[5] Ayrıca İhsan Özkan, Şeref Turhan ve Yurder Karpuzoğlu da Özdenören'in, söyleşilerinde adını andığı diğer şahsiyetlerdir. İhsan Özkan Fikir * Sanat Sayfasında bir şiiriyle görünmüşse de Özdenören-Kutlay'la hemen eşzamanlı olarak yine Maraş mahallî gazetelerinden Engizek'te Erdem Bayazıt ile birlikte "Engizek San'at ve Fikir Sayfası"nı hazırlamış, ayrıca Cahit Zarifoğlu'nun yine bunlarla eşzamanlı olarak Alâeddin Özdenören'le birlikte hazırladığı mahallî Demokrasiye Hizmet gazetesindeki "Fikir - San'at" Sayfası"nda da şiirleriyle gözükmüştür (1957).

Özdenören, Ali Kutlay hakkında bir söyleşisinde şunları söylemiştir:

"...Ali Kutlay yazmayı bıraktı. O, gerçekten çok kabiliyetli ve nitelikli bir arkadaşımızdı. O da yazmayı bıraktı fakat o, bırakmaması gereken arkadaşlarımızdan birisiydi. Benim ona dil konusunda borçlu olduğum birçok şey vardır. Eğer bir parça Türkçeyi kullandığım söyleniyorsa, bunda Ali Kutlay'a borçlu olduğum hususlar vardır. Onun uyarıları vardır.

Ali Kutlay'ın çok güzel hikâyeleri yayınlandı. O zamanlar Türk Sanatı diye bir dergi çıkıyordu. O dergide bazı güzel hikâyeleri yayınlandı. Ali Kutlay'la ilişkimiz fakülteyi bitirinceye kadar sürdü."[6]

Özdenören, İhsan Özkan'ı ise şöyle hatırlamaktadır:

"Yazmaya bizimle başlayan fakat ara sıra yazan bir İhsan Özkan vardı. Şu anda hiç kimsenin bilmediği bir arkadaşımızdır. Tarsusluydu. Hece vezniyle şiirler yazardı. Şarkı formunda şiirleri vardı. O günlerde bizimle yaşıt da bir arkadaşımız olarak, beğendiğimiz, değer verdiğimiz insanlardan birisiydi. Sonradan vazgeçti. Mesela biz, zaman zaman (hatta çok sık diyebilirim) bizim evimizde toplanırdık. İhsan dediğimiz arkadaşın evinde ve başka arkadaşların evinde de zaman zaman toplandığımız olmuştur. Öyle nahif, öyle duygulu günlerimiz, gecelerimiz olmuştur ki, mesela Orhan Veli'nin

"*Cep delik cepken delik/Kevgir misin be kardeşlik"* şiiri bizi ağlatabilirdi. Onları okur, ağlayabilecek hâle gelebilirdik. Bu arkadaşımız (İhsan Özkan) sonradan bıraktı. Sonradan bizimle herhangi bir ilgisi ve irtibatı da olmadı."[7]

Bu kadroda hem şiirleriyle hem yazılarıyla yer alan diğer önemli ve velut bir kalem de Şeref Turhan'dır. Bildiri adlı bir şiir kitabı ve *Maraşlı Şairler Antolojisi* adlı bir eseri yayımlanmıştır.

Cahit Zarifoğlu ve Alâeddin Özdenören'in ilk şiirlerinden bir kısmının bu mahalli gazetede bulunması da *Gençlik* Fikir * Sanat Sayfasının önemini artırmaktadır.

Kutlay-Özdenören'in hazırladığı "Fikir * Sanat" Sayfası, toplam 22 sayı sürmüştür. İlk 18 sayısına ulaşabildiğimiz bu Sayfanın 19-22 sayıları ne yazık ki taradığımız koleksiyonun içinde yer almamıştır. Sayfanın ilk 18 sayısı tabloid boy bir yaprağın sadece bir yüzüne basılmışken, 18. sayıdan itibaren 1 yaprak = 2 sayfalık bir "ek"e dönüşmüştür. Fakat çok geçmeden *Gençlik* gazetesi kapanmış ve zaten bu kapanıştan aylarca önce Özdenören ve Kutlay'ın hayatında üniversite tahsili aşaması başlamış olmalıdır. Onlar Maraş'tan ayrılınca Fikir * Sanat Sayfasını Alâeddin Özdenören ve Erdem Bayazıt yönetmeye, Özdenören ise yazılarıyla katkıda bulunmaya devam etmiştir.

"Fikir * Sanat" Sayfası Ne Söyler?

Ali Kutlay ve Rasim Özdenören'in 17 yaşında iken yönetip yönlendirdiği bu Sayfanın muhtevasını şiir, inceleme, tenkit, sanat haberleri, kitap tanıtma ve eleştirileri ve bazen de polemik yazıları oluşturmuştur. Bu muhteva, Rasim Özdenören ve arkadaşlarının ilk *gençlik* çağlarındaki entelektüel çabasına sadık bir şahit olarak gazete koleksiyonlarında uyumaktadır.

Sayı sayı gösterecek olursak söz konusu çabayı şöyle tebellür ettirebiliriz:

1. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat [Sayı: 3]", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 21 Ocak 1958, S. 180, s. 2.

Kutlay-Özdenören'in hazırladığı ilk sayı olan bu sayıda Ali Kutluay'ın "Doğu – Batı Tezadı" başlıklı yazısı; Engin Ünsal'ın "Ehramlar'ın Kızına I"; A. Erdem Bayezit'in "Zamanda Evren"; Alâeddin Özdenören'in "Ağrı"; Aydın Evren'in "Yoksul Tutku" başlıklı şiirleri ve Rasim Özdenören'in "Romancılığımız" başlıklı yazısının ilk bölümü yer almıştır.

"Okuyucularımıza" başlıklı takdim yazısında şöyle denilmiştir:

"Bir müddetten beri çıkmayan Sanat Sayfamız bugünden itibaren on beş günde bir olmak üzere yeniden yayın hayatına atılmıştır.

Okuyucularımız Sayfamıza sanatla ilgili yazı ve şiirler verebilirler. Arzu edenlerin yazı yahut şiirlerine sütunlarımızda cevap verilir."

Okuyuculara cevap vaadi yazılı olarak yerine getirilememişse de sözlü olarak yerine getirildiği düşünülebilir.

2. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat [Sayı: 4]", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 4 Şubat 1958, S. 180, s. 2.

Toplamda dördüncü, Kutlay-Özdenören'in hazırladığı ikinci sayı olan bu sayıda Rasim Özdenören, "Bir Şiir Dolayısı ile" başlıklı yazısında Reşat Sorkun'a ait "Ford Kamyonu" başlıklı şiiri eleştirmiş; Cahit Zarifoğlu, "Yaya Şiir"; Alâeddin Özdenören, "İnsanlar I-II"; A. Erdem Bayezit, "Yeşilli Sevgi" başlıklı şiirleriyle; Ali Kutluay ise "Değişik Olma Merakı" başlıklı yazısıyla Sayfaya katkıda bulunmuştur. Sayfada ayrıca "Saba'nın Ölüm Yıldönümü" başlıklı imzasız bir değini yazısıyla "Bize Gelen Dergiler" (*Hamle*, Arayış, Türk Sanatı, Salkım) bölümü ve "Hamle"nin çıkışına dair bir duyuru yer almıştır.[8]

3. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 5", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 25 Ocak 1958, S. 210, s. 2.

İlk yazı Ali Kutluay'a ait "Sanatçı ve Baskı" başlıklı bir yazıdır. Peşinden Engin Ünsal'a ait "Ehramların Kızına II"; Alâeddin Özdenören'e ait "Tutsak İnsan"; Cahit Zarifoğlu'na ait "Değişmek" başlıklı şiirlerle Aydın Evren'in "Eleştirme" başlıklı yazısı yer almıştır. Zarifoğlu'nun bu sayıda yayımlanan şiiri *Fotoğraflı Şiir Kitabı*[9] adlı bir tür antolojide de yer almıştır.

4. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 6", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 11 Mart 1958, S. 222, s. 2.

Sayfa J. Türkân Konuk'un "Edebî Eserde Konu Meselesi" başlıklı incelemesiyle başlamaktadır. Şeref Turhan'ın "Gerçek I-II-III"; İhsan Özkan'ın "Bilmediğim"; A. Erdem Bayezit'in "Yaşam" (I. bölüm) başlıklı şiirlerinin yer aldığı bu sayıda Rasim Özdenören "Dumanlı Eşik" başlıklı yazısıyla Sıtkı Salih Gör'ün şiir kitabını[10] tanıtmıştır. Ayrıca "Hamle" dergisinin duyurusu da mevcuttur.

5. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 7", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 25 Mart 1958, S. 234, s. 2.

Şule Gençer'in "Sanatçının Yaratıcılığı" başlıklı incelemesinin peşinden Şeref Turhan'ın "Yitik Aşktan Sonra"[11] ve Alâeddin Özdenören'in "Küçük Şehirden" başlıklı şiirleriyle Ahmet Kutluay'ın başlıksız bir kıtası bu sayıda yer almıştır. "Bir Sanat Gecesi" başlıklı yazıda ise İskenderun mahreçli Sel dergisinin düzenleyeceği edebiyat-müzik gecesinin haberi verilmiştir.

Bu sayının ilgi çekici yazılarından biri de J. Türkân Konuk'un "Günlük" başlıklı yazısıdır. Yazının "19.3.1958: Bir Şiir" ara başlıklı ilk bölümünde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Varlık* dergisinde yayımlanan bir şiiri eleştirilmiş, "20.3.1958: Bir Kitap" ara başlıklı ikinci bölümüne ise İnce Memed'in ikinci baskısı üzerinde durulmuştur.

Sayfa "Bize Gelen Dergiler" *(Hamle, Türk Sanatı, Arayış, Sel, Meşale, Salkım)* ve "Bir Kitap" başlığı altında Şeref Turhan'ın çıkacak şiir kitabının duyurusuyla[12] tamamlanmıştır.

6. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 8", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 8 Nisan 1958, S. 246, s. 2.

Yine J. Türkân Konuk'un "Bir Cevap" başlıklı bir yazısıyla başlayan bu sayıda yazının ilk sayfası ikinci sayfada yani "Fikir * Sanat" Sayfasında başlamış, devamı birinci sayfaya taşmıştır. Bir polemik yazısı olan bu metin, Konuk'un bir önceki sayıdaki "Günlük" başlıklı yazısına *Maraş'ın Sesi* gazetesinin "Düşünü-Sanat" sayfasında yöneltilen eleştiriye cevaptır.

Sekizinci sayının şiirleri ise Şeref Turhan'ın "G."[13], Mustafa Sarı'nın "Sıkıntı" başlıklı şiirleridir. Şule Gençer'in "Bir Tenkit Örneği" başlıklı yazısı da bir polemik yazısıdır. Yazının baş tarafı Sayfada yer aldıktan sonra devamı birinci sayfadan verilmiştir. Metinde Alâeddin Özdenören'in Gençer'in "Sanatçının Yaratıcılığı" başlıklı yazısına yöneltiği eleştirilere cevap verilmektedir. Yazarın hedefi olan yazı, *Demokrasiye Hizmet* gazetesinde Zarifoğlu-A. Özdenören tarafından yönetilen "Fikir-San'at" sayfasında yayımlanmıştır.

7. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 9", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 29 Nisan 1958, S. 262, s. 2.

Yedinci "Fikir * Sanat" Sayfasının ilk yazısı Rasim Özdenören'e ait "Sanatı Düşünmek" başlıklı metindir. Bu sayıda A. Erdem Bayezit'in "Yaşam II"; Erdoğan Sezai Bozdağ'ın "Serenad -Orhan Keçecioğlu için-"; Şeref Turhan'ın "Çaresiz"; Cahit Zarifoğlu'nun "Yağmur Oyunu" başlıklı şiirleri yayımlanmıştır. J. Türkân Konuk ise bu sayıya "Dergiler: Hamle" başlıklı -devam kısmı birinci sayfada yer alan- yazısıyla katkıda bulunmuştur.

8. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 10", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 19 Mayıs 1958, S. 279, s. 2.

Rasim Özdenören sekizinci sayıda "Hikâyeciliğimiz" başlıklı bir yazı dizisine başlamış ve ilk bölümünü yayımlamıştır. Bu sayıda Şeref Turhan'ın "19 Mayıs Bir Daha Diri"; E. Sezai Bozdağ'ın "Şarlot I -Şarlot'un Babasına-"; Alâeddin Özdenören'in "-I-" başlıklı şiirleriyle Ali Kutluay'ın "Günlük 14.5.1958" başlıklı yazısı yer almıştır. Kutluay, yazısında "İkinci Yeni" konusunu işlemiştir. Yine ikinci sayfada başlayan yazının devamı birinci sayfadan verilmiştir.

Bu sayıda ilgi çekici bir antolojinin de bir duyurusu vardır:

"Genç Şairlerin Aşk Şiirleri -Antoloji- Hazırlıklarına başlanmıştır. Kitap piyasaya çıkmadan önce İstanbul Şehir Galerisinde bir "Aşk Şiirleri Sergisi) açılacak ve genç şairlerin şiir, resimleri gösterilecektir. Antoloji için genç şairlerin şiir, fotoğraf ve biyografilerini (Galata, P. K. 1028 – İst.) adresine göndermeleri duyurulur."

Yukarıda andığımız Cahit Zarifoğlu'nun bir şiiri ve bir fotoğrafıyla katıldığı *Fotoğraflı Şiir Kitabı*[14] burada söz edilen antoloji olsa gerektir. Bu şekilde duyurulmuşsa da en son bu isimle yayımlanmış olmalıdır.

9. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 11", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 3 Haziran 1958, S. 292, s. 2.

Rasim Özdenören'in yazı dizisi "Hikâyeciliğimiz"in ikinci bölümüyle başlayan Sayfada A. Erdem Bayezit'in "Yaşam III -Fevzi Günenç'e-" başlıklı bir şiiri ve bu şiire eşlik eden bir desen; E. Sezai Bozdağ'ın "Şarlot II"; Mustafa Sarı'nın "Tren Sesleri" başlıklı şiirler; Ali Kutluay'ın "Günlük: Geçmiyenler: 1.6.1958" başlıklı yazısı ve "Bize Gelen Dergiler" (Türk Sanatı, Pazar Postası, Yeditepe, Salkım, Sel, Meşale, Çağrı, Yelken, G. Kültür) bölümü yer almaktadır.

10. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 12", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 4 Temmuz 1958, S. 317, s. 2.

Özdenören'in "Hikâyeciliğimiz" başlıklı yazısının üçüncü bölümü dışında A. Erdem Bayezit'in "Yeşil Uçurumlarda Kara Yeşil Kutsal" başlıklı şiiri yer almaktadır. Ali Kutluay, "Dergiler / Güneyde Dergiler ve İkinci Yeni Üzerine Bir Cevap" başlıklı polemik yazısına Sel ve Salkım dergileri üzerinde durduktan sonra Bülent Habora'nın Sel dergisinin 15. sayısında Kutluay'a yöneltiği bir eleştiriye cevap vermiştir. "Ataç Armağanı"nın yayın haberi ve "Bize Gelen Dergiler" *(Türk Sanatı, Pazar Postası, Yeditepe, Arayış, Salkım, Sel, Meşale, Çağrı, Yelken, Gaziantep Kültür...)* bölümü de Sayfayı bütünlemektedir.

Bu arada Sayfanın on beş günlük periyodu şaştığı için aynı sayıda bir özür yazısı da yer almıştır:

"Özür:

Geçen sayımızı elimizde olmayan sebepler yüzünden çıkaramamıştık. Okuyucularımızdan üzülerek özür dilerken sanat hayatımızın kısır geçtiği şu aylarda imkanlarımızın üstünde daha iyi çıkmağa çalışacağımızı bildiririz."

11. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 13", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 15 Temmuz 1958, S. 326, s. 2.

Rasim Özdenören'in "Sığ Edebiyat" başlıklı yazısının yanı sıra A. Erdem Bayezit'in bizzat çizdiği bir deseninin eşlik ettiği "Ağaçların Yürüdüğünü Görenler Var Siz Görmediniz mi" başlıklı şiiri; "Yunus Nadi Armağanı"nın yayın haberi; Pierre Alter'den Atilâ Alpöge çevirisiyle "Tenkitçi Denen Kişi" başlıklı bir yazı ve "Bize Gelen Dergiler" *(Yeditepe, Salkım, Türk Sanatı, Pazar Postası, Sel, Meşale, Çağrı, Yelken, G. Kültür, Türk Dili)* bölümü bu sayıda okunmaktadır.

12. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 14", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 29 Temmuz 1958, S. 338, s. 2.

Sayfada Özdenören'in "Niçin Eleştirme" başlıklı yazısı; E. Sezai Bo-

zdağ'ın "Şarlot III" başlıklı şiiri; Yücel Öz'ün "Tiyatroyu Anlamıyoruz" ve Ali Kutluay'ın "Eskittiğimiz ve Eskitemediğimiz Konular I" başlıklı yazısı göze çarpmaktadır.

13. "On Beş Günde Bir Fikir * Sanat, Sayı: 15", haz. A. Kutluay - R. Özdenören, Gençlik, 12 Ağustos 1958, S. 350, s. 2.

Bu sayıda Özdenören'in "Yır Yırdır" başlıklı yazısı; Ayben Temizel'in "Hasan-Hüseyin Serüveninin Bilinmeyen Son Üçlemesi" başlıklı şiiri; Ali Kutluay'ın "PP Nereye?...", başlıklı -devamı s. 1'den verilen- ve Pazar Pastası dergisinin Temmuz tarihli sayısına A. Turgut'un "Tutumlar-Tartışmalar" başlıklı yazısını eleştiren bir polemik bulunmaktadır. Bu sayıda dikkat çekici bir değişim göze çarpmakta ve Ali Kutlay – Rasim Özdenören'in sayfanın yönetiminden çekildikleri görülmektedir. Fakat Sayfada yazmaya devam etmişlerdir. Bu değişimin sebebi bir sonraki sayıda yer alan "Açık Sunu" başlıklı takdim yazısında açıklanmıştır.

A. Özdenören - A. E. B. Dönemi

14. "Fikir * Sanat, Sayı: 16", haz. A. Özdenören - A. E. B., Gençlik, 25 Kasım 1958, S. 440, s. 2.

Kutlay-Özdenören'in Sayfa yönetiminden ayrıldıkları gözlenen bu sayıda durum "F.S.S." imzalı "Açık Sunu" ile okuyucuya izah edilmiştir:

"Rasim Özdenören, Ali Kutluay. Bu sayfa sizindir. Kentimizde bulunurken bu sayfa için gösterdiğiniz çaba, o bitip tükenmiyen, durmadan içimizde yankılanan sanat sevgisinin hızı ile, geceleri uykusuz kaldığınız günler usumuzdan çıkmıyor. Anadolunun garip bir kentinde, uygarlığın ışığından yoksun bir kentinde, aydın geçinenlerimizin bile, bizlere karşı nasıl cephe aldıklarını biliyoruz. Alay edecekler de çıkar. Şunlara bakın [püf!] sanat sayfası çıkarıyor, diyecekler de çıkar. Ama gösterdiğiniz çabayı alkışlıyanların hiç olmasa içinde alkışlayanların bulunacağından da şüphe etmiyoruz. Bu bize dayanak oluyor. Bir de şunu biliyoruz: [Ülkücü toplum ancak güzel sanatların haddesinden geçerek o seviyeye yükselir.] Biz kentimizin o biraz bulanık sıcak kişilerini seviyoruz.

Güneyin, ülkücü çocuklarının çabasına bir halka da biz ekliyebilirsek, kıvanç duyacağız[15]"

Bu açıklamadan, Ali Kutlay ve Rasim Özdenören'in yüksek tahsil için Maraş'tan ayrıldıkları anlaşılmaktadır.

Kutlay-Özdenören sonrası Fikir * Sanat Sayfasında yayımlanan ilk şiirler Şeref Turhan'ın "Ayrı Yaşantı"; A. Erdem Bayezit'in "Birisi Üçüncü Kırmızıyı Bir Daha Kırmızıya Boyadı İstanbulda -Nuri Pakdil'e-" ve "Gün Doğarken İstanbula Oh" başlıklı şiirleridir. Yine Cahit Zarifoğlu'nun "Siz Kör" başlıklı şiiri de bu sayıda yayımlanmıştır. Alâeddin Özdenören, "Bir Tartışma" başlıklı yazısıyla *Pazar Postası'nda* Aziz Nesin'in bir öyküsü üzerine başlayan tartışmaya katılmış, "Kentimizden Sanat Haberleri" başlıklı haber yazısında ise Yahya Kemal'in ölümü üzerine Lisede düzenlenen programdan, armağanlı şiir matinesinden ve Halk Eğitim Merkezinin bir piyes hazırlama girişiminden söz edilmiştir.

15. "Fikir * Sanat, Sayı: 17", haz. A. Özdenören - A. E. B., Gençlik, 25 Kasım 1958, S. 440, s. 2.

Rasim Özdenören her ne kadar Sayfa yönetiminden ayrılmışsa da yazılarıyla katkısını sürdürmüş; on yedinci sayıda "Eksiklerimiz Nelermiş?" başlıklı yazısı yayımlanmıştır. Alâeddin Özdenören imzalı "Bir Takım Yoklar"; A. Cahit Zarifoğlu imzalı "Siz Kadının" şiirlerinin yer alığı bu sayıda "İçimizden Biri" müstearıyla "Niçin "Tevazu" başlıklı bir yazı da yayımlanmıştır. Bu sayıda ilgi çekici bir uygulamaya da imza atılmıştır:

"Açık Soru:

Sayın Ömer Haybo,

Dost'u [dergiler-Pazarı]na ne zaman çıkaracaksınız? Selâmlar!"

Doğrusu bu samimi çağrı, taşrada bir sanat sayfasında oldukça özgün görünmektedir.

Bir Ara

Gençlik gazetesinin 25 Kasım 1958 tarihli ve S. 440 sayılı nüshasında on yedinci sayısı yayımlanan "Fikir * Sanat" Sayfası, bu sayıdan sonra uzun sayılabilecek bir ara vermiştir. Bu sebeple gazetenin 8 Mart 1959 tarihli ve S. 529.sayısına yer alan bir duyuru önemli gözükmektedir:

"Gençlik Fikir – Sanat Eki

Gazetemizin evvelce çıkarmış olduğu Fikir – Sanat Sayfası, çok kısa zamanda Türkiye sanat çevrelerinde büyük yankılar yaptığından ve okuyucularımızın da teşvikleri üzerine her ayın ilk Salı günü, Gazetemizden ayrı "Fikir Sanat Eki" çıkarmaya karar verdik.

İlk ek 31 Mart Salı günü çıkacaktır."

Bu açıklamadan bir ay kadar sonra "Fikir – Sanat" Sayfası gazeteden müstakil bir hâle gelmişse de duyuruda belirtilen 31 Mart Salı günü çıkma vaadi yerine getirilememiştir. Gazetenin içinde sadece bir sayfa olarak çıktığı 25 Kasım 1958 tarihli ve S. 440 sayılı on yedinci sayıdan dört ay kadar sonra on sekizinci sayısı çıkabilmiştir.

Dört Aylık Aradan Sonra

Gazete koleksiyonları içinde görebildiğimiz son "Fikir * Sanat" eki on sekizinci sayı olmuştur. Yirmi ikinci sayıya kadar çıktığını gazetenin sayfalarındaki duyurulardan anlıyorsak da taradığımız koleksiyon içinde ciltlenmediğinden son dört sayıyı göremedik. Daha önce tek sayfa olarak basılan "Fikir * Sanat" sayfası, artık müstakil bir "ek" olmuş ve sayfa sayısı 2'ye yükselmiştir. Eki yönetenler yine Erdem Beyazıt ve Alâeddin Özdenören'dir ve eski sayı numaralarının yanında no. tekrar 1'den başlatılmıştır. Dolayısıyla bu sayı "18 – 1" şekline numaralandırılmıştır:

16. "Gençlik Fikir * Sanat Eki: Her ayın ilk Salı günü yayınlanır, ayrıca para ile satılmaz", Sayı: 18 – 1, Hazırlayanlar: A. Erdem Bayezit - Alâeddin Özdenören, Gençlik, 7 Nisan 1959, S. 554, s. 1-2.

18 – 1'in ilk yazısı Rasim

Özdenören'in "Duvarların Ardı", başlıklı deneme yazısıdır (s. 1). Beşir Dirikol, "Garip IV"; Erdem Bayezit, "Umu", başlıklı şiirleriyle (s. 1); Alaeddin Özdenören, "Filmciliğimiz" başlıklı yazısıyla (s. 1-2) sayıya katkıda bulunmuş; "Kentten Sanat Bülteni" bölümünde Maraş ölçeğine çeşitli kültür-sanat haberlerine yer verilmiştir (s. 1-2). Bu sayıda "Şeref Turhan'ın Hazırlamakta Olduğu Bildiri Adlı Şiir Kitabından" üst başlıklı bir özel bölüm de vardır. Bu bölüme şairin altı şiirine yer verilmiştir: "Armağan", "Sevi", "Evren", "Kabul Değil", "Bulamadığım", "Düşçül Yaşantılar'da Kızlar" (s. 2).

Göremediğimiz Son Dört Sayı

Bibliyografik künyelerini tespit edebildiysek de ekler, ciltler içinde yer almadığından şu sayıları göremedik:

17. "Fikir - Sanat, Sayı: 19 – 2", haz. A. Özdenören - A. E. B., Gençlik, 5 Mayıs 1959, S. 576, s. 2.
18. "Fikir - Sanat, Sayı: 20 – 3", haz. A. Özdenören - A. E. B., Gençlik, 9 Haziran 1959, S. 606, s. 2.
19. "Fikir - Sanat, Sayı: 21 – 4", haz. A. Özdenören - A. E. B., Gençlik, 14 Temmuz 1959, S. 631, s. 2.
20. "Fikir - Sanat, Sayı: 22 – 5", haz. A. Erdem Bayezit - Alâeddin Özdenören, Gençlik, 2 Ağustos 1959, S. 648, s. 2.

2 Ağustos 1959, S. 648 sayılı Gençlik'te çerçeve içinde şöyle bir duyuru vardır:

"Sanat Eki'nde Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Ali Kutluay, Şeref Turhan, Erdem Bayezit buluştular. Salı günü bir Gençlik almayı unutmayın."

"Gençlik Sanat Eki Hazırlanıyor"

"Fikir – Sanat'ın 22. sayısında Şeref Turhan'ın "Esmerli Düşler ya da Alfabenin 8, 25, 14, 21, 6 ve 20 – Harfleri İçin Ağrılı Yaşamak" hikayesi, Rasim Özdenören'in bir incelemesi, A. Erdem Beyazıt'ın bir şiiri yer alıyor."

Yukarıdaki duyurudan yirmi ikinci sayının muhtevası hakkında bir izlenim almak mümkündür. Fakat bu sayıdan sonra gazete kapanıncaya kadar Fikir * Sanat Ekinin başka bir sayısına rastlanamamıştır. Gençlik'in boyutu da 650. sayıdan itibaren küçültülmüştür. Gençlik gazetesi üçüncü yayın yılının içindeyken 1 Şubat 1960 tarihli 756-(765) sayısında "Gazetemizi Kapatıyoruz" başlıklı şu haber yer almıştır:

"Bugünkü ağır hayat şartları karşısında Gazetemizi bundan bir müddet önce haftada bir çıkarmaya mecbur kalmıştık. Fakat şimdi daha fazla devam ettirme imkanımız olmadığından yeni matbaamız gelinceye kadar Gazetemizi kapatmak zorunda kaldık."

Gazetedeki haber bu kadardır.

Böylece bugün "büyükşehir" unvanını taşıyan ve 6 Şubat 2023 tarihinde depremle yerle bir olan Kahramanmaraş'ta; 1950'li yılların sonlarında, dönemin bütün zorluklarına rağmen taşrada bir şehrimizde nasıl bir kültürel yeşermenin yaşandığını görebilmek, taşrayı anlayabilmek ve duyabilmek için mahalli gazetelerimizin barındırdığı potansiyeli es geçmememiz gerekmektedir.

Mahalli basın tarihimizin içinde böyle nice güzellikler uyumaktadır.

Velhasıl

1956-1960 yılları arasında Maraş'ta çıkmış bulunan mahallî Gençlik gazetesi, Rasim Özdenören ve arkadaşlarının ilk gençlik dönemi ürünlerinin yer aldığı süreli yayınlardandır. Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Alâeddin Özdenören, Ali Kutlay gibi yazarların bu mahalli gazetelerde kalmış birikimi üzerinde pek durulmamıştır. Oysa Rasim Özdenören gerek sohbetlerinde gerekse verdiği röportajlarda bu birikime sıkça işaret etmiştir. Bilhassa söyleşilerinde bunları önemsediğini ve bu ilk gençlik çağı ürünlerini benimsediğini düşünmemizi sağlayacak birçok veri bulunmaktadır.

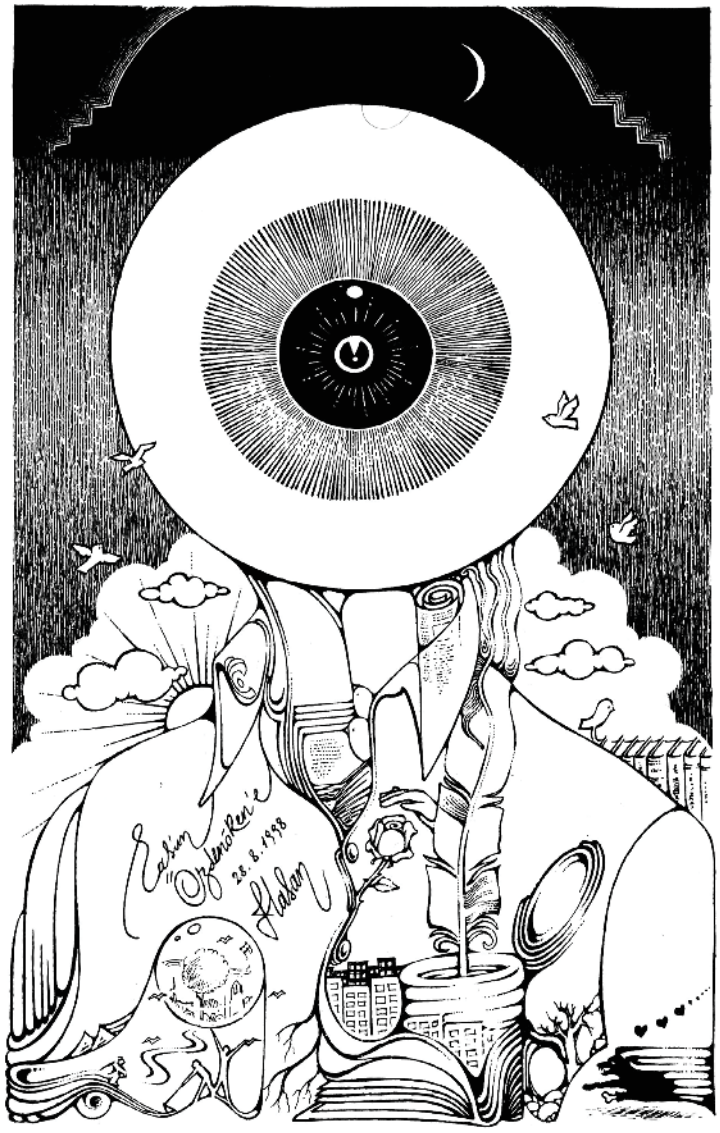
Bu birikimi görünür kılmaya çalıştığımız yazımızı, mahallî gazetelerde kalmış bu yazıların kitaplaştırılması dileğiyle bitirmek istiyoruz.

SANAT SAYFASI

8 inci kilometredeki frekans

Garipsi Şehir için

[1] Gazetede sürekli "Bayezit" imlası kullanılmıştır.
[2] No. ilk kez 5. sayıda açıkça yazılmıştır.
[3] İmla korunmuştur.
[4] Rasim Ağabey'in sohbet ve söyleşilerinde umumiyetle "Kutlay" şekline telaffuz edilen bu soyadı, gazetede hep "Kutluay" şeklinde yazılmıştır. Biz kendi cümlelerimizde "Kutlay", gazetedeki yazılarını gösterirken ise "Kutluay" imlasını kullandık.
[5] Yakında İz Yayıncılık tarafından basılacak olan Portre Söyleşileri kitabında Rasim Ağabeyle Ali Kutlay üzerine müstakil bir söyleşi yer alacaktır.
[6] Şaban Sağlık'ın daha önce basılmamış ve ilk kez Portre Söyleşileri kitabında yer alacak olan röportajından.
[7] Şaban Sağlık'ın söz konusu röportajından.
[8] "Lisemizin Kültür Kolu yayın organı Hamle dergisi tekrar çıkmağa başlamıştır. Geçen yıllarda Türkiye çapında bir yankı uyandıran dergi şehrimize hissedilen bir sanat boşluğunu doldurmak bakımından da ayrıca bir önem taşımaktadır. Bu sayı yeni imzaların yazı ve şiirleriyle çıkmakla beraber doyurucudur. Derginin devam etmesini dileriz."
[9] Hakkında bk. Selahattin Özpalabıyıklar, "Ortalasan Yaş Yirmiyi Bulmaz", Akşam-lık, 1 Aralık 2002, S. 2, s. 9.
[10] S. S. Gör, Dumanlı Eşik, Türk Sanatı Yayınları, Aralık 1957.
[11] "Şairin yakında çıkacak olan Bildiri adlı şiir kitabından." notu vardır.
[12] "Şair arkadaşımız Şeref Turhan Bildiri adlı şiir kitabını çıkarmak için hazırlıklarına başlamıştır. Kitabın önümüzdeki Nisan ayında çıkarılmasına çalışılmaktadır. Bu, şairin ilk eseri olacaktır."
[13] "Şairin yakında çıkacak olan Bildiri adlı şiir kitabından." notu vardır.
[14] Durum Y.evi, İstanbul 1958. Hakkında bk. Selahattin Özpalabıyıklar, agm. Akşam-lık, 1 Aralık 2002, S. 2, s. 9.
[15] İmlasına dokunulmamıştır.

Çizgi: Hasan Aycın